

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-98-32/1-A
Datum: 4. decembar 2012.
Original: engleski

PRED ŽALBENIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija Mehmet Güney, predsjedavajući
sudija Carmel Agius
sudija Fausto Pocar
sudija Liu Daqun
sudija Howard Morrison

Sekretar: g. John Hocking

Presuda od: 4. decembra 2012.

TUŽILAC

protiv

**MILANA LUKIĆA
SREDOJA LUKIĆA**

JAVNO

PRESUDA

Tužilaštvo:

g. Peter Kremer, QC
gđa Virginie Monchy
g. Matthias Schuster
g. Matthew Gillett

Obrana Milana Lukića:

g. Tomislav Višnjić
g. Dragan Ivetić

Obrana Sredoja Lukića:

g. Đuro Čepić
g. Jens Dieckmann
prof. G.G.J. Knoop, kao pravni konsultant

SADRŽAJ

I. UVOD.....	1
A. KONTEKST.....	1
B. ŽALBE	3
C. ŽALBENI PRETRES.....	4
II. STANDARD PREISPITIVANJA	5
III. NAVOD O KRŠENJU PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE.....	8
A. UVOD	8
B. ODGOVARAJUĆE VRIJEME I USLOVI ZA PRETPRETRESNE PRIPREME.....	9
C. OGRANIČENJA U VEZI S VOĐENJEM ODBRANE MILANA LUKIĆA	16
1. Ograničenje vremena predviđenog za unakrsno ispitivanje	16
2. Zahtjev Milana Lukića za odgodu početka njegovog dokaznog postupka.....	17
3. Navod o kršenju prava Milana Lukića da poziva svjedoke	18
4. Zahtjev Milana Lukića za ponovno pozivanje svjedoka tužilaštva	20
5. Zaključak.....	22
D. NEPRIMJERENI UTICAJ TREĆIH STRANA NA SVJEDOKE	22
E. ZAKLJUČAK	26
IV. ALIBI MILANA LUKIĆA ZA INCIDENT NA OBALI DRINE I INCIDENT U FABRICI "VARDA"	27
A. UVOD	27
B. TERET DOKAZIVANJA ALIBIJA.....	27
C. OCJENA ALIBIJA MILANA LUKIĆA	29
1. Navodne greške u vezi sa svjedocima o alibiju Milana Lukića.....	30
(a) Navodne greške zbog uzimanja u obzir navoda o podmićivanju svjedoka o alibiju Milana Lukića	30
(b) Navodne greške zbog odbacivanja dokaza u prilog alibiju na osnovu manjih nedosljednosti	32
2. Navodne greške u ocjeni dokaza kojima je tužilaštvo pobijalo alibi.....	37
(a) Svjedokinja VG131	37
(b) Svjedokinja VG133.....	39
(c) Svjedokinja VG141	40
3. Navod o primjeni nedosljednih standarda prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedoka o alibiju, odnosno svjedoka za pobijanje alibija	42
4. Zaključak.....	42
D. ZAKLJUČAK.....	43
V. DOKAZI O IDENTIFIKACIJI	44
A. SVJEDOCI "IDENTIFIKACIJE" I SVJEDOCI "PREPOZNAVANJA"	44
B. IDENTIFIKACIJA U SUDNICI.....	45
VI. INCIDENT NA OBALI DRINE.....	46
A. UVOD	46
B. IDENTIFIKACIJA MILANA LUKIĆA	47
1. Identifikacija u sudnici.....	47
2. Oslanjanje na svjedočenje navodnog saučesnika.....	48

3. Navodne greške u vezi s dokazima o identifikaciji	50
4. Zaključak.....	55
C. DOKAZ O SMRTI.....	55
D. NAVODNA GREŠKA U ZAKLJUČKU DA JE MILAN LUKIĆ POČINIO UBISTVA	58
E. ZAKLJUČAK	60
VII. INCIDENT U FABRICI "VARDA"	61
A. UVOD	61
B. VJERODOSTOJNOST.....	61
1. Svjedokinja VG024.....	62
2. Svjedokinja VG042 i svjedok VG017	64
3. Nepodudarnosti između svjedočenja svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042.....	65
4. Zaključak.....	66
C. IDENTIFIKACIJA MILANA LUKIĆA	66
1. Svjedokinja VG024.....	67
2. Svjedokinja VG042.....	70
3. Zaključak.....	74
D. DOKAZ O SMRTI.....	74
1. Nepostojanje tijela i potvrda o smrti	75
2. Navod o nepodudaranju zapisnika o utvrđivanju identiteta s izvještajem o obdukciji.....	76
3. Navod o nepodudaranju datuma iz izvoda iz matične knjige umrlih s datumom incidenta u fabrici "Varda"	78
4. Zahtjev za povrat napuštene imovine koji je 1999. podnijela jedna od žrtava iz Optužnice i nepodudarna svjedočenja svjedoka	79
5. Zaključak.....	80
E. ZAKLJUČAK	80
VIII. LIŠAVANJE ŽIVOTA HAJRE KORIĆ.....	81
A. UVOD	81
B. VJERODOSTOJNOST.....	81
C. IDENTIFIKACIJA MILANA LUKIĆA	85
D. DOKAZ O SMRTI.....	87
E. ZAKLJUČAK	88
IX. INCIDENT U PIONIRSKOJ ULICI.....	89
A. UVOD	89
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI S VASILJEVIĆEM	89
1. Argumentacija strana	90
2. Diskusija	92
C. MILAN LUKIĆ	95
1. Alibi Milana Lukića.....	96
(a) Teret dokazivanja alibija	97
(b) Ocjena dokaza o alibiju.....	98
(i) Dokazi Milana Lukića u prilog alibiju	98
(ii) Dokazi tužilaštva u svrhu pobijanja.....	101
(c) Zaključak.....	102
2. Identifikacija Milana Lukića.....	102
(a) Identifikacija u sudnici	103
(b) Navodna greška u ocjeni dokaza o identifikaciji	103
(i) Svjedokinja VG013.....	103
(ii) Svjedokinje VG078 i VG101.....	105
(iii) Huso Kurspahić/Hasib Kurspahić	107
(c) Zaključak.....	108

3. Požar u Omeragićevoj kući	108
4. Dokaz o smrti	111
(a) Nepostojanje dokaza o upisu u službenu evidenciju	112
(b) Dokazi da određene žrtve nisu umrle kao što je navedeno	115
(i) Dokazi dobijeni od svjedokinje CW1	115
(ii) Dokazi dobijeni od Huse Kurspahića	120
(c) Dokazi da su žrtve navedene u Optužnici bile žive nakon incidenta u Pionirskoj ulici.....	120
(i) Dopisi s podacima iz službene evidencije i Dopis o imovinskim zahtjevima	120
(ii) Ismeta Kurspahić	123
(iii) Jedna žrtva iz Optužnice pristupila je kao svjedok u ovom predmetu	127
(d) Zaključak.....	127
5. Zaključak.....	128
D. SREDOJE LUKIĆ	128
1. Uvod.....	128
2. Alibi Sredoja Lukića	129
3. Identifikacija Sredoja Lukića	132
(a) Memićeva kuća	132
(i) Da li su svjedoci VG018 i VG084 čuli predstavljanje.....	133
(ii) Dokazi iz druge ruke dobijeni od svjedoka VG038 i svjedoka VG084.....	137
(iii) Dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića	141
(iv) Da li je Pretresno vijeće razumno razmotrilo svjedočenja drugih svjedoka tužilaštva...	144
(v) Zaključak.....	145
(b) Premještanje	146
(c) Zaključak.....	152
4. Navodne greške u zaključku da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao krivična djela.....	152
(a) Navodne greške u vezi s pravom mjerodavnim za pomaganje i podržavanje.....	153
(b) Navodne greške u vezi sa zaključkom o pomaganju i podržavanju krivičnih djela drugih nehumanih djela, okrutnog postupanja i ubistva.....	155
(i) Memićeva kuća – krivična djela drugih nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti, i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja	158
(ii) Omeragićeva kuća	160
a. Krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.....	160
b. Krivično djelo ubistva	161
(c) Krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti	163
(i) Navodne greške vezane za actus reus krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti	163
(ii) Navodne greške u zaključku da je Sredoje Lukić znao za diskriminatornu namjeru glavnih počinitelja.....	164
(d) Krivično djelo istrebljivanja kao zločin protiv čovječnosti	166
(e) Zaključak.....	167

X. INCIDENT NA BIKAVCU 169

A. UVOD	169
B. UTICAJ GREŠKE PRETRESNOG VIJEĆA KOJA SE ODNOSI NA VEZU SVJEDOKINJA VG094 I VG119 S UDRUŽENJEM.....	169
C. INCIDENT NA BIKAVCU	170
D. IDENTIFIKACIJA MILANA LUKIĆA.....	173
1. Identifikacija u sudnici.....	174
2. Zehra Turjačanin.....	174
(a) Navodna greška u donošenju zaključka da je Zehra Turjačanin poznavala Milana Lukića od ranije	175
(b) Navodna greška u zaključku da je Zehra Turjačanin vidjela Milana Lukića dva puta 1992. godine prije incidenta na Bikavcu.....	176

(c) Navodna greška u identifikaciji Milana Lukića od strane Zehre Turjačanin tokom incidenta na Bikavcu.....	177
(d) Navodna greška u vezi s tim da Milan Lukić nije identifikovan u sudnici.....	178
(e) Zaključak.....	179
3. Svjedokinje VG058 i VG115.....	179
(a) Navodne greške u vezi sa svjedokinjom VG058.....	179
(b) Navodne greške u vezi sa svjedokinjom VG115	181
4. Svjedokinje VG094 i VG119.....	182
5. Zaključak.....	182
E. DOKAZ O SMRTI	183
F. ZAKLJUČAK	186
XI. NAVODNE GREŠKE U VEZI S ISTREBLJIVANJEM	187
A. UVOD	187
B. DEFINICIJA ISTREBLJIVANJA	187
C. ZAKLJUČAK	193
XII. LOGOR U UZAMNICI.....	193
A. UVOD	193
B. MILAN LUKIĆ	194
1. Alibi Milana Lukića.....	194
2. Identifikacija Milana Lukića.....	196
(a) Navodna greška u prihvatanju izjava svjedoka VG025 na osnovu pravila 92 ^{quater} Pravilnika.....	197
(b) Navodna greška u oslanjanju na dokaze prihvaćene na osnovu pravila 92 ^{quater} Pravilnika koji su potkrijepljeni samo dokazima iz druge ruke	199
(c) Navodna greška u oslanjanju na dokaze o identifikaciji Kusture, Berberovića, Derviševića i svjedoka VG025	200
3. Zaključak.....	203
C. SREDOJE LUKIĆ	203
1. Identifikacija Sredoja Lukića.....	204
(a) Kustura	204
(b) Berberović.....	206
(c) Dervišević.....	209
2. Da li je Sredoje Lukić tukao zatočenike u logoru u Uzamnici	211
(a) Premlaćivanja Kusture	211
(b) Premlaćivanja Derviševića.....	212
(c) Premlaćivanja "drugih zatočenika"	215
(d) Zaključak.....	217
3. Da li je bilo razumno osuditi Sredoja Lukića za krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i progona i drugih nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti	217
4. Zaključak.....	220
XIII. IZRICANJE KAZNE	221
A. MJERODAVNO PRAVO I STANDARD PREISPITIVANJA	221
B. ŽALBA MILANA LUKIĆA NA KAZNU	222
1. Argumentacija.....	222
2. Diskusija	223
3. Zaključak.....	226
C. ŽALBA NA KAZNU SREDOJA LUKIĆA	226
1. Argumentacija.....	226
2. Diskusija	228

3. Zaključak.....	231
D. UTICAJ ZAKLJUČAKA ŽALBENOG VIJEĆA.....	231
XIV. DISPOZITIV	232
XV. IZDOJENA I DJELIMIČNO SUPROTNA MIŠLJENJA SUDIJE MEHMETA GÜNEYA	223
A. INCIDENT U PIONIRSKOJ ULICI	223
1. Svjedok VG038.....	224
2. Svjedok VG084.....	225
3. Huso Kurspahić.....	225
4. Zaključak.....	226
B. POMAGANJE I PODRŽAVANJE	227
XVI. IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJE AGIUSA	229
XVII. ZAJEDNIČKO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE POCARA I SUDIJE LIUA	231
XVIII. SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE MORRISONA	235
A. UVOD	235
B. OCJENA DOKAZA O IDENTIFIKACIJI NA SUĐENJU I U ŽALBENOM POSTUPKU	238
1. Zaključci o identifikaciji na suđenju	238
2. Ocjena grešaka u identifikaciji u žalbenom postupku	240
C. IDENTIFIKACIJA SREDOJA LUKIĆA U MEMIĆEVOJ KUĆI	241
1. Osnova za identifikaciju	241
2. Zaključci u žalbenom postupku	241
3. Nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi se mogao osloniti na svjedočenje iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 kao nezavisni izvor identifikacije.....	242
4. Imajući u vidu greške identifikovane u žalbenom postupku, dokazi o identifikaciji bili su nedovoljni da se Sredoje Lukić identifikuje van razumne sumnje u Memićevoj kući.....	248
5. Zaključak.....	253
D. IDENTIFIKACIJA SREDOJA LUKIĆA TOKOM PREMJEŠTANJA	253
1. Osnova za identifikaciju	253
2. Ni jedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su svjedoci VG038 i VG084 prepoznali Sredoja Lukića tokom premještanja	254
3. Nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, na osnovu ukupnih dokaza, da je Sredoje Lukić identifikovan van razumne sumnje tokom premještanja	256
E. ZAKLJUČAK	257
XIX. IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJE MORRISONA	258
A. UVOD	258
B. OCJENA ELEMENTA MASOVNOSTI NE TREBA DA UZIMA U OBZIR NEKE SUBJEKTIVNE FAKTORE	258
C. U OVOM PREDMETU BROJ ŽRTAVA BIO JE DOVOLJAN DA SE ZAKLJUČI DA JE IZVRŠENO KRIVIČNO DJELO ISTREBLJIVANJA	261
D. ZAKLJUČAK.....	262
XX. DODATAK A – PROCEDURALNI KONTEKST	263
A. SASTAV ŽALBENOG VIJEĆA	263
B. NAJAVE ŽALBE	263
C. ZASTUPANJE MILANA LUKIĆA	263
D. ŽALBE	264

E. PRIVREMENO PUŠTANJE NA SLOBODU	265
F. PITANJA U VEZI S DOKAZIMA.....	265
1. Prahvanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku.....	265
2. Druga pitanja u vezi s dokazima.....	267
3. Postupak za nepoštovanje Suda u predmetu <i>Tabaković</i>	268
4. Postupak za nepoštovanje Suda u predmetu <i>Rašić</i>	268
G. DRUGA PITANJA	269
H. STATUSNE KONFERENCIJE	270
I. ŽALBENI PRETRES	270
XXI. DODATAK B – GLOSAR TERMINA	271
A. SPISAK KORIŠTENIH PRESUDA.....	271
1. MKSJ	271
2. MKSR	276
3. SCSL.....	280

I. UVOD

1. Žalbeno vijeće Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Žalbeno vijeće, odnosno Međunarodni sud) rješava po žalbama Milana Lukića, Sredoja Lukića i tužilaštva na Presudu Pretresnog vijeća III (dalje u tekstu: Pretresno vijeće) izrečenu 20. jula 2009. u predmetu *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića* (dalje u tekstu: Prvostepena presuda).¹

A. Kontekst

2. Milan Lukić je rođen 6. septembra 1967. u Foči, a odrastao je u okolini Višegrada, u istočnoj Bosni.² Godine 1992., neko vrijeme je živio u Šeganju, u opštini Višegrad.³ Sredoje Lukić je rođen 5. aprila 1961. u Rujištu.⁴ Prije rata je većinu vremena radio kao policajac u saobraćajnom odjeljenju Stanice javne bezbjednosti Višegrad.⁵ Početkom aprila 1992., otišao je iz višegradske policije,⁶ ali je približno u maju 1992. ponovo počeo da radi kao policajac u Višegradu i naveden je na spisku pripadnika policije koji su imali "ratni raspored" u periodu od 4. avgusta 1992. do 20. januara 1993. godine.⁷

3. Navodi protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića (dalje u tekstu, zajedno: žaliooci) odnose se na incidente koji su se dogodili u periodu od 1992. do 1994. u istočnoj Bosni.⁸ Pretresno vijeće je donijelo sljedeće zaključke:

- Dana 7. juna 1992., Milan Lukić, Mitar Vasiljević (dalje u tekstu: Vasiljević) i dva vojnika postrojili su sedmoricu civila, Muslimana, na obali Drine i pucali u njih. Pet muškaraca je poginulo, a dvojica su preživjela (dalje u tekstu: incident na obali Drine).⁹

¹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Presuda, 20. juli 2009.

² Prvostepena presuda, par. 1-2.

³ Prvostepena presuda, par. 3.

⁴ Prvostepena presuda, par. 4.

⁵ Prvostepena presuda, par. 5.

⁶ Prvostepena presuda, par. 7.

⁷ Prvostepena presuda, par. 8.

⁸ V. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Druga izmijenjena optužnica, 27. februar 2006. (dalje u tekstu: Optužnica), str. 2-6.

⁹ Prvostepena presuda, par. 200, 230, 906-907, 911, 963-966.

- Dana 10. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić je u fabrici "Varda" u Višegradu izdvojio sedmoricu Muslimana, u koje je zatim pucao na obali Drine i ubio ih (dalje u tekstu: incident u fabrici "Varda").¹⁰

- Dana 14. juna 1992., Milan Lukić i Sredoje Lukić bili su, zajedno s grupom naoružanih muškaraca, prisutni u jednoj kući u Pionirskoj ulici u Višegradu (dalje u tekstu: Memićeva kuća) u kojoj je bilo zatočeno najmanje 66 civila, Muslimana, iz sela Koritnik i Sase (dalje u tekstu: grupa iz Koritnika).¹¹ Grupa iz Koritnika je opljačkana i nad njom su izvršene druge kriminalne radnje.¹² Milan Lukić, Sredoje Lukić i grupa naoružanih muškaraca kasnije su tu grupu premjestili u jednu drugu kuću u Pionirskoj ulici (dalje u tekstu: premještanje, odnosno Omeragićeva kuća) i tamo je zaključali.¹³ Milan Lukić i drugi naoružani muškarcu su tu kuću zatim zapalili i u one koji su pokušavali da pobjegnu pucali, i tako ubili 59 ljudi (dalje u tekstu: incident u Pionirskoj ulici).¹⁴ Za Sredoja Lukića nije utvrđeno da je učestvovao u paljenju Omeragićeve kuće.¹⁵

- Dana 27. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić i grupa naoružanih muškarca prisilili su otprilike 60 civila, Muslimana, da uđu u kuću Mehe Aljića na Bikavcu (dalje u tekstu: Aljićeva kuća), nakon čega su tu kuću zapalili, i tako ubili najmanje 60 ljudi i nanijeli teške povrede jedinoj osobi koja je preživjela (dalje u tekstu: incident na Bikavcu).¹⁶

- Jednog dana između 28. juna 1992. i 5. jula 1992., Milan Lukić je izdvojio Muslimanku Hajru Korić, civilno lice, iz grupe žena u naselju Potok u Višegradu i ubio je s dva hica iz vatrenog oružja.¹⁷

- U brojnim prilikama tokom 1992. i 1993., Milan Lukić i Sredoje Lukić premlaćivali su muškarce, Muslimane, zatočene u logoru u Uzamnici (dalje u tekstu: logor u Uzamnici), i tako nanosili teške povrede mnogim zatočenicima.¹⁸

4. Pretresno vijeće je Milana Lukića proglasilo krivim po članu 7(1) Statuta Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut), na osnovu činjenja, za ubistvo¹⁹ i okrutno postupanje,²⁰ kao kršenja

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 329, 913-914, 1004.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 631, 637, 917, 930, 1008-1009, 1028, 1030-1031.

¹² Prvostepena presuda, par. 592-593, 596, 631, 637, 969.

¹³ Prvostepena presuda, par. 569, 606-607, 612, 631, 637.

¹⁴ Prvostepena presuda, par. 569, 612-613, 631, 916-918, 929, 933, 946, 1010-1011.

¹⁵ Prvostepena presuda, par. 613, 637, 930, 1034.

¹⁶ Prvostepena presuda, par. 703, 709, 715, 731, 973-974, 1017.

¹⁷ Prvostepena presuda, par. 754, 758, 925, 1022.

¹⁸ Prvostepena presuda, par. 821, 833, 841, 978, 990.

¹⁹ Prvostepena presuda, par. 911, 914, 919, 923, 927, 1099.

zakona ili običaja ratovanja kažnjiva po članu 3 Statuta. Milan Lukić je takođe proglašen krivim, na osnovu činjenja, za progone,²¹ ubistvo,²² istrebljivanje²³ i druga nehumana djela,²⁴ kao zločine protiv čovječnosti kažnjive po članu 5 Statuta. Pretresno vijeće je Milana Lukića osudilo na kaznu doživotnog zatvora.²⁵

5. Pretresno vijeće je Sredoja Lukića proglasilo krivim po članu 7(1) Statuta, na osnovu činjenja, za okrutno postupanje,²⁶ i, na osnovu pomaganja i podržavanja, za ubistvo²⁷ i okrutno postupanje,²⁸ kao kršenja zakona ili običaja ratovanja kažnjiva po članu 3 Statuta. Sredoje Lukić je takođe proglašen krivim, na osnovu činjenja, za druga nehumana djela,²⁹ i, na osnovu pomaganja i podržavanja, za progone,³⁰ ubistvo³¹ i druga nehumana djela,³² kao zločine protiv čovječnosti kažnjive po članu 5 Statuta. Sredoje Lukić je oslobođen optužbi po svim ostalim tačkama.³³ Pretresno vijeće ga je osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 30 godina.³⁴

B. Žalbe

6. U svojoj žalbi na Prvostepenu presudu, Milan Lukić iznosi osam žalbenih osnova i traži oslobađanje od svih optužbi. Alternativno, on tvrdi da kaznu treba smanjiti.³⁵

7. Sredoje Lukić u svojoj žalbi na Prvostepenu presudu iznosi 15 žalbenih osnova i traži oslobađanje od svih optužbi ili, alternativno, smanjenje kazne.³⁶

²⁰ Prvostepena presuda, par. 966, 971, 976, 981, 1099.

²¹ Prvostepena presuda, par. 1026, 1099.

²² Prvostepena presuda, par. 911, 914, 919, 923, 927, 1099.

²³ Prvostepena presuda, par. 947, 951, 1100. Sudija Van den Wyngaert imala je suprotno mišljenje u vezi s tačkama 8 i 13 (Prvostepena presuda, par. 1100).

²⁴ Prvostepena presuda, par. 966, 971, 976, 981, 1099.

²⁵ Prvostepena presuda, par. 1101.

²⁶ Prvostepena presuda, par. 991, 1104.

²⁷ Prvostepena presuda, par. 934, 1105.

²⁸ Prvostepena presuda, par. 986, 1104.

²⁹ Prvostepena presuda, par. 991, 1104.

³⁰ Prvostepena presuda, par. 1040, 1104.

³¹ Prvostepena presuda, par. 934, 1105. Sudija Robinson imao je suprotno mišljenje u vezi s tačkama 9 i 10 (Prvostepena presuda, par. 1105).

³² Prvostepena presuda, par. 985-986, 1104. Žalbeno vijeće napominje da iz paragrafa 985 Prvostepene presude proizlazi da je sudija Robinson imao suprotno mišljenje u vezi sa zaključkom da je Sredoje Lukić tokom incidenta u Pionirskoj ulici pomagao i podržavao počinjenje okrutnog postupanja, kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti. Međutim, u dispozitivu se to suprotno mišljenje ne pominje. Pored toga, sudija Robinson je u svom izdvojenom mišljenju izrazio neslaganje samo u vezi s ubistvom i progonima. Žalbeno vijeće stoga smatra da je suprotno mišljenje koje je pomenuto u paragrafu 985 Prvostepene presude previd do kojeg je došlo prilikom uređivanja teksta i zaključuje da je mjerodavan dispozitiv.

³³ Prvostepena presuda, par. 936, 953, 955, 988, 1103. Sudija David imao je suprotno mišljenje u vezi s tačkama 8 i 13-17 (Prvostepena presuda, par. 1103).

³⁴ Prvostepena presuda, par. 1106.

³⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, 17. decembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Žalbeni podnesak Milana Lukića), str. 112, par. 1-2.

8. Tužilaštvo iznosi dvije žalbene osnove. Ono tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što, iako je donijelo zaključke potrebne za izricanje osuđujućih presuda, Sredoja Lukića nije osudilo za pomaganje i podržavanje istrebljivanja po članu 5(b) Statuta u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici i za počinjenje progona po članu 5(h) Statuta u odnosu na premlaćivanja u logoru u Uzamnici.³⁷ Tužilaštvo traži da Žalbeno vijeće Sredoja Lukića osudi za te incidente i da mu, shodno tome, poveća kaznu.³⁸

C. Žalbeni pretres

9. Žalbeno vijeće je usmenu argumentaciju strana u postupku u vezi s tim žalbama saslušalo 14. i 15. septembra 2011. godine. Pošto je razmotrilo njihovu pismenu i usmenu argumentaciju, Žalbeno vijeće ovim donosi presudu.

³⁶ Žalbeni podnesak u ime Sredoja Lukića, 2. novembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Žalbeni podnesak Sredoja Lukića), par. 342.

³⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, 2. novembar 2009. (dalje u tekstu: Žalbeni podnesak tužilaštva), par. 4-7, 9-10.

³⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 8, 11-12.

II. STANDARD PREISPITIVANJA

10. U žalbenom postupku, strane svoju argumentaciju moraju ograničiti na greške u primjeni prava koje obesnažuju odluku pretresnog vijeća i na greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde.³⁹ Ti kriteriji su definisani u članu 25 Statuta i čvrsto su uvriježeni u praksi *ad hoc* međunarodnih sudova.⁴⁰ Žalbeno vijeće će u izuzetnim slučajevima saslušati i žalbe u kojima jedna od strana pokreće neko pravno pitanje koje ne bi dovelo do obesnaženja prvostepene presude, ali je od opšteg značaja za praksu Međunarodnog suda.⁴¹

11. Strana koja iznosi navod o grešci u primjeni prava mora navesti o kojoj je grešci riječ, iznijeti argumente u prilog svojoj tvrdnji i objasniti kako ta greška obesnažuje odluku.⁴² Ako nema izgleda da će navod o grešci u primjeni prava promijeniti ishod odluke, on se može odbaciti na toj osnovi.⁴³ Međutim, čak i kad su argumenti strane nedovoljni da potkrijepe tvrdnju o postojanju greške, Žalbeno vijeće može i iz drugih razloga zaključiti da postoji greška u primjeni prava.⁴⁴ Svaki žalilac koji iznosi tvrdnju o grešci u primjeni prava zbog nedostatka obrazloženog mišljenja mora precizno identifikovati konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente za koje tvrdi da je pretresno vijeće propustilo da ih razmotri i objasniti zbog čega taj propust obesnažuje odluku.⁴⁵

12. Žalbeno vijeće preispituje pravne zaključke pretresnog vijeća kako bi utvrdilo da li su oni ispravni.⁴⁶ Ako utvrdi da je u prvostepenoj presudi došlo do greške u primjeni prava zbog toga što je primijenjen pogrešan pravni standard, Žalbeno vijeće će formulisati ispravan pravni standard i u skladu s njim preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog vijeća.⁴⁷ Žalbeno vijeće pritom ne samo da ispravlja grešku u primjeni prava, nego, po potrebi, primjenjuje ispravan pravni standard na dokaze iz spisa prvostepenog postupka i utvrđuje da li se i samo van razumne sumnje uvjerilo u pogledu činjeničnog zaključka koji žalilac osporava, i tek ga potom potvrđuje u žalbenom

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 12.

⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 12.

⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 9; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 12.

⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 13.

⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 13.

⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 13.

⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 10; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 13.

⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14.

postupku.⁴⁸ Žalbeno vijeće neće preispitati cijeli spis prvostepenog postupka *de novo*. Ono će u principu razmotriti samo dokaze na koje pretresno vijeće upućuje u tekstu presude ili u pratećim fusnotama, dokaze iz spisa prvostepenog postupka na koje u svojim žalbama upućuju strane, kao i, prema potrebi, dodatne dokaze prihvaćene u žalbenom postupku.⁴⁹

13. Prilikom razmatranja navoda o greškama u utvrđivanju činjeničnog stanja, Žalbeno vijeće primjenjuje standard razumnosti.⁵⁰ Preispitujući zaključke pretresnog vijeća, Žalbeno vijeće će ih zamijeniti svojima samo ako nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese prvobitnu odluku.⁵¹ Na navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju Žalbeno vijeće primjenjuje isti standard razumnosti, nezavisno od toga da li je sporni činjenični zaključak zasnovan na neposrednim ili posrednim dokazima.⁵² Nadalje, Žalbeno vijeće će odluku pretresnog vijeća poništiti samo ako je napravljena greška u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarenja pravde.⁵³

14. Žalbeno vijeće podsjeća da se standard koji se primjenjuje kod presuđivanja u vezi s navodom o pogrešnom utvrđenom činjeničnom stanju, kada su u žalbenom postupku prihvaćeni dodatni dokazi, ali nije napravljena greška u pogledu primijenjenog pravnog standarda, sastoji od sljedeće dvije faze:

- (i) Žalbeno vijeće će najprije utvrditi, samo na osnovu spisa prvostepenog postupka, da li je tačno da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao donijeti zaključak da je optuženi van svake razumne sumnje kriv. Ako je tako, nije potrebno da se to dalje ispituje kao pravno pitanje.
- (ii) Ako, međutim, Žalbeno vijeće utvrdi da je razuman presuditelj o činjenicama mogao donijeti zaključak da je optuženi van svake razumne sumnje kriv, ono će utvrditi da li je, u svjetlu dokaza iz prvostepenog postupka i dodatnih dokaza prihvaćenih u žalbenom postupku, i sâmo van svake razumne sumnje uvjereno u pogledu zaključka da je optuženi kriv.⁵⁴

⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14.

⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14.

⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14.

⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15.

⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15.

⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 13.

⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15.

⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 24(c).

15. Žalbeno vijeće podsjeća da je, primjenjujući ova načela, utvrdilo nekoliko kategorija argumenata u žalbenom postupku koji sadrže nedostatke i koji se mogu odbaciti bez razmatranja. Konkretno, Žalbeno vijeće će bez detaljne analize odbaciti: (a) argumente u kojima se ne preciziraju osporavani činjenični zaključci, u kojima se iskrivljeno prikazuju činjenični zaključci ili dokazi, ili u kojima se zanemaruju drugi relevantni činjenični zaključci; (b) neargumentovane tvrdnje da pretresno vijeće očigledno nije uzelo u obzir relevantne dokaze, pri čemu se ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama na osnovu dokaza ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo pretresno vijeće; (c) prigovore na činjenične zaključke na kojima se ne temelji osuđujuća presuda i očigledno irelevantne argumente, koji idu u prilog osporavanom zaključku ili se ne kose s njim; (d) argumente da se pretresno vijeće oslonilo, odnosno da se nije oslonilo na neki dokaz, bez objašnjenja zašto je, s obzirom na druge dokaze, osuđujuća presuda neutemeljena; (e) argumente koji se protive zdravom razumu; (f) prigovore na činjenične zaključke kada njihova relevantnost nije jasna ili kada je žalilac nije objasnio; (g) puko ponavljanje argumenata koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, pri čemu se ne pokazuje da njihovo odbacivanje od strane pretresnog vijeća predstavlja grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća; (h) navode zasnovane na materijalu koji nije uvršten u spis predmeta; (i) neargumentovane tvrdnje koje nisu potkrijepljene nikakvim dokazima, nerazrađene tvrdnje, propust da se navede o kojoj je grešci riječ; i (j) neargumentovane tvrdnje da pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu dokazima ili da nije protumačilo dokaze na određeni način.⁵⁵

⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Bošković i Tarčulovski*, par. 18; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 17.

III. NAVOD O KRŠENJU PRAVA NA PRAVIČNO SUĐENJE

A. Uvod

16. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo na pravično suđenje:⁵⁶ (i) uskraćivanjem odgovarajućeg vremena i uslova za pripremu odbrane prije početka suđenja;⁵⁷ (ii) nametanjem neprimjerenih ograničenja u vezi s vođenjem odbrane tokom suđenja;⁵⁸ i (iii) propustom da razmotri neprimjereni uticaj trećih strana na svjedoke tužilaštva.⁵⁹

17. Žalbeno vijeće podsjeća da, kada neka strana u žalbenom postupku iznese navod da je njeno pravo na pravično suđenje prekršeno, ona mora da dokaže da je pretresno vijeće prekršilo neku odredbu Statuta i/ili Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pravilnik) i da je šteta koja joj je time nanesena tolika da se može smatrati greškom u primjeni prava koja obesnažuje prvostepenu presudu.⁶⁰ Pretresna vijeća imaju prilično široka diskreciona ovlaštenja u upravljanju postupkom u kojem postupaju.⁶¹ Odluke koje se tiču rasporeda suđenja, vremena dodijeljenog stranama i kriterija vezanih za unakrsno ispitivanje diskrecionog su karaktera i Žalbeno vijeće mora da ih uvažava.⁶² Da bi uspješno osporila neku diskrecionu odluku, strana mora da pokaže da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kojom joj je nanesena šteta.⁶³ Žalbeno vijeće će diskrecionu odluku pretresnog vijeća poništiti samo ako utvrdi da je: (i) zasnovana na pogrešnom tumačenju mjerodavnog prava; (ii) zasnovana na flagrantno pogrešnom zaključku o činjenicama; ili (iii) toliko nepravična ili nerazumna da se može smatrati zloupotrebom diskrecionog prava pretresnog vijeća.⁶⁴ Osim toga, Žalbeno vijeće će razmotriti da li je pretresno vijeće prilikom donošenja svoje odluke pridalo težinu spoljnim ili irelevantnim faktorima, odnosno da li je propustilo pridati težinu ili nije pridalo dovoljnu težinu relevantnim faktorima.⁶⁵

⁵⁶ Sedma žalbena osnova Milana Lukića.

⁵⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 323-328, 332-334, 345-352; Replika Milana Lukića na podnesak respondenta, 22. februar 2010. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Replika Milana Lukića), par. 121-122, 124.

⁵⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 329-331, 335-344, 353-355; Replika Milana Lukića, par. 123, 125-130.

⁵⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 356-371; Replika Milana Lukića, par. 131-132. Milan Lukić je povukao podošnovu 7(B) (Žalbeni podnesak Milana Lukića, str. 100).

⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 17; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 28; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 21; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 119.

⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81, 99.

⁶² V. Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 17; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.5, Odluka po žalbi Radovana Karadžića na odluku o početku suđenja, 13. oktobar 2009. (dalje u tekstu: Odluka o početku suđenja u predmetu *Karadžić*), par. 6; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na usmenu odluku Pretresnog vijeća od 8. maja 2006. o unakrsnom ispitivanju odbrane i po zahtjevu Udruženja branilaca da mu se odobri podnošenje podneska *amicus curiae*, 4. juli 2006., str. 3.

⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

B. Odgovarajuće vrijeme i uslovi za pretpretresne pripreme

18. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće prekršilo njegovo pravo da prije suđenja, koje je započelo 9. jula 2008., ima odgovarajuće vrijeme i uslove za pripremu odbrane, zbog čega traži da se suđenje ponovi.⁶⁶ Pretresno vijeće je, prema njegovoj tvrdnji, bez "upozorenja"⁶⁷ požurilo s određivanjem datuma suđenja, ne uzimajući u obzir: (i) probleme vezane za sastav i pripremljenost njegovog tima odbrane (dalje u tekstu: tim odbrane);⁶⁸ (ii) činjenicu da je tužilaštvo nedugo prije početka suđenja iznijelo prijedlog da se "obim Optužnice udvostruči";⁶⁹ (iii) činjenicu da su mu određene izjave svjedoka tužilaštva stavljene na raspolaganje tek 1. aprila 2008. godine;⁷⁰ i (iv) činjenicu da je tužilaštvo nepunih mjesec dana prije početka suđenja "zatražilo da promijeni svoje svjedoke".⁷¹

19. Tužilaštvo odgovara da Milan Lukić nije pokazao da mu je Pretresno vijeće uskratilo odgovarajuće vrijeme i uslove za pripremu odbrane niti da je zloupotrijebilo svoje diskreciono pravo kada je naložilo da suđenje počne.⁷² Prema tvrdnji tužilaštva, Milan Lukić je blagovremeno obaviješten o datumu početka suđenja.⁷³ Tužilaštvo konkretno tvrdi: (i) da je Milan Lukić sve vrijeme imao zastupnika i da je njegov tim odbrane imao odgovarajuće vrijeme za pripremu;⁷⁴ (ii) da je, s obzirom na odluku Pretresnog vijeća kojom je zahtjev tužilaštva za proširivanje obima Optužnice odbijen, argument Milana Lukića u vezi s tim bespredmetan;⁷⁵ (iii) da Milan Lukić pogrešno navodi spis u vezi s pitanjem dostupnosti izjava svjedoka tužilaštva;⁷⁶ i (iv) da Milan

⁶⁶ Podosnova Milana Lukića 7(A) (djelimično). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 323-328, 332-334, 345-352; Replika Milana Lukića, par. 121-122, 124.

⁶⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 325.

⁶⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 323-325, 345-352; Replika Milana Lukića, par. 121-122.

⁶⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 323.

⁷⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 325, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Nalog za produženje roka, 1. april 2008. (dalje u tekstu: Nalog za produženje roka od 1. aprila 2008.).

⁷¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 328, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Daljnja odluka po zahtjevu tužilaštva da izmijeni spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter i po podnescima u vezi s tim, 19. juni 2008. (dalje u tekstu: Dalja odluka o izmjeni spiska na osnovu pravila 65ter od 19. juna 2008.). Žalbeno vijeće ima u vidu da je odluka o dodavanju dodatnih svjedoka donesena u junu 2008. godine (v. Dalja odluka o izmjeni spiska na osnovu pravila 65ter od 19. juna 2008., str. 8). Međutim, suprotno tvrdnji Milana Lukića, tužilaštvo je dodatne svjedoke predložilo gotovo četiri mjeseca prije početka suđenja, 14. marta 2008., kada je podnijelo spisak svjedoka zajedno sa svojim pretpretresnim podneskom (v. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Spisak svjedoka tužilaštva na osnovu pravila 65ter(E)(ii), 14. mart 2008. (povjerljivo); v. takođe *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva da izmijeni spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter i po podnescima u vezi s njim, 22. april 2008., par. 2-3).

⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu Milana Lukića, 5. februar 2010. (povjerljivo), i kasniji *corrigendumi*: od 6. aprila 2010., 13. aprila 2010. i 6. decembra 2010. (dalje u tekstu, zajedno: Odgovor tužilaštva (Milan Lukić)), par. 229, 234-238.

⁷³ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 234.

⁷⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 230-232, 235-238, 244-247, 253-258.

⁷⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 233.

⁷⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 240.

Lukic nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je tužilaštvu dopustilo da pozove dodatne svjedoke u svrhu pobijanja njegovog alibija.⁷⁷

20. Žalbeno vijeće podsjeća da se pitanje koji su vrijeme i uslovi odgovarajući za pripremu odbrane, ne može utvrđivati izvan konteksta, već da to zavisi od okolnosti svakog predmeta,⁷⁸ između ostalog, i od vremena raspoloživog za pripremu tokom suđenja.⁷⁹ Nadalje, Žalbeno vijeće će utvrditi da li su odgovarajuće vrijeme i uslovi bili uskraćeni timu odbrane u cjelini, a ne nekom pojedinačnom braniocu.⁸⁰ Da bi prigovor Milana Lukića bio prihvaćen u žalbenom postupku, on mora pokazati da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku kojom mu je nanesena šteta.⁸¹

21. Pretpretresni sudija je još 4. septembra 2007. obavijestio strane da bi suđenje moglo započeti nakon ljeta 2008. ili početkom 2009. godine.⁸² Dana 11. decembra 2007., strane su obaviještene da će pretpretresna konferencija vjerovatno biti održana 16. maja 2008. i da će suđenje započeti najranije na ljeto 2008., a možda i kasnije, početkom 2009. godine.⁸³ Dana 12. juna 2008., pretpretresni sudija je saopštio stranama da će suđenje započeti 9. jula 2008. godine.⁸⁴ Prema tome, Milan Lukić je najmanje sedam mjeseci prije 9. jula 2008. znao kada se očekuje početak suđenja. Žalbeno vijeće stoga smatra da je njegova tvrdnja da "nije upozoren" na to kada će početi suđenje neutemeljena.

22. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo više faktora vezanih za sastav i pripremljenost njegovog tima odbrane koji su ometali odvijanje pretpretresnih priprema, konkretno: (i) činjenicu da je njegov treći glavni branilac, Jason Alarid (dalje u tekstu: Alarid), u predmet uključen tek 10. marta 2008. i da je za glavnog branioca imenovan tek 12. juna 2008. godine;⁸⁵ (ii) činjenicu da se od Alarida tražilo da dio vremena namijenjenog za pripremu za suđenje utroši na

⁷⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 240.

⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 80, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 220.

⁷⁹ Odluka o početku suđenja u predmetu *Karadžić*, par. 24.

⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 80, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 220.

⁸¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 81.

⁸² Stranica transkripta pretresa u prvostepenom postupku u ovom predmetu (dalje u tekstu: T.) 123 (4. septembar 2007.). Pretpretresni sudija je rekao sljedeće: "[N]adamo se da bi ovaj predmet možda mogao [...] biti spreman za početak suđenja negdje nakon ljeta ili početkom godine koja slijedi. Za sada možemo reći toliko: dogodine na ljeto ili početkom godine koja slijedi. Stranama to nije ništa novo." (T. 123 (4. septembar 2007.)).

⁸³ T. 140-141 (11. decembar 2007.). Pretpretresni sudija je rekao sljedeće: "[P]očetak suđenja u ovom predmetu biće najranije sredinom 2008., dakle, na [...] ljeto sljedeće godine, ali mogao bi biti pomaknut i za kasnije, čak i za početak godine nakon toga, 2009." (T. 141 (11. decembar 2007.)).

⁸⁴ Pretpretresni sudija je obavijestio strane da će pretpretresna konferencija biti održana 2. jula 2008. ili 9. jula 2008. i da će suđenje započeti 9. jula 2008. godine (T. 186-187, 190 (12. juni 2008.)); Prvostepena presuda, par. 1141). Dana 19. juna 2008., Pretresno vijeće je izdalo nalog u kojem je datum održavanja pretpretresne konferencije promijenilo u 9. juli 2008. i naložilo da suđenje započne neposredno po njenom završetku (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Nalog kojim se ponovo zakazuje pretpretresna konferencija, 19. juni 2008., str. 1).

izmjenu podnesaka koje je sačinio prethodni glavni branilac, između ostalog, obavijesti o odbrani alibijem, i na ponovno podnošenje pretpretresnog podneska;⁸⁶ (iii) činjenicu da do oktobra 2008. nije imenovan kobranilac;⁸⁷ (iv) činjenicu da se njegov prvi glavni branilac, Alan Yatvin (dalje u tekstu: Yatvin), usredsredio isključivo na postupak na osnovu pravila 11*bis* i da njegov drugi glavni branilac, Bojan Šulejić (dalje u tekstu: Šulejić), "niti je pomogao oko priprema za suđenje niti je bio tu da pomogne oko suđenja";⁸⁸ i (v) činjenicu da su oba glavna branioca prije Alarida prekinula kontakt s Milanom Lukićem prije nego što su opozvana.⁸⁹

23. Prema tvrdnji tužilaštva, Milana Lukića je od prvog stupanja pred Sud 24. februara 2006. stalno zastupao tim odbrane, čiji sastav se, doduše, donekle mijenjao.⁹⁰ Tužilaštvo nadalje tvrdi da Milan Lukić nije iznio primjere nikakvog krajnje neprofesionalnog ponašanja svojih prethodnih branilaca tokom pripremanja odbrane.⁹¹

24. Žalbeno vijeće na početku napominje da je Alarid postao član tima odbrane više od 120 dana prije početka suđenja 9. jula 2008. godine. On je najprije imenovan za kobranioca,⁹² što znači da je Milanu Lukiću mogao pomagati oko priprema za suđenje i prije nego što mu je 12. juna 2008. dodijeljen za glavnog branioca.⁹³ Budući da je Alarid Milanu Lukiću kao kobranilac dodijeljen radi pomoći sa svim pitanjima vezanim za odbranu,⁹⁴ on je, nakon imenovanja za glavnog branioca mogao da uživa plodove svog kontinuiranog rada na pripremi dokaznog postupka. Žalbeno vijeće takođe napominje da su Milanu Lukiću usluge tima odbrane bile na raspolaganju od trenutka hapšenja 2006. godine.⁹⁵ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da se Alaridovo

⁸⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 324-325; Replika Milana Lukića, par. 121-122.

⁸⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 327, 349-350.

⁸⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 351.

⁸⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 345-348; Replika Milana Lukića, par. 121.

⁸⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 345, 347.

⁹⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 232, gdje tužilaštvo nadalje navodi da je, suprotno tvrdnji Milana Lukića, Alarid prije početka suđenja u timu odbrane bio 121 dan.

⁹¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 253-256.

⁹² *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka Sekretarijata, 10. mart 2008., str. 2. Žalbeno vijeće nadalje napominje da je 12. juna 2008. Sekretarijat Milanu Lukiću, na njegov zahtjev, dodijelio Šulejića za kobranioca (v. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka Sekretarijata, 12. juni 2008. (dalje u tekstu: Odluka Sekretarijata od 12. juna 2008.), str. 3). Dana 4. jula 2008., Sekretarijat je odobrio Alaridov zahtjev za povlačenje Šulejića s dužnosti kobranioca (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka Sekretarijata, 4. juli 2008. (dalje u tekstu: Odluka Sekretarijata od 4. jula 2008.), str. 2-3). Dana 23. oktobra 2008., za novog kobranioca imenovan je Dragan Ivetić (dalje u tekstu: Ivetić) (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka Sekretarijata, 23. oktobar 2008. (dalje u tekstu: Odluka Sekretarijata od 23. oktobra 2008.), str. 2). Žalbeno vijeće napominje da je Alarid Ivetićevo imenovanje za novog kobranioca zatražio tek 11. oktobra 2008. godine (Odluka Sekretarijata od 23. oktobra 2008., str. 1).

⁹³ V. Odluka Sekretarijata od 12. juna 2008., str. 3.

⁹⁴ V. Uputstvo za dodjelu branioca po službenoj dužnosti, IT/73/Rev.11, 11. juli 2006., član 16(C).

⁹⁵ Žalbeno vijeće napominje da je 24. februara 2006. Michael Karnavas imenovan za branioca koji će Milana Lukića zastupati prilikom prvog stupanja pred Međunarodni sud i u vezi s drugim pitanjima koja bude potrebno riješiti do dodjele stalnog branioca (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-I, Odluka

kasno imenovanje na dužnost glavnog branioca negativno odrazilo na Lukićevu mogućnost da se pripremi za suđenje niti da je Alarid iz tog razloga bio nepripremljen za suđenje.

25. Što se tiče tvrdnje Milana Lukića da je Alarid dio vremena namijenjenog za pripremu za suđenje morao utrošiti na ponovno podnošenje obavijesti o odbrani alibijem koju je sačinio prethodni branilac, Žalbeno vijeće napominje da se obrazloženje čije je dostavljanje Pretresno vijeće naložilo Lukiću odnosilo na nekoliko paragrafa iz te obavijesti.⁹⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da se rad koji je bio potreban da bi se ispunio zahtjev za obrazloženje mogao odraziti na vrijeme koje bi tim odbrane inače imao za pripremu za suđenje. Bez obzira na to, Milan Lukić nije pokazao da je ocjena Pretresnog vijeća o pripremljenosti tima odbrane zbog tog zahtjeva za obrazloženje bila nerazumna. Pretresno vijeće je kasnije zaključilo da pretpretresni podnesak koji je podnio prethodni branilac ne ispunjava u potpunosti uslove iz pravila 65 *ter*(F) Pravilnika, zbog čega je Milanu Lukiću naložilo da dostavi "daljn[u] [argumentaciju]", što je on 19. juna 2008. i učinio.⁹⁷ Žalbeno vijeće napominje da su mnogi od tih argumenata identični onima koje je Milan Lukić iznio u pretpretresnom podnesku.⁹⁸ Žalbeno vijeće nadalje napominje da su zbog Alaridovog nedavnog imenovanja za glavnog branioca rokovi za podnošenje podnesaka u pretpretresnoj fazi produženi.⁹⁹ Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da činjenica da je Alarid morao da dostavi tu dalju argumentaciju predstavlja grešku u ocjeni Pretresnog vijeća o spremnosti tima odbrane za početak suđenja.

Sekretarijata, 24. februar 2006., str. 2). Dana 13. aprila 2006., Sekretarijat je imenovao Yatvina za glavnog branioca (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka Sekretarijata, 13. april 2006. (dalje u tekstu: Odluka Sekretarijata od 13. aprila 2006.), str. 2). Nakon što je Milan Lukić iznio optužbe na račun svog tima odbrane, Sekretarijat je povukao Yatvina i za glavnog branioca imenovao Šulejića (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka Sekretarijata, 5. decembar 2007. (dalje u tekstu: Odluka Sekretarijata od 5. decembra 2007.), str. 2, 4-5). Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić kao datum kada mu je Yatvin prvobitno dodijeljen pogrešno navodi 6. april 2006., umjesto 13. aprila 2006. godine (v. Odluka Sekretarijata od 13. aprila 2006., str. 2).

⁹⁶ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga optuženom Milanu Lukiću da obrazloži obavijest o odbrani alibijem koju je podnio u skladu s pravilom 67(A)(i)(a) i po drugom zahtjevu odbrane Milana Lukića u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke o alibiju, 8. maj 2008., par. 24.

⁹⁷ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka po odgovoru tužilaštva i po zahtjevu za pojašnjenje pretpretresnih podnesaka odbrane, 16. maj 2008. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu za pojašnjenje od 16. maja 2008.), par. 7, 10. Pretpretresni sudija je Milanu Lukiću odobrio produženje od 14 dana za podnošenje odgovora na zahtjeve tužilaštva na osnovu pravila 92*bis* i 92*ter* (v. T. 152-153 (12. mart 2008.)) i, uzimajući u obzir da je njegov tim "imenovan relativno nedavno", dopustio mu da izmijenjeni pretpretresni podnesak podnese do 29. maja 2008. godine (Odluka po zahtjevu za pojašnjenje od 16. maja 2008., par. 7, 12). Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić nije ispoštovao taj rok i da je svoju argumentaciju dostavio tek 19. juna 2008., bez ikakvih bitnih promjena u odnosu na preliminarni pretpretresni podnesak.

⁹⁸ V. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Preliminarni pretpretresni podnesak Milana Lukića na osnovu pravila 65*ter*(F) i dalji zahtjev za produženje rokova (povjerljivo), 25. april 2008., par. 6-7, 11-23; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Dalja argumentacija Milana Lukića zatražena odlukom Pretresnog vijeća od 15. maja 2008. u vezi s pretpretresnim podneskom odbrane, 19. juni 2008. (povjerljivo), par. 8-15, 19-26.

⁹⁹ V. gore, fusnota 97.

26. Nadalje, Pretresno vijeće je bilo svjesno činjenice da Milan Lukić u prvim mjesecima suđenja nije imao kobranioca.¹⁰⁰ Iako je suđenje započelo 9. jula 2008., ono je nakon samo tri dana, tokom kojih su saslušana dva svjedoka, prekinuto na ukupno šest sedmica, uključujući i sudski raspust.¹⁰¹ Osim toga, Pretresno vijeće je odobrilo zahtjev Milana Lukića za izmjenu rasporeda zasjedanja i naložilo da se sjednice održavaju samo četiri dana sedmično.¹⁰² Pretresno vijeće je takođe odredilo prekid od osam dana suđenja tokom dokaznog postupka tužilaštva i najavilo još šest dana kada neće zasjedati.¹⁰³ Pretresni spis pokazuje da je od 9. jula 2008. do početka sudskog raspusta sredinom decembra 2008. Pretresno vijeće zasjedalo 46 dana, dakle, u prosjeku manje od deset dana mjesečno. Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo svoje diskreciono pravo kada je, bez obzira na kasno imenovanje kobranioca, početak suđenja zakazalo za 9. juli 2008. godine.

27. Žalbeno vijeće napominje da je u avgustu 2007. Milan Lukić obavijestio Pretresno vijeće da sa svojim prvoimenovanim glavnim braniocem, Yatvinom, nije bio u kontaktu 12 mjeseci.¹⁰⁴ Međutim, Pretresno vijeće je od Sekretarijata dobilo informaciju da je Yatvin Milana Lukića tokom protekle godine redovno posjećivao i s njim bio u kontaktu, ali da je, uprkos Yatvinovim nastojanjima, Lukić odnedavno počeo odbijati da mu odgovara ili da se s njim sastane, optužujući ga da je pripadnik terorističke organizacije.¹⁰⁵ Sekretarijat je, nakon provedene istrage, zaključio da su navodi Milana Lukića "potpuno neosnovani" i da Yatvin svoje dužnosti obavlja "revnosno i kompetentno".¹⁰⁶ Pored toga, Milan Lukić nije potkrijepio svoju tvrdnju da se Yatvin gotovo isključivo usredsredio na postupak na osnovu pravila 11*bis*. Prema tome, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni da je Yatvin u stanju da nastavi s pripremama tima odbrane uprkos tome što je između njih dvojice došlo do prekida komunikacije. Žalbeno vijeće nadalje napominje da je 18. januara 2007. Jelena Lopičić-Jančić imenovana za kobranioca.¹⁰⁷

28. Žalbeno vijeće takođe napominje da je 24. marta 2008. Milan Lukić obavijestio Sekretarijat o problemima koji su se javili između njega i njegovog drugog glavnog branioca, Šulejića, zbog

¹⁰⁰ T. 1691 (15. septembar 2008.).

¹⁰¹ T. 462 (11. juli 2008.) (djelimično zatvorena sjednica). V. takođe Prvostepena presuda, par. 1142.

¹⁰² T. 1690-1691 (15. septembar 2008.).

¹⁰³ T. 1690-1691 (15. septembar 2008.). V. takođe T. 3774 (9. decembar 2008.).

¹⁰⁴ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Dopis, 29. avgust 2007. V. takođe *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Dopis, 10. avgust 2007.

¹⁰⁵ Odluka Sekretarijata od 5. decembra 2007., str. 2; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) Pravilnika o postupku i dokazima u vezi s dopisom Milana Lukića Pretresnom vijeću od 23. augusta 2007., 3. septembar 2007., par. 3.

¹⁰⁶ Odluka Sekretarijata od 5. decembra 2007., str. 2. Nadalje, Milan Lukić nije osporavao tvrdnju Sekretarijata da je nastavio da saraduje s Jelenom Lopičić-Jančić, koja mu je tada bila kobranilac, i da s njom radi na pripremanju dokaznog postupka (v. Odluka Sekretarijata od 5. decembra 2007., str. 3).

čega je zatražio da se Šulejić premjesti na dužnost kobranioca.¹⁰⁸ Sekretarijat je konstatovao da trenutno nema saznanja da je ijedna od optužbi iznesenih na Šulejićev račun osnovana¹⁰⁹ i on je ostao u timu odbrane do 4. jula 2008., kada je na Alaridov zahtjev povučen.¹¹⁰ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da činjenica da je između Milana Lukića i Šulejića bilo problema čini ocjenu Pretresnog vijeća o pripremljenosti tima odbrane pogrešnom.

29. Žalbeno vijeće će sada razmotriti argument Milana Lukića da mu je odgovarajuće vrijeme za pripremu za suđenje uskraćeno zato što je tužilaštvo zatražilo da udvostruči obim Optužnice. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je tužilaštvo 16. juna 2008. zatražilo dozvolu za izmjenu Optužnice i dodavanje novih optužbi.¹¹¹ Pretresno vijeće je 8. jula 2008. taj zahtjev tužilaštva odbilo, uz obrazloženje da bi odobravanjem izmjene tako kratko prije početka suđenja Milan Lukić bio lišen mogućnosti da na odgovarajući način pripremi odbranu.¹¹² S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je tu napravljena neka greška i Žalbeno vijeće taj njegov argument stoga odbacuje.

30. Milan Lukić nadalje tvrdi da su mu neredigovane izjave velikog broja svjedoka tužilaštva stavljene na raspolaganje tek 1. aprila 2008. godine¹¹³ i da je tužilaštvo "zatražilo da promijeni svoje svjedoke" nepunih mjesec dana prije početka suđenja.¹¹⁴ Žalbeno vijeće napominje da je Milan Lukić 10. januara 2008. dostavio obavijest o odbrani alibijem.¹¹⁵ Tužilaštvo je 12. marta 2008. izjavilo da je identifikovalo svjedoke za pobijanje alibija, kao i svjedoke koji će svjedočiti o optužbama za zločine (dalje u tekstu: dodatni svjedoci).¹¹⁶ Tužilaštvo je zatražilo da mu Pretresno

¹⁰⁷ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka Sekretarijata, 18. januar 2007., str. 2.

¹⁰⁸ V. Odluka Sekretarijata od 12. juna 2008., str. 2. Milan Lukić se nedugo nakon toga pismeno obratio Sekretarijatu i, ponovivši optužbe koje je iznio na račun Šulejića, zatražio njegovo potpuno povlačenje iz predmeta (v. Odluka Sekretarijata od 12. juna 2008., str. 2).

¹⁰⁹ Odluka Sekretarijata od 12. juna 2008., str. 3. Zamjenik sekretara je nadalje konstatovao da potpuno povlačenje Šulejića ne bi bilo u interesu pravde s obzirom na to: (i) da suđenje treba uskoro početi; (ii) da je kontinuitet tima odbrane od najveće važnosti; i (iii) da je Šulejić, budući da je Milana Lukića zastupao šest mjeseci, u potpunosti upoznat s predmetom, zbog čega se očekuje da će pospješiti pripremu za suđenje (Odluka Sekretarijata od 12. juna 2008., str. 3).

¹¹⁰ Odluka Sekretarijata od 4. jula 2008.

¹¹¹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Zahtjev tužilaštva za dozvolu da izmijeni Drugu izmijenjenu optužnicu, 16. juni 2008., par. 3.

¹¹² *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka po tužiočevom zahtjevu kojim traži dozvolu da izmijeni Drugu izmijenjenu optužnicu i po tužiočevom zahtjevu da uključi Rezoluciju 1820 Savjeta bezbjednosti UN (2008.) kao dodatni popratni materijal uz predloženu Treću izmijenjenu optužnicu, kao i po zahtjevu Milana Lukića za preispitivanje ili za odobrenje radi ulaganja žalbe na nalog pretpretresnog sudije od 19. juna 2008., 8. juli 2008., par. 54-55, 63-64.

¹¹³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 325, gdje se upućuje na Nalog za produženje roka od 1. aprila 2008.

¹¹⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 328, gdje se upućuje na Dalju odluku o izmjeni spiska na osnovu pravila 65ter od 19. juna 2008.

¹¹⁵ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Obavijest odbrane Milana Lukića na osnovu pravila 67(A)(i)(a), 10. januar 2008.

¹¹⁶ T. 160-161 (12. mart 2008.).

vijeće odobri da izjave 15 dodatnih svjedoka odbrani dostavi u redigovanom obliku i da se rok za dostavljanje neredigovanih izjava produži.¹¹⁷ Zahtjev tužilaštva je djelimično odobren i redigovane izjave 15 dodatnih svjedoka objelodanjene su Milanu Lukiću 1. aprila 2008., više od tri mjeseca prije početka suđenja.¹¹⁸ Milan Lukić s tim u vezi nije uložio žalbu.

31. Pretresno vijeće uvažava činjenicu da je zbog kašenjenja u objelodanjivanju neredigovanih izjava vrijeme koje je odbrani ostalo za njihovo proučavanje skraćeno,¹¹⁹ ali je ipak dopustilo da se šest od 15 dodatnih svjedoka doda na spisak svjedoka tužilaštva.¹²⁰ Žalbeno vijeće napominje da je prvi od tih šest svjedoka unakrsno ispitan 29. avgusta 2008. godine,¹²¹ gotovo pet mjeseci nakon objelodanjivanja njegovih neredigovanih izjava.¹²² S obzirom na vrijeme koje je proteklo između objelodanjivanja izjava svjedoka i početka suđenja, kao i na prekide postupka,¹²³ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je ispitivanje svjedoka zakazano tako da je Milanu Lukiću ostavljeno dovoljno vremena za pripremu. Milan Lukić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku u vezi s objelodanjivanjem izjava svjedoka ili dodavanjem tih svjedoka na spisak svjedoka tužilaštva. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje argumentaciju Milana Lukića u vezi s tim pitanjem.

¹¹⁷ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Izvještaj tužilaštva o statusu objelodanjivanja materijala vezanog za nove svjedoke tužilaštva, s povjerljivim i *ex parte* Dodatkom A, i zahtjev za dalje produženje roka, 20. mart 2008. (povjerljivo, s povjerljivim i *ex parte* Dodatkom A), par. 8.

¹¹⁸ Nalog za produženje roka od 1. aprila 2008., str. 1; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odgovor tužilaštva na nalog pretpretresnog sudije u vezi s odgođenim objelodanjivanjem izjava novih svjedoka na osnovu pravila 66(A)(ii) i replika na odgovor Sredoja Lukića od 3. aprila 2008., 4. april 2008. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva od 4. aprila 2008.), par. 2.

¹¹⁹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka u vezi s predloženim svjedocima tužilaštva, 8. juli 2008. (dalje u tekstu: Odluka od 8. jula 2008.), str. 4.

¹²⁰ Dalja odluka o izmjeni spiska na osnovu pravila 65ter od 19. juna 2008., str. 8; Odluka od 8. jula 2008., str. 5-6. Tih šest svjedoka su VG035, VG085, VG089, VG094, VG104 (Mirsada Kahrman) i VG119. Svjedok VG085 je kasnije zamijenjen svjedokinjom VG042 (v. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za dozvolu da izmijeni i dopuni svoj spisak svjedoka s priložima A i B u onoj mjeri u kojoj se on odnosi na svjedoke VG-042 i VG-064, 22. septembar 2008., par. 18).

¹²¹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Potvrda u vezi s povjerljivim spisakom svjedoka, 15. januar 2010. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Povjerljivi spisak svjedoka), str. 4. V. takođe Mirsada Kahrman, T. 801-868 (29. avgust 2008.).

¹²² Dana 29. avgusta 2008. svjedočila je Mirsada Kahrman, čije izjave su bile priložene uz zahtjeve podnesene 15. februara 2008., a kasnije su i zvanično objelodanjene. Izjave Mirsade Kahrman bile su u posjedu Milana Lukića od 15. februara 2008. godine (v. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odgovor tužilaštva na "Odluku po zahtjevu tužilaštva da izmijeni spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter i po podnescima u vezi s njim", 25. april 2008., par. 6, fusnota 2). Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić tvrdi da je neredigovane izjave velikog broja svjedoka tužilaštva primio tek 1. aprila 2008. godine (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 325). Žalbeno vijeće nadalje napominje da je Pretresno vijeće, prije nego što je u Odluci od 8. jula 2008. odobrilo zahtjev tužilaštva da u svrhu pobijanja alibija izvede dokaze putem svjedoka VG035, VG085, VG094 i VG119, podsjetilo da "uvršavanje daljih svjedoka na spisak [svjedoka tužilaštva] zavisi od toga da li je materijal u vezi s njima objelodanjen u skladu s pravilom 66(A)(ii)" (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Odluka u vezi s predloženim svjedocima tužilaštva, 8. juli 2008. (povjerljivo), str. 3, 6). Pored toga, kad je odobrilo zahtjev tužilaštva da na spisak svjedoka uključi svjedoka VG089, Pretresno vijeće je imalo u vidu "da je potpuno objelodanjivanje obavljeno 20. marta 2008." (*Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-PT, Daljnja odluka po zahtjevu tužilaštva da izmijeni spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter i po podnescima u vezi s tim, 19. juni 2008., str. 6, 8).

¹²³ T. 463 (11. juli 2008.). Pretresno vijeće nije zasjedalo od 11. jula 2008. do 25. avgusta 2008. godine.

32. Iz gorenavedenih razloga, Milan Lukić nije pokazao da mu je Pretresno vijeće uskratilo odgovarajuće vrijeme i uslove za pripremu odbrane prije početka suđenja. Njegova podosnova 7(A) odbacuje se u dijelu u kojem se odnosi na to pitanje.

C. Ograničenja u vezi s vođenjem odbrane Milana Lukića

33. Milan Lukić tvrdi da mu je Pretresno vijeće neprimjereno nametnulo ograničenja u vezi s vođenjem odbrane time što je: (i) ograničilo vrijeme predviđeno za unakrsno ispitivanje; (ii) odbilo njegov zahtjev za odgodu početka njegovog dokaznog postupka; (iii) prekršilo njegovo pravo da poziva svjedoke, uključujući one koje tužilaštvo nije pozvalo da svjedoče (dalje u tekstu: nepozvani svjedoci tužilaštva), i da unakrsno ispita svjedoke tužilaštva; i (iv) odbilo njegov zahtjev da ponovo pozove svjedoke tužilaštva.¹²⁴

1. Ograničenje vremena predviđenog za unakrsno ispitivanje

34. Milan Lukić tvrdi da je, s obzirom na to da su neki svjedoci dali nedosljedne i protivrječne izjave koje je trebalo provjeriti unakrsnim ispitivanjem, Pretresno vijeće pogriješilo kada mu je u tu svrhu dodijelilo samo 60% vremena koje je tužilaštvo iskoristilo za glavno ispitivanje.¹²⁵

35. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo svoje diskreciono pravo kada je Milanu Lukiću ograničilo vrijeme za unakrsno ispitivanje.¹²⁶

36. Pretresno vijeće je odredilo da će svaki od optuženih za potrebe unakrsnog ispitivanja imati na raspolaganju 60% vremena koje je tužilaštvo iskoristilo za glavno ispitivanje.¹²⁷ Pretresno vijeće je obavijestilo strane da, po potrebi, mogu podnijeti zahtjev da se to vrijeme produži.¹²⁸ Milan Lukić je za unakrsno ispitivanje iskoristio gotovo 53 sata, dok je glavno ispitivanje od strane tužilaštva trajalo približno 48 sati.¹²⁹ Shodno tome, Žalbeno vijeće napominje da vrijeme koje je iskoristio Milan Lukić zapravo premašuje ono koje je iskoristilo tužilaštvo, što znači da se Pretresno vijeće u pogledu vremena koje je svakoj od strana dodijelilo za unakrsno ispitivanje nije striktno

¹²⁴ Podosnove Milana Lukića 7(A) (djelimično) i (C). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 329-330, 332-344, 353-355; Replika Milana Lukića, par. 121-130.

¹²⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 329-331; Replika Milana Lukića, par. 123.

¹²⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 241-243.

¹²⁷ T. 202 (9. juli 2008.).

¹²⁸ T. 202 (9. juli 2008.); T. 284 (10. juli 2008.).

¹²⁹ Dokazni predmet br. CA00001 (Izvještaj o utrošku vremena tokom svjedočenja svjedoka) (povjerljivo), str. 47.

pridržavalo svoje prvobitne odluke, nego se prilagodilo okolnostima.¹³⁰ Milan Lukić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada mu je ograničilo vrijeme za unakrsno ispitivanje.

2. Zahtjev Milana Lukića za odgodu početka njegovog dokaznog postupka

37. Milan Lukić iznosi tvrdnju da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo zahtjev za odgodu početka njegovog dokaznog postupka, koju potkrepljuje argumentom da mu je zbog "kadrovskih problema" trebalo još vremena.¹³¹ On konkretno tvrdi da mu je dodatno vrijeme bilo potrebno zbog činjenice da su tokom dokaznog postupka tužilaštva oba njegova branioca morala biti u sjedištu Međunarodnog suda, zbog čega nisu mogla da se sastaju s potencijalnim svjedocima u regionu.¹³²

38. Tužilaštvo odgovara da Milan Lukić pogrešno navodi spis jer je Pretresno vijeće zahtjev kojim je on zatražio odgodu početka svog dokaznog postupka djelimično odobrilo.¹³³

39. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće 6. novembra 2008. odredilo da će izvođenje dokaza Sredoja Lukića započeti 24. novembra 2008. i naložilo Milanu Lukiću da s izvođenjem svojih dokaza počne odmah nakon toga.¹³⁴ Dana 14. novembra 2008., Milan Lukić je zatražio da se početak njegovog dokaznog postupka odgodi za šest sedmica.¹³⁵ Pretresno vijeće je taj zahtjev djelimično odobrilo tako što je početak izvođenja dokaza Sredoja Lukića pomjerilo za 1. decembar 2008., čime je Milanu Lukiću u biti odobrilo još sedmicu dana za pripremu za suđenje.¹³⁶ Pretresno vijeće je pritom napomenulo da je Milan Lukić imao gotovo tri godine da pripremi odbranu.¹³⁷ Dokazni postupak Milana Lukića na kraju je dodatno odgođen do 17. decembra 2008., što mu je dalo još otprilike tri sedmice za pripremu odbrane.¹³⁸

40. Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da članovi njegovog tima odbrane nisu mogli da odlaze u region radi sastanka s potencijalnim svjedocima na dane kada nije bilo suđenja.

¹³⁰ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće primijetilo "da je tužilaštvo dobro iskoristilo mogućnosti koje pruža pravilo 92ter [*sic*], čime je ubrzan tempo pojavljivanja svjedoka u sudnici i tempo kojim se odbrana mora pripremati" (T. 1691 (15. septembar 2008.)).

¹³¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 332; Replika Milana Lukića, par. 124.

¹³² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 332; Replika Milana Lukića, par. 124.

¹³³ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 245, 247.

¹³⁴ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Nalog o rasporedu, 6. novembar 2008., str. 3. V. takođe Prvostepena presuda, par. 1143.

¹³⁵ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Zahtjev Milana Lukića za produženje roka za pripremanje glavnog izvođenja dokaza odbrane, 14. novembar 2008., par. 8-19, 26.

¹³⁶ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka za pripremanje glavnog izvođenja dokaza odbrane, 18. novembar 2008. (dalje u tekstu: Odluka od 18. novembra 2008.), str. 2.

¹³⁷ Odluka od 18. novembra 2008., str. 3.

¹³⁸ Prvostepena presuda, par. 1143.

On takođe nije naveo s kojim se svjedocima njegov branilac nije mogao sastati niti je objasnio značaj potencijalnih svjedočenja tih svjedoka. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je početak dokaznog postupka Milana Lukića zakazalo za 17. decembar 2008. godine.

3. Navod o kršenju prava Milana Lukića da poziva svjedoke

41. Milan Lukić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće nepravilna ograničenja u vezi s vođenjem njegovog dokaznog postupka nametnulo tako: (i) što je, nakon što mu je odobrilo da od 124 predložena svjedoka pozove samo 45, u vezi s grupom od 21 predloženog svjedoka odbilo njegov zahtjev da ne bude uračunata u tu kvotu;¹³⁹ i (ii) što je nalog za objelodanjivanje kontaktnih podataka nepozvanih svjedoka tužilaštva izdalo sa znatnim zakašnjenjem, čime mu je onemogućilo da obezbijedi njihovo prisustvo radi svjedočenja.¹⁴⁰ Situacija je, kako tvrdi Milan Lukić, bila utoliko teža što je bio lišen mogućnosti da svjedoke tužilaštva suoči s izjavama nepozvanih svjedoka tužilaštva.¹⁴¹

42. Tužilaštvo odgovara da je to što je Milan Lukić, kojem je Pretresno vijeće odredilo kvotu od 45 svjedoka, pozvao samo njih 28 stvar njegove strateške odluke.¹⁴² Tužilaštvo tvrdi da Milan Lukić Pretresno vijeće nije obavijestio ni o kakvim poteškoćama u vezi s lociranjem nepozvanih svjedoka tužilaštva.¹⁴³ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Milan Lukić nije pokazao da je očekivano svjedočenje tih svjedoka moglo imati ikakvog uticaja na presudu.¹⁴⁴

43. Milan Lukić replicira da se, budući da Pretresno vijeće prilikom određivanja roka za okončanje njegovog dokaznog postupka nije predvidjelo da bi mu moglo dopustiti da "[svoj] dokazni postupak produži", kod obezbjeđivanja prisustva nepozvanih svjedoka tužilaštva nije radilo o "*strateškom izboru*", nego je to zbog tako kratkog roka bilo neizvedivo.¹⁴⁵

44. Pretresno vijeće je zaključilo da je s obzirom na više faktora opravdano da se Milanu Lukiću odobri da pozove 45 svjedoka odbrane i da za to ima ukupno 60 sati.¹⁴⁶ Milan Lukić je na

¹³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 335-337, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Nalog na osnovu pravila 73ter Pravilnika o postupku i dokazima, 26. novembar 2008. (dalje u tekstu: Nalog na osnovu pravila 73ter od 26. novembra 2008.).

¹⁴⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 339-341.

¹⁴¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 338-340, 353-355; Replika Milana Lukića, par. 126-127, 129-130.

¹⁴² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 248.

¹⁴³ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 249-250.

¹⁴⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 250.

¹⁴⁵ Replika Milana Lukića, par. 126.

¹⁴⁶ Nalog na osnovu pravila 73ter od 26. novembra 2008., str. 3. V. takođe *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevima u vezi s ažuriranim spiskom svjedoka Milana Lukića, 4. decembar 2008. (povjerljivo), str. 4-6.

kraju pozvao samo 28 svjedoka, na šta je ukupno utrošio gotovo 34 sata svog dokaznog postupka.¹⁴⁷ S obzirom na te okolnosti, njegova neargumentovana tvrdnja da je Pretresno vijeće nelegitimno odbilo njegov zahtjev da pozove još 21 svjedoka nije dovoljna da se pokaže da je napravljena greška. Iz tog razloga, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da ga je odobrena kvota svjedoka spriječila u tome da svoju tezu izloži na način koji je u skladu s pravima zagantovanim članom 21 Statuta.

45. Što se tiče argumenta Milana Lukića da nije imao dovoljno vremena da locira nepozvane svjedoke tužilaštva, Žalbeno vijeće napominje da je on s izvođenjem dokaza završio 21. aprila 2009., tri sedmice nakon što je Pretresno vijeće naložilo tužilaštvu da dostavi njihove podatke za kontakt.¹⁴⁸ Pretresni spis pokazuje da Milan Lukić niti je zatražio dodatno vrijeme za kontaktiranje nepozvanih svjedoka tužilaštva niti je Pretresno vijeće obavijestio da ima bilo kakvih poteškoća u uspostavljanju kontakta s tim ljudima. Milan Lukić takođe nije pokazao da je njihovo očekivano svjedočenje relevantno za njegovu odbranu niti je objasnio zašto mu je time što oni nisu svjedočili nanesena šteta. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Milan Lukić pokazao da je zbog kašnjenja s objelodanjivanjem relevantnih podataka za kontakt pretrpio štetu.

46. Milan Lukić nadalje tvrdi da mu je uskraćena mogućnost da svjedoke tužilaštva tokom unakrsnog ispitivanja suoči s izjavama nepozvanih svjedoka tužilaštva koje se, kako navodi, kose s njihovim svjedočenjima i ekskulpatornog su karaktera.¹⁴⁹ Iako Milan Lukić izjavu nepozvanog svjedoka tužilaštva VG031 opisuje kao ekskulpatornu, on nije naveo koje svjedoke s njom nije mogao suočiti.¹⁵⁰ Milan Lukić tvrdi da mu je tokom unakrsnog ispitivanja svjedokinje VG064 uskraćena mogućnost korištenja izjave nepozvanog svjedoka tužilaštva VG059, u kojoj je on navodno "povukao svoju raniju izjavu da ga je uhapsio 'Milan Lukić' i izričito rekao da to nije bio

¹⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 20; dokazni predmet br. CA00001 (Izveštaj o utrošku vremena tokom svjedočenja svjedoka) (povjerljivo), str. 47.

¹⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 1143; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se izda nalog za objelodanjivanje kontaktnih podataka i po hitnom zahtjevu tužilaštva da se izda nalog za dostavljanje kontaktnih podataka, 30. mart 2009., par. 58.

¹⁴⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 338-340, 353-355; Replika Milana Lukića, par. 126-127, 129-130.

¹⁵⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 353, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Podnesci Milana Lukića na osnovu pravila 65ter(G), 19. novembar 2008. (povjerljivo, s povjerljivim dodacima A i B) (dalje u tekstu: Podnesci Milana Lukića na osnovu pravila 65ter od 19. novembra 2008.), Dodatak B, dokument br. 10. Budući da se Milan Lukić u prilog svojoj tvrdnji da nije mogao koristiti izjave onih nepozvanih svjedoka tužilaštva čiji se "prikaz [njegovog] izgleda kosi s prikazom koji su dali svjedoci [tužilaštva]" nije pozvao ni na jedno mjesto iz pretresnog spisa, ona ne zadovoljava standard preispitivanja u žalbenom postupku (v. gore, par. 15). Žalbeno vijeće nadalje napominje da je Milan Lukić svjedoka VG017 suočio s izjavom svjedoka VG031, ali ta izjava nije prihvaćena jer nije bila potvrđena njena autentičnost (v. VG017, T. 2745-2758 (9. oktobar 2008.)). Milan Lukić nadalje pominje ispitivanje vještaka Clifforda Jenkinsa (dalje u tekstu: Jenkins) (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 354, gdje se upućuje na Jenkinsa, T. 6511-6512 (27. mart 2009.)). Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće Milanu Lukiću dopustilo da prilikom ispitivanja Jenkinsa koristi izjavu svjedoka VG031, s tim da je navelo da će odluku o prihvatanju te izjave donijeti naknadno (v. Jenkins, T. 6512 (27. mart 2009.)).

on".¹⁵¹ Pretresno vijeće Milanu Lukiću nije dopustilo da svjedokinji VG064 postavlja pitanja o tome šta je svjedok VG059 rekao u svojoj izjavi, uz napomenu da nema osnove za zaključak da ona ima ikakvih saznanja o sadržaju te izjave.¹⁵² Međutim, Milanu Lukiću je, suprotno njegovoj tvrdnji, bilo dopušteno da svjedokinju VG064 ispita o njenim saznanjima o materijalnim pitanjima obrađenim u izjavi svjedoka VG059,¹⁵³ a pružena mu je i mogućnost da svjedoka VG059 pozove kao svjedoka odbrane kako bi pokazao eventualne nepodudarnosti u njihovim svjedočenjima.¹⁵⁴ Žalbena vijeće podsjeća da je odbacilo argument Milana Lukića da mu je kasnim objelodanjivanjem podataka za kontakt svjedoka VG059 onemogućeno da ga pozove da svjedoči.¹⁵⁵ Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da ga je Pretresno vijeće lišilo mogućnosti da svjedoke tužilaštva tokom unakrsnog ispitivanja suoči s izjavama nepozvanih svjedoka tužilaštva i da je tako napravilo grešku.

4. Zahtjev Milana Lukića za ponovno pozivanje svjedoka tužilaštva

47. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće u svojoj Odluci od 30. marta 2009.¹⁵⁶ i usmenoj Odluci od 7. aprila 2009.¹⁵⁷ pogriješilo kada je, osim u slučaju Huse Kurspahića, odbilo njegov zahtjev da ponovo pozove svjedoke tužilaštva zbog toga što su se nakon njihovog svjedočenja o incidentu u Pionirskoj ulici pojavile nove informacije o tom incidentu.¹⁵⁸ On dodaje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka o njegovoj krivičnoj odgovornosti "apsolutno" oslonilo na svjedočenja tih svjedoka.¹⁵⁹

48. Tužilaštvo odgovara da argument Milana Lukića o grešci zbog odbijanja njegovog zahtjeva za ponovno pozivanje svjedoka tužilaštva treba odbaciti bez razmatranja jer je već iznesen u prvostepenom postupku.¹⁶⁰

49. Dana 25. marta 2009., Milan Lukić je podnio zahtjev u kojem je od Pretresnog vijeća zatražio da mu dopusti da svoj spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter izmijeni dodavanjem Huse

¹⁵¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 353, gdje se upućuje na Podneske Milana Lukića na osnovu pravila 65ter od 19. novembra 2008., Dodatak B, dokumenti br. 29-31.

¹⁵² VG064, T. 2903-2904, 2907 (djelimično zatvorena sjednica) (28. oktobar 2008.).

¹⁵³ VG064, T. 2907 (djelimično zatvorena sjednica), 2910-2911 (28. oktobar 2008.).

¹⁵⁴ V. VG064, T. 2907 (28. oktobar 2008.) (djelimično zatvorena sjednica).

¹⁵⁵ V. gore, par. 45.

¹⁵⁶ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po četvrtom izmijenjenom zahtjevu odbrane Milana Lukića da izmijeni svoj spisak na osnovu pravila 65ter (povjerljivo), 30. mart 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 30. marta 2009.), str. 3.

¹⁵⁷ T. 6972-6973 (7. april 2009.) (dalje u tekstu: Odluka od 7. aprila 2009.).

¹⁵⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 344.

¹⁵⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 344.

¹⁶⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 252.

Kurspahića i svjedoka VG013, VG018 i VG084.¹⁶¹ Što se tiče Huse Kurspahića, iznio je tvrdnju da je on izmijenio izjavu o tome za koga vjeruje da je poginuo u incidentu u Pionirskoj ulici.¹⁶² U vezi s druga tri svjedoka, Milan Lukić je naveo samo da bi mogli da pomognu "tako što bi objasnili svoje dosadašnje svjedočenje".¹⁶³ Pretresno vijeće je na kraju Milanu Lukiću 30. marta 2009. dopustilo da na svoj spisak svjedoka doda Husu Kurspahića, ali je odbilo zahtjev za dodavanje svjedoka VG013, VG018 i VG084.¹⁶⁴ Milan Lukić nije uložio žalbu na tu odluku.

50. Dana 2. aprila 2009., Milan Lukić je ponovo podnio zahtjev u kojem je doveo u pitanje tačnost spiska žrtava incidenta u Pionirskoj ulici iz Optužnice i u njemu je zatražio, između ostalog, da ponovo pozove sve svjedoke tužilaštva koji su svjedočili o tom incidentu.¹⁶⁵ Dana 7. aprila 2009., Pretresno vijeće je potvrdilo svoju prethodnu odluku i zauzelo stav da ponovno pozivanje tih svjedoka tužilaštva ne bi bilo u interesu sudske ekonomičnosti.¹⁶⁶ Vijeće je napomenulo da je Husu Kurspahića pozvalo kao svjedoka Vijeća zbog toga što je iznio nove informacije u vezi sa žrtvama incidenta.¹⁶⁷ Budući da nije bilo naznake da i drugi svjedoci tužilaštva raspolažu novim informacijama, Pretresno vijeće je zaključilo da je zahtjev Milana Lukića bespredmetan.¹⁶⁸ Milan Lukić nije uložio žalbu na tu odluku.

51. Milan Lukić nije pokazao da je Odlukom od 30. marta 2009., kojom je odbijen njegov zahtjev za ponovno pozivanje svjedoka VG013, VG018 i VG084, prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje. Isto tako, budući da nije bilo nikakve naznake da bi svjedoci tužilaštva mogli iznijeti nove informacije o žrtvama incidenta u Pionirskoj ulici, Milan Lukić nije pokazao da je u Odluci od 7. aprila 2009. napravljena primjetna greška.¹⁶⁹ Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odbilo njegov zahtjev da ponovo pozove svjedoke tužilaštva VG013, VG018 i VG084.

¹⁶¹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Četvrti izmijenjeni zahtjev odbrane Milana Lukića da izmijeni svoj spisak svjedoka na osnovu pravila 65ter, 25. mart 2009. (javno, s povjerljivim Dodatkom) (dalje u tekstu: Zahtjev od 25. marta 2009.), par. 5-10.

¹⁶² Zahtjev od 25. marta 2009., par. 9.

¹⁶³ Zahtjev od 25. marta 2009., par. 18.

¹⁶⁴ Odluka od 30. marta 2009., str. 3.

¹⁶⁵ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Podnesak odbrane u vezi sa svjedočenjem svjedokinje CW1 koje dovodi u pitanje žrtve vezane za optužbe iz Optužnice koje se tiču Pionirske ulice, 2. april 2009. (javno, s povjerljivim Dodatkom A) (dalje u tekstu: Podnesak Milana Lukića od 2. aprila 2009.), str. 3, 5.

¹⁶⁶ Odluka od 7. aprila 2009.

¹⁶⁷ Odluka od 7. aprila 2009.

¹⁶⁸ Odluka od 7. aprila 2009. Pretresno vijeće je izričito reklo da će se pitanjem žrtava incidenta u Pionirskoj ulici navedenih u Optužnici za koje je potvrđeno da su žive baviti prilikom vijećanja (Odluka od 7. aprila 2009.).

¹⁶⁹ Odluka od 7. aprila 2009.

5. Zaključak

52. Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku ijednim ograničenjem koje mu je postavilo u vezi s vođenjem odbrane, zbog čega se ostatak podosnove 7(A), kao i podosnova 7(C), odbacuju.

D. Neprimjereni uticaj trećih strana na svjedoke

53. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo sljedeće greške čijim je kumulativnim učinkom lišen prava na pravično suđenje:¹⁷⁰ (i) odbilo njegov zahtjev da se protiv predsjednice udruženja "Žena – žrtva rata" (dalje u tekstu: Udruženje) Bakire Hasečić pokrene postupak za nepoštovanje Suda na osnovu pravila 77;¹⁷¹ (ii) uskratilo mu mogućnost da na efikasan način unakrsno ispita svjedoke tužilaštva na koje se odnose navodi o neprimjerenom uticaju izneseni protiv Bakire Hasečić;¹⁷² i (iii) propustilo da adekvatno razmotri na koji način se uticaj Bakire Hasečić odrazio na svjedočenje svjedoka tužilaštva i da valjano ispita njihovu vjerodostojnost.¹⁷³

54. Tužilaštvo odgovara: (i) da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da Bakira Hasečić nije ugrozila integritet postupka;¹⁷⁴ (ii) da se on tim pitanjem bavio tokom unakrsnog ispitivanja i da mu je bilo dopušteno da u tu svrhu pozove dodatne svjedoke, ali da je to odbio;¹⁷⁵ i (iii) da je Pretresno vijeće valjano ocijenilo pouzdanost i vjerodostojnost relevantnih svjedoka tužilaštva.¹⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da su navodi protiv Bakire Hasečić, čak i da su tačni, "mogli imati samo ograničen uticaj na postupak".¹⁷⁷

55. Milan Lukić replicira da argumente tužilaštva treba odbaciti, s obzirom na to da je "i samo interno zaključilo" da je Bakira Hasečić neprimjerenom uticala na svjedoke u drugim postupcima.¹⁷⁸

56. Žalbeno vijeće podsjeća da je odluka kojom se odbija zahtjev za pokretanje postupka za nepoštovanje Suda odluka koja se donosi u postupku za nepoštovanje Suda u smislu pravila 77(J)

¹⁷⁰ Podosnova Milana Lukića 7(D). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 371.

¹⁷¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 356.

¹⁷² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 366-368.

¹⁷³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 356, 370, gdje se upućuje na: VG024, VG063, VG094, VG119, VG131, VG141, CW2, Zehra Turjačanin i Huso Kurspahić.

¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 263, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu Milana Lukića za pokretanje postupka protiv Bakire Hasečić za nepoštovanje Suda, 20. juli 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka na osnovu pravila 77), par. 16. Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Milan Lukić imao dovoljno vremena da istraži da li je Bakira Hasečić uticala na svjedoke tužilaštva (Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 265).

¹⁷⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 263-265.

¹⁷⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 263, 266-268.

¹⁷⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 264.

¹⁷⁸ Replika Milana Lukića, par. 132.

Pravilnika.¹⁷⁹ Dana 20. jula 2009., Pretresno vijeće je odbilo zahtjev Milana Lukića za pokretanje postupka za nepoštovanje Suda protiv Bakire Hasečić,¹⁸⁰ jer je zaključilo da nije utvrđeno da je njenim postupcima ugrožen integritet postupka.¹⁸¹ Budući da Milan Lukić nije u roku od 15 dana podnio najavu žalbe radi osporavanja pobijane odluke, Žalbeno vijeće smatra da se odrekao prava na žalbu zbog odbijanja zahtjeva za pokretanje postupka za nepoštovanje Suda protiv Bakire Hasečić.¹⁸² Žalbeno vijeće će, shodno tome, argumente Milana Lukića razmotriti samo u onom dijelu u kojem se odnose na zaključke iznesene u Prvostepenoj presudi. Konkretno, Žalbeno vijeće će ispitati da li je Pretresno vijeće: (i) nevezano za postupak na osnovu pravila 77, preduzelo dovoljne mjere kako bi obezbijedilo da se sudski postupak vodi uz puno poštovanje prava Milana Lukića zagantovanih članom 21 Statuta, uključujući pravo da unakrsno ispita svjedoke koji ga terete; i (ii) prilikom ocjenjivanja dokaza pridalo dovoljnu pažnju navodima protiv Bakire Hasečić.

57. Što se tiče argumenta Milana Lukića da nije bio u mogućnosti da na efikasan način unakrsno ispita svjedoke tužilaštva koji su bili u vezi s Bakirom Hasečić, Žalbeno vijeće napominje da je tužilaštvo Lukiću 5. maja 2008. dostavilo informacije koje su ukazivale na to da ona svoja ovlaštenja za dodjelu statusa žrtve silovanja i pripadajuće novčane pomoći navodno koristi za to da žene prinudi da daju lažne izjave o zločinima koji su nad njima počinjeni.¹⁸³ Nadalje, tužilaštvo je Milanu Lukiću objelodanilo "najmanje 25 izjava" datih Udruženju, među kojima i one koje su dali svjedoci tužilaštva.¹⁸⁴ Tim informacijama Milan Lukić je bio obaviješten o postojanju navoda protiv Bakire Hasečić, čime mu je pružena mogućnost da svjedoke koji su dali izjave Udruženju o tome unakrsno ispita. Milan Lukić je zapravo određeni broj svjedoka i ispitao o njihovoj vezi s Udruženjem.¹⁸⁵ Pored toga, Pretresno vijeće je Milanu Lukiću više od četiri mjeseca prije kraja suđenja dopustilo da svoj spisak na osnovu pravila 65ter izmijeni dodavanjem žena koje su iznijele

¹⁷⁹ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR77.2, Odluka po žalbi tužilaštva na odluku Pretresnog veća od 10. juna 2008. godine, 25. juli 2008. (povjerljivo), par. 12.

¹⁸⁰ Odluka na osnovu pravila 77, par. 21.

¹⁸¹ Odluka na osnovu pravila 77, par. 16.

¹⁸² Žalbeno vijeće napominje da je Milan Lukić ulaganje žalbe na Odluku na osnovu pravila 77 zatražio tek u svojoj prvobitnoj najavi žalbe podnesenoj 19. avgusta 2009., dakle, 15 dana nakon isteka roka koji je pravilom 77(J) Pravilnika predviđen za podnošenje najave žalbe na odluku donesenu u postupku za nepoštovanje Suda (v. Najava žalbe na Prvostepenu presudu, 19. avgust 2009. (javno, s povjerljivim Dodatkom A), Dodatak A, str. 3).

¹⁸³ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu Milana Lukića da se naloži objelodanjivanje na osnovu pravila 68, 4. decembar 2008. (povjerljiva i ispravljena verzija) (dalje u tekstu: Odluka o objelodanjivanju na osnovu pravila 68 od 4. decembra 2008.), par. 1; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Hitan zahtjev Milana Lukića da se naloži objelodanjivanje na osnovu pravila 68 u vezi s manipulisanjem svjedocima od strane Bakire Hasečić i udruženja "Žena – žrtva rata", 4. novembar 2008. (povjerljivo, s povjerljivim dodacima A, B i C), Dodatak A, par. 6, 9.

¹⁸⁴ Odluka o objelodanjivanju na osnovu pravila 68 od 4. decembra 2008., par. 9. V. takođe *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odgovor tužilaštva na "Hitan zahtjev Milana Lukića da se naloži objelodanjivanje na osnovu pravila 68 u vezi s manipulisanjem svjedocima od strane Bakire Hasečić i udruženja "Žena – žrtva rata", 7. novembar 2008. (povjerljivo), par. 7.

¹⁸⁵ V. VG024, T. 3274-3278 (3. novembar 2008.) (djelimično zatvorena sjednica); VG141, T. 6781-6791 (6. april 2009.) (djelimično zatvorena sjednica); CW2, T. 7071-7073 (9. april 2009.).

navode o uticaju koji je izvršila Bakira Hasečić.¹⁸⁶ Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić nije zatražio da ponovo pozove svjedoke tužilaštva u vezi s tim navodima. Shodno tome, njegov argument da nije bio u mogućnosti da na efikasan način unakrsno ispita te svjedoke tužilaštva se odbacuje.

58. Žalbeno vijeće nadalje napominje da je tužilaštvo 9. decembra 2008. izjavilo da tri potencijalne svjedokinje ne žele da razgovaraju s timom odbrane.¹⁸⁷ Međutim, kad je Milan Lukić dobio podatke na osnovu kojih se može utvrditi njihov identitet, on je, ako je htio da s njima stupi u kontakt, bio dužan da upotrijebi sve mehanizme prisile predviđene Statutom i Pravilnikom.¹⁸⁸ Budući da to nije učinio, on nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku u vezi s njegovom mogućnošću da ispita te žene.

59. Žalbeno vijeće će sada prijeći na navode Milana Lukića da je Bakira Hasečić izvršila uticaj na više svjedoka tužilaštva i da Pretresno vijeće nije adekvatno razmotrilo na koji način se taj uticaj odrazio na njihovu vjerodostojnost.¹⁸⁹ Milan Lukić tvrdi da se Bakira Hasečić u Prvostepenoj presudi "jedva pominje", iz čega se vidi da Pretresno vijeće nije pažljivo razmotrilo navod o njenom neprimjerenom uticaju na svjedoke tužilaštva.¹⁹⁰ U prilog toj tvrdnji, on se poziva, između ostalog, na: (i) izjave u kojima je tužilaštvo objasnilo zašto je svjedokinju CW2 povuklo sa svog spiska svjedoka i zašto svjedoci nisu voljni da razgovaraju s njegovim timom odbrane;¹⁹¹ i (ii) informacije u vezi s navodima o uticaju Bakire Hasečić na svjedočenje svjedoka koje je tužilaštvo objelodanilo na osnovu pravila 68 Pravilnika.¹⁹²

60. Žalbeno vijeće podsjeća da odredbe o pravičnom suđenju iz Statuta obuhvataju "pravo svakog optuženog da dobije obrazloženje Pretresnog veća po članu 23 Statuta i pravilu 98ter(C) [sic] Pravilnika".¹⁹³ Kada neka strana u žalbenom postupku iznese navod da je njeno pravo na pravično suđenje prekršeno, ona mora da dokaže da joj je pretresno vijeće kršenjem neke odredbe

¹⁸⁶ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po trećem zahtjevu odbrane za izmjenu spiska svjedoka, 2. mart 2009. (povjerljivo), str. 4.

¹⁸⁷ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Zahtjev tužilaštva za redigovanje informacija na osnovu kojih se može utvrditi identitet, 9. decembar 2008. (povjerljivo, s povjerljivim Dodatkom A), par. 3-6, 10-12, 16-17, 20.

¹⁸⁸ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 50, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-A, Odluka po zahtevu žalioca za produženje roka i izvođenje dodatnih dokaza, 16. oktobar 1998., par. 47.

¹⁸⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 356-371; Replika Milana Lukića, par. 131-132.

¹⁹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 369.

¹⁹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 362, 365.

¹⁹² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 363-364.

¹⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 139, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Limaj i drugi*, par. 81. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 603.

Statuta ili Pravilnika nanijelo toliku štetu da se to može smatrati greškom u primjeni prava koja obesnažuje prvostepenu presudu.¹⁹⁴

61. Žalbeno vijeće podsjeća da uopštene primjedbe o dužini diskusije o dokazima u prvostepenoj presudi "ne zavređuju da budu uzete u obzir kao valjane žalbene osnove [u vezi s nedostatkom obrazloženog mišljenja], izuzev u izuzetno složenim predmetima".¹⁹⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da Milan Lukić u vezi s ocjenom dokaza dobijenih od dvoje od svjedoka na koje je, kako tvrdi, Bakira Hasečić izvršila uticaj – Adema Berberovića i svjedoka VG097 – ne navodi da je Pretresno vijeće napravilo neku konkretnu grešku.¹⁹⁶ Pored toga, on nije pokazao da su Huso Kurspahić¹⁹⁷ i Zehra Turjačanin¹⁹⁸ bili članovi Udruženja, odnosno da su mu dali izjave, kao ni da je Bakira Hasečić na bilo koji način uticala na njihovo svjedočenje. Nadalje, Pretresno vijeće je prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedokinja VG063, VG024, VG141 i CW2 uzelo u obzir mogućnost da su one svjedočile pod uticajem Bakire Hasečić.¹⁹⁹ Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da je Pretresno vijeće eksplicitno uzelo u obzir njihovu vezu sa Bakirom Hasečić.²⁰⁰ Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije dalo obrazloženo mišljenje kada je razmatralo utemeljenost navoda o uticaju Bakire Hasečić na svjedočenje tih osam svjedoka.

62. Međutim, Žalbeno vijeće sa zabrinutošću primjećuje da Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedokinja VG094, VG119 i VG131 nije eksplicitno uzelo u obzir njihovu vezu s Bakirom Hasečić,²⁰¹ iako je o tome bilo riječi tokom unakrsnog ispitivanja.²⁰²

¹⁹⁴ V. gore, par. 17.

¹⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 25. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 134. Što se tiče tvrdnje Milana Lukića da je Pretresno vijeće u predmetu *Vasiljević* zaključilo da svjedočenje Bakire Hasečić nije vjerodostojno (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 357), Žalbeno vijeće podsjeća da se u praksi Međunarodnog suda čvrsto uvriježilo da, iako pretresno vijeće može slijediti odluku nekog drugog pretresnog vijeća, ako je smatra uvjerljivom, odluke pretresnih vijeća nisu za druga pretresna vijeća obavezujuće (v. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 114).

¹⁹⁶ V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 361, 370.

¹⁹⁷ Dokazi na koje se poziva u Žalbenom podnesku Milana Lukića pokazuju samo da je Huso Kurspahić bio prisutan u Koritniku kada se tamo održavao protest koji su organizovali Bakira Hasečić i Udruženje (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 361, gdje se upućuje na Husu Kurspahića, T. 6881-6882 (7. april 2009.)).

¹⁹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 361, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 2D39.

¹⁹⁹ U vezi sa svjedokinjom VG063, Pretresno vijeće je napomenulo da je Milan Lukić tokom unakrsnog ispitivanja sugerisao da su je primanja koja je dobijala od Udruženja podstakla da svjedoči protiv njega, na što je ona odgovorila da niko nikad nije uticao na njeno svjedočenje (v. Prvostepena presuda, par. 189). Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je svjedokinja VG024 dala izjavu Udruženju, ali je zaključilo da to nema uticaja na njenu vjerodostojnost (Prvostepena presuda, par. 265, 322). Vijeće je takođe uzelo u obzir da je svjedokinja VG141 odbacila sugestiju da je Bakira Hasečić na nju uticala ili da je izjavu dala radi dobijanja novčane pomoći od Udruženja (v. Prvostepena presuda, par. 295-296). Pretresno vijeće je imalo u vidu da je svjedokinja CW2 poricala da je Bakira Hasečić na nju uticala (v. Prvostepena presuda, par. 752).

²⁰⁰ Svi drugi navodi vezani za ocjenu dokaza dobijenih od tih svjedoka biće razmotreni u okviru diskusije o drugim žalbenim osnovama Milana Lukića, ali samo pod uslovom da su valjano izneseni.

²⁰¹ V. Prvostepena presuda, par. 328, 709, 723.

²⁰² V. VG094: "P. Jeste li dali izjavu udruženju 'Žena – žrtva rata', čija je predsjednica gđa Bakira Hasečić? O. Da, da. [...] P. Pretpostavljam da to znači da ste u jednom trenutku postali član udruženja 'Žena – žrtva rata'. Da li je to tačno? O. Mogu samo časnom Sudu da objasnim? Da bih ostvarila svoje pravo kao civilna žrtva rata i da bih ostvarila novčanu

S obzirom na ozbiljnost optužbi iznesenih na račun Bakire Hasečić, Pretresno vijeće je moralo objasniti zašto je smatralo da su te svjedokinje pouzdane bez obzira na svoju vezu s Udruženjem. Štunja Pretresnog vijeća o tom pitanju posebno je zabrinjavajuća zbog toga što je izričito priznalo da je pouzdanost svjedoka tužilaštva koji su dali izjave Udruženju ili s njim bili u vezi potencijalno problematična.²⁰³ Iz tog razloga, Žalbeno vijeće je mišljenja da Pretresno vijeće nije adekvatno ocijenilo eventualni uticaj veze tih svjedokinja s Udruženjem na njihovu vjerodostojnost i stoga smatra da nije dalo obrazloženo mišljenje u vezi s tim pitanjem. Budući da Milan Lukić prigovor u vezi s pouzdanošću i vjerodostojnošću svjedokinja VG094, VG119 i VG131 iznosi i u okviru svoje druge i četvrte žalbene osnove,²⁰⁴ Žalbeno vijeće će eventualni uticaj njihove veze s Udruženjem ocijeniti prilikom razmatranja njegovih relevantnih prigovora.

63. Žalbeno vijeće usvaja podosnovu Milana Lukića 7(D) u dijelu u kojem se ona odnosi na grešku Pretresnog vijeća zbog propusta da dā obrazloženo mišljenje o tome zašto je za svjedokinje VG094, VG119 i VG131 smatralo da su pouzdane bez obzira na vezu s Udruženjem. O eventualnom uticaju te greške biće riječi u okviru diskusije o drugoj i četvrtoj žalbenoj osnovi Milana Lukića. Preostali dio podosnove Milana Lukića 7(D) se odbacuje.

E. Zaključak

64. Iz gorenavedenih razloga, podosnova Milana Lukića 7(D) usvaja se u mjeri u kojoj se odnosi na grešku Pretresnog vijeća zbog propusta da dā obrazloženo mišljenje o tome zašto je smatralo da su svjedokinje VG094, VG119 i VG131 pouzdane bez obzira na vezu s Udruženjem. O eventualnom uticaju te greške biće riječi u okviru diskusije o drugoj i četvrtoj žalbenoj osnovi Milana Lukića. Ostatak sedme žalbene osnove Milana Lukića se odbacuje.

pomoć, znači, morala sam postati, trebala sam se učlaniti, kao da budem članica 'Žena - žrtva rata', ali nisam nikakva aktivistkinja tog udruženja." (T. 7032-7033 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica)); VG119: "P. Jeste li član udruženja 'Žena – žrtva rata'? O. Ne. P. Koliko puta ste se sastali s bilo kojim od predstavnika tog udruženja? O. Samo kad sam dala izjavu. P. Jeste li se ikada vidjeli s Bakikom, predsjednicom udruženja? O. Samo kad sam joj dala izjavu. Rekla sam. P. [...] Dakle, ona je bila tamo zbog samog uzimanja izjave? O. Jeste. P. Jeste li se s njom ikada čuli telefonom? O. Ne. Ni sa kojim od [ljudi] kojim sam davala izjave više nisam imala potrebe, znači, da pričam, sem kad sam davala izjave i kad sam trebala da razgovaram, znači, o mojoj izjavi." (T. 2459-2460 (1. oktobar 2008.)); VG131: "O. Sa Bakikom sam se sastala, znači, 2006.-2007., kada sam ostvarivala pravo [...]. O. Kada sam otišla na tu komisiju [koja je odlučivala o invalidninama], oni su mi rekli da moram imati -- da moram biti članica udruženja 'Žena - žrtava rata', da je to uslov da se dobije tako nešto i da ne mogu nikako bez toga dobiti -- ostvariti svoje pravo. P. Jeste li onda dali izjavu udruženju 'Žena – žrtva rata'? O. Da. [...] P. Koliko puta ste se sastali s tom komisijom? O. Sastala sam se jednom. I morala sam ponovo, zbog toga što nisam imala članstvo u udruženju 'Žena – žrtva rata'. Onda sam morala ponovo, znači, donijeti taj dokaz da sam član." (T. 3440, 3398-3399 (5. novembar 2008.) (zatvorena sjednica)).

²⁰³ Odluka o objelodanjivanju na osnovu pravila 68 od 4. decembra 2008., par. 18.

²⁰⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 109-112, 280.

IV. ALIBI MILANA LUKIĆA ZA INCIDENT NA OBALI DRINE I INCIDENT U FABRICI "VARDA"

A. Uvod

65. Milan Lukić je na suđenju izveo dokaze da je 7. juna 1992. odveo majku na ljekarski pregled u Beograd i da je tamo ostao do 10. juna 1992., i tako iznio alibi i za incident na obali Drine i za incident u fabrici "Varda".²⁰⁵ Lukić je dokaze u prilog alibiju izveo putem pet svjedoka: (i) svjedoka MLD1, (ii) svjedokinje MLD10, (iii) svjedoka MLD15, (iv) svjedokinje MLD17, i (v) Željka Markovića (dalje u tekstu: Marković).

66. Tužilaštvo je u postupku pobijanja pozvalo sedam svjedoka. U vezi s incidentom na obali Drine, tužilaštvo je izvelo dokaze putem svjedoka VG146, svjedoka VG148, Hamdije Vilića (dalje u tekstu: Vilić) i svjedokinje VG063.²⁰⁶ U vezi s incidentom u fabrici "Varda", tužilaštvo je izvelo dokaze putem svjedokinja VG131, VG133 i VG141.²⁰⁷

67. Pretresno vijeće je donijelo sljedeći zaključak:

dokaze izvedene u prilog alibiju Milana Lukića karakterišu nedosljedna i nepouzdana svjedočenja. Na osnovu cjelokupnih izvedenih dokaza, odnosno, dokaza tužilaštva i dokaza odbrane, Pretresno vijeće zaključuje da ne postoji razumna mogućnost da je alibi istinit [...]. Ukratko, Pretresno vijeće odbacuje alibi kao ciničnu i bezosjećajno orkestriranu fabrikaciju.²⁰⁸

68. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je: (i) teret dokazivanja alibija prebacilo na stranu koja je te dokaze ponudila; i (ii) netačno ocijenilo dio dokaza koji su mu predloženi u vezi s alibijem.²⁰⁹

B. Teret dokazivanja alibija

69. Milan Lukić tvrdi da se, iako je Pretresno vijeće ispravno navelo pravna načela relevantna za dokazivanje alibija, iz formulacija upotrijebljenih u Prvostepenoj presudi vidi da je teret

²⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 146-166.

²⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 167-190.

²⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 278-297.

²⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 230. Pretresno vijeće je isti zaključak donijelo i u vezi s incidentom u fabrici "Varda", koji se odigrao 10. juna 1992. ili približno tog datuma (v. Prvostepena presuda, par. 329).

²⁰⁹ Podosnove Milana Lukića 1(G) i (H), 2(E) i (F). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 59-73, 107-124; Replika Milana Lukića, par. 36-44.

dokazivanja zapravo prebacilo na drugu stranu.²¹⁰ Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće pravilno primijenilo standard za dokazivanje alibija.²¹¹

70. U vezi sa svjedokom MLD1, Pretresno vijeće je zaključilo da je "[t]eško [...] povjerovati u brojne elemente prikaza događaja koji je dao".²¹² Vijeće je nadalje zaključilo da Vilićevo svjedočenje "ozbiljno dovod[i] u pitanje vjerodostojnost svjedokinje MLD10 uopšte, kao i njenog iskaza u prilog alibiju za incident na obali Drine i incident u fabrici 'Varda'".²¹³ Pretresno vijeće je zaključilo i to da je svjedočenje svjedoka MLD15 "čudno i neprirodno".²¹⁴ Žalbeno vijeće je mišljenja da je Pretresno vijeće prilikom donošenja tih zaključaka objasnilo zašto je smatralo da ti svjedoci nisu vjerodostojni. Te formulacije ne ukazuju na prebacivanje tereta dokazivanja na drugu stranu. Naprotiv, one pokazuju da je Pretresno vijeće pažljivo razmotrilo svjedočenja dotičnih svjedoka u prilog alibiju.

71. Pretresno vijeće je bilo mišljenja da nepodudaranje svjedočenja svjedoka "dov[odi] u pitanje alibi u cjelini, jer [...] dovodi u razumnu sumnju [dokaze u prilog] alibiju" dobijene od svjedoka MLD1, svjedokinje MLD10 i Markovića.²¹⁵ Vijeće je takođe zaključilo da "nepodudaranje u odnosu na dokaze dobijene od MLD24 dodatno dovodi u sumnju istinitost ponuđenog alibija u cjelini".²¹⁶ Te formulacije nisu najsretnije izabrane jer se, posmatrane izolovano, mogu protumačiti kao da se od Milana Lukića tražilo da van razumne sumnje dokaže da je u vrijeme kad su počinjeni zločini za koje se tereti bio u Beogradu. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da se one moraju posmatrati u širem kontekstu zaključaka Pretresnog vijeća.²¹⁷ Činjenica da je Pretresno vijeće u pojedinim slučajevima upotrijebilo formulacije koje se možda mogu pogrešno protumačiti ne znači nužno da je potpuno obrnulo uloge strana u vezi s teretom dokazivanja.²¹⁸

72. Pretresno vijeće je formulisalo ispravan pravni standard za analizu dokaza o alibiju. Konkretno, Vijeće je podsjetilo da "optuženi, prilikom iznošenja alibija, mora izvesti samo one dokaze za koje postoji vjerovatnoća da će izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva"²¹⁹ i da je "na

²¹⁰ Podosnove Milana Lukića 1(G) i 2(E). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 60-63, 107, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 212, 216, 221, 223, 226; Replika Milana Lukića, par. 36, 54. S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić iznosi prigovore samo u vezi s formulacijama koje je Pretresno vijeće upotrijebilo prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti svjedoka MLD1, MLD10, MLD15 i Markovića.

²¹¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 48-51.

²¹² Prvostepena presuda, par. 212.

²¹³ Prvostepena presuda, par. 216.

²¹⁴ Prvostepena presuda, par. 221.

²¹⁵ Prvostepena presuda, par. 223 (naglasak dodat).

²¹⁶ Prvostepena presuda, par. 226 (naglasak dodat).

²¹⁷ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Zigiranyirazo*, par. 20.

²¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 39.

²¹⁹ Prvostepena presuda, par. 28, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 60. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 65.

tužilaštvu [...] da van razumne sumnje dokaže da su navedene činjenice, uprkos alibiju, tačne".²²⁰ Žalbeno vijeće je stoga mišljenja da je Pretresno vijeće, kada je upotrijebilo pomenute formulacije, objasnilo zašto ne smatra da ponuđeni alibi izaziva razumnu sumnju u tezu tužilaštva. Pretresno vijeće je alibi Milana Lukića odbacilo nakon što je razmotrilo ukupne dokaze.²²¹ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo prilikom ocjenjivanja alibija koji je iznio za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda".

C. Ocjena alibija Milana Lukića

73. Pretresno vijeće je iznijelo sljedeće mišljenje:

Svjedoci MLD1, MLD10, MLD15, MLD17 i Željko Marković, u svojim svjedočenjima su izjavili da su se sastali s Milanom Lukićem, da su razgovarali s njim ili da su ga vidjeli u Beogradu i Novom Pazaru u raznim prilikama u periodu od 7. do 10. juna 1992. godine. Iskaz svjedoka MLD1 je suštinski element iznesenog alibija i, kao takav, od ključne je važnosti za vjerodostojnost tog alibija u cjelini. Iskaz svjedoka MLD1 sadrži razloge za odlazak Milana Lukića u Novi Pazar 10. juna 1992. i za njegov dogovor da se tamo sastane sa svjedokinjom MLD10. To je ujedno bila glavna tema razgovora Milana Lukića i Željka Markovića tokom njihovog prvog susreta i kasnijeg telefonskog razgovora.²²²

74. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza u prilog alibiju i dokaza kojima je alibi pobijan i osporava konkretne pojedinačne zaključke.²²³ Milan Lukić iznosi tri glavna prigovora. Kao prvo, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je: (i) uzelo u obzir nepotvrđene navode o podmićivanju njegovih svjedoka o alibiju i (ii) dokaze dobijene od svjedoka o alibiju odbacilo zbog manjih nedosljednosti.²²⁴ Kao drugo, Milan Lukić osporava zaključak da su ga svjedoci tužilaštva za pobijanje alibija valjano identifikovali.²²⁵ Kao treće, on takođe tvrdi da su standardi koje je Pretresno vijeće primijenilo prilikom ocjenjivanja svjedočenja njegovih svjedoka o alibiju nedosljedni u odnosu na standarde primijenjene na svjedočenja svjedoka tužilaštva za pobijanje alibija.²²⁶

²²⁰ Prvostepena presuda, par. 28, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Niyitegeka*, par. 60. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 63; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 202.

²²¹ Prvostepena presuda, par. 230, 329.

²²² Prvostepena presuda, par. 210.

²²³ Podosnove Milana Lukića 1(H) i 2(F). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 64-73, 108-124; Replika Milana Lukića, par. 37-44, 55-58.

²²⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 65-66, 68-71; Replika Milana Lukića, par. 38, 40-44.

²²⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 72, 109-123; Replika Milana Lukića, par. 56-58.

²²⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 67; Replika Milana Lukića, par. 39.

75. Tužilaštvo odgovara da prigovore Milana Lukića treba odbaciti bez razmatranja, jer on nastoji da ocjenu dokaza koju je donijelo Pretresno vijeće zamijeni svojom i zanemaruje relevantne činjenične zaključke.²²⁷

1. Navodne greške u vezi sa svjedocima o alibiju Milana Lukića

(a) Navodne greške zbog uzimanja u obzir navoda o podmićivanju svjedoka o alibiju Milana Lukića

76. Pretresno vijeće je tokom suđenja tužilaštvu izdalo dva naloga da pokrene istragu po optužbama za moguće nepoštovanje Suda zbog podmićivanja svjedoka o alibiju Milana Lukića.²²⁸ Prvi je izdat u avgustu 2008., u vezi sa svjedokinjom MLD10 i drugima,²²⁹ a drugi u februaru 2009., u vezi sa svjedokom MLD1 i drugima.²³⁰ Po okončanju prve istrage, Pretresno vijeće je zaključilo da nema dovoljno osnova za pokretanje postupka u vezi sa svjedokinjom MLD10.²³¹ Međutim, Vijeće je istaklo da tužilaštvu ostaje mogućnost da svjedokinju MLD10 unakrsno ispita o navodnom pokušaju podmićivanja.²³²

77. Nakon što je od tužilaštva primilo izvještaj o drugoj istrazi, Pretresno vijeće je iznijelo mišljenje da navodi o podmićivanju, ako su utemeljeni, pokreću pitanje pouzdanosti dokaza dobijenih od svjedoka MLD1 i drugih svjedoka.²³³ Pored toga, Pretresno vijeće je reklo da ti navodi mogu imati uticaja na ocjenu ukupnih dokaza u postupku.²³⁴ Iako je Pretresno vijeće priznalo da bi se na osnovu određenih dijelova navoda moglo pokrenuti pitanje nepoštovanja Suda, ono je ponovilo da je njemu od primarnog interesa uticaj navoda na pouzdanost predočenih dokaza.²³⁵ Pretresno vijeće nije pokrenulo postupak po navodima o nepoštovanju Suda u vezi sa svjedokom

²²⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 52-69, 99-104.

²²⁸ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Nalog po hitnom zahtjevu tužilaštva da se istraži moguće nepoštovanje Suda, 29. avgust 2008. (povjerljivo i *ex parte*; *ex parte* status ukinut je nalogom Pretresnog vijeća od 11. novembra 2008.) (dalje u tekstu: Nalog po prvom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77); *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Nalog po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, 10. februar 2009. (povjerljivo i *ex parte*) (dalje u tekstu: Nalog po drugom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77). V. takođe Prvostepena presuda, par. 170, 177, 1164.

²²⁹ Nalog po prvom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77. V. takođe Prvostepena presuda, par. 170, 1164.

²³⁰ Nalog po drugom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77. V. takođe Prvostepena presuda, par. 177, 1164.

²³¹ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka u vezi s podnošenjem izvještaja tužilaštva u skladu s nalogom za istragu mogućeg nepoštovanja Suda, s izmjenama i dopunama, Odluka po zahtjevu za odobrenje da se izmijeni spisak svjedoka tužilaštva, Odluka po trećem hitnom zahtjevu tužilaštva u vezi s postupkom zbog nepoštovanja Suda, 6. oktobar 2008. (povjerljivo i *ex parte*) (dalje u tekstu: Odluka od 6. oktobra 2008.), str. 4. V. takođe Prvostepena presuda, par. 170, 1164.

²³² Prvostepena presuda, par. 170; Odluka od 6. oktobra 2008., str. 3-4. Svjedokinja MLD10 je unakrsno ispitana 18. decembra 2008. i 14. januara 2009. godine (v. T. 3989-4027 (18. decembar 2008.); T. 4039-4068 (14. januar 2009.)).

²³³ T. 5511-5512 (13. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

²³⁴ T. 5511-5512 (13. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

²³⁵ T. 5511-5513 (13. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

MLD1.²³⁶ Međutim, Vijeće je te navode o podmićivanju vezane za svjedoka MLD1 i svjedokinju MLD10 kasnije uzelo u obzir kada je u Prvostepenoj presudi ocjenjivalo njihovu vjerodostojnost.²³⁷

78. Milan Lukić tvrdi da to predstavlja grešku.²³⁸ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo time što je, uprkos svom zaključku da ne postoje dovoljni dokazi za pokretanje postupka po optužbama za nepoštovanje Suda, dokaze o nepotvrđenim navodima o podmićivanju uzelo u obzir prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti svjedoka MLD1 i svjedokinje MLD10.²³⁹

79. Žalbeno vijeće podsjeća da "[č]injenica da tužilaštvo nije dokazalo [...] da su svjedoci odbrane lažno svjedočili [ne] sprečav[a] Pretresno vijeće da, u skladu sa svojim diskrecionim pravom, ocijeni koliku težinu treba pridati njihovom svjedočenju".²⁴⁰ Prema tome, bez obzira na svoj zaključak da dokazi o podmićivanju nisu dovoljni za pokretanje postupka o nepoštovanju Suda, Pretresno vijeće je imalo diskreciono pravo da te dokaze uzme u obzir prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti svjedoka MLD1 i svjedokinje MLD10 u vezi s alibijem. Žalbeno vijeće stoga zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je navode o podmićivanju uzelo u obzir kao jedan od više faktora prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti svjedoka MLD1²⁴¹ i svjedokinje MLD10.²⁴²

²³⁶ T. 5511-5513 (13. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica); *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka u vezi s podnošenjem završnog izvještaja tužilaštva u skladu s nalogom Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 77, 20. juli 2009. (povjerljivo). Dana 13. marta 2009., Pretresno vijeće je zatražilo od strana da navedu da li žele da pozovu neku od osoba pomenutih u izvještaju (Prvostepena presuda, par. 177-178, 1165. V. takođe T. 5513 (13. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica)). Ni tužilaštvo ni Milan Lukić nisu zatražili da se svjedok MLD1, koji je prije toga već svjedočio, pozove u vezi s navodima o nepoštovanju Suda (v. Prvostepena presuda, par. 177).

²³⁷ Prvostepena presuda, par. 167-182, 211, 214-216.

²³⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 64-67; Replika Milana Lukića, par. 38.

²³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 64-67; Replika Milana Lukića, par. 38.

²⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*, par. 115.

²⁴¹ Pretresno vijeće dokaze dobijene od svjedoka MLD1 nije odbacilo samo na osnovu navoda o podmićivanju. Vijeće je zaključilo da će, "[p]remda dokazi koje je tužilaštvo izvelo o postupcima koji predstavljaju nepoštovanje Suda u vezi sa svjedocima VG145 i VG146 nisu dovoljni da diskredituju iskaz svjedoka MLD1 u cjelini [...], Pretresno vijeće [...] biti posebno oprezno pri ocjeni pouzdanosti svjedoka MLD1". (Prvostepena presuda, par. 211). "Razmotrivši dokaze dobijene od svjedoka MLD1 u cjelini", Vijeće je kasnije zaključilo da oni nisu vjerodostojni (Prvostepena presuda, par. 212). V. takođe dolje, par. 88.

²⁴² Pretresno vijeće dokaze dobijene od svjedokinje MLD10 nije odbacilo samo na osnovu navoda o podmićivanju. Vijeće je bilo mišljenja da "svjedočenje Hamdije Vilića povodom navoda o podmićivanju i iskaz svjedokinje MLD10 s tim u vezi ozbiljno dovode u pitanje vjerodostojnost svjedokinje MLD10 uopšte, kao i njenog iskaza u prilog alibiju [...]. Pretresno vijeće je razmotrilo te navode u sklopu konačne ocjene pouzdanosti svjedokinje MLD10." (Prvostepena presuda, par. 216). Vijeće je zaključak o njenoj nevjerodostojnosti donijelo nakon dalje analize njenog svjedočenja, i to na osnovu nekoliko nepodudarnosti, između ostalog, na osnovu činjenice da je ona u svom svjedočenju izjavila da joj je Milan Lukić da ide u Novi Pazar s nekim Muslimanima rekao 8. juna 1992., dok je svjedok MLD1 izjavio da su on i njegova djevojka odluku da odu u Novi Pazar donijeli tek 10. juna 1992. godine (Prvostepena presuda, par. 217, 223, 225).

(b) Navodne greške zbog odbacivanja dokaza u prilog alibiju na osnovu manjih nedosljednosti

80. Prema dokazima koje je Milan Lukić na suđenju izveo u prilog alibiju, on je 7. juna 1992. odveo majku na ljekarski pregled u Beograd i tamo je ostao do 10. juna 1992. godine.²⁴³ Svjedok MLD1, Musliman iz Višegrada, u svom svjedočenju je izjavio da je Milan Lukić njemu i njegovoj vjerenici pomogao da pobjegnu iz Višegrada tako što im je dopustio da se 7. juna 1992. pridruže njemu i njegovoj majci na putu za Beograd.²⁴⁴ U Beogradu su se smjestili kod Milana Lukića i s njim su ostali do 10. juna 1992., kada ih je odveo u Novi Pazar.²⁴⁵ Svjedok MLD15 je u svom svjedočenju rekao da je Milan Lukić u Beogradu 7. juna 1992. uveče došao na proslavu njegove vjericidbe i da je 9. juna 1992. s njim igrao biljar.²⁴⁶ Marković je, kako je rekao, 7. juna 1992. s Milanom Lukićem razgovarao telefonom, a 8. juna 1992. ujutro s njim se sastao u Beogradu.²⁴⁷ Svjedokinja MLD17 je u svom svjedočenju rekla da je 7. juna 1992. poslijepodne razgovarala s Milanom Lukićem na parkiralištu svoje zgrade, da ga je 8. juna 1992. vidjela sa svog balkona, da se 9. juna 1992. s njim sreća dok je izlazila iz zgrade i da ju je 10. juna 1992. nakratko posjetio prije nego što je otišao u Novi Pazar.²⁴⁸ Naposljetku, svjedokinja MLD10 je u svom svjedočenju izjavila da je 8. juna 1992. s Milanom Lukićem razgovarala telefonom i da se 10. juna 1992. s njim sastala u Novom Pazaru kako bi mu predala paket za svoju porodicu u Višegradu.²⁴⁹

81. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće "pogriješilo kada je svjedočenja svjedoka o alibiju odbacilo zbog manjih nedosljednosti koje ne dovode u pitanje alibi kao takav".²⁵⁰ S tim u vezi, Milan Lukić iznosi više konkretnih prigovora vezanih za način na koji je Pretresno vijeće ocijenilo dokaze o alibiju. Žalbeno vijeće će redom razmotriti svaki od tih prigovora.

82. Kao prvo, Milan Lukić ističe da se Pretresno vijeće, kada je diskreditovalo svjedočenja svjedoka MLD1, MLD10, MLD15, MLD17 i Markovića, oslonilo na činjenicu da oni nisu mogli da navedu konkretne informacije o zdravstvenim problemima njegove majke.²⁵¹

83. Žalbeno vijeće napominje da je činjenica da ti svjedoci nisu bili upoznati sa zdravstvenim stanjem majke Milana Lukića samo jedan od faktora koje je Pretresno vijeće uzelo u obzir kada je

²⁴³ Prvostepena presuda, par. 146-147, 149, 154-155, 157, 159, 161, 164-165.

²⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 147, 149.

²⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 150.

²⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 157-159.

²⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 154-155.

²⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 164-165.

²⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 161-162.

²⁵⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 68.

²⁵¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 68; Replika Milana Lukića, par. 41.

odbacilo njegov alibi.²⁵² Iz tog razloga, Žalbeno vijeće je mišljenja da je Pretresno vijeće postupilo u skladu sa svojim diskrecionim pravom, i razumno, kada je prilikom ocjenjivanja istinitosti alibija Milana Lukića uzelo u obzir činjenicu da svjedoci MLD1, MLD10, MLD15, MLD17 i Marković nisu znali kakve je tačno zdravstvene probleme imala njegova majka.

84. Kao drugo, Milan Lukić tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo da zaključi da nedosljednosti u svjedočenju svjedokinje MLD17 u pogledu učestalosti njenih susreta s njim u aprilu isključuju razumnu mogućnost da je njegov alibi istinit.²⁵³ Nadalje, Milan Lukić tvrdi da je proizvoljno obrazloženje Pretresnog vijeća da bi bilo za očekivati da je svjedokinja MLD17 u junu 1992. s njim provela više vremena u Beogradu.²⁵⁴

85. Pretresno vijeće je navelo da je svjedokinja MLD17 nedosljedno svjedočila o tome koliko se često viđala s Milanom Lukićem u aprilu 1992., kada ga je upoznala.²⁵⁵ Iako je tokom glavnog ispitivanja rekla da se s njim u aprilu sretala "povremeno", tokom unakrsnog ispitivanja je izjavila da se s njim viđala dva-tri puta tokom sedmice i preko vikenda.²⁵⁶ Pretresno vijeće je takođe navelo da su se svjedokinja MLD17 i Milan Lukić, prema njenom iskazu, tokom aprila viđali prilično redovno.²⁵⁷ S obzirom na to, Vijeće je smatralo da "nije uvjerljiva" njena izjava da ju je Milan Lukić tokom svog navodnog boravka u Beogradu posjetio samo nakratko, rano ujutro 10. juna 1992. godine.²⁵⁸ Pretresno vijeće je dodalo će taj faktor, iako on ne dovodi u pitanje dokaze dobijene od svjedokinje MLD17 u cjelini, uzeti u obzir pri njihovom razmatranju.²⁵⁹

86. Suprotno tvrdnji Milana Lukića, Pretresno vijeće nije zaključilo da nedosljednost u svjedočenju svjedokinje MLD17 u pogledu učestalosti njihovih susreta u aprilu 1992. isključuje razumnu mogućnost da je njegov alibi istinit. Pretresno vijeće je tu nedosljednost naprosto uzelo u obzir kao jedan u nizu faktora prilikom ocjenjivanja dokaza o alibiju u cjelini. Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da pretresna vijeća imaju široka diskreciona ovlaštenja u određivanju težine i vjerodostojnosti koje treba pridati svjedočenju nekog svjedoka.²⁶⁰ Žalbeno vijeće stoga i dalje nije uvjereno u ispravnost argumenta Milana Lukića da je Pretresno vijeće "proizvoljno" ocijenilo

²⁵² Prvostepena presuda, par. 230. V. takođe Prvostepena presuda, par. 211-213, 215-217, 221-226.

²⁵³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 69, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 222.

²⁵⁴ Replika Milana Lukića, par. 42, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 222.

²⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 222.

²⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 222.

²⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 222.

²⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 222.

²⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 222.

²⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 47; Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*, par. 116; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 194.

svjedočenje svjedokinje MLD17 o tome koliko se često s njim viđala u junu 1992., dok je, kako tvrdi, bio u Beogradu.

87. Kao treće, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je dokaze dobijene od svjedoka MLD1 odbacilo dijelom i zbog toga što nije znao kuda je Lukić otišao 10. juna 1992. nakon što je njega i njegovu vjerenicu ostavio u Novom Pazaru.²⁶¹

88. Pretresno vijeće je napomenulo da nisu izvedeni nikakvi dokazi o tome kada su se Milan Lukić i njegova majka iz Novog Pazara vratili u Višegrad.²⁶² Vijeće je takođe napomenulo da svjedok MLD1, "koji se navodno vrlo brzo toliko zbližio s Milanom Lukićem da ga je nagovorio da njega i njegovu vjerenicu odveze u Beograd", nije o tome ništa rekao.²⁶³ Međutim, suprotno tvrdnji Milana Lukića, to nije jedini razlog iz kojeg je Pretresno vijeće odbacilo njegovo svjedočenje o alibiju.²⁶⁴ Vijeće je uzelo u obzir držanje svjedoka MLD1 u sudnici i napomenulo da je u neke aspekte njegovog svjedočenja teško povjerovati.²⁶⁵ Pretresno vijeće je ocjeni vjerodostojnosti svjedoka MLD1 pristupilo s posebnim oprezom i njegovo svjedočenje je razmotrilo u cjelini i u odnosu na dokaze dobijene od drugih svjedoka.²⁶⁶ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće, u skladu sa svojim diskrecionim pravom, razumno ocijenilo dokaze o alibiju dobijene od svjedoka MLD1.

89. Kao četvrto, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće i u slučaju svjedoka MLD15 pogriješilo zato što se oslonilo na "irelevantne faktore", konkretno, na činjenicu da on nije mogao navesti kada je tačno vidio svađu između Lukića i jedne žene na proslavi koju je organizovao kako bi zaprosio svoju djevojku.²⁶⁷

90. Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić pogrešno prenosi zaključak Pretresnog vijeća kada tvrdi da je ono dokaze dobijene od svjedoka MLD15 odbacilo zato što nije mogao navesti

²⁶¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 68.

²⁶² Prvostepena presuda, par. 224.

²⁶³ Prvostepena presuda, par. 224.

²⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 211-213, 224, 226.

²⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 211-212. Pretresno vijeće je, između ostalog, pomenulo da je teško povjerovati: (i) da bi svjedok MLD1, Musliman, kojeg su srpski vojnici prethodno zatočili i pretukli, zamolio Milana Lukića, srpskog policajca kojeg je vidio prvi put u životu, da njega i njegovu vjerenicu odvede iz Višegrada; (ii) da svjedok MLD1, koji je navodno bio vjeren s tom ženom i redovno je boravio u njenom stanu, ne zna adresu stana u kojem je ona živjela; (iii) da se Milan Lukić odlučio da ugrozi već loše zdravstveno stanje svoje majke dugim putovanjem prvo u Beograd, a zatim u Novi Pazar, kako bi sa sobom poveo dvoje Muslimana s kojima nije bio ni u kakvom odnosu ili je imao tek površan odnos; (iv) da su svjedok MLD1 i njegova vjerenica odlučili da s Milanom Lukićem odu Beograd, umjesto da pokušaju doći na teritoriju pod kontrolom Muslimana, što svjedok MLD1 nije uspio da objasni na zadovoljavajući način; (v) da je svjedok MLD1, čim je došao u Novi Pazar, odlučio da se vrati u Višegrad, premda je samo četiri dana ranije bio toliko uplašen da se odlučio da ode iz Višegrada sa jednim Srbinom koga nije poznao.

²⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 210-213, 223-224, 226.

²⁶⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 68.

kada je tačno vidio da se on posvađao s tom ženom.²⁶⁸ Pretresno vijeće je ocijenilo ukupne dokaze dobijene od svjedoka MLD15 i zaključilo da se "[c]ijela ta epizoda [...] čini čudna i neprirodna: dobra prijateljica se odlučila napustiti tako važnu proslavu tako brzo nakon što je svjedok MLD15 zaprosio svoju djevojku".²⁶⁹ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće prilikom donošenja tog zaključka postupilo u skladu sa svojim diskrecionim pravom i da je bilo razumno što ga je uzelo u obzir prilikom donošenja ocjene o vjerodostojnosti svjedoka MLD15 i ponuđenog alibija u cjelini.

91. Kao peto, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je njegov alibi diskreditovalo oslanjajući se na jedan dio svjedočenja svjedoka MLD24, a druge dijelove svjedočenja tog svjedoka je istovremeno odbacilo.²⁷⁰

92. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće prihvatilo dokaze dobijene od svjedoka MLD24 da roditelji Milana Lukića u prvoj polovini 1992. nisu napuštali područje Rujišta i zaključilo da opovrgavaju istinitost Lukićevog alibija za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda".²⁷¹ Međutim, u kontekstu alibija koji je Milan Lukić ponudio za incident u Pionirskoj ulici, konkretno, u vezi s njegovim navodnim boravkom u Kopitu od 13. do 15. juna 1992., Pretresno vijeće je svjedoka MLD24 smatralo nepouzdanim.²⁷² Pretresno vijeće je zaključilo da je "[t]eško [...] povjerovati" da svjedok MLD24, mobilisani vojnik, nije znao za akciju u Kopitu, već da je za nju čuo od roditelja Milana Lukića i od svoje supruge.²⁷³ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima pravo da neke dijelove svjedočenja određenog svjedoka prihvati, a druge odbaci.²⁷⁴ Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je svjedočenje svjedoka MLD24 u vezi s incidentom na obali Drine i incidentom u fabrici "Varda" prihvatilo, dok ga je u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici odbacilo.

²⁶⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 68.

²⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 221.

²⁷⁰ On se poziva na činjenicu da je Pretresno vijeće prihvatilo svjedočenje svjedoka MLD24 o tome da su roditelji Milana Lukića živjeli u jednom šatoru u Rujištu blizu njegovog vojnog položaja, gdje ih je često viđao, i da u prvoj polovini juna 1992. nisu napuštali to područje, dok je drugdje u Prvostepenoj presudi za njega zaključilo da je "nepouzdan svjedok" (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 70, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 626; Replika Milana Lukića, par. 43).

²⁷¹ Prvostepena presuda, par. 226, 277.

²⁷² Prvostepena presuda, par. 626.

²⁷³ Prvostepena presuda, par. 626.

²⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 201, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 82 (gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 333).

93. Naposljetku, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je dokaze dobijene od svjedokinje MLD10 i Markovića odbacilo na osnovu zaključka da se njihovo svjedočenje o alibiju ne odnosi na 1992. godinu.²⁷⁵

94. Pretresno vijeće je svoj zaključak zasnovalo na objašnjenju svjedokinje MLD10 da se datuma 8. i 10. juna 1992. godine²⁷⁶ sjeća zato što se njen suprug otprilike sedam dana ranije vratio iz Njemačke, gdje je radio, i zato što je njoj rođendan 13. juna.²⁷⁷ Pretresno vijeće je uzelo u obzir iskaz svjedokinje MLD10 da je njen suprug u Njemačkoj radio od 1973. godine²⁷⁸ i da ona i suprug "[rođendan] svake godine obilježava[ju], kol'ko-tol'ko".²⁷⁹ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da u svjedočenju svjedokinje MLD10 ne postoji ništa što bi njeno sjećanje na sastanak s njim dovelo u vezu upravo s 1992. godinom. Prema tome, razuman presuditelj o činjenicama mogao je zaključiti da do kontakta između svjedokinje MLD10 i Milana Lukića 8. i 10. juna nije nužno došlo 1992. godine.

95. Što se tiče Markovićeovog telefonskog razgovora s Milanom Lukićem i njihovog susreta, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da se Marković tih datuma sjećao zato što je, kad je Lukić nazvao, slavio godišnjicu vjenčanja sa svojom suprugom, koju obilježava svake godine 7. juna, a sastali su se sutradan.²⁸⁰ Iako u tom svjedočenju možda i ne postoji veza upravo sa 1992. godinom, Markovićevo ukupno svjedočenje pokazuje da je njegovo sjećanje na telefonski razgovor i susret s Milanom Lukićem vezano za rat generalno, a posebno za 1992. godinu. Marković je u svom svjedočenju rekao da se u maju 1992. pridružio Milanu Lukiću na putu iz Beograda u Višegrad.²⁸¹ Milan Lukić je po dolasku mobilisan u rezervni sastav policije, što se, kako je zaključilo Pretresno vijeće, desilo 1992. godine.²⁸² Marković je u svom svjedočenju izjavio da do odlaska Milana Lukića u Beograd, koji je ponuđen kao alibi za incident na obali Drine, "nije mnogo prošlo. Znači, to je bio 7. jun."²⁸³ Mobilizacija Milana Lukića u rezervni sastav policije nije se dešavala svake godine. Pretresno vijeće je stoga pogriješilo kada je zaključilo da "ne postoji ništa što bi telefonski poziv

²⁷⁵ Milan Lukić tvrdi da se njihovo ukupno svjedočenje odnosi na rat generalno, a posebno na 1992. godinu, zbog čega je to što nisu uspjeli da pokažu vezu upravo s 1992. godinom nebitno. Budući da je 1992. počeo rat, oba svjedoka su, kako on dalje tvrdi, lako mogla dovesti konkretne događaje u vezu s tom godinom (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 71; Replika Milana Lukića, par. 44).

²⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 217.

²⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 217.

²⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 162.

²⁷⁹ MLD10, T. 3955 (18. decembar 2008.) (naglasak dodat).

²⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 154.

²⁸¹ Marković, T. 3846-3847, 3849, 3852 (17. decembar 2008.).

²⁸² Prvostepena presuda, par. 614-618.

²⁸³ Marković, T. 3856 (17. decembar 2008.).

Milana Lukića povezalo sa 7. junom upravo 1992., a ne neke druge godine".²⁸⁴ Međutim, budući da Pretresno vijeće Markovićevo svjedočenje o alibiju nije odbacilo samo iz tog razloga²⁸⁵ i da alibi Milana Lukića nije odbacilo samo zbog nedosljednosti u Markovićevom svjedočenju,²⁸⁶ Žalbeno vijeće smatra da ta greška nema uticaja na zaključak Pretresnog vijeća u vezi s Markovićevim svjedočenjem o alibiju i, šire, na odbacivanje Lukićevog alibija.

2. Navodne greške u ocjeni dokaza kojima je tužilaštvo pobijalo alibi

96. U vezi s incidentom na obali Drine, Pretresno vijeće je zaključilo da dokazi za pobijanje alibija dobijeni od svjedokinje VG063 nisu dovoljno konkretni u pogledu datuma kada je Milana Lukića vidjela u Višegradu.²⁸⁷ Što se tiče incidenta u fabrici "Varda", Pretresno vijeće je zaključilo da dokazi dobijeni od svjedokinja VG131, VG133 i VG141 "jasno pokazuju da je Milan Lukić u večernjim satima 9. juna 1992. i 10. juna 1992. bio u Višegradu".²⁸⁸

97. Milan Lukić iznosi nekoliko argumenata, između ostalog, u vezi s njegovom identifikacijom od strane svjedokinja VG063, VG131, VG133 i VG141. Budući da se Pretresno vijeće u ukupnoj ocjeni dokaza u vezi s incidentom na obali Drine i incidentom u fabrici "Varda" nije oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG063,²⁸⁹ Žalbeno vijeće neće dalje razmatrati argumente koje je Milan Lukić iznio u vezi s tom svjedokinjom.

(a) Svjedokinja VG131

98. Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje VG131 o tome da su 9. juna 1992. Milan Lukić i Vasiljević došli u jedan stan u Višegradu u kojem je boravila zajedno s drugim stanarima, Muslimanima.²⁹⁰ Ona je u svom svjedočenju nadalje izjavila da je Milan Lukić s njima

²⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 217.

²⁸⁵ Pretresno vijeće je imalo u vidu i to da je Marković u svom svjedočenju izjavio da se Milan Lukić u jutarnjim satima 8. juna 1992. raspitivao kako da dođe do Novog Pazara jer je tamo vozio neke Muslimane, dok su, prema svjedočenju svjedoka MLD1, on i njegova vjerenica tek 10. juna 1992. odlučili da odu u Novi Pazar, a Milana Lukića su pitali da li ih može tamo odvesti tek nakon što su donijeli tu odluku. Pretresno vijeće je smatralo da je "ta nedosljednost dovoljno značajna da dovede u pitanje alibi u cjelini, jer, osim iskaza svjedoka MLD1, dovodi u razumnu sumnju i iska[z] [...] Željka Markovića o alibiju". (Prvostepena presuda, par. 223).

²⁸⁶ Kao što je ranije rečeno, Pretresno vijeće je alibi odbacilo na osnovu više nepodudarnih i nepouzdanih svjedočenja, uključujući svjedočenje svjedoka MLD1, koje je smatralo suštinskim elementom iznesenog alibija (Prvostepena presuda, par. 210-213, 230).

²⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 229.

²⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 328.

²⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 229.

²⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 278.

kratko porazgovarao i da se predstavio.²⁹¹ Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG131 vjerodostojna i pouzdana.²⁹²

99. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće zanemarilo činjenicu da ga svjedokinja VG131 prije 9. juna 1992. nikada nije vidjela i da ga je identifikovala u mraku i pod uticajem traumatičnog događaja.²⁹³ On takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije valjano razmotrilo pitanje uticaja Bakire Hasečić, predsjednice Udruženja, na vjerodostojnost svjedokinje VG131.²⁹⁴

100. Suprotno tvrdnji Milana Lukića, Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir da ga je svjedokinja VG131 9. juna 1992. vidjela prvi put, ali se uvjerilo da je znala ko je on na osnovu toga što joj se lično predstavio.²⁹⁵ Vijeće je nadalje uzelo u obzir da je Milan Lukić u stan u kojem je svjedokinja VG131 boravila došao u podne i predstavio se, a da ju je kasnije te noći silovao.²⁹⁶ Budući da se Milan Lukić svjedokinji VG131 predstavio u podne, dok još nije bila traumatizovana silovanjem, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada prilikom ocjenjivanja njegove identifikacije od strane svjedokinje VG131 nije uzelo u obzir faktor mraka niti traume zbog silovanja.

101. Žalbeno vijeće podsjeća da Pretresno vijeće nije objasnilo zašto je svjedokinju VG131 smatralo vjerodostojnom bez obzira na njenu vezu s Bakirom Hasečić i Udruženjem.²⁹⁷ Svjedokinja VG131 je u svom iskazu rekla da se "sa Bakirom [Hasečić] [...] prvi put sastala 2006.-2007., kada [je svjedokinja VG131] ostvarivala pravo" kao žrtva silovanja.²⁹⁸ U iskazu je kazala da je Udruženju dala izjavu koja je razmotrena kada se odlučivalo o tome da li će dobiti pravo na pomoć.²⁹⁹ Svjedokinja VG131 je van sudnice jednu izjavu dala prije prvog kontakta s Bakirom Hasečić, 2. jula 1992. godine,³⁰⁰ a jednu poslije toga, 14. avgusta 2008. godine.³⁰¹ Ni u jednoj od tih izjava, ni u njenom iskazu u sudnici, nema nikakvih nedosljednosti koje bi ukazivale na to da se njeno svjedočenje promijenilo nakon kontakta s Bakirom Hasečić. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da je razumno pretresno vijeće moglo zaključiti da veza svjedokinje VG131 s Bakirom Hasečić i Udruženjem nije uticala na njeno svjedočenje. Shodno tome, Žalbeno vijeće

²⁹¹ Prvostepena presuda, par. 278-279.

²⁹² Prvostepena presuda, par. 328.

²⁹³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 109-112; Replika Milana Lukića, par. 56. Taj traumatični događaj je silovanje svjedokinje, za koje se tvrdi da ga je izvršio Milan Lukić.

²⁹⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 361, 370.

²⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 279.

²⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 278-280, gdje se upućuje na VG131, T. 3379-3381 (5. novembar 2008.) (zatvorena sjednica).

²⁹⁷ V. gore, par. 62.

²⁹⁸ VG131, T. 3440 (5. novembar 2008.) (zatvorena sjednica).

²⁹⁹ VG131, T. 3398-3399 (5. novembar 2008.) (zatvorena sjednica).

³⁰⁰ V. dokazni predmet br. 2D40.

zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG131 vjerodostojna.

(b) Svjedokinja VG133

102. Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje VG133 o tome da se Milan Lukić 10. juna 1992. između 18:00 i 19:00 sati u crvenom automobilu "Passat" dovezao do stambene zgrade u Višegradu u kojoj su ona i svjedokinja VG141 boravile.³⁰² Svjedokinja VG133 je u svom svjedočenju izjavila da se Milan Lukić u nju zagledao otprilike 15-20 sekundi.³⁰³ Ona je nadalje izjavila da je kasnije vidjela kako je Milan Lukić ukrcao četvoricu Muslimana u "Passat" i pucao u njih na mostu na Drini.³⁰⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG133 vjerodostojna i pouzdana.³⁰⁵

103. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zanemarilo nedosljednosti u svjedočenju svjedokinje VG133 u pogledu datuma tog incidenta.³⁰⁶ On takođe tvrdi da svjedočenje svjedokinje VG141 ne potkrepljuje svjedočenje svjedokinje VG133, kao što je to zaključilo Pretresno vijeće, nego ga diskredituje.³⁰⁷

104. Pretresno vijeće je detaljno izložilo šta je u svom svjedočenju svjedokinja VG133 rekla u vezi s datumom kada je vidjela pomenuti incident.³⁰⁸ Vijeće je smatralo da se "VG133 pokazala konfuznom u pogledu datuma incidenta i da je, premda tokom unakrsnog ispitivanja nije bila sigurna kada se incident tačno dogodio, kako tokom unakrsnog ispitivanja tako i tokom dodatnog ispitivanja potvrdila da se odigrao u večernjim satima 10. juna 1992. godine".³⁰⁹ Prema tome, Pretresno vijeće je eksplicitno razmotrilo dokaze dobijene od svjedokinje VG133 o datumu incidenta i na kraju se, na osnovu njenog svjedočenja, uvjerilo da se on odigrao 10. juna 1992. godine.³¹⁰ Nadalje, Pretresno vijeće je bilo mišljenja da je prikaz koji je dala svjedokinja VG133 potkrijepljen svjedočenjem svjedokinje VG141.³¹¹

105. Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada svjedočenje svjedokinje VG141 nije upotrijebilo za diskreditovanje svjedočenja svjedokinje VG133. Kada iznosi taj

³⁰¹ V. dokazni predmet br. 1D89.

³⁰² Prvostepena presuda, par. 281.

³⁰³ Prvostepena presuda, par. 283.

³⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 284-285.

³⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 328.

³⁰⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 121-123.

³⁰⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 123.

³⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 287-289.

³⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 328.

³¹⁰ Prvostepena presuda, par. 287-289, 328.

argument, Milan Lukić naprosto sugerira da Pretresno vijeće svjedočenje svjedokinje VG141 nije protumačilo na određeni način.³¹² S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da svjedočenje svjedokinje VG141 u vezi s datumom tog incidenta potkrepljuje svjedočenje svjedokinje VG133. Žalbeno vijeće stoga smatra da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je svjedočenje svjedokinje VG133 prihvatilo u svrhu pobijanja alibija.

(c) Svjedokinja VG141

106. Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje VG141 o tome da su joj svjedokinja VG133, kao i svekar i svekrva svjedokinje VG133, za čovjeka koji je 10. juna 1992. došao na njena vrata rekli da je Milan Lukić.³¹³ Svjedokinja VG141 je u svom svjedočenju nadalje rekla da je, kad ga je prvi put vidjela, napolju još bilo svjetla i da je stajala na približno metar od njega.³¹⁴ Prema njenom daljem svjedočenju, ona je vidjela kako Milan Lukić puca u četvoricu Muslimana na mostu na Drini.³¹⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG141 vjerodostojna i pouzdana.³¹⁶

107. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od svjedokinje VG141, budući da ga ona prije incidenta od 10. juna 1992. nikada nije vidjela³¹⁷ i da je tokom suđenja stalno mijenjala izjave o tome na osnovu čega ga je identifikovala.³¹⁸ Konkretno, on tvrdi da je svjedokinja VG141, iako je u svojoj izjavi iz 2008. navela da joj je svekar svjedokinje VG133 rekao da je prepoznao Milana Lukića i da je svjedokinja VG133 tu informaciju potvrdila *sedmicu dana kasnije*, u sudnici izjavila da su joj svjedokinja VG133 i njeni svekar i svekrva *istog dana* potvrdili da je to bio Milan Lukić.³¹⁹

108. Prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedokinje VG141, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da ona Milana Lukića nije poznavala prije 10. juna 1992. godine,³²⁰ ali je imalo u vidu i to da je imala priliku da ga posmatra nekoliko minuta.³²¹ Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir da je

³¹¹ Prvostepena presuda, par. 328.

³¹² V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 123.

³¹³ Prvostepena presuda, par. 281, 291.

³¹⁴ Prvostepena presuda, par. 291.

³¹⁵ Prvostepena presuda, par. 284-285.

³¹⁶ Prvostepena presuda, par. 328.

³¹⁷ Taj incident je ubijanje četvorice Muslimana, za koje se tvrdi da ga je izvršio Milan Lukić. Milan Lukić je te ljude odveo iz zgrade u kojoj je svjedokinja VG141 boravila (v. Prvostepena presuda, par. 283-285).

³¹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 113-120; Replika Milana Lukića, par. 57.

³¹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 116-119, gdje se upućuje na VG141, T. 6750 (6. april 2009.) (djelimično zatvorena sjednica), dokazni predmet br. 1D224.4 (povjerljivo), par. 7-8.

³²⁰ Prvostepena presuda, par. 291.

³²¹ Prvostepena presuda, par. 291.

svjedokinja VG141 Milana Lukića identifikovala na osnovu toga što je vozio crveni "Passat" koji je pripadao Behiji Zukić.³²² Vijeće je takođe napomenulo da ona u svojim izjavama nije pominjala crveni "Passat" kao osnovu po kojoj ga je identifikovala.³²³ Međutim, Pretresno vijeće je prihvatilo njen iskaz da crveni "Passat" nije pominjala zato što nije mislila da je to važno.³²⁴ Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir iskaz svjedokinje VG141 da je Milana Lukića identifikovala na fotografiji prilikom davanja izjave u Visokom i da tu izjavu ni u razgovoru s tužilaštvom ni u bilo kojoj drugoj svojoj izjavi nije pomenula zato što je mislila da to nije važno.³²⁵ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu da je ona u svom iskazu rekla da su joj, kada je davala izjave, "pitanja uvijek postavljali različiti ljudi".³²⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir te faktore i da se unatoč tome uvjerilo da je svjedokinja VG141 vjerodostojna i pouzdana.³²⁷ Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom pogledu napravilo ikakvu grešku.

109. Na osnovu svjedočenja svjedokinje VG141, Pretresno vijeće je navelo da su njoj otprilike pola sata nakon incidenta svjedokinja VG133 i njeni svekar i svekrva rekli da je naoružani čovjek koji je došao u stan bio Milan Lukić.³²⁸ Međutim, Vijeće se nije eksplicitno osvrnulo na činjenicu da je ona u svojoj ranijoj izjavi navela da joj je svekar svjedokinje VG133 rekao nakon incidenta da je taj čovjek Milan Lukić, dok je svjedokinja VG133 tu identifikaciju potvrdila sedmicu dana kasnije.³²⁹

110. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u ispravnost argumenta Milana Lukića u vezi s tim pitanjem. Pretresno vijeće je u rezimeu svjedočenja svjedokinje VG141 uputilo i na njeno usmeno svjedočenje i na njenu izjavu iz 2008. godine.³³⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nije dužno da se osvrne na svaku manju nedosljednost u svjedočenju nekog svjedoka³³¹ niti da objasni svaki korak svog rezonovanja.³³² Žalbeno vijeće takođe napominje da je ta nedosljednost manje važna i da njeno svjedočenje u vezi s ovim pitanjem dosljedno pokazuje da joj je svekar svjedokinje VG133 rekao ko je Milan Lukić. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da je

³²² Prvostepena presuda, par. 293.

³²³ Prvostepena presuda, par. 293.

³²⁴ Prvostepena presuda, par. 293.

³²⁵ Prvostepena presuda, par. 292.

³²⁶ Prvostepena presuda, par. 292.

³²⁷ Prvostepena presuda, par. 328.

³²⁸ Prvostepena presuda, par. 291, 328.

³²⁹ Svjedokinja VG141 je izjavila da je otprilike pola sata nakon incidenta otišla u stan svekra i svekrve svjedokinje VG133, gdje joj je svekar svjedokinje VG133 rekao da je čovjek koji je došao na njihova vrata bio Milan Lukić. Svjedokinja VG133, koja je Milana Lukića vidjela nekoliko puta prije ovog incidenta, otprilike sedmicu dana kasnije je potvrdila da je čovjek koji je došao na njihova vrata i pucao u ljude na mostu bio Milan Lukić (v. dokazni predmet br. 1D224.4 (povjerljivo), par. 7-9).

³³⁰ Prvostepena presuda, fusnota 1092, gdje se upućuje na VG141, T. 6750 (6. april 2009.), dokazni predmet br. 1D224.4 (povjerljivo), str. 1-3.

³³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 134.

Pretno vijeće postupilo razumno kada je svjedokinju VG141 prihvatilo kao svjedoka za pobijanje alibija.

3. Navod o primjeni nedosljednih standarda prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedoka o alibiju, odnosno svjedoka za pobijanje alibija

111. Milan Lukić u više iznesenih argumenata tvrdi da je Pretresno vijeće primijenilo nedosljedne standarde. On konkretno tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je neuvjerljivo svjedočenje svjedoka tužilaštva Vilića prihvatilo, dok je za svjedočenje svjedoka MLD15 zaključilo da je "*čudno i neprirodno*".³³³ On takođe tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi slična svjedočenja svjedoka MLD1 i svjedokinje CW2 moglo tretirati različito.³³⁴

112. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja da prilikom određivanja težine koju treba pridati svjedočenju nekog svjedoka uzme u obzir sve relevantne faktore.³³⁵ Pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje da donese ocjenu ukupnih dokaza, pri čemu nije dužno da objašnjava pojedinosti svoje odluke.³³⁶ Puka tvrdnja da je Pretresno vijeće svjedočenjima dvaju svjedoka, koja se odnose na dva zasebna događaja, pridalo različitu težinu ne zadovoljava standard preispitivanja u žalbenom postupku.

113. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je za svjedočenje svjedoka MLD15 zaključilo da je "*čudno i neprirodno*", a za Vilićevo svjedočenje da nije, i kada je pridalo različitu težinu svjedočenjima svjedoka MLD1 i svjedokinje CW2.

4. Zaključak

114. Žalbeno vijeće je zaključilo da, osim u slučaju ocjene koju je Pretresno vijeće donijelo u vezi s dokazima o alibiju dobijenim od Markovića, Milan Lukić nije pokazao da je ono pogriješilo u ocjeni dokaza koje je on izveo u prilog alibiju za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda". Po mišljenju Žalbenog vijeća, ta greška je manje važna i ne utiče na ukupnu ocjenu Pretresnog vijeća u vezi s dokazima o alibiju dobijenim od Markovića ili, šire, na odbacivanje alibija Milana Lukića u cjelini. Žalbeno vijeće smatra da je razuman presuditelj o činjenicama, na

³³² Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 527.

³³³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 66 (naglasak u originalu), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 221.

³³⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 67. Milan Lukić u replici tvrdi da je Pretresno vijeće "identične" dokaze tretiralo različito (Replika Milana Lukića, par. 39).

³³⁵ V. gore, par. 86.

³³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 481, 498; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 32.

osnovu ukupnih dokaza, mogao zaključiti da ne postoji razumna mogućnost da je dotični alibi istinit.

D. Zaključak

115. Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni njegovog alibija za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda" niti u zaključku da ne postoji razumna mogućnost da je njegov alibi istinit. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje podosnove 1(G) i (H), te 2(E) i (F) iz žalbe Milana Lukića.

V. DOKAZI O IDENTIFIKACIJI

116. Milan Lukić i Sredoje Lukić u vezi s dokazima o identifikaciji iznose navod o dvije greške u primjeni prava opšteg karaktera, naime, tvrde da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je: (i) uvelo kategorije svjedoka "identifikacije" i svjedoka "prepoznavanja" i (ii) dopustilo identifikaciju u sudnici. Milan Lukić konkretno tvrdi da je distinkcija između svjedoka "identifikacije" i svjedoka "prepoznavanja" koju je Pretresno vijeće napravilo problematična, jer se faktori koji dovode u pitanje pouzdanost dokaza o identifikaciji odnose podjednako na obje kategorije.³³⁷ I Milan Lukić i Sredoje Lukić tvrde da im je nanesena šteta zbog toga što je Pretresno vijeće određene svjedoke pogrešno smatralo svjedocima prepoznavanja, a ne svjedocima identifikacije, i u skladu s tim im dopustilo da izvrše identifikaciju u sudnici.³³⁸ Dopuštanjem identifikacije u sudnici u takvim slučajevima Pretresno vijeće je, po njihovom mišljenju, napravilo grešku u primjeni prava u vezi sa svakim od mjesta zločina.³³⁹ Žalioći tvrde i to da činjenica da neki svjedok nije uspio identifikovati optuženog u postupku provedenom u pretpretresnoj fazi nužno znači da pretresno vijeće ne smije dopustiti identifikaciju u sudnici.³⁴⁰ Oni nadalje tvrde da je Pretresno vijeće postupilo neispravno kada se oslonilo na dokaze dobijene od svjedoka "prepoznavanja" putem identifikacije u sudnici.³⁴¹

117. Tužilaštvo odgovara da argumente Milana Lukića treba odbaciti bez razmatranja, budući da su Žalbena vijeće i brojna pretresna vijeća prihvatili identifikaciju u sudnici od strane svjedoka prepoznavanja.³⁴² Ono nadalje odgovara da Sredoje Lukić nije pokazao da su zaključci Pretresnog vijeća o identifikaciji u sudnici relevantni za presudu koja mu je izrečena.³⁴³

A. Svjedoci "identifikacije" i svjedoci "prepoznavanja"

118. Pretresno vijeće je konstatovalo da postoji razlika između svjedoka "identifikacije", kojima optuženi "nije bio prethodno poznat iz viđenja", i svjedoka "prepoznavanja", koji su ga poznavali

³³⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 13-16; Replika Milana Lukića, par. 3.

³³⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 17-18, 24; Replika Milana Lukića, par. 4; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 302-306; Replika Sredoja Lukića na odgovor tužilaštva, 29. decembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Replika Sredoja Lukića), par. 120-121. Sredoje Lukić nadalje tvrdi da ga svjedoci VG018, VG038, VG084 i Islam Kustura nisu poznavali od ranije (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 39, 45, 79, 246). O tim tvrdnjama biće riječi u nastavku, u odjeljcima IX.D.3(a)(i)-(ii) i XII.C.1(a).

³³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 19-23, 40-49, 80, 147-161, 234-243, 283-290, 303-304; Replika Milana Lukića, par. 6, 8, 16-17, 20; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 18-20, 302, 304-306; Replika Sredoja Lukića, par. 121-122.

³⁴⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 84; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 19, 306.

³⁴¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 24; Replika Milana Lukića, par. 4; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 305.

³⁴² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 4.

³⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu Sredoja Lukića, 14. decembar 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić)), par. 191.

od ranije, zbog čega su ga mogli prepoznati u vrijeme zločina za koji se tereti.³⁴⁴ Svjedokovo prethodno poznavanje optuženog, tačnije, mjera u kojoj ga je poznavao, relevantan je faktor za ocjenu dokaza o identifikaciji. Žalbeno vijeće smatra da bi pretresno vijeće trebalo da u okviru svog obrazloženog mišljenja navede na osnovu čega se uvjerilo da je svjedok optuženog poznavao od ranije i da ga je stoga mogao prepoznati na mjestu zločina.³⁴⁵

119. Žalbeno vijeće ne vidi grešku u tome što je Pretresno vijeće napravilo razliku između svjedoka "identifikacije" i svjedoka "prepoznavanja". Žalbeno vijeće nadalje smatra da je Pretresno vijeće s pravom istaklo da se svjedok koji je "stekao dovoljno saznanja" o optuženom, na primjer, kada je krivično djelo vršeno tokom dužeg perioda, može smatrati svjedokom "prepoznavanja".³⁴⁶ Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić i Sredoje Lukić nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo time što je napravilo razliku između svjedoka "identifikacije" i svjedoka "prepoznavanja".

B. Identifikacija u sudnici

120. Žalbeno vijeće podsjeća da je identifikacija u sudnici u principu dopustiva.³⁴⁷ Suprotno tvrdnji žalilaca,³⁴⁸ činjenica da neki svjedok nije uspio identifikovati optuženog u postupku provedenom u pretpretresnoj fazi ne sprečava pretresno vijeće da dopusti identifikaciju u sudnici.³⁴⁹ Međutim, identifikaciji u sudnici treba pridati "'malo ili nimalo važnosti', s obzirom na faktore koji, mimo prethodnog poznavanja, mogu ukazati na identitet optuženog".³⁵⁰ Pretresno vijeće ocjenjivanju takvih dokaza stoga mora pristupiti s oprezom.³⁵¹ Dok dokazima koji su od svjedoka dobijeni putem identifikacije u sudnici treba pridati malu težinu ili im uopšte ne treba pridavati težinu,³⁵² Žalbeno vijeće je mišljenja da činjenica da neki svjedok nije uspio identifikovati optuženog u sudnici može biti razlog za odluku da se na dokaze o identifikaciji dobijene od tog

³⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 31, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Tadić*, par. 545, Prvostepenu presudu u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 29.

³⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 152, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39.

³⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 34.

³⁴⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 243.

³⁴⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 84; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 19, 306.

³⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 29.

³⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 243, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 562, Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 320.

³⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kamuhanda*, par. 243. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 27-28; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 226-227, 320, gdje se potvrđuje zaključak iz Prvostepene presude u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 562.

³⁵² V. Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 243 (gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 562, Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 320), 244.

svjedoka ne treba oslanjati.³⁵³ Prema tome, u kontekstu identifikacije u sudnici distinkcija između svjedoka "identifikacije" i svjedoka "prepoznavanja" je irelevantna. Pretresno vijeće je u ovom predmetu nekolicini svjedoka dopustilo da izvrše identifikaciju u sudnici. Žalbeno vijeće smatra da, pravno gledano, Milan Lukić i Sredoje Lukić nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo zbog toga što je dopustilo identifikaciju u sudnici kao takvu. Žalbeno vijeće će u odgovarajućim odjeljcima razmotriti tvrdnje žalilaca iznesene u vezi sa svakim od tih svjedoka.

VI. INCIDENT NA OBALI DRINE

A. Uvod

121. Pretresno vijeće je zaključilo da su 7. juna 1992. Milan Lukić i drugi vojnici oteli sedmoricu bosanskih Muslimana – Mehu Džafića, njegovog sina Ekrema Džafića, Hasana Mutapčića, Hasana Kusturu, Amira Kurtalića, svjedoka VG014 i svjedoka VG032 – i odveli ih u jednu kuću na Bikavcu.³⁵⁴ Milan Lukić je te ljude tamo opljačkao pod prijetnjom oružjem i prijetio im da će ih ubiti.³⁵⁵ Muškarci su zatim odvedeni u hotel "Vilina vlas", nakon čega ih je Milan Lukić, zajedno s Vasiljevićem i dva vojnika, odveo u Sase, blizu Drine.³⁵⁶ Milan Lukić, dva vojnika i Vasiljević sproveli su sedam muškaraca do obale Drine, gdje im je Lukić potom naredio da se postroje.³⁵⁷ Milan Lukić i dva vojnika otvorili su vatru po tim ljudima i ubili sve osim svjedoka VG014 i svjedoka VG032.³⁵⁸

122. Pretresno vijeće je Milana Lukića proglasilo krivim za počinjenje ubistva, kao kršenja zakona ili običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti, zbog ubijanja Mehe Džafića, Ekrema Džafića, Hasana Mutapčića, Hasana Kusture i Amira Kurtalića.³⁵⁹ Vijeće ga je nadalje, u odnosu na svjedoka VG014 i svjedoka VG032, proglasilo krivim za počinjenje okrutnog postupanja, kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.³⁶⁰ Pored toga, zaključivši da je Milan Lukić u sedmoricu Muslimana pucao s diskriminatornom namjerom, Pretresno vijeće ga je proglasilo krivim za krivično djelo progona, kao zločina protiv

³⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, fusnota 68; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 473.

³⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 101-106, 193, 196, 230.

³⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 106, 193, 196, 230.

³⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 109-113, 193-194, 196-197, 230.

³⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 111, 113-115, 194, 230, 907.

³⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 116-118, 194, 200, 906-907.

³⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 911, 1099.

³⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 966, 1099.

čovječnosti, zbog ubistva pet muškaraca, kao i maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog zlostavljanja dvojice preživjelih.³⁶¹

123. Milan Lukić osporava sljedeće zaključke Pretresnog vijeća:³⁶² (i) da je ispravno identifikovan kao počinitelj incidenta na obali Drine;³⁶³ (ii) da je smrt žrtava dokazana;³⁶⁴ i (iii) da je odgovoran za počinjenje svih pet ubistava, iako je Pretresno vijeće zaključilo da je zapravo ubio samo jednu žrtvu.³⁶⁵

B. Identifikacija Milana Lukića

124. U vezi s identifikacijom Milana Lukića kao počinioca incidenta na obali Drine, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Vasiljevića.³⁶⁶ Pretresno vijeće se u tu svrhu nije oslanjalo na dokaze dobijene od svjedoka VG079, ali je smatralo da ono potkrepljuje dokaze dobijene od svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Vasiljevića u vezi s drugim pitanjima.³⁶⁷

125. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo:³⁶⁸ (i) u primjeni prava, kada je dopustilo da svjedok VG014 i svjedok VG032 izvrše identifikaciju u sudnici, budući da mu je time nanesena neprimjerena šteta;³⁶⁹ (ii) kada se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od Vasiljevića, navodnog saučesnika, koji je nastojao da ga lažno inkriminiše i odgovornost prebaci na njega;³⁷⁰ i (iii) time što prilikom ocjenjivanja dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedoka VG014, VG032 i VG079 nije primijenilo dužnu pažnju.³⁷¹

1. Identifikacija u sudnici

126. U svom rezimeu teze tužilaštva, Pretresno vijeće je navelo da su i svjedok VG014 i svjedok VG032 identifikovali Milana Lukića u sudnici.³⁷² Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciono pravo da dopusti identifikaciju u sudnici.³⁷³ Međutim, Pretresno vijeće se prilikom

³⁶¹ Prvostepena presuda, par. 1000, 1099.

³⁶² Podosnove Milana Lukića 1(A) - (F).

³⁶³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 37-58; Replika Milana Lukića, par. 27-35.

³⁶⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 25-29; Replika Milana Lukića, par. 21-23.

³⁶⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 30-36; Replika Milana Lukića, par. 24-26.

³⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 201-208.

³⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 209.

³⁶⁸ Podosnove Milana Lukića 1(C) - (F).

³⁶⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 19, 37-48; Replika Milana Lukića, par. 27, 30. Milan Lukić je povukao podosnove 1(I) i (J) (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 74-75).

³⁷⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 37, 49, 56-58; Replika Milana Lukića, par. 35.

³⁷¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 50-55 (Milan Lukić o svjedoku VG079 zabunom govori kao o svjedoku VG073); Replika Milana Lukića, par. 31-34. V. takođe Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 5-24.

³⁷² Prvostepena presuda, par. 128-129.

³⁷³ V. gore, par. 120.

donošenja zaključka da su ti svjedoci bili pouzdani u pogledu incidenta na obali Drine nije oslonilo na činjenicu da su oni Milana Lukića identifikovali u sudnici. Umjesto toga, Pretresno vijeće se oslonilo na sljedeće: (i) saznanja koja je svjedok VG014 o njemu imao od ranije; (ii) saznanja koja je svjedok VG032 stekao o njemu; (iii) veliku sličnost između dokaza o identifikaciji dobijenih od ta dva svjedoka i (iv) dodatne potkrepljujuće dokaze.³⁷⁴ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pridalo neprimjerenu težinu identifikaciji koju su svjedok VG014 i svjedok VG032 izvršili u sudnici i da ju je smatralo samo jednim od elemenata šireg "procesa".³⁷⁵ Žalbeno vijeće stoga zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da mu je identifikacijom u sudnici koju su izvršili ti svjedoci nanesena šteta.

2. Oslanjanje na svjedočenje navodnog saučesnika

127. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je dokaze o identifikaciji dobijene od Vasiljevića, Lukićevog navodnog saučesnika, prihvatilo a da nije primijenilo primjeren oprez i uzelo u obzir da je Vasiljević iskaz svjedoka VG014 čuo na svom suđenju.³⁷⁶ Prema tvrdnji Milana Lukića, Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da je Vasiljević imao "očigledan motiv da isfabrikuje svoje svjedočenje kako bi u određenoj mjeri potkrijepio svjedočenje svjedoka VG014".³⁷⁷

128. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju diskreciono pravo da se oslone na dokaze dobijene od svjedoka-saučesnika.³⁷⁸ Međutim, prilikom odmjeravanja dokazne vrijednosti takvih dokaza pretresna vijeća su dužna da pažljivo razmotre ukupne okolnosti u kojima su oni ponuđeni. Konkretno, moraju se uzeti u obzir okolnosti koje ukazuju na mogućnost da svjedoci-saučesnici imaju motive ili pobude da inkriminišu osobu koja je optužena pred Međunarodnim sudom, ili da lažu.³⁷⁹ To ne znači da se traži potkrepa.³⁸⁰ Međutim, pretresna vijeća su dužna da obrazlože zbog čega prihvataju svjedočenje nekog saučesnika.³⁸¹

129. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće Vasiljevićevo svjedočenje prihvatilo nakon što je uzelo u obzir: (i) nepodudaranje između njegovog svjedočenja i svjedočenja svjedoka VG014

³⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 201, 207-209.

³⁷⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 244.

³⁷⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 37, 56-58; Replika Milana Lukića, par. 35.

³⁷⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 57.

³⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 181; Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 143; Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi II*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 47, 305.

³⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 181; Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 143; Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi II*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 42, 305. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 82.

³⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 46-48.

³⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 146. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 145.

i VG032;³⁸² (ii) činjenicu da je Vasiljević Milana Lukića poznao godinama i da su bili kumovi, te da ga je stoga mogao prepoznati na dan incidenta;³⁸³ (iii) činjenicu da je Vasiljević tokom incidenta sve vrijeme bio u poziciji da posmatra postupke Milana Lukića;³⁸⁴ (iv) činjenicu da konzumacija alkohola nije uticala na Vasiljevićevo sposobnost da prepozna Milana Lukića u vrijeme incidenta;³⁸⁵ (v) argument Milana Lukića da je Vasiljević nevjerodostojan zato što, kao njegov nekadašnji saoptuženi, ima motiv da ga inkriminiše;³⁸⁶ i (vi) činjenicu da Vasiljevićevo svjedočenje potkrepljuje vjerodostojno svjedočenje svjedoka VG014.³⁸⁷

130. Žalbeno vijeće nadalje napominje da se Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da Vasiljevićevo svjedočenje potkrepljuje svjedočenje svjedoka VG014 nije eksplicitno bavilo pitanjem da li je svjedočenje tog svjedoka, koji je svjedočio i na suđenju Vasiljeviću, uticalo na iskaz koji je Vasiljević dao u ovom predmetu.³⁸⁸ Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da je u vrijeme Vasiljevićevog svjedočenja u ovom predmetu postupak koji se vodio protiv njega bio okončan,³⁸⁹ zbog čega smatra da on više nije imao tako jak motiv da inkriminiše Milana Lukića. U prilog svojoj tvrdnji da je Vasiljević svjedočio pod uticajem iskaza svjedoka VG014, koji je čuo na svom suđenju, Milan Lukić se poziva samo na jedan nebitan dio Vasiljevićevog svjedočenja, u kojem on kaže da je za podatak da je Lukić u ljeto 1992. vozio crveni "Passat" čuo od svjedokā na svom suđenju.³⁹⁰ Prije nego što se oslonilo na Vasiljevićevo svjedočenje, Pretresno vijeće je takođe pažljivo sagledalo posljedice njegove alkoholiziranosti za vrijeme incidenta³⁹¹ i, nakon analize dokaza dobijenih od dva vještaka,³⁹² navelo da, "[p]remda postoje dokazi o alkoholizmu Mitra Vasiljevića i o tome da je 7. juna 1992. [...] konzumirao alkohol, Pretresno vijeće zaključuje da je on bio u stanju da prepozna Milana Lukića i uvjerilo se da ga je zaista i prepoznao 7. juna 1992. godine".³⁹³ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da se razuman presuditelj o činjenicama mogao osloniti na dokaze o identifikaciji dobijene od Vasiljevića.

³⁸² Prvostepena presuda, par. 197-198.

³⁸³ Prvostepena presuda, par. 132, 206. U Prvostepenoj presudi se daje sljedeća definicija *kumstva*: "u srpskoj kulturi [...] blizak odnos između porodica, u kojem su članovi tako povezanih porodica kumovi djeci druge porodice ili kumovi na vjenčanju članova druge porodice" (Prvostepena presuda, par. 132).

³⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 206.

³⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 206.

³⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 195.

³⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 195.

³⁸⁸ V. Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 96-115.

³⁸⁹ Žalbeno vijeće je izreklo presudu 25. februara 2004. i Vasiljevića osudilo na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina (Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, str. 60).

³⁹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 58 (povjerljivo), gdje se upućuje na Vasiljević, T. 1499-1500 (10. septembar 2008.) (djelimično zatvorena sjednica).

³⁹¹ Prvostepena presuda, par. 134.

³⁹² Prvostepena presuda, par. 137-145, 202-206.

³⁹³ Prvostepena presuda, par. 206.

3. Navodne greške u vezi s dokazima o identifikaciji

131. Pretresno vijeće je svoj zaključak da je Milan Lukić jedan od počinitelja incidenta na obali Drine utemeljilo, između ostalog, na dokazima o identifikaciji dobijenim od dvojice preživjelih: svjedoka VG014³⁹⁴ i svjedoka VG032.³⁹⁵ Pretresno vijeće je utvrdilo da je svjedok VG014 poznao Milana Lukića prije incidenta jer su 1983. i 1984. pohađali istu srednju školu.³⁹⁶ Vijeće je zaključilo da je svjedok VG014 stoga mogao da prepozna Milana Lukića kad je ovaj 7. juna 1992. ušao u njegovu kuću.³⁹⁷ Prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedoka VG032, Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da on lično nije bio u direktnom kontaktu s Milanom Lukićem prije 7. juna 1992. godine.³⁹⁸ Međutim, Pretresno vijeće je također navelo da su svjedoku VG032 negdje u aprilu ili maju 1992. njegovi poznanici pokazali Milana Lukića u jednom kafiću u Višegradu.³⁹⁹ Vijeće je nadalje uzelo u obzir da je svjedok VG032 dan-dva nakon tog susreta, dok je bio u Domu zdravlja Višegrad, prepoznao Milana Lukića koji se provezao u crvenom "Passatu".⁴⁰⁰ To je potkrijepljeno svjedočenjima svjedokinje VG024 i svjedokinje VG133, koje su izjavile da je Milan Lukić u relevantnom periodu vozio crveni "Passat".⁴⁰¹

132. Milan Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije primijenilo ispravan standard za ocjenjivanje dokaza kada je zaključilo da su ga svjedok VG014 i svjedok VG032 prepoznali.⁴⁰² Pretresno vijeće je, prema Lukićevoj tvrdnji, pogriješilo kada nije pridalo veću težinu dokazima dobijenim od svjedoka VG014. Svjedok VG014 je u svom svjedočenju počinioca opisao kao osobu s mladežom na licu, što, tvrdi Milan Lukić, ne odgovara njegovom izgledu,⁴⁰³ pa se nameće "očigledan zaključak" da čovjek kojeg je svjedok VG014 "prepoznao" na dan incidenta na obali Drine zapravo nije bio on.⁴⁰⁴ On također tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu važnost nepodudaranju svjedočenja svjedoka VG014 da je počinitelj imao mladež i svjedočenja svjedoka VG032 da nije.⁴⁰⁵ Pored toga, on tvrdi da ga svjedok VG032 nije mogao prepoznati kao počinioca incidenta na obali Drine, pošto ga nije poznao od ranije.⁴⁰⁶

³⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 201, 208, 230.

³⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 207-208, 230.

³⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 201. V. također Prvostepena presuda, par. 129.

³⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 201.

³⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 207.

³⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 207. V. također Prvostepena presuda, par. 126.

⁴⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 207.

⁴⁰¹ Prvostepena presuda, par. 264, 286. V. također Prvostepena presuda, par. 232.

⁴⁰² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 50-53.

⁴⁰³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 42.

⁴⁰⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 42-44.

⁴⁰⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 54; Replika Milana Lukića, par. 31.

⁴⁰⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 46-47. Milan Lukić tvrdi da sposobnost svjedoka VG032 da ga prepozna kao počinioca nije bila veća zbog činjenice ga je VG032 vidio u dvije zasebne prilike u aprilu i maju 1992. godine. Prema

133. Milan Lukić nadalje tvrdi da je u slučaju oba svjedoka identifikacija nepouzdana, pošto su oni počinioca "vidjeli samo letimično", a "zbog uticaja traumatičnih događaja" njihova sposobnost identifikacije bila je smanjena.⁴⁰⁷ Naposljetku, Milan Lukić iznosi prigovor zbog toga što se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenje svjedoka VG079, "koji je događaje posmatrao dvogledom s druge strane rijeke" i koji je njegovo ime čuo od jednog kolege, prijatelja ili svog pašenoga.⁴⁰⁸

134. Tužilaštvo odgovara da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće zanemarilo "bitno nepodudaranje" između svjedočenja svjedoka VG014 i svjedoka VG032 i tvrdi da je Vijeće ispravno ocijenilo slične opise Milana Lukića koje su oni dali.⁴⁰⁹ Tužilaštvo nadalje tvrdi da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni da ga je svjedok VG032 poznavao od ranije.⁴¹⁰ Ti svjedoci, kako dalje tvrdi tužilaštvo, nisu Milana Lukića "vidjeli letimično", pošto su s njim proveli nekoliko sati u kontinuitetu, a Pretresno vijeće je bilo svjesno mogućeg uticaja traumatičnih događaja koje su proživjeli.⁴¹¹ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da prigovor Milana Lukića u vezi s dokazima o identifikaciji dobijenim od svjedoka VG079 treba odbaciti bez razmatranja, budući da se Pretresno vijeće nije oslonilo na taj aspekt njegovog svjedočenja.⁴¹²

135. Žalbeno vijeće podsjeća da se u svjedočenjima svjedoka često javljaju manje nepodudarnosti koje ih ne čine nepouzdanima.⁴¹³ Pretresno vijeće ima diskreciono pravo da te nepodudarnosti ocijeni i da razmotri vjerodostojnost dokaza u cjelini, pri čemu ne mora da objašnjava svaku pojedinost svoje odluke.⁴¹⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća "pažljivo moraju opisati faktor[e] uzet[e] u prilog identifikaciji optuženog, te adekvatno obraditi sv[e] značajn[e] faktor[e] koji negativno utiču na pouzdanost iskaza svjedoka koji daje identifikaciju".⁴¹⁵ Pretresno vijeće mora da vodi računa o postojanju nepodudarnosti ili netačnosti u svjedočenju o fizičkim karakteristikama optuženog,⁴¹⁶ odnosno o bilo kojim drugim dokazima o identitetu optuženog koji mogu biti presudni za njegovu odluku da se osloni na dokaze o identifikaciji.⁴¹⁷

njegovoj tvrdnji, svjedoku VG032 je u jednoj od tih prilika za čovjeka kojeg je vidio jedan prijatelj samo rekao da se zove Milan Lukić, ali svjedok VG032 tada nije baš obraćao pažnju na tog čovjeka o kojem je njegov prijatelj govorio i nije mogao da se sjeti kako se zvao taj njegov prijatelj koji mu je rekao da je to Milan Lukić (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 46-47).

⁴⁰⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 50.

⁴⁰⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 52, 55.

⁴⁰⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 40.

⁴¹⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 29-34.

⁴¹¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 37.

⁴¹² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 38, 41.

⁴¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 134.

⁴¹⁴ V. gore, par. 112.

⁴¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39.

⁴¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 40.

⁴¹⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 107.

136. Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da, "u slučajevima kad se zaključak o krivici zasniva na identifikaciji od strane svjedoka izvršenoj u otežanim okolnostima, pretresno vijeće mora paziti da rigorozno ispuni svoju obavezu da dā 'obrazloženje' svoje odluke".⁴¹⁸ U takvim slučajevima, pretresno vijeće mora "pažljivo opisati faktore uzete u prilog identifikaciji optuženog, te adekvatno obraditi sve *značajne* faktore koji negativno utiču na pouzdanost iskaza svjedoka koji daje identifikaciju".⁴¹⁹

137. Među faktore koji su Žalbenom vijeću relevantni da bi utvrdilo da li je odluka pretresnog vijeća da se osloni na dokaze o identifikaciji bila nerazumna ili da li zbog te odluke osuđujuća presuda nije dovoljno čvrsto utemeljena spadaju sljedeći:

identifikacija optuženog od strane svjedoka koji su optuženog samo letimično vidjeli ili koji ga nisu mogli dobro vidjeti zbog neke prepreke; identifikacija u tami ili nakon traumatičnog događaja koji je svjedok doživio; nepodudarnosti ili netačnosti u iskazu o fizičkim karakteristikama optuženog u vrijeme događaja; davanje pogrešne identifikacije ili slučaj kad svjedok prvo izjavljuje da ne prepoznaje optuženog da bi ga potom ipak prepoznao; nespojivi iskazi više svjedoka; te naknadna izjava svjedoka da se sjeća optuženog u okolnostima koje upućuju na "očiglednu mogućnost" da je svjedok bio pod uticajem sugestija drugih.⁴²⁰

138. Žalbeno vijeće pritom smatra da taj spisak nije zamišljen kao konačan.⁴²¹ Pretresno vijeće nije dužno da uzme u obzir sve te faktore, nego samo one koje smatra primjerenim s obzirom na okolnosti datog predmeta.⁴²²

139. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je u slučaju dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedoka VG014 i svjedoka VG032 Pretresno vijeće primijenilo pogrešan standard za ocjenjivanje dokaza niti da je pogriješilo u ocjeni nepodudaranja njihovih svjedočenja u pogledu toga da li je Milan Lukić imao mladež ili biljeg na desnom obrazu. Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje svjedoka VG014 u vezi s mladežom.⁴²³ Vijeće je takođe uzelo u obzir njegovo držanje prilikom

⁴¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 152. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 24; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 527.

⁴¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 152, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39 (naglasak dodat).

⁴²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 156, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 40 (izvori izostavljeni).

⁴²¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*, par. 116.

⁴²² V. Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 382.

⁴²³ Prvostepena presuda, par. 130, fusnote 489-490, gdje se upućuje na VG014, T. 391 (11. juli 2008.). Kad mu je postavljeno pitanje o tome gdje se nalazi mladež Milana Lukića, svjedok VG014 je, komentarišući svoju izjavu iz februara 1998. godine (dokazni predmet br. P5, str. 5 (povjerljivo)), odgovorio: "Ne sjećam se dobro da li je bilo s lijeve ili desne strane." V. takođe Prvostepena presuda, par. 129, gdje se upućuje na VG014, T. 299 (10. juli 2008.), T. 390 (11. juli 2008.). Tokom ponovnog ispitivanja, svjedok VG014 je na stop-fotografiji napravljenoj u sudnici pokazao dva mladeža na lijevoj strani lica Milana Lukića (v. dokazni predmet br. P9) i izjavio da oni odgovaraju mladežima kojih se sjeća (v. Prvostepena presuda, par. 131, fusnota 492, gdje se upućuje na VG014, T. 413 (11. juli 2008.)).

svjedočenja o tom pitanju tokom unakrsnog ispitivanja, i zaključilo da je on vjerodostojan.⁴²⁴ Pretresno vijeće je smatralo da su dokazi o identifikaciji dobijeni od svjedoka VG014 u bitnim elementima vrlo slični opisu Milana Lukića koji je dao svjedok VG032.⁴²⁵ Iako se Pretresno vijeće nije eksplicitno bavilo nepodudarnošću koja proizlazi iz izjave svjedoka VG032 da Milan Lukić nije imao mladež na obrazu, Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ne mora da objasni svaki korak svog rezonovanja niti da se osvrne na svaki dokaz iz pretresnog spisa.⁴²⁶ Po mišljenju Žalbenog vijeća, Pretresno vijeće nije bilo dužno da prilikom donošenja zaključka da je svjedok VG014 vjerodostojan uzme u obzir izjavu svjedoka VG032 da Milan Lukić nije imao mladež na obrazu. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće postupilo u skladu sa svojim diskrecionim pravom kada je zaključilo da nepodudaranje tih svjedočenja ne dovodi u pitanje identifikaciju Milana Lukića od strane dotičnih svjedoka.

140. Žalbeno vijeće se isto tako nije uvjerilo u ispravnost tvrdnje Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da je svjedok VG032 mogao da ga identifikuje za vrijeme dotičnog događaja. Žalbeno vijeće podsjeća da se tvrdnja nekog svjedoka o prethodnom poznavanju optuženog mora pažljivo ispitati.⁴²⁷ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće podsjeća da se ni u Pravilniku ni u praksi Međunarodnog suda ne traži neka konkretna vrsta dokaza o identifikaciji.⁴²⁸ Iako pretresno vijeće može "usvojiti pristup koji smatra najprimjerenijim za ocjenu dokaza",⁴²⁹ ono sve dokaze o identifikaciji mora ocijeniti pažljivo.⁴³⁰

141. Pretresno vijeće je zaključilo da su negdje u aprilu ili maju 1992. svjedoku VG032 poznanici pokazali Milana Lukića u jednom kafiću u Višegradu.⁴³¹ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da svjedok VG032 nije znao da kaže kako su se zvali ti ljudi koju su mu u kafiću pokazali Milana Lukića.⁴³² Dana 7. juna 1992., svjedok VG032 je s Milanom Lukićem bio kontinuirano od trenutka kad je otet, oko 17:00-17:30 sati, do postrojavanja i pucanja u muškarce na

⁴²⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da se "svjedok VG014 [...] tokom unakrsnog ispitivanja nije pokolebao [i] ostao je pri svojoj tvrdnji da je prepoznao Milana Lukića 7. juna 1992. i da mu je toga dana na licu vidio mladež" (Prvostepena presuda, par. 201).

⁴²⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da su oba svjedoka primijetila: (i) da je Milanu Lukiću lice bilo nagaravljeno bojom ili čađu; (ii) da je na sebi imao policijsku plavu maskirnu uniformu; (iii) da je nosio tenisice; (iv) da je imao flaster na desnoj ruci; i (v) da je nosio snajpersku pušku s prigušivačem (Prvostepena presuda, par. 208).

⁴²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 527 i izvori na koje se u njemu upućuje; Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, par. 121; Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 20. V. takođe VG032, T. 1209-1210 (4. septembar 2008.).

⁴²⁷ Upor. gore, par. 118.

⁴²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 298.

⁴²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 207.

⁴³⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 34.

⁴³¹ Prvostepena presuda, par. 126, 207.

⁴³² V. VG032, T. 1213 (4. septembar 2008.).

obali Drine približno u 19:45 sati.⁴³³ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir svjedočenje svjedoka VG032 o tome da je na dan incidenta jedan od vojnika poimence pomenuo Milana Lukića.⁴³⁴ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da su i svjedok VG014 i svjedok VG032 na sličan način opisali kako je Milan Lukić izgledao toga dana.⁴³⁵ Žalbena vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće, kada se oslonilo na svjedočenje svjedoka VG032, uzelo u obzir ukupne dokaze o identifikaciji i u okviru iscrpne analize obradilo značajne faktore koji dovode u pitanje njihovu pouzdanost.⁴³⁶ Žalbena vijeće stoga smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je prihvatilo tvrdnju svjedoka VG032 da je na dan incidenta mogao da prepozna Milana Lukića.⁴³⁷

142. Pretresno vijeće se nije eksplicitno bavilo pitanjem mogućeg uticaja traumatičnih događaja koje su svjedok VG014 i svjedok VG032 proživjeli tokom incidenta na obali Drine na njihovu sposobnost da prepoznaju ljude koji su ih napali ili da ih se sjete.⁴³⁸ Iako su svjedok VG014 i svjedok VG032 bili u zaista stresnoj i opasnoj situaciji,⁴³⁹ Pretresno vijeće je svoj zaključak utemeljilo na činjenici da su oni s Milanom Lukićem proveli jedno duže vrijeme.⁴⁴⁰

143. Žalbena vijeće nadalje napominje da Milan Lukić, kada tvrdi da su ga i svjedok VG014 i svjedok VG032 vidjeli samo letimično, pogrešno navodi Prvostepenu presudu, u kojoj je zaključeno da su njih dvojica 7. juna 1992. s njim bili kontinuirano.⁴⁴¹ S obzirom na te okolnosti, Žalbena vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije napravilo grešku.

144. Žalbena vijeće napominje da je Pretresno vijeće izričito navelo da nije pridalo nikakvu težinu dokazima o identifikaciji dobijenim od svjedoka VG079, ali da smatra da njegovo svjedočenje potkrepljuje svjedočenja svjedoka VG014 i VG032 u vezi s drugim pitanjima.⁴⁴² Budući da dokazi o identifikaciji dobijeni od svjedoka VG079 nisu uticali na ocjenu koju je donijelo Pretresno vijeće, Žalbena vijeće tu ne vidi nikakvu grešku i odbacuje argumentaciju Milana Lukića u vezi s tim pitanjem.

⁴³³ Prvostepena presuda, par. 101-102, 105-118, 907. V. takođe Prvostepena presuda, par. 193, 196.

⁴³⁴ Prvostepena presuda, par. 127.

⁴³⁵ V. gore, fusnota 425.

⁴³⁶ Prvostepena presuda, par. 126-127, 207-208.

⁴³⁷ Prvostepena presuda, par. 126, 208.

⁴³⁸ V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 50; Replika Milana Lukića, par. 31.

⁴³⁹ Na primjer, svjedok VG032 je u svom svjedočenju rekao da se jedan od vojnika prilično prijateljski ponašao prema zatočenim muškarcima i da se njegovo ponašanje promijenilo tek nakon što im je naredeno da krenu prema Drini, kad im je zaprijetio da će ih pobiti ako pokušaju pobjeći (v. Prvostepena presuda, par. 113).

⁴⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 101-131.

⁴⁴¹ Prvostepena presuda, par. 101-102, 105-118.

⁴⁴² Prvostepena presuda, par. 208-209.

4. Zaključak

145. Podosnove 1(C)-(F) Milana Lukića, u okviru kojih se osporava ispravnost njegove identifikacije kao počinioca incidenta na obali Drine, shodno tome se odbacuju.

C. Dokaz o smrti

146. Prilikom donošenja zaključka da su Meho Džafić, Ekrem Džafić, Hasan Mutapčić, Hasan Kustura i Amir Kurtalić ubijeni u incidentu na obali Drine, Pretresno vijeće je uzelo u obzir, između ostalog, svjedočenja Ewe Tabeau i predsjednika Državne komisije za traženje nestalih osoba u Bosni i Hercegovini Amora Mašovića (dalje u tekstu: Mašović), kao i dokazni predmet br. P119 (dalje u tekstu: Tužiočev pregled podataka o žrtvama), te dokazni predmet br. P184, tabelarni prikaz podataka o nestalim osobama koji je sačinio Mašović (dalje u tekstu: Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama).⁴⁴³ Pretresno vijeće je zauzelo stav da eventualne nepodudarnosti među tim dokazima ne utiču na direktne i vjerodostojne dokaze dobijene od očevidaca: svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Vasiljevića.⁴⁴⁴

147. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se u prilog zaključku o smrti tih pet žrtava oslonilo isključivo na svjedočenja očevidaca, budući da nijedno tijelo nije pronađeno niti su za njih predočene potvrde o smrti.⁴⁴⁵ Konkretno, on tvrdi da zaključak da su žrtve mrtve nije jedini razuman zaključak do kojeg se moglo doći na osnovu dokaza.⁴⁴⁶ Milan Lukić tu tvrdnju potkrepljuje argumentom da u Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama ima nedosljednosti i da spisak osoba koje su podnijele zahtjev za povrat imovine⁴⁴⁷ pokazuje da je jedna od žrtava, Hasan Kustura, još uvijek živa.⁴⁴⁸

148. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće, na osnovu svjedočenja očevidaca VG032, VG014, VG079 i Vasiljevića, ispravno zaključilo da je jedini razuman zaključak taj da su žrtve incidenta na obali Drine 7. juna 1992. ubijene.⁴⁴⁹ Pretresno vijeće je, tvrdi dalje tužilaštvo, uzelo u obzir nepodudaranje dokumentarnih dokaza u pogledu okolnosti smrti pet žrtava i ispravno zaključilo da ono ne dovodi u pitanje vjerodostojnost svjedočenja očevidaca.⁴⁵⁰ Što se tiče Hasana

⁴⁴³ Prvostepena presuda, par. 199-200.

⁴⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 199-200.

⁴⁴⁵ Podosnova Milana Lukića 1(A). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 25, 27-28; Replika Milana Lukića, par. 21-22.

⁴⁴⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 25, 27-28.

⁴⁴⁷ Dokazni predmet br. 1D226 (dalje u tekstu: Dopis o imovinskim zahtjevima).

⁴⁴⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 28-29; Replika Milana Lukića, par. 23.

⁴⁴⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 7-11.

⁴⁵⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 12.

Kusture, tužilaštvo tvrdi da Hasan Kustura iz Dopisa o imovinskim zahtjevima nije ista osoba kao Hasan Kustura koji je poginuo u incidentu na obali Drine.⁴⁵¹

149. Žalbeno vijeće podsjeća da se za dokazivanje smrti van razumne sumnje ne postavlja uslov da tijelo žrtve bude pronađeno, nego se činjenica njene smrti može izvesti posrednim zaključivanjem na osnovu ukupnih dokaza predloženih pretresnom vijeću.⁴⁵² Prema tome, svjedočenja očevidaca mogu biti jedina osnova za zaključak da je neka osoba mrtva. Žalbeno vijeće takođe podsjeća da žalilac, da bi u žalbenom postupku uspješno osporio ocjenu posrednih dokaza koju je donijelo pretresno vijeće, mora da pokaže da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da smatra da je zaključak do kojeg je došlo pretresno vijeće jedini razuman zaključak.⁴⁵³

150. Žalbeno vijeće će sada razmotriti da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je jedini razuman zaključak do kojeg se moglo doći na osnovu dokaza predloženih na suđenju taj da su žrtve mrtve. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir nedosljednosti u pogledu datuma i mjesta nestanka, odnosno smrti pet žrtava navedenih u Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama, kao i nepodudarnosti između Tužiočevog pregleda podataka o žrtvama i svjedočenja očevidaca.⁴⁵⁴ Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze dobijene od Ewe Tabeau, koja je u svom svjedočenju rekla da su mnoge od izvora podataka korištenih za izradu Tužiočevog pregleda podataka o žrtvama kompilirale, često bez ličnih karata i u haotičnim okolnostima, nestručne osobe, konkretno "ljudi iz nevladinih organizacija ili dobrovoljci koji su htjeli s nekim podijeliti informacije koje su imali", te da se to odrazilo na tačnost prikupljenih podataka.⁴⁵⁵ S obzirom na njeno svjedočenje o tome kako su kompilirane te izvorne informacije, Pretresno vijeće je zaključilo da "eventualne nepodudarnosti [između ostalog, u Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama] ne

⁴⁵¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 13.

⁴⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 260.

⁴⁵³ V. gore, par. 13.

⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 124, 199. Na primjer, u Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama navedeni su sljedeći podaci koji su preuzeti iz prijave podnesenih Međunarodnom komitetu Crvenog krsta (dalje u tekstu: MKCK): Meho Džafić nestao je u Višegradu, Ekrem Džafić u Holijacima, Hasan Mutapčić na Bikavcu, Amir Kurtalić u Sasama, dok za Hasana Kusturu nije navedeno mjesto nestanka. Međutim, Tužiočev pregled podataka o žrtvama sadrži i podatak preuzet iz Bosanske knjige mrtvih da je za svih pet žrtava mjesto nestanka Višegrad (v. takođe Prvostepena presuda, par. 124-125, fusnote 456, 459). Milan Lukić nadalje tvrdi da je Ekrem Džafić prema podacima MKCK-a nestao u Holijacima, dok je prema Bosanskoj knjizi mrtvih mjesto njegovog nestanka Višegrad. Prema njegovoj daljoj tvrdnji, Ekrem Džafić je prema podacima MKCK-a 7. juna 1992. nestao, dok je prema Bosanskoj knjizi mrtvih tog datuma ubijen. Pored toga, Lukić tvrdi sljedeće: (i) da je Hasan Mutapčić prema evidenciji MKCK-a nestao na Bikavcu, dok je prema Bosanskoj knjizi mrtvih mjesto njegovog nestanka Višegrad; (ii) da se Hasan Kustura u evidenciji MKCK-a ne vodi kao nestao, dok je u Bosanskoj knjizi mrtvih zabilježeno da je ubijen 25. juna 1992. u Višegradu; i (iii) da je Amir Kurtalić prema podacima MKCK-a nestao u Sasama, dok je u Bosanskoj knjizi mrtvih zabilježeno da je ubijen 31. maja 1992. godine. Milan Lukić takođe tvrdi da je Meho Džafić prema podacima MKCK-a nestao 7. juna 1992. u Višegradu, ali Žalbeno vijeće napominje da se to ne kosi s tezom tužilaštva niti sa zaključcima Pretresnog vijeća (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 29).

utiču na direktne i vjerodostojne dokaze dobijene od svjedoka VG014, svjedoka VG032 i Mitra Vasiljevića u vezi sa pet žrtava incidenta na obali Drine".⁴⁵⁶

151. Žalbeno vijeće nadalje napominje da je tokom unakrsnog ispitivanja vještaka Ewe Tabeau Milan Lukić vjerodostojnost Tužiočevog pregleda podataka o žrtvama osporavao argumentom da je jedna od žrtava, Hasan Kustura, još uvijek živa.⁴⁵⁷ Da bi potkrijepio taj argument, Milan Lukić je na prihvatanje ponudio Dopis o imovinskim zahtjevima, u kojem se pominje zahtjev za povrat imovine koji je 2001. podnio izvjesni Hasan Kustura, rođen 7. maja 1939. godine.⁴⁵⁸ Prilikom donošenja zaključka da je Hasan Kustura poginuo u incidentu na obali Drine, Pretresno vijeće nije uzelo u obzir Dopis o imovinskim zahtjevima.

152. Žalbeno vijeće je mišljenja da je Dopis o imovinskim zahtjevima relevantan za zaključak Pretresnog vijeća da je osoba po imenu Hasan Kustura umrla i da propust da se u obzir uzmu podaci koji su u njemu navedeni predstavlja grešku. Žalbeno vijeće će sada ocijeniti kakav je uticaj te greške.

153. Žalbeno vijeće napominje da je Tužiočev pregled podataka o žrtvama nejasan jer se u njemu pominju dvije osobe po imenu Hasan Kustura: Hasan Kustura rođen 7. maja 1939. i Hasan Kustura rođen 13. avgusta 1959. godine.⁴⁵⁹ Međutim, prema riječima Ewe Tabeau, žrtva incidenta na obali Drine je Hasan Kustura rođen 13. avgusta 1959. godine.⁴⁶⁰ Ewa Tabeau je tokom unakrsnog ispitivanja rekla da joj nije poznato da je neki Hasan Kustura podnio zahtjev za povrat imovine.⁴⁶¹ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće je mišljenja da je zaključak da je Hasan Kustura ubijen u incidentu na obali Drine razuman, budući da se Dopis o imovinskim zahtjevima odnosi na nekog drugog Hasana Kusturu, a ne onog za kojeg je Pretresno vijeće zaključilo da je umro i o kojem je govorila Ewa Tabeau.

154. U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza ili kada je konstatovalo da je jedini razuman zaključak taj da su Meho Džafić, Ekrem Džafić, Hasan Mutapčić, Hasan Kustura i Amir Kurtalić ubijeni u incidentu na obali Drine. Shodno tome, podosnova Milana Lukića 1(A) se odbacuje.

⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 124, 199, 252-253; Ewa Tabeau, T. 2094-2095 (22. septembar 2008.). Ewa Tabeau je nadalje objasnila da se "prilikom poređenja izvora često dešava da vidimo manje razlike u datumu rođenja, odnosno datumu smrti ili nestanka" (Ewa Tabeau, T. 2095 (22. septembar 2008.)).

⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 199.

⁴⁵⁷ Ewa Tabeau, T. 6130-6133 (24. mart 2009.).

⁴⁵⁸ Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 1.

⁴⁵⁹ Tužiočev pregled podataka o žrtvama, str. 1, 9. V. takođe Ewa Tabeau, T. 6130-6133 (24. mart 2009.); Prvostepena presuda, par. 124.

D. Navodna greška u zaključku da je Milan Lukić počinio ubistva

155. Pretresno vijeće je zaključilo da je "Milan Lukić pucao u sedam zarobljenih muškaraca kojima je naredio da se postroje uz vodu na obali Drine"⁴⁶² i da su 7. juna 1992. petorica od njih ubijena.⁴⁶³ Vijeće je zaključilo da je jedan od te sedmorice, Meho Džafić, ubijen hicem iz oružja s prigušivačem.⁴⁶⁴ Druga dva vojnika, prema zaključku Pretresnog vijeća, imala su puške bez prigušivača.⁴⁶⁵ Za metke kojima su ubijene ostale četiri žrtve nije se moglo utvrditi da li su ih ispalili Milan Lukić ili drugi vojnici.⁴⁶⁶

156. Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je Milan Lukić djelovao s namjerom da počinio ubistvo, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja i kao zločin protiv čovječnosti,⁴⁶⁷ i da je lično ubio Mehu Džafića.⁴⁶⁸ U vezi s ubijanjem ostala četiri muškarca, Pretresno vijeće je zaključilo

da su uloga i postupci Milana Lukića u događajima koji su rezultirali tim lišavanjima života, njegova uloga i postupci u Sasama, a posebno na rijeci prije i tokom ubijanja, bili takvog karaktera da, bez njegovog prisustva i direktiva, uključujući one o načinu na koji se ti ljudi moraju ubiti, ta lišavanja života ne bi bila počinjena. Pretresno vijeće stoga smatra da je on odgovoran i kao počinilac lišavanja života Ekrema Džafića, Hasana Mutapčića, Hasana Kusture i Amira Kurtalića.⁴⁶⁹

157. Kada je Milana Lukića osudilo za počinjenje ubistva, Pretresno vijeće se oslonilo na postavku iznesenu u drugostepenim presudama u predmetu *Seromba* i predmetu *Gacumbitsi*⁴⁷⁰ da se "osobi koja nije lično fizički počinila krivično djelo – u ovom slučaju, lično ustrijelila svaku od žrtava – ipak može pripisati odgovornost za počinjenje krivičnog djela ubistva ako postoje dokazi da su radnje počinitelja bile sastavni dio ubistva u jednakoj mjeri kao i radnje lišavanja života koje je njegovo krivično djelo omogućilo".⁴⁷¹ Pretresno vijeće je uvažilo činjenicu da je krivično djelo za koje se tereti u ovom predmetu ubistvo, a ne genocid ili istrebljivanje – krivična djela iz predmeta *Seromba* i predmeta *Gacumbitsi*.⁴⁷² Međutim, Vijeće je bilo mišljenja da je navedeno rezonovanje primjenjivo i na krivično djelo ubistva.⁴⁷³

⁴⁶⁰ Ewa Tabeau, T. 6133 (24. mart 2009.); Tužiočev pregled podataka o žrtvama, str. 9.

⁴⁶¹ Ewa Tabeau, T. 6130-6131 (24. mart 2009.).

⁴⁶² Prvostepena presuda, par. 907.

⁴⁶³ Prvostepena presuda, par. 906.

⁴⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 907.

⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 907.

⁴⁶⁶ V. Prvostepena presuda, par. 907-908.

⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 910.

⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 907.

⁴⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 908.

⁴⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 60.

⁴⁷¹ Prvostepena presuda, par. 908, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 897-898.

⁴⁷² Prvostepena presuda, par. 908.

⁴⁷³ Prvostepena presuda, par. 908.

158. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kada je takav zaključak donijelo u "predmetu bez UZP-a".⁴⁷⁴ On tvrdi da Pretresno vijeće nije ponudilo nikakav standard po kojem bi se moglo odrediti da li su radnje "sastavni dio" krivičnog djela i da je analogija sa zločinom velikih razmjera kao što je genocid u predmetu *Gacumbitsi* koju je izvelo u slučaju pojedinačnog zločina kao što je incident na obali Drine nategnuta i da stvara pravnu konfuziju.⁴⁷⁵ Osim direktnog ličnog izvršenja, tvrdi Milan Lukić, jedini drugi oblik počinjenja koji Međunarodni sud priznaje je UZP, a vid odgovornosti primijenjen od strane Pretresnog vijeća u njegovom slučaju – koji on naziva "saizvršilaštvo" – nespojiv je s UZP-om i nije pravo koje je na snazi u jurisdikciji Međunarodnog suda.⁴⁷⁶ On stoga tvrdi da Žalbeno vijeće treba odbaciti pristup Pretresnog vijeća i, u zavisnosti od odluke o njegovim drugim žalbenim osnovama, pripisati mu odgovornost kao pomagaču i podržavaocu.⁴⁷⁷

159. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo ispravno kada je Milana Lukića za počinjenje ubistva osudilo oslanjajući se na predmet *Seromba* i predmet *Gacumbitsi*.⁴⁷⁸ Ono nadalje tvrdi da potporu osudi Milana Lukića za ubistvo pruža i Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*.⁴⁷⁹

160. Milan Lukić replicira da je "predmet *Limaj* irelevantan jer se tamo nije raspravljalo o pitanju koje je sporno u ovom predmetu".⁴⁸⁰

161. Milan Lukić, suprotno tome što tvrdi, nije proglašen krivim za "saizvršenje", nego za počinjenje ubistva. Žalbeno vijeće stoga odbacuje njegov argument u vezi s tim pitanjem.

162. Žalbeno vijeće ne smatra nužnim da razmatra da li u slučaju krivičnog djela ubistva treba slijediti rezonovanje koje je primijenjeno u predmetu *Seromba* i predmetu *Gacumbitsi*. Suprotno tvrdnji Milana Lukića, Žalbeno vijeće je mišljenja da je Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi* relevantna za predmetno pitanje. U tom predmetu, Žalbeno vijeće je potvrdilo osuđujuću presudu za počinjenje ubistva putem pogubljenja devet zatočenika, koja je Haradinu Bali, mimo UZP-a, izrečena kao direktnom izvršiocu, na osnovu zaključka da je "fizički učestvovao u materijalnim elementima krivičnog dela ubistva, zajedno s Murrizijem, a možda i trećim vojnikom

⁴⁷⁴ Podosnova Milana Lukića 1(B). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 30-33; Replika Milana Lukića, par. 24-25. Za udruženi zločinački poduhvat dalje u tekstu se koristi skraćenica UZP.

⁴⁷⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 31-33.

⁴⁷⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 35-36.

⁴⁷⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 32, 36.

⁴⁷⁸ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 15-22.

⁴⁷⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 23.

⁴⁸⁰ Replika Milana Lukića, par. 26.

OVK" i da nije potrebno da se pokaže čijim je metkom ubijena svaka od žrtava.⁴⁸¹ Žalbeno vijeće se isto tako uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da je Milan Lukić, zajedno s drugima, učestvovao u materijalnim elementima krivičnog djela ubistva i da je stoga odgovoran za smrt svih pet žrtava, bez obzira na to da li je u slučaju svake od njih lično ispalio smrtonosni metak. Argumentacija Milana Lukića o suprotnom se odbacuje, a njegova podosnova 1(B) se, shodno tome, odbacuje.

E. Zaključak

163. Žalbeno vijeće odbacuje podosnove Milana Lukića 1(A) - (F).

⁴⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 47-50. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 664, 670, 741.

VII. INCIDENT U FABRICI "VARDA"

A. Uvod

164. Pretresno vijeće je zaključilo da je 10. juna 1992. ili približno tog datuma, Milan Lukić izdvojio sedam civila, bosanskih Muslimana, iz fabrike "Varda", prisilio ih da odu na obalu Drine, nedaleko odatle, i tamo ih ustrijelio i ubio.⁴⁸² Žrtve su identifikovane kao Nusret Aljošević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Hamed Osmanagić, Lutvo Tvrtković i Sabahudin Velagić.⁴⁸³ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće se prvenstveno oslonilo na dokaze dobijene od svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042.⁴⁸⁴ Milan Lukić je na osnovu tih zaključaka proglašen krivim za počinjenje ubistva, kao kršenja zakona ili običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti, te progona, kao zločina protiv čovječnosti.⁴⁸⁵

165. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u:⁴⁸⁶ (i) zaključku da su svjedoci VG024, VG042 i VG017 vjerodostojni;⁴⁸⁷ (ii) ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042;⁴⁸⁸ i (iii) zaključku da je smrt sedam žrtava dokazana van razumne sumnje.⁴⁸⁹

B. Vjerodostojnost

166. Prilikom donošenja zaključka da je Milan Lukić počinilac zločina počinjenih u fabrici "Varda", Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od svjedokinje VG024, svjedokinje VG042 i, u manjoj mjeri, svjedoka VG017.⁴⁹⁰ Svjedokinja VG024 je bila u fabrici "Varda" kada je Milan Lukić došao i pokupio žrtve.⁴⁹¹ Svjedokinja VG042 je događaje posmatrala s balkona svoje kuće preko puta fabrike "Varda".⁴⁹² Svjedok VG017 je vidio dio događaja, ali nije neometano posmatrao incident.⁴⁹³

⁴⁸² Prvostepena presuda, par. 329.

⁴⁸³ Prvostepena presuda, par. 329.

⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 300-305, 329.

⁴⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 914, 1026, 1099.

⁴⁸⁶ Podosnove Milana Lukića 2(A) - (D) i (G).

⁴⁸⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 77-78, 103-106, 125-131; Replika Milana Lukića, par. 47-53, 59.

⁴⁸⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 79-106; Replika Milana Lukića, par. 47-53.

⁴⁸⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 76-78; Replika Milana Lukića, par. 45-46.

⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 300-305. Pretresno vijeće je pridalo "malu težinu iskazu svjedoka VG017, pri čemu se to ne odnosi na njegov iskaz o žrtvama incidenta", koji je smatralo potvrdom drugih dokaza (Prvostepena presuda, par. 305).

⁴⁹¹ Prvostepena presuda, par. 237, 304.

⁴⁹² Prvostepena presuda, par. 238, 300.

⁴⁹³ Prvostepena presuda, par. 249, 305.

167. Milan Lukić osporava vjerodostojnost svjedoka VG024, VG042 i VG017 na osnovu nepodudarnosti u njihovim svjedočenjima.⁴⁹⁴

168. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo ispravno kada se oslonilo na dokaze dobijene od svjedokinje VG024, uprkos nepodudaranju njenih ranijih izjava s njenim usmenim svjedočenjem,⁴⁹⁵ i da vjerodostojnost svjedokinje VG042 nije dovedena u pitanje izjavama koje je dala 1993. i 1994. godine.⁴⁹⁶

1. Svjedokinja VG024

169. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije pridalo dovoljnu težinu činjenici da se usmeno svjedočenje svjedokinje VG024 suštinski ne podudara s njenim ranijim pismenim izjavama: izjavom Ministarstvu unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine iz 1994. i izjavom tužilaštvu iz 1998. godine.⁴⁹⁷ On navodi da je svjedokinja VG024 u svom iskazu rekla da je vidjela muškarce postrojene na obali Drine bez radne odjeće, dok u izjavi iz 1994. nije pomenula da je posmatrala događaje koji su se odvijali van fabrike "Varda".⁴⁹⁸ Milan Lukić takođe tvrdi da je svjedokinja VG024 u izjavi iz 1998. navela da je od nekog drugog čula da je on pucao u sedam muškaraca na obali Drine.⁴⁹⁹ Prema njegovim riječima, svjedokinja VG024 je tek u svom usmenom svjedočenju prvi put izjavila da je tokom incidenta vidjela ljude na balkonu jedne kuće i čula dječji vrisak.⁵⁰⁰ Osim toga, on tvrdi da je svjedokinja VG024 nedosljedno svjedočila o tome gdje je bio parkiran crveni "Passat" u kojem se on dovezao.⁵⁰¹

⁴⁹⁴ Podosnove Milana Lukića 2(D) i (G). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 77-78, 103-106, 125-131; Replika Milana Lukića, par. 47-53, 59.

⁴⁹⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 106-107.

⁴⁹⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 105. Tužilaštvo u svom odgovoru ne govori eksplicitno o vjerodostojnosti svjedoka VG017.

⁴⁹⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 128-131; Replika Milana Lukića, par. 53, 59. Žalbno vijeće napominje da se Milan Lukić zabunom poziva na dokazni predmet br. 1D178, umjesto na dokazni predmet br. 1D78 (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 129). Žalbno vijeće napominje da se Milan Lukić takođe pogrešno poziva na dokazni predmet br. 1D179, koji nije izjava svjedokinje VG024 (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 129). Milan Lukić je, kako to shvata Žalbno vijeće, namjeravao da se pozove na dokazni predmet br. 1D79 (povjerljivo). Međutim, taj dokazni predmet je, shodno nalogu Pretresnog vijeća, 27. aprila 2009. uklonjen iz sudskog spisa, pošto je bio duplikat dokaznog predmeta br. 2D34 (povjerljivo) (v. *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Nalog u vezi s uklanjanjem duplikata dokaznih predmeta iz sudskog spisa, 27. april 2009. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Nalog od 27. aprila 2009.), str. 2).

⁴⁹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 128-130.

⁴⁹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 129.

⁵⁰⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 131.

⁵⁰¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 131. Konkretno, Milan Lukić tvrdi da se lokacija crvenog "Passata" koju je svjedokinja VG024 označila u dokaznom predmetu br. P192 razlikuje od lokacije navedene u dokaznom predmetu br. P179. Kako to shvata Žalbno vijeće, on je namjeravao da se pozove na dokazni predmet br. 1D79, koji je na kraju uklonjen iz spisa kao duplikat dokaznog predmeta br. 2D34 (v. Nalog od 27. aprila 2009.).

170. Pretresno vijeće je uzelo u obzir nepodudarnosti između iskaza svjedokinje VG024 i njenih ranijih izjava iz 1994. i 1998. u pogledu relevantnih događaja.⁵⁰² Pretresno vijeće je prihvatilo objašnjenje svjedokinje VG024 da je izjava iz 1998. data "brzo" i da je s njom "oživila" uspomene na događaje.⁵⁰³ Pretresno vijeće je imalo u vidu nepodudarnosti i njeno objašnjenje da 1994. nije znala da su neki "detalji" tog incidenta bitni.⁵⁰⁴ Ti "detalji" uključuju njen iskaz da je posmatrala događaje van fabrike "Varda", da je vidjela ljude na balkonu jedne kuće i da je čula dječji vrisak.⁵⁰⁵ Nadalje, Pretresno vijeće je smatralo da dokazi dobijeni od svjedokinje VG024 potvrđuju svjedočenje svjedokinje VG042.⁵⁰⁶ Kad je uzelo u obzir da je svjedokinja VG024 u sudnici izjavila da je vidjela Milana Lukića kako vodi muškarce do obale Drine i postrojava ih, Pretresno vijeće nije pridalo nikakvu težinu činjenici da u njenim ranijim izjavama to nije pomenuto.⁵⁰⁷ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće može prihvatiti iskaz nekog svjedoka bez obzira na njegove ranije nepodudarne izjave.⁵⁰⁸ S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG024 vjerodostojna.

171. Žalbeno vijeće će sada razmotriti tvrdnju Milana Lukića da je svjedočenje svjedokinje VG024 nedosljedno u pogledu lokacije crvenog "Passata".⁵⁰⁹ Pretresno vijeće se nije eksplicitno bavilo tim pitanjem. Žalbeno vijeće napominje da je svjedokinja VG024 tu lokaciju označila na dvije fotografije, sadržane u dokaznim predmetima br. P190 i P192.⁵¹⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da je, uprkos činjenici da su te fotografije snimljene iz različitih perspektiva i s bitno različitim udaljenosti, svjedokinja VG024 crveni "Passat" dosljedno smještala na onu stranu fabričkog kompleksa koji je bliži rijeci. Žalbeno vijeće nadalje za argument Milana Lukića da se lokacija crvenog "Passata" označena u dokaznom predmetu br. P192 razlikuje od lokacije navedene u ranijoj izjavi svjedokinje VG024 smatra da je neutemeljen, pošto se u toj izjavi govori o mjestu gdje se crveni "Passat" nalazio neki drugi dan. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je svjedočenje svjedokinje VG024 nedosljedno ili da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je ona vjerodostojan svjedok.

⁵⁰² Prvostepena presuda, par. 246-247, 304. Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je u izjavi iz 1994. svjedokinja VG024 navela da su ona i njene kolege "čuli [...] rafalnu pucnjavu iz pješadijskog naoružanja" i da je u izjavi iz 1998. rekla da se nalazila "iza fabrike kada je čula 'rafal'". Vijeće je takođe napomenulo da je svjedokinja VG024 na suđenju izjavila da je "pobjegla [i da je] [p]otom [...] čula dug rafal" (Prvostepena presuda, par. 247).

⁵⁰³ Prvostepena presuda, par. 246, 304.

⁵⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 246, 304.

⁵⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 246, gdje se upućuje na VG024, T. 3267 (3. novembar 2008.) (djelimično zatvorena sjednica): "Ja sam mislila da to nije toliko bitno, ali kad vidim da jes bitno. Još čak, manje-više čula sam vrisak djeteta, koji je vrištao, najvjerovatnije da je bio neko njegov, ne znam, a nisam nikad pitala."

⁵⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 304.

⁵⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 304.

⁵⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 156.

⁵⁰⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 128, 131.

⁵¹⁰ VG024, T. 3230-3231, 3233 (3. novembar 2008.).

172. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje tvrdnju Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni vjerodostojnosti svjedokinje VG024.

2. Svjedokinja VG042 i svjedok VG017

173. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG042 vjerodostojna.⁵¹¹ Prema njegovoj tvrdnji, dvije pismene izjave koje je svjedokinja VG042 dala Ministarstvu unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine 1993. i 1994. ne podudaraju se s njenim usmenim svjedočenjem a, kada su joj postavljena pitanja u vezi s tim nepodudarnostima, ona je, kako je zaključilo Pretresno vijeće, "pokazivala znakove zbunjenosti".⁵¹² Milan Lukić konkretno tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije uzelo u obzir činjenicu da ga svjedokinja VG042 u svojoj izjavi iz 1993. nije identifikovala kao počinioca incidenta u fabrici "Varda".⁵¹³ On nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je, bez obzira na nepodudarne prikaze pokopa Ibrišima Memiševića koje su dali svjedokinja VG042 i svjedok VG017, za te svjedoke zaključilo da su vjerodostojni.⁵¹⁴

174. Žalbeno vijeće prima na znanje da je Pretresno vijeće zaključilo da je svjedokinja VG042 pokazivala znakove zbunjenosti kada su joj postavljana pitanja u vezi s njenim izjavama iz 1993. i 1994. godine.⁵¹⁵ Međutim, Pretresno vijeće se uvjerilo da je ona bila zbunjena zato što joj tokom unakrsnog ispitivanja nije bilo jasno što se od nje traži.⁵¹⁶ Shodno tome, argument Milana Lukića u vezi s tim pitanjem se odbacuje.

175. Pretresno vijeće je uzelo u obzir: (i) da je svjedokinja VG042 neke od informacija sadržanih u njenim izjavama iz 1993. i 1994. dobila od drugih ljudi; (ii) da potpis na tim izjavama nije njen; i (iii) da joj izjava iz 1994. nije pročitana u vrijeme sastavljanja.⁵¹⁷ Pretresno vijeće je zaključilo da "postoji prilična nesigurnost" u pogledu toga koje se informacije iz izjava datih 1993. i 1994. zaista mogu pripisati ovoj svjedokinji i stoga tim izjavama nije pridalo nikakvu dokaznu vrijednost.⁵¹⁸ S

⁵¹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 125-127; Replika Milana Lukića, par. 49.

⁵¹² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 126, gdje se upućuje na dokazne predmete br. 1D66 (1993.) i 1D67 (1994.). V. takođe Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 127.

⁵¹³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 99 (povjerljivo), 127. Milan Lukić takođe tvrdi da u izjavi iz 1993. svjedokinja VG042: (i) nije mogla da se sjeti imena troje ljudi koji su navodno bili žrtve incidenta; (ii) nije pomenula da je toga dana nestao njen suprug; (iii) nije Lukića identifikovala kao počinioca; i (iv) nije pomenula da je vidjela zločin (v. dokazni predmet br. 1D66, str. 6).

⁵¹⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 78.

⁵¹⁵ Prvostepena presuda, par. 242.

⁵¹⁶ Prvostepena presuda, par. 242-243.

⁵¹⁷ Prvostepena presuda, par. 242, gdje se upućuje na VG042, T. 2812-2815, 2823 (djelimično zatvorena sjednica), 2857-2858 (27. oktobar 2008.), dokazni predmet br. 1D69 (povjerljivo), str. 2.

⁵¹⁸ Prvostepena presuda, par. 242.

obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije postupilo razumno kada se oslonilo na iskaz svjedokinje VG042 u sudnici.

176. Pretresno vijeće je zaključilo da činjenica da svjedokinja VG042 i svjedok VG017 u svom svjedočenju o pokopu Ibrišima Memiševića nisu pomenuli prisustvo onog drugog ne utiče na njihovu vjerodostojnost.⁵¹⁹ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da nijednom od njih nije postavljeno pitanje da li je ono drugo prisustvovalo pokopu.⁵²⁰ Nadalje, svjedokinja VG042 je svjedočila o tome kako je, zajedno s nekim drugim ženama, dopremala tijelo, dok je svjedok VG017 svjedočio o tome kako je kopao grob.⁵²¹ Budući da su svjedokinja VG042 i svjedok VG017 učestvovali u različitim fazama pokopa, činjenica da nijedno od njih nije pomenulo ono drugo ne znači da se njihova svjedočenja razilaze.

177. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije postupilo razumno kada je zaključilo da su svjedokinja VG042 i svjedok VG017 vjerodostojni.

3. Nepodudarnosti između svjedočenja svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042

178. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije razmotrilo nepodudarnosti između svjedočenja svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042.⁵²² Dok je svjedokinja VG042 u svom svjedočenju izjavila da su ranije istog dana kada se odigrao dotični incident njen suprug i dvije druge osobe oteti iz fabrike "Varda", svjedokinja VG024 to nije pomenula.⁵²³ Milan Lukić također tvrdi da se svjedočenja svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042 razlikuju u pogledu mjesta na kojem je bio parkiran crveni "Passat" u kojem se on, kako su tvrdile, dovezao.⁵²⁴ On posebno ističe da su svjedokinje na fotografijama različito označile mjesto gdje se auto nalazio.⁵²⁵

179. Žalbeno vijeće napominje da svjedokinja VG024 nije unakrsno ispitana o pitanju otmice supruga svjedokinje VG042. Neargumentovana tvrdnja Milana Lukića da je ona morala da zna za tu otmicu je spekulativna. Žalbeno vijeće stoga zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno

⁵¹⁹ Prvostepena presuda, par. 312.

⁵²⁰ Svjedokinja VG042 je rekla: "Tijelo Ibrišima Memiševića smo kolima odvezli do mjesta tačno iznad njegove kuće, gdje su neki rođaci iskopali rupu i tamo smo ga sahranili." (dokazni predmet br. 1D69, par. 16 (povjerljivo)). Svjedok VG017 je rekao: "Kad smo kopali gore grob, s one strane rijeke zapucao je neko na nas." (VG017, T. 2706 (9. oktobar 2008.)). On je nadalje izjavio da su mu pomagali Ismaela Jeta i Mustafa Memišević (VG017, T. 2711-2712 (9. oktobar 2008.)).

⁵²¹ VG017, T. 2706, 2711-2712 (9. oktobar 2008.); dokazni predmet br. 1D69 (povjerljivo), str. 3.

⁵²² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 105-106; Replika Milana Lukića, par. 51, 53.

⁵²³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 105. On tvrdi da bi se, da je suprug svjedokinje VG042 otet ujutro, ta vijest "pronijela po fabrici od svega 200 ljudi" (Replika Milana Lukića, par. 51).

⁵²⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 106; Replika Milana Lukića, par. 53.

⁵²⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 106. Prema dokaznom predmetu br. P192, koji je označila svjedokinja VG024, crveni "Passat" je bio na obali rijeke, dok je, prema dokaznom predmetu br. P157, koji je označila svjedokinja VG042, bio kod portirnice (v. Replika Milana Lukića, par. 53).

vijeće pogriješilo kada nije uzelo u obzir činjenicu da svjedokinja VG024 nije pomenula otmicu supruga svjedokinje VG042.

180. Iako se svjedočenja svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042 razilaze za nekoliko metara u pogledu lokacije crvenog "Passata",⁵²⁶ Žalbeno vijeće smatra da je to manje nepodudaranje nebitno. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada ga nije razmatralo. S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je činjenica da Pretresno vijeće nije razmatralo manje nepodudarnosti između svjedočenja svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042 imala ikakvog uticaja na ocjenu njihove vjerodostojnosti.

4. Zaključak

181. U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da su svjedokinja VG024 i svjedokinja VG042 vjerodostojne. Shodno tome, podosnove Milana Lukića 2(D) i (G) se odbacuju.

C. Identifikacija Milana Lukića

182. Kada je Milana Lukića osudilo za incident u fabrici "Varda", Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042. Vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG024 Milana Lukića od ranije poznavala dovoljno da bi ga mogla prepoznati u fabrici "Varda".⁵²⁷ Iako je Pretresno vijeće imalo u vidu da svjedokinja VG024 nije neometano posmatrala događaje i nije imala nesmetan pogled na Drinu, zaključilo je da njeno svjedočenje potkrepljuje svjedočenje svjedokinje VG042, koja je posmatrala cijeli incident u fabrici "Varda".⁵²⁸ Vijeće je nadalje zaključilo da je svjedokinja VG042: (i) poznavala Milana Lukića prije incidenta; (ii) imala jasan i nesmetan pogled s mjesta s kojeg je posmatrala događaje; i (iii) tokom incidenta prepoznala konkretne osobe.⁵²⁹

183. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042.⁵³⁰

⁵²⁶ Svjedokinja VG024 je označila dokazne predmete br. P190 i P192 (v. VG024, T. 3222-3233 (3. novembar 2008.)). Svjedokinja VG042 je označila dokazni predmet br. P157 (VG042, T. 2794 (27. oktobar 2008.)). Žalbeno vijeće napominje da lokacija crvenog "Passata" koju je svjedokinja VG024 označila u dokaznom predmetu br. P190 odgovara lokaciji koju je svjedokinja VG042 označila u dokaznom predmetu br. P157.

⁵²⁷ Prvostepena presuda, par. 323.

⁵²⁸ Prvostepena presuda, par. 304.

⁵²⁹ Prvostepena presuda, par. 300, 320.

⁵³⁰ Podosnove Milana Lukića 2(B) i (C). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 89-102; Replika Milana Lukića, par. 47-50.

184. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo ispravno kada se, prilikom donošenja zaključka da je Milan Lukić pucao u sedam žrtava, oslonilo na dokaze o prepoznavanju dobijene od svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042.⁵³¹

1. Svjedokinja VG024

185. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na identifikaciju u sudnici koju je izvršila svjedokinja VG024 i iznosi argument da ga ona od ranije nije poznavala dovoljno da bi se mogla smatrati svjedokom prepoznavanja.⁵³² U vezi s pitanjem prethodnog poznavanja, on se konkretno poziva na činjenicu da se svjedokinja VG024, koja je izjavila da ga je povremeno viđala dok je bio dijete, prilikom svjedočenja nije mogla sjetiti kada ga je posljednji put vidjela prije rata i tvrdi da ona njega i njegovu porodicu nije poznavala tako dobro kako je sugerisala.⁵³³ Milan Lukić nadalje tvrdi da iskaz svjedokinje VG024 da je on 1992. godine bio gotovo "redovna posjeta" u fabrici "Varda" ne "umanjuje rizik od toga da ga je pogrešno prepoznala" za vrijeme dotičnog incidenta.⁵³⁴ Prema njegovoj daljoj tvrdnji, svjedokinja VG024 ga je u najmanje dvije prilike pogrešno identifikovala.⁵³⁵ S tim u vezi, on tvrdi da ga je svjedokinja VG024 pogrešno identifikovala na foto-panelu koji joj je pokazan prilikom davanja izjave tužilaštvu u decembru 1998. godine,⁵³⁶ kao i prilikom davanja izjave Udruženju iz 2004., u kojoj je rekla da su ga u aprilu 2004. ona i njena braća vidjeli u džipu nedaleko od Višegrada.⁵³⁷

186. Milan Lukić nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije uzelo u obzir da je svjedokinja VG024 tokom incidenta u fabrici "Varda" počinioča vidjela samo letimično.⁵³⁸ On dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da ga je svjedokinja VG024 na dan incidenta čula kad se u fabrici "Varda" predstavio, pošto je ona u svom iskazu zapravo rekla da je to

⁵³¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 74-97.

⁵³² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 79-83. On nadalje tvrdi da je identifikacija u sudnici bila nedopustiva jer je izvršena 16 godina poslije incidenta, a izgled se tokom tako dugog vremena jako mijenja (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 86). On takođe tvrdi da je nemoguće utvrditi kolika mu je šteta nanesena time što je Pretresno vijeće analizu svjedočenja svjedokinje VG024 izvršilo u svjetlu činjenice da ga je identifikovala u sudnici, zbog čega Žalbeno vijeće dokaze o identifikaciji treba razmotriti ne uzimajući u obzir njeno svjedočenje (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 87-88. V. takođe Replika Milana Lukića, par. 47-48).

⁵³³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 81 (gdje se upućuje na dokazni predmet br. 2D34 (povjerljivo), str. 3), 83. Milan Lukić se zabunom poziva na dokazni predmet br. 1D78, u kojem svjedokinja VG024 ne pominje imena njegovih roditelja. Milan Lukić je, kako to shvata Žalbeno vijeće, namjeravao da se pozove na dokazni predmet br. 1D79, koji je na kraju uklonjen iz spisa pošto je bio duplikat dokaznog predmeta br. 2D34 (v. Nalog od 27. aprila 2009.). U dokaznom predmetu br. 1D79, svjedokinja VG024 je navela da se njegovi roditelji zovu Rade i Rada (dokazni predmet br. 1D79, str. 3).

⁵³⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 82, gdje se upućuje na VG024, T. 3222-3223 (3. novembar 2008.).

⁵³⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 83.

⁵³⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 83-84, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D80 (povjerljivo). Milan Lukić tvrdi da je svjedokinja VG024 pogrešila kada je za čovjeka na fotografiji izjavila da je to on.

⁵³⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 85, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D81 (povjerljivo). V. takođe žalbeni pretres, AT. 64 (14. septembar 2011.).

bilo 25. maja 1992. godine.⁵³⁹ Naposljetku, Milan Lukić tvrdi da je, s obzirom na činjenicu da svjedokinja VG024 nije neometano posmatrala incident, Pretresno vijeće pogriješilo i kada nije zaključilo da je u žrtve mogao pucati i neko drugi, a ne on.⁵⁴⁰

187. Pretresno vijeće je navelo da je svjedokinja VG024 prepoznala Milana Lukića u sudnici.⁵⁴¹ Vijeće je alibi Milana Lukića odbacilo "[n]a osnovu *cjelokupnih* dokaza, to jest, dokaza tužilaštva i dokaza odbrane u vezi s incidentom u fabrici "Varda" i zaključilo da su dokaze "u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Milana Lukića 10. juna 1992., ili približno tog datuma, dali [...] vjerodostojni i pouzdani svjedoci".⁵⁴² Pošto je identifikacija u sudnici od strane svjedokinje VG024 dio "cjelokupnih dokaza", Pretresno vijeće joj je pridalo određenu dokaznu vrijednost. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciono pravo da identifikaciji u sudnici prida težinu.⁵⁴³ U ovom slučaju, Pretresno vijeće je, s obzirom na prethodna saznanja svjedokinje VG024 o Milanu Lukiću i njeno sjećanje u vezi s događajima u fabrici, smatralo da postoje dovoljni dokazi za zaključak da ga je ona već znala kada ga je prepoznala u fabrici "Varda".⁵⁴⁴ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće identifikaciji koju je svjedokinja VG024 izvršila u sudnici pridalo nominalnu težinu. Argumenti Milana Lukića s tim u vezi se stoga odbacuju.

188. U vezi s prethodnim saznanjima svjedokinje VG024 o Milanu Lukiću, Pretresno vijeće je zaključilo da ga je poznavala od njegove dvanaeste ili trinaeste godine i da ga je dobro znala.⁵⁴⁵ Pretresno vijeće je bilo svjesno toga da svjedokinja VG024 nije znala da kaže kada ga je tačno vidjela posljednji put prije rata, ali je napomenulo da je izjavila da je to bilo kada je išao na odsluženje vojnog roka.⁵⁴⁶ Pretresno vijeće je takođe uputilo na dio iskaza svjedokinje VG024 u kojem je navela tačna imena roditelja Milana Lukića i priznala da je moguće da se u izjavi iz 1998. u tom pogledu zabunila.⁵⁴⁷ Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir iskaz svjedokinje VG024 da je Milan Lukić 1992. godine "maltene bio redovna posjeta" u fabrici "Varda", gdje je ona radila.⁵⁴⁸ S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je

⁵³⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 102.

⁵³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 101, gdje se upućuje na VG024, T. 3223 (3. novembar 2008.).

⁵⁴⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 103-104.

⁵⁴¹ Prvostepena presuda, par. 264, 323.

⁵⁴² Prvostepena presuda, par. 329 (naglasak dodat).

⁵⁴³ V. gore, par. 120.

⁵⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 323.

⁵⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 263, 323.

⁵⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 263.

⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, fusnota 977, gdje se upućuje na VG024, T. 3248-3249 (3. novembar 2008.).

⁵⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 263.

zaključilo da ga je svjedokinja VG024 od ranije poznavala dovoljno da bi ga mogla prepoznati tokom incidenta.

189. Što se tiče tvrdnje da je svjedokinja VG024 Milana Lukića u najmanje dva navrata pogrešno identifikovala, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće eksplicitno uzelo u obzir da je "svjedokinja VG024 jednog čovjeka na foto-panelu koji joj je predan 1998. pogrešno prepoznala kao Milana Lukića".⁵⁴⁹ Vijeće je prihvatilo njeno objašnjenje da su fotografije iz foto-panela bile mutne i uzelo je u obzir dokaze da nikad nije utvrđeno da li je čovjek na fotografijama iz foto-panela zaista Milan Lukić ili neko ko liči na njega.⁵⁵⁰ Osim toga, Pretresno vijeće je razmotrilo nepodudaranje izjave koju je svjedokinja VG024 dala Udruženju 2004. sa njenim svjedočenjem tokom unakrsnog ispitivanja o tome da li je u aprilu 2004. vidjela Milana Lukića kako se vozi u džipu.⁵⁵¹ Dok je u svojoj izjavi svjedokinja VG024 navela da su Milana Lukića u džipu vidjeli ona i njena dva brata, tokom unakrsnog ispitivanja je izjavila da su ga vidjela samo njena braća.⁵⁵² Nakon što je razmotrilo te dokaze, Pretresno vijeće nije bilo uvjereno da njena izjava "u vezi s incidentom koji se odigrao 2004. godine ima bilo kakav uticaj na njenu vjerodostojnost" i zaključilo je da ona nije imala "razlog da u toj izjavi lažno identifikuje Milana Lukića".⁵⁵³ Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom pogledu pogriješilo.

190. Pored toga, argument Milana Lukića da ga je svjedokinja VG024 na dan incidenta u fabrici "Varda" identifikovala na osnovu toga što ga je letimično vidjela je neutemeljen. Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG024 vidjela Milana Lukića kada je kasno ujutro ušao u fabriku,⁵⁵⁴ kada je sakupljao žrtve po fabrici⁵⁵⁵ – pri čemu joj je u jednom trenutku došao "u neposrednu blizinu"⁵⁵⁶ – i kada ih je odveo na obalu rijeke.⁵⁵⁷ Budući da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni u tom pogledu, njegovi argumenti u vezi s tim pitanjem se odbacuju.

191. Za razliku od toga, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG024 u svom svjedočenju rekla da je na dan incidenta čula Milana Lukića kako se predstavlja u fabrici "Varda", jer je ona nedvosmisleno izjavila da se to desilo 25.

⁵⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 322.

⁵⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 263, 322.

⁵⁵¹ Prvostepena presuda, par. 265.

⁵⁵² Prvostepena presuda, par. 265, 322.

⁵⁵³ Prvostepena presuda, par. 322.

⁵⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 232, 234, 303, 323.

⁵⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 307.

⁵⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 322.

⁵⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 304, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 246.

maja 1992., a ne 10. juna 1992., ili približno tog datuma.⁵⁵⁸ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ta greška ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je u vrijeme incidenta u fabrici "Varda" svjedokinja VG024 prepoznala Milana Lukića kao počinioca.

192. Naposljetku, u svjetlu gorenavedenih zaključaka, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je, prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedokinje VG024 da incident nije posmatrala neometano,⁵⁵⁹ Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo "da je s Milanom Lukićem, kada je došao u fabriku 'Varda', bio još jedan muškarac, ali [...] da ne postoje dokazi da su taj čovjek ili bilo koja druga naoružana osoba bili s njim na obali rijeke ili možda pucali u dotične muškarce".⁵⁶⁰

193. U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedokinje VG024.

2. Svjedokinja VG042

194. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da ga je svjedokinja VG042 od ranije poznavala dovoljno da bi ga mogla prepoznati.⁵⁶¹ Konkretno, on tvrdi: (i) da ga je svjedokinja VG042 posljednji put vidjela kad je bio dijete; (ii) da ga zbog razlike u godinama nije mogla vidjeti prije nego što se udala; i (iii) da je pogrešno procijenila da je u vrijeme incidenta imao 40 godina.⁵⁶²

195. Milan Lukić nadalje tvrdi da Pretresno vijeće ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedokinje VG042 "nije pristupilo s krajnjim oprezom", uprkos činjenici da je ona u vrijeme incidenta, prema svom svjedočenju, bila na sopstvenom balkonu, koji je od glavne kapije fabrike "Varda" udaljen 50 metara.⁵⁶³ Konkretno, on tvrdi: (i) da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da iz činjenice da je dijete koje je stajalo na balkonu sa svjedokinjom VG042 moglo prepoznati svog oca slijedi da je i ona njega mogla tačno identifikovati;⁵⁶⁴ (ii) da je dokazni predmet br. P153

⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 263 (gdje se upućuje na VG024, T. 3223 (3. novembar 2008.)), 323.

⁵⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 304.

⁵⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 325.

⁵⁶¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 92-93; Replika Milana Lukića, par. 49. V. takođe žalbeni pretres, AT. 63-64 (14. septembar 2011.).

⁵⁶² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 92-93; Replika Milana Lukića, par. 49. V. takođe žalbeni pretres, AT. 63-64 (14. septembar 2011.).

⁵⁶³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 94-97, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P153. Milan Lukić tvrdi da je, čak i ako se prihvati njena izjava da je imala dobar vid, udaljenost s koje je izvršena identifikacija velika. On dodaje da je vještak odbrane Jenkins u svom svjedočenju rekao da je prilikom obilaska mjesta događaja utvrdio da je svjedokinja VG042 događaje posmatrala s udaljenosti od približno 75-100 metara. On nadalje tvrdi da njena izjava da je dijete koje je bilo na balkonu među žrtvama prepoznalo svog oca ne čini te argumente slabijima jer, što je objekt prepoznavanja poznatiji, to je i vjerovatnoća da će biti tačno prepoznat veća. Prema njegovoj tvrdnji, izjava svjedokinje VG042 tužilaštvu iz oktobra 1998. dalji je primjer njene tendencije da prilikom svjedočenja pretjeruje.

⁵⁶⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 97; Replika Milana Lukića, par. 49.

(fotografija fabrike "Varda") snimljen s takve udaljenosti da svjedokinja VG042 na njemu nije mogla nikoga prepoznati,⁵⁶⁵ i (iii) da svjedokinja VG042 nije mogla na njegovoj kapi vidjeti srpsku zastavu.⁵⁶⁶ Milan Lukić takođe napominje da je svjedokinja VG042, prema svom svjedočenju, ranije ujutro na dan incidenta u fabrici "Varda" vidjela kako jedan čovjek, za kojeg je rekla da je to bio on, odvodi njenog supruga.⁵⁶⁷ Prema njegovoj tvrdnji, Pretresno vijeće je pogriješilo kada nije uzelo u obzir uticaj tog traumatičnog događaja na njenu sposobnost da kasnije prepozna počinioca ubijanja u incidentu u fabrici "Varda".⁵⁶⁸ Naposljetku, Milan Lukić skreće pažnju na izjavu svjedokinje VG042 da je on došao s "vozačem" crvenog "Passata", za kojeg je pretpostavila da je Sredoje Lukić, i tvrdi da Pretresno vijeće na osnovu tog dokaza nije moglo zaključiti da je upravo on – a ne neko drugi – identifikovan kao osoba koja je pucala.⁵⁶⁹

196. U vezi s prethodnim saznanjima svjedokinje VG042 o Milanu Lukiću, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je u trenutku kad je počeo rat prošlo već duže vrijeme kako ga ona nije vidjela i da nije jasno koliko često ga je viđala nakon što je počeo rat.⁵⁷⁰ Međutim, Vijeće je napomenulo da je ona dosljedno tvrdila da je Milan Lukić čovjek kojeg je vidjela kako u jutarnjim satima na dan incidenta dolazi u fabricu "Varda".⁵⁷¹ Pretresno vijeće je zaključilo da svjedokinja VG042, zbog razlike u godinama, Milana Lukića nije mogla prije 1961. redovno viđati u autobusu.⁵⁷² Uprkos tome, Pretresno vijeće je prihvatilo njeno svjedočenje o tome da je Milan Lukić bio prijatelj njenih sinova, da je poznavala njegove roditelje i da je njegov djed bio prijatelj njenog oca.⁵⁷³ Vijeće je takođe napomenulo da je ona znala da je porodica Milana Lukića iz Rujišta.⁵⁷⁴ Pretresno vijeće je nadalje imalo u vidu da je svjedokinja VG042 procijenila da je Milan Lukić u vrijeme incidenta imao 40 godina,⁵⁷⁵ dok je zapravo imao 25.⁵⁷⁶ Međutim, Vijeće je uzelo u obzir da se "činilo da nije sigurna u tu procjenu".⁵⁷⁷ Pretresno vijeće je ta pitanja ocijenilo "s obzirom na [...] iskaz [svjedokinje VG042] o tome otkud [...] poznaje [Milana Lukića]" i zauzelo stav da ga je mogla

⁵⁶⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 96, gdje se upućuje na VG042, T. 2793 (27. oktobar 2008.).

⁵⁶⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 96, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D68, str. 3.

⁵⁶⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 98.

⁵⁶⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 98, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 242. On dodaje da je svjedokinja VG042 bila "potpuno konfuzna u pogledu ključnih događaja" vezanih za incident i da je čovjeka kojeg je u jutarnjim satima vidjela kako joj odvodi supruga možda pobrkala s onim kojeg je vidjela kako ubija sedam žrtava na obali rijeke (Replika Milana Lukića, par. 49).

⁵⁶⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 103.

⁵⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 320-321.

⁵⁷¹ Prvostepena presuda, par. 321.

⁵⁷² Prvostepena presuda, par. 320.

⁵⁷³ Prvostepena presuda, par. 257, 320.

⁵⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 257.

⁵⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 321.

⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 1.

⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 321.

prepoznati tokom incidenta u fabrici "Varda".⁵⁷⁸ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG042 Milana Lukića poznavala od ranije.

197. Žalbeno vijeće će se sada osvrnuti na argument da Pretresno vijeće ocjeni svjedočenja svjedokinje VG042 "nije pristupilo s krajnjim oprezom", uprkos činjenici da je ona taj incident posmatrala s udaljenosti od najmanje 50 metara.⁵⁷⁹ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće pažljivo razmotrilo relevantne aspekte svjedočenja svjedokinje VG042 o dotičnim događajima. Pretresno vijeće je ocijenilo njeno svjedočenje o tome da je ubijanje na obali rijeke posmatrala s udaljenosti od 50-100 metara.⁵⁸⁰ Iako je bilo svjesno sumnji svjedoka odbrane Jenkinsa u pogledu toga da li je svjedokinja VG042 mogla da identifikuje Milana Lukića s takve udaljenosti, Vijeće je prihvatilo njenu izjavu da je u to vrijeme imala dobar vid i da je s balkona na gornjem spratu svoje kuće mogla vidjeti što se događa.⁵⁸¹ Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da dokazni video-materijal snimljen s balkona svjedokinje VG042 pokazuje da se s njega pružao nesmetan pogled na fabriku, portirnicu i put prema rijeci.⁵⁸² Vijeće je nadalje imalo u vidu da je svjedokinja VG042 posmatrala događaje u koje su bili uključeni ljudi koje je poznavala i koje je prepoznala.⁵⁸³ Ono je takođe uzelo u obzir da je kćerka jedne od žrtava sa slične udaljenosti jasno prepoznala svog oca u grupi muškaraca na obali rijeke i zaključilo da ta činjenica potvrđuje izjavu svjedokinje VG042 da je tokom incidenta vidjela šta se događa i prepoznala konkretne osobe.⁵⁸⁴ Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG042 od ranije dovoljno poznavala Milana Lukića.⁵⁸⁵ S obzirom na te okolnosti, Pretresno vijeće je imalo diskreciono pravo da činjenicu da je to dijete moglo da prepozna svog oca među žrtvama uzme u obzir kao jedan od nekoliko faktora u prilog svom zaključku da je i svjedokinja VG042 sa slične udaljenosti mogla da identifikuje Milana Lukića.

198. Žalbeno vijeće napominje da se Pretresno vijeće nije eksplicitno bavilo pitanjem da li je svjedokinja VG042 zaista mogla, kao što je izjavila, "prepoznati" ljude na dokaznom predmetu br. P153, snimku iz vazduha koji prikazuje mjesto na obali Drine gdje je pucano u žrtve.⁵⁸⁶ Međutim, iako je svjedokinja VG042 izjavila da na fotografiji može da prepozna ljude, ona nije tvrdila da ih

⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 321.

⁵⁷⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 94-95.

⁵⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 262, 300.

⁵⁸¹ Prvostepena presuda, par. 300.

⁵⁸² Prvostepena presuda, par. 300.

⁵⁸³ Prvostepena presuda, par. 300.

⁵⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 300.

⁵⁸⁵ V. gore, par. 196.

⁵⁸⁶ V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 96, gdje se upućuje na VG042, T. 2793 (27. oktobar 2008.).

može i identifikovati.⁵⁸⁷ Pretresno vijeće stoga nije pogriješilo kada se prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od svjedokinje VG042 nije bavilo tim pitanjem.

199. Pretresno vijeće se nadalje nije eksplicitno bavilo pitanjem da li je moguće da je svjedokinja VG042 s udaljenosti od 50 metara vidjela da Milan Lukić nosi "maskirn[u] kap[u] poput rugby kape [sa] srpskom zastavom kao oznakom".⁵⁸⁸ Žalbeno vijeće smatra da je to u krajnjoj liniji pitanje vjerodostojnosti i da je Pretresno vijeće bilo u boljem položaju da o tome presudi. Žalbeno vijeće takođe napominje da iz ranije izjave svjedokinje VG042 nije jasno da li je rekla da je vidjela da je Milan Lukić na dan incidenta nosio tačno takvu uniformu ili je ta informacija dio njenog generalnog opisa Milana Lukića i ne odnosi se upravo na taj dan.⁵⁸⁹ U svakom slučaju, Žalbeno vijeće smatra da taj detalj ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je svjedokinja VG042 prepoznala Milana Lukića tokom incidenta u fabrici "Varda".

200. Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije razmotrilo pitanje da li je otmica supruga svjedokinje VG042 koja je izvršena ranije na dan incidenta ostavila na nju traumatične posljedice.⁵⁹⁰ Puka tvrdnja Milana Lukića da ga je svjedokinja VG042 kasnije možda zamijenila s osobom koja je ubila žrtve incidenta u fabrici "Varda" neutemeljena je i spekulativna. Milan Lukić stoga nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom pogledu pogriješilo.

201. Naposljetku, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće zaključilo da je upravo Milan Lukić – a ne neko drugi – identifikovan kao osoba koja je pucala tokom incidenta.⁵⁹¹ Žalbeno vijeće podsjeća da je odbacilo argumente Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da ga je svjedokinja VG042 poznavala od ranije i da ga je mogla identifikovati tokom incidenta. S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo "da je s Milanom Lukićem, kada je došao u fabriku 'Varda', bio još jedan muškarac, ali [...] da ne postoje dokazi da su taj čovjek ili bilo koja druga naoružana osoba bili s njim na obali rijeke ili možda pucali u dotične muškarce".⁵⁹²

⁵⁸⁷ Svjedokinja VG042 osobe na fotografiji nije imenovala, već je samo izjavila da se nalaze na istom mjestu na kojem je tokom incidenta u fabrici "Varda" vidjela Milana Lukića (VG042, T. 2793 (27. oktobar 2008.)).

⁵⁸⁸ Dokazni predmet br. 1D68 (povjerljivo), str. 3. V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 96.

⁵⁸⁹ U dokaznom predmetu br. 1D68, str. 3, svjedokinja VG042 je navela da je Milana Lukića poznavala jer je "bio prijatelj mojih sinova iz djetinjstva. Bio je visok preko 180 cm, smeđe kose, star oko 30 godina. Nosio je maskirnu uniformu, sa maskirnom kapom, poput rugby kape i srpskom zastavom kao oznakom. Znam da mu je porodica iz Rujišta. Lukić je sa osamnaest ili dvadeset godina otišao iz Višegrada da radi u Srbiji."

⁵⁹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 98.

⁵⁹¹ Prvostepena presuda, par. 325.

⁵⁹² Prvostepena presuda, par. 325.

202. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo u ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedokinje VG042.

3. Zaključak

203. Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja dokaza o identifikaciji primijenilo ispravan pravni standard i da nije pogriješilo kada je zaključilo da je Milan Lukić ispravno identifikovan kao čovjek koji je pucao u žrtve tokom incidenta u fabrici "Varda". Iz tog razloga, podosnove Milana Lukića 2(B) i (C) se odbacuju.

D. Dokaz o smrti

204. Pretresno vijeće je zaključilo da su Nusret Aljošević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Hamed Osmanagić, Lutvo Tvrčković i Sabahudin Velagić ubijeni u incidentu u fabrici "Varda".⁵⁹³ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće se prvenstveno oslonilo na svjedočenja svjedoka VG017, VG024 i VG042.⁵⁹⁴

205. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je zaključilo da je smrt gorenavedenih sedam žrtava dokazana van razumne sumnje.⁵⁹⁵ Osim u slučaju Hameda Osmanagića, Pretresno vijeće je, prema njegovoj tvrdnji, svoje zaključke utemeljilo isključivo na dokazima dobijenim od nepouzdanih očevidaca, čija svjedočenja se ne podudaraju s ključnim dokumentima.⁵⁹⁶

206. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da je smrt tih žrtava dokazana van razumne sumnje i da je činjenica da tijela nisu pronađena irelevantna.⁵⁹⁷

207. Milan Lukić replicira da činjenica da tijela nisu pronađena slabi dokaze o smrti žrtava i da, s obzirom na nepodudaranje svjedočenja nepouzdanih očevidaca s ključnim dokumentima, ostali dokazi ne pokazuju da su žrtve umrle kao što je navedeno.⁵⁹⁸

208. Žalbeno vijeće na početku podsjeća da dokazivanje van razumne sumnje da je neka osoba usmrćena ne iziskuje nužno dokaz da je pronađen njen leš. Činjenica smrti žrtve može se, naime, izvesti posrednim zaključivanjem na osnovu ukupnih dokaza predočenih pretresnom vijeću.⁵⁹⁹

⁵⁹³ Prvostepena presuda, par. 329.

⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 307-319.

⁵⁹⁵ Podosnova Milana Lukića 2(A). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 76-78; Replika Milana Lukića, par. 45-46.

⁵⁹⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 77; Replika Milana Lukića, par. 46.

⁵⁹⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 72-73.

⁵⁹⁸ Replika Milana Lukića, par. 45-46.

⁵⁹⁹ V. gore, par. 149.

Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su svjedokinje VG024 i VG042 vjerodostojne⁶⁰⁰ i da su ga ispravno identifikovale kao osobu koja je pucala u žrtve tokom incidenta u fabrici "Varda".⁶⁰¹ Žalbeno vijeće će sada prijeći na razmatranje konkretnih navoda koje je Milan Lukić iznio u vezi s ubistvom tih sedam žrtava.

1. Nepostojanje tijela i potvrda o smrti

209. U vezi s Lutvom Tvrtkovićem, Nusretom Aljoševićem i Mušanom Čančarom, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su oni umrli kao što je navedeno, budući da njihova tijela nisu pronađena niti su za njih predočene potvrde o smrti.⁶⁰²

210. Kada je utvrdilo da je Milan Lukić ubio Lutvu Tvrtkovića, Nusreta Aljoševića i Mušana Čančara u incidentu u fabrici "Varda", Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenja očevidaca VG024, VG042 i VG017.⁶⁰³ Svjedokinja VG024 je u svom svjedočenju rekla da je Milan Lukić odveo Lutvu Tvrtkovića i Nusreta Aljoševića.⁶⁰⁴ Svjedokinja VG042 je u svom svjedočenju izjavila da je vidjela kako Milan Lukić izvodi Lutvu Tvrtkovića, Nusreta Aljoševića i Mušana Čančara, koje je lično poznavala, iz fabrike "Varda"⁶⁰⁵ i vodi ih na obalu rijeke.⁶⁰⁶ Svjedok VG017 je, prema zaključku Pretresnog vijeća, vjerodostojno izjavio da je među žrtvama prepoznao Nusreta Aljoševića.⁶⁰⁷ Svjedokinja VG042 je u svom svjedočenju rekla da je vidjela Milana Lukića kako između ostalih puca u Lutvu Tvrtkovića, Nusreta Aljoševića i Mušana Čančara.⁶⁰⁸ Ta izjava je potkrijepljena svjedočenjem svjedoka VG017 i svjedokinje VG024, utoliko što su oni čuli rafal.⁶⁰⁹

⁶⁰⁰ V. gore, par. 181.

⁶⁰¹ V. gore, par. 193, 202-203.

⁶⁰² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 78; Replika Milana Lukića, par. 45-46.

⁶⁰³ Prvostepena presuda, par. 299-305.

⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 237, 310, 313, gdje se upućuje, između ostalog, na VG024, T. 3225-3226, 3270 (3. novembar 2008.), dokazni predmet br. 2D34 (povjerljivo), str. 5. Pretresno vijeće je zaključilo da činjenica da je svjedokinja VG024 govorila o "Lutvi Tabakoviću" umjesto o "Lutvi Tvrtkoviću" ne dovodi u pitanje identitet te žrtve (v. Prvostepena presuda, par. 239).

⁶⁰⁵ Svjedokinja VG042 je izjavila da ih je dobro poznavala, budući da su joj Lutvo Tvrtković i Nusret Aljošević bili komšije, a Mušan Čančar je "uvijek ... dolazio" pa ga je redovno viđala (v. Prvostepena presuda, par. 238, 309, gdje se upućuje, između ostalog, na VG042, T. 2788, 2791, 2830 (27. oktobar 2008.), dokazni predmet br. 1D68 (povjerljivo), str. 3).

⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 240, 246, 249, gdje se upućuje, između ostalog, na VG042, T. 2789, 2828 (27. oktobar 2008.), VG024, T. 3227 (3. novembar 2008.), VG017, T. 2700, 2704-2705 (9. oktobar 2008.).

⁶⁰⁷ Svjedok VG017 je u svom svjedočenju rekao da je Milan Lukić iz fabrike izveo šest ili sedam radnika i da je jedan od onih koje je prepoznao bio Nusret Aljošević (v. Prvostepena presuda, par. 236, 310-311, gdje se upućuje, između ostalog, na VG017, T. 2735-2736 (9. oktobar 2008.), dokazni predmet br. 1D64 (povjerljivo), str. 2).

⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 240, 309, gdje se upućuje, između ostalog, na VG042, T. 2788-2789, 2828-2829 (27. oktobar 2008.), dokazne predmete br. 1D68 (povjerljivo), str. 3, 1D69 (povjerljivo), str. 3.

⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 246-247, 249, gdje se upućuje, između ostalog, na VG024, T. 3228, 3265-3266 (3. novembar 2008.), VG017, T. 2701 (9. oktobar 2008.).

Pretno vijeće je imalo u vidu i izjavu svjedokinje VG042 da je sutradan vidjela leševe Nusreta Aljoševića i Mušana Čančara.⁶¹⁰

211. Žalbeno vijeće podsjeća da Milan Lukić nije pokazao da je Pretno vijeće pogriješilo kada je za te svjedoke zaključilo da su vjerodostojni i pouzdani.⁶¹¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretno vijeće nije pogriješilo kada je, uprkos nepostojanju tijela i potvrda o smrti za Lutvu Tvrtkovića, Nusreta Aljoševića i Mušana Čančara, zaključilo da je njihova smrt dokazana van razumne sumnje.

2. Navod o nepodudaranju zapisnika o utvrđivanju identiteta s izvještajem o obdukciji

212. Milan Lukić tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Hamed Osmanagić ubijen u incidentu u fabrici "Varda".⁶¹² Prema njegovoj tvrdnji, iz predloženih dokumenata slijedi da je smrt osobe koja je identifikovana kao Hamed Osmanagić nastupila na nepoznatom mjestu i nepoznatog datuma, pri čemu opis facijalnih povreda te osobe iz relevantnog zapisnika o utvrđivanju identiteta⁶¹³ ne odgovara opisu iz izvještaja o obdukciji⁶¹⁴ (dalje u tekstu, zajedno: Dokumenti o identifikaciji).

213. Pretno vijeće je uzelo u obzir izjavu svjedokinje VG042 da je vidjela Milana Lukića kako puca u Hameda Osmanagića.⁶¹⁵ Tužilaštvo se složilo da je Pretno vijeće pogrešno zaključilo da je svjedokinja VG042 kasnije prepoznala leš Hameda Osmanagića, pošto taj zaključak nema potporu u dokazima.⁶¹⁶ Pretno vijeće je nadalje imalo u vidu da je Milan Lukić, prema svjedočenju svjedokinje VG024, izdvojio Hameda Osmanagića, koji je takođe bio u fabrici,⁶¹⁷ i da su i ona i svjedok VG017 nedugo zatim čuli rafal.⁶¹⁸

214. Pretno vijeće je takođe uzelo u obzir Izvještaj o obdukciji, sastavljen za leš o kojem se govori kao o slučaju 361B, kao i Zapisnik o utvrđivanju identiteta, sastavljen za leš koji je identifikovan kao leš Hameda Osmanagića.⁶¹⁹ Pretno vijeće je bilo svjesno činjenice da se ni u

⁶¹⁰ Prvostepena presuda, par. 245, 309.

⁶¹¹ V. gore, par. 177, 181, 203.

⁶¹² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 76-78.

⁶¹³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P124, zapisnik o utvrđivanju identiteta leša Hameda Osmanagića (dalje u tekstu: Zapisnik o utvrđivanju identiteta).

⁶¹⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 78, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P123, izvještaj o obdukciji posmrtnih ostataka iz grobnice na lokalitetu Slap, sačinjen 6. novembra 2000. (dalje u tekstu: Izvještaj o obdukciji).

⁶¹⁵ Prvostepena presuda, par. 240, 309.

⁶¹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 245, 309, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D68 (povjerljivo), str. 3. V. takođe Treći *corrigendum* Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića, 6. decembar 2010. (dalje u tekstu: Treći *corrigendum* Odgovora tužilaštva (Milan Lukić)), par. 3-6.

⁶¹⁷ Prvostepena presuda, par. 237, 313.

⁶¹⁸ Prvostepena presuda, par. 247, 249.

⁶¹⁹ Prvostepena presuda, par. 317.

jednom od tih dokumenata ne navodi vrijeme i mjesto smrti i napomenulo je da se Izvještaj o obdukciji i Zapisnik o utvrđivanju identiteta ne podudaraju u pogledu facijalnih povreda vidljivih na posmrtnim ostacima.⁶²⁰ Pretresno vijeće je takođe napomenulo da je identifikaciju Hameda Osmanagića navedenu u Zapisniku o utvrđivanju identiteta izvršila Azra Osmanagić, njegova kćerka,⁶²¹ i to na osnovu "zaživotn[og] prelom[a] kosti nosa" i pronađene odjeće, uključujući "tamne pantalone s bijelim uzdužnim prugama i svjetloplavu kariranu košulju".⁶²²

215. Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje vještaka tužilaštva Johna Clarka, koji je izjavio da se Dokumenti o identifikaciji odnose na isti leš.⁶²³ Clark je pritom uzeo u obzir povrede žrtve, odjeću pronađenu na lešu i činjenicu da je broj slučaja u oba dokumenta isti.⁶²⁴

216. Uprkos nepodudaranju Izvještaja o obdukciji i Zapisnika o utvrđivanju identiteta u pogledu facijalnih povreda vidljivih na posmrtnim ostacima,⁶²⁵ Pretresno vijeće je Dokumente o identifikaciji prihvatilo kao potkrepu svjedočenja svjedokinje VG042 i svjedokinje VG024 o tome da je Hamed Osmanagić ustrijeljen tokom incidenta u fabrici "Varda".⁶²⁶ Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo u toj ocjeni. S tim u vezi, Žalbeno vijeće ima u vidu da se u Zapisniku o utvrđivanju identiteta kaže da je identifikacija Hameda Osmanagića izvršena na osnovu prisustva zaživotnog preloma kosti nosa,⁶²⁷ dok se u Izvještaju o obdukciji takav prelom ne pominje.⁶²⁸ Međutim, u Izvještaju o obdukciji se precizira da su navedene samo najvažnije povrede, što znači da u njemu nisu opisane sve povrede koje su možda bile uočene na lešu.⁶²⁹

217. Pretresno vijeće se uvjerilo da je Dokumentima o identifikaciji dokazana smrt Hameda Osmanagića kojeg je, prema svjedočenju svjedokinje VG024 i svjedokinje VG042, ubio Milan Lukić.⁶³⁰ Međutim, budući da se ni u jednom od tih dokumenata ne navodi vrijeme i mjesto njegove smrti, Pretresno vijeće je smatralo da se oba dokumenta "mogu koristiti isključivo kao potkrepa iskaza svjedokinja VG042 i VG024 da je Hamed Osmanagić bio žrtva incidenta u fabrici "Varda".⁶³¹

⁶²⁰ Prvostepena presuda, par. 254, 317.

⁶²¹ Prvostepena presuda, par. 254, gdje se upućuje na Zapisnik o utvrđivanju identiteta, str. 2.

⁶²² Prvostepena presuda, par. 254, gdje se upućuje na Zapisnik o utvrđivanju identiteta, str. 2.

⁶²³ Prvostepena presuda, par. 254.

⁶²⁴ Prvostepena presuda, par. 254.

⁶²⁵ Prvostepena presuda, par. 317.

⁶²⁶ Prvostepena presuda, par. 317.

⁶²⁷ Zapisnik o utvrđivanju identiteta, str. 1.

⁶²⁸ Izvještaj o obdukciji, str. 2.

⁶²⁹ Izvještaj o obdukciji, str. 2.

⁶³⁰ Prvostepena presuda, par. 317, 319, 329.

⁶³¹ Prvostepena presuda, par. 317.

218. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Hamed Osmanagić ubijen u incidentu u fabrici "Varda".

3. Navod o nepodudaranju datuma iz izvoda iz matične knjige umrlih s datumom incidenta u fabrici "Varda"

219. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Nedžad Bektaš i Sabahudin Velagić ubijeni 10. juna 1992., pošto datumi navedeni u za njih izdatim izvodima iz matične knjige umrlih ne odgovaraju datumu incidenta u fabrici "Varda".⁶³²

220. Pretresno vijeće je uzelo u obzir: (i) izjavu svjedokinje VG042 da je vidjela Milana Lukića kako puca u Nedžada Bektaša;⁶³³ (ii) izjavu svjedoka VG017 da je vidio Milana Lukića kako odvodi grupu muškaraca, među kojima i Nedžada Bektaša, do Drine i da je ubrzo zatim čuo rafal iz automatskog oružja;⁶³⁴ (iii) izjavu svjedokinje VG024 da je Milan Lukić izdvojio, između ostalog, Sabahudina Velagića i da je nedugo zatim čula rafal;⁶³⁵ i (iv) dalju izjavu svjedokinje VG024 da je otac Sabahudina Velagića otišao na rijeku i kasnije joj potvrdio da je svih sedam muškaraca, uključujući njegovog sina, ubijeno.⁶³⁶

221. Pored toga, Pretresno vijeće je uzelo u obzir izvode iz matične knjige umrlih, u kojima se za Nedžada Bektaša navodi da je umro 10. juna 1992., a za Sabahudina Velagića da je umro 30. maja 1992. godine.⁶³⁷ Iako u prijevodu izvoda iz matične knjige umrlih za Nedžada Bektaša na engleski kao datum smrti pogrešno stoji 19. juni 1992., datum u originalnom dokumentu na b/h/s-u – 10. juni 1992. godine – odgovara datumu incidenta.⁶³⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je taj izvod iz matične knjige umrlih smatralo potvrdom identifikacije Nedžada Bektaša kao žrtve.⁶³⁹ Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir da se u izvodu iz matične knjige umrlih za Sabahudina Velagića kao datum smrti navodi 30. maj 1992. i primijetilo da je on "izdat 1997. godine, tako da postoji mogućnost da je njegova smrt prijavljena tek dugo nakon što je

⁶³² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 78, gdje se upućuje na dokazne predmete br. 1D241, 1D243. Milan Lukić tvrdi da se ti datumi ne podudaraju s datumom incidenta na obali Drine.

⁶³³ Prvostepena presuda, par. 240, 309, gdje se upućuje, između ostalog, na VG042, T. 2788-2789, 2828-2829 (27. oktobar 2008.), dokazne predmete br. 1D68 (povjerljivo), 1D69 (povjerljivo). Tužilaštvo se slaže da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG042 Sabahudina Velagića identifikovala kao žrtvu incidenta (v. Prvostepena presuda, par. 309-310, 316. V. takođe Treći *corrigendum* Odgovora tužilaštva (Milan Lukić), par. 7-10).

⁶³⁴ Prvostepena presuda, par. 249.

⁶³⁵ Prvostepena presuda, par. 237, 246-248, 313.

⁶³⁶ Prvostepena presuda, par. 248.

⁶³⁷ Prvostepena presuda, par. 314, 316.

⁶³⁸ Dokazni predmet br. 1D241. V. takođe Treći *corrigendum* Odgovora tužilaštva (Milan Lukić), par. 11-13.

⁶³⁹ Prvostepena presuda, par. 314.

do nje došlo".⁶⁴⁰ Žalbeno vijeće se stoga uvjerilo da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da datum smrti iz tog izvoda ne dovodi u pitanje druge dosljedne dokaze da je Sabahudin Velagić bio žrtva incidenta u fabrici "Varda".⁶⁴¹

222. U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on ubio Nedžada Bektaša i Sabahudina Velagića u incidentu u fabrici "Varda".

4. Zahtjev za povrat napuštene imovine koji je 1999. podnijela jedna od žrtava iz Optužnice i nepodudarna svjedočenja svjedoka

223. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Ibrišim Memišević ubijen u incidentu u fabrici "Varda", pošto je on 14. maja 1999. podnio zahtjev za povrat napuštene imovine.⁶⁴²

224. Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje VG024 o tome da je vidjela Milana Lukića kako puca u Ibrišima Memiševića⁶⁴³ i da je sutradan pomogla da se on pokopa.⁶⁴⁴ Pored toga, Vijeće je uzelo u obzir da je Milan Lukić, prema svjedočenju svjedokinje VG024, izdvojio Ibrišima Memiševića, zajedno s četiri druge žrtve, u fabrici "Varda"⁶⁴⁵ i da su i ona i svjedok VG017 nedugo zatim čuli rafal.⁶⁴⁶ Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir da iz Dopisa o imovinskim zahtjevima slijedi da je "'Memišević (Hameda) Ibrišim, rođen 05. 02. 1936. godine' podnio [...] zahtjev za povrat imovine u Omeragićima" 14. maja 1999. godine.⁶⁴⁷ Vijeće je zaključilo da Ibrišim Memišević koji se pominje u Dopisu o imovinskim zahtjevima nije isti onaj Ibrišim Memišević koji je poginuo u incidentu u fabrici "Varda".⁶⁴⁸ Štaviše, Žalbeno vijeće primjećuje da se u izvodu iz matične knjige umrlih koji je Pretresno vijeće uvrstilo u spis kao dokaz u prilog činjenici da je Ibrišim Memišević preminuo, kao datum njegovog rođenja navodi 5. april 1954. godine.⁶⁴⁹

⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 316. Pretresno vijeće je primilo na znanje iskaz Ewe Tabeau da, iako je porodica dužna da obavijesti nadležne organe o smrti člana porodice u roku od tri dana, nakon čega se izdaje potvrda o smrti, to tokom rata nije dobro funkcionisalo (Prvostepena presuda, par. 253, gdje se upućuje na Ewa Tabeau, T. 6123 (24. mart 2009.)).

⁶⁴¹ Prvostepena presuda, par. 316.

⁶⁴² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 78, gdje se upućuje na Dopis o imovinskim zahtjevima.

⁶⁴³ Prvostepena presuda, par. 238, 240, 309, gdje se upućuje, između ostalog, na VG042, T. 2788-2789, 2828-2829 (27. oktobar 2008.), dokazne predmete br. 1D68, 1D69.

⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 245, 309.

⁶⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 237, 248, 310, 313.

⁶⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 246-247, 249.

⁶⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 276, gdje se upućuje na Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 2.

⁶⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 315.

⁶⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 275, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D242.

225. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on ubio Ibrišima Memiševića u incidentu u fabrici "Varda".

5. Zaključak

226. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da su Nusret Aljošević, Nedžad Bektaš, Mušan Čančar, Ibrišim Memišević, Hamed Osmanagić, Lutvo Tvrtković i Sabahudin Velagić ubijeni u incidentu u fabrici "Varda". Podosnova Milana Lukića 2(A) se stoga odbacuje.

E. Zaključak

227. Shodno tome, odbacuju se podosnove Milana Lukića 2(A) - (D) i (G).

VIII. LIŠAVANJE ŽIVOTA HAJRE KORIĆ

A. Uvod

228. Pretresno vijeće je zaključilo da je jednog dana između 28. juna 1992. i 5. jula 1992. Hajra Korić, zajedno s drugim ženama i djecom, Muslimanima, čekala u jednoj kući u naselju Potok u Višegradu da se priključi konvoju za Makedoniju.⁶⁵⁰ Milan Lukić je, prema zaključku Pretresnog vijeća, izdvojio Hajru Korić iz te grupe i dvaput je ustrijelio, sa smrtnom posljedicom.⁶⁵¹ Vijeće je svoje zaključke zasnovalo na dokazima dobijenim od očevidaca: svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2.⁶⁵²

229. Pretresno vijeće je Milana Lukića proglasilo krivim za ubistvo, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja i kao zločin protiv čovječnosti.⁶⁵³

230. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo:⁶⁵⁴ (i) da su svjedokinja VG035 i svjedokinja CW2 vjerodostojne;⁶⁵⁵ (ii) da su ga mogle identifikovati kao počinioca ubistva Hajre Korić;⁶⁵⁶ i (iii) da je pucanje u Hajru Korić imalo smrtnu posljedicu.⁶⁵⁷

B. Vjerodostojnost

231. Pretresno vijeće je i za svjedokinju VG035 i za svjedokinju CW2 zaključilo da su vjerodostojne i da njihovo svjedočenje nije dovedeno u pitanje tokom unakrsnog ispitivanja.⁶⁵⁸

232. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada je za svjedokinju CW2 zaključilo da je vjerodostojna uprkos tome što je u razgovoru s predstavnicima Udruženja (dalje u tekstu: Izjava svjedokinje CW2 Udruženju) izjavila da je u Hajru Korić pucao neko drugi, a ne on;⁶⁵⁹ (ii) kada za svjedokinju VG035 i svjedokinju CW2 nije zaključilo da je njihova vjerodostojnost dovedena u pitanje činjenicom da su dale netačan opis njegovog fizičkog izgleda,⁶⁶⁰

⁶⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 742, 754, 758.

⁶⁵¹ Prvostepena presuda, par. 754, 758, 925.

⁶⁵² Prvostepena presuda, par. 742, 755-756, 758.

⁶⁵³ Prvostepena presuda, par. 927, 1099.

⁶⁵⁴ Peta žalbena osnova Milana Lukića.

⁶⁵⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 295-298, 301; Replika Milana Lukića, par. 109-112.

⁶⁵⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 283-294; Replika Milana Lukića, par. 108. Milan Lukić je povukao podosnovu 5(A) (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 282).

⁶⁵⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 299-300; Replika Milana Lukića, par. 113.

⁶⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 755-756, 758.

⁶⁵⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 296, gdje se upućuje na Izjavu svjedokinje CW2 Udruženju. V. također Replika Milana Lukića, par. 111.

⁶⁶⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 286, 296; Replika Milana Lukića, par. 109-111. Milan Lukić konkretno tvrdi da činjenica da ga je svjedokinja CW2 opisala kao plavokosog dovodi u sumnju njenu vjerodostojnost. Svjedokinja VG035 je, prema njegovoj daljoj tvrdnji, za njega pogrešno navela da ima plave oči i mladeže po cijelom tijelu. Takva

(iii) kada nije pridalo primjerenu pažnju izjavi svjedokinje VG035 da je on Hajru Korić, kada je pokušala da ga zagrlji, šutnuo s leđa, što je, tvrdi, "nemoguće zamisliti, osim ako Hajra Korić nije hodala natraške";⁶⁶¹ i (iv) kada nije zaključilo da je vjerodostojnost svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2 dovedena u pitanje znatnim nepodudaranjem njihovih svjedočenja.⁶⁶²

233. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je, nakon što je uzelo u obzir Izjavu svjedokinje CW2 Udruženju, za njeno svjedočenje zaključilo da je vjerodostojno.⁶⁶³ Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je zaključilo da opis fizičkog izgleda Milana Lukića koji su dale svjedokinja CW2 i svjedokinja VG035 ne čini njihova svjedočenja nevjerodostojnim.⁶⁶⁴ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su svjedokinja VG035 i svjedokinja CW2 vjerodostojne uprkos nepodudarnostima između njihovih svjedočenja.⁶⁶⁵

234. Pretresno vijeće je napomenulo da se Milan Lukić, kada je iznio tvrdnju da je u Hajru Korić pucao neko drugi, a ne on, pozvao na Izjavu svjedokinje CW2 Udruženju, u kojoj je ona rekla da je Hajru Korić izdvojio, u nju pucao i ubio je neki drugi čovjek.⁶⁶⁶ Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je u izjavi od 6. avgusta 2008. svjedokinja CW2 rekla da je Milan Lukić ispalio dva metka u Hajru Korić.⁶⁶⁷ Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir da je svjedokinja CW2 u unakrsnom ispitivanju izjavila: "Ja koliko se god sjećam da sam uvijek pričala da je Milan Lukić ubio Hajru, ko što i jeste. Ja nisam uopšte rekla da je neko drugi."⁶⁶⁸ S tim u vezi, Žalbeno vijeće napominje da je na istoj stranici Izjave svjedokinje CW2 Udruženju na koju se Milan Lukić pozvao na suđenju svjedokinja CW2 takođe rekla da je u Hajru Korić još jedan metak ispalio on.⁶⁶⁹ Prema tome, iako je iz Izjave svjedokinje CW2 Udruženju nejasno ko je ispalio prvi hitac, njena izjava od 6. avgusta 2008. i njen iskaz u sudnici nedvosmisleno pokazuju da je Hajru Korić ubio Milan Lukić. Žalbeno vijeće podsjeća da "pretresno vijeće ima diskreciono pravo da iskaz nekog svjedoka prihvati bez obzira na to što se ne podudara s njegovim ranijim izjavama, jer je na njemu da utvrdi da li je neka navodna

sumnja u vjerodostojnost svjedoka mora se, kako tvrdi, riješiti u korist optuženog (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 296; Replika Milana Lukića, par. 110).

⁶⁶¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 298.

⁶⁶² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 297-298, 301; Replika Milana Lukića, par. 111. Milan Lukić tvrdi da se izjava svjedokinje VG035 da je, kad je pucao u Hajru Korić, bio u "grupi" kosi s izjavom svjedokinje CW2 da je bio s jednom osobom. Prema njegovoj daljoj tvrdnji, njihova svjedočenja se ne podudaraju u pogledu načina na koji je Hajra Korić ustrijeljena i razgovora o tome gdje su joj suprug i sin koji je vodila s čovjekom koji je napao (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 297-298; Replika Milana Lukića, par. 111).

⁶⁶³ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 204-205.

⁶⁶⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 196-197, 203.

⁶⁶⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 206, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 756.

⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 749, gdje se upućuje na Izjavu svjedokinje CW2 Udruženju, str. 5.

⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 750, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P336 (povjerljivo), str. 43.

⁶⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 751, gdje se upućuje na CW2, T. 7070 (9. april 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

⁶⁶⁹ Izjava svjedokinje CW2 Udruženju, str. 5: "U Hajru je zatim ispaljen još jedan hitac, a ispalio ga je Milan Lukić."

nepodudarnost dovoljna da dovede u sumnju dokaze dobijene od dotičnog svjedoka".⁶⁷⁰ Pretresno vijeće, koje je imalo priliku da posmatra držanje svjedokinje CW2 tokom svjedočenja, zaključilo je da je "CW2 u svom svjedočenju u sudnici ostala pri tvrdnji da je Hajru Korić ustrijelio Milan Lukić, i smatra[lo] [je] da je ona istiniti svjedok".⁶⁷¹ Milan Lukić nije pokazao da taj dio svjedočenja svjedokinje CW2 čini zaključak Pretresnog vijeća da je ona vjerodostojna nerazumnim.

235. Žalbeno vijeće će sada prijeći na tvrdnju Milana Lukića da je vjerodostojnost i svjedokinje CW2 i svjedokinje VG035 dovedena u pitanje time što su dale netačan opis njegovog fizičkog izgleda.⁶⁷² Žalbeno vijeće napominje da je svjedokinja CW2 u svom svjedočenju netačno navela da Milan Lukić ima plavu kosu.⁶⁷³ Bez obzira na njen opis fizičkog izgleda Milana Lukića, Pretresno vijeće se uvjerilo da njena vjerodostojnost nije dovedena u pitanje tokom unakrsnog ispitivanja⁶⁷⁴ i da ga je ona od ranije poznavala dovoljno da bi ga mogla prepoznati kada je Hajra Korić ubijena.⁶⁷⁵ S tim u vezi, Vijeće je napomenulo da je ona Milana Lukića poznavala zato što je sredinom ili krajem juna 1992. nekoliko puta dolazio u kuću u kojoj je boravila.⁶⁷⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja u određivanju težine i vjerodostojnosti koje je primjereno pridati svjedočenju nekog svjedoka.⁶⁷⁷ S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da činjenica da se Pretresno vijeće nije konkretno bavilo time kako se svjedokinja CW2 sjećala boje njegove kose čini nerazumnim njegov zaključak da je ona vjerodostojna.

236. Što se tiče svjedokinje VG035, Pretresno vijeće je napomenulo da je ona u izjavi iz 1998. Milana Lukića opisala kao čovjeka plavih očiju s mladežima po tijelu.⁶⁷⁸ Milan Lukić je svjedokinja VG035 tokom unakrsnog ispitivanja suočio s tom njenom ranijom izjavom.⁶⁷⁹ Pretresno vijeće je napomenulo da je ona odgovorila da se ne sjeća da je rekla da Milan Lukić ima plave oči⁶⁸⁰ i da je ostala pri tvrdnji da je "imao obilježje po tijelu".⁶⁸¹ Pretresno vijeće je primilo na znanje izjavu svjedokinje VG035 da nije imala priliku da pregleda zapis svoje izjave iz 1998. na

⁶⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*, par. 190, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Rukundo*, par. 86; Drugostepenu presudu u predmetu *Kajelijeli*, par. 96.

⁶⁷¹ Prvostepena presuda, par. 756.

⁶⁷² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 286, 296; Replika Milana Lukića, par. 109-111.

⁶⁷³ CW2, T. 7079-7080 (9. april 2009.); dokazni predmet br. P336 (povjerljivo), str. 29.

⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 755.

⁶⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 755. V. takođe Prvostepena presuda, par. 699, 747.

⁶⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 699, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P336 (povjerljivo), str. 29-30. V. takođe Prvostepena presuda, par. 747-748, 755.

⁶⁷⁷ V. gore, par. 86.

⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 697, 747.

⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 697, gdje se upućuje na VG035, T. 1714-1715 (djelimično zatvorena sjednica), 1718-1719 (15. septembar 2008.).

⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 697, gdje se upućuje na VG035, T. 1714-1715 (djelimično zatvorena sjednica), 1718-1719 (15. septembar 2008.).

⁶⁸¹ Prvostepena presuda, par. 697, 747, 755.

b/h/s-u kako bi se uvjerila da on tačno odražava ono što je rekla.⁶⁸² Pretresno vijeće je takođe smatralo da je svjedokinja VG035 Milana Lukića od ranije poznavala dovoljno da bi ga mogla prepoznati kada je pucao u Hajru Korić.⁶⁸³ Pretresno vijeće je zaključilo da vjerodostojnost svjedokinje VG035 nije dovedena u pitanje njenim opisom Milana Lukića.⁶⁸⁴ S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je svjedokinja VG035 vjerodostojna.

237. Žalbeno vijeće će sada razmotriti argument Milana Lukića da je izjavu svjedokinje VG035 da je on Hajru Korić šutnuo s leđa dok ga je pokušavala zagrliti "nemoguće zamisliti, osim ako Hajra Korić nije hodala natraške".⁶⁸⁵ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir taj dio svjedočenja svjedokinje VG035⁶⁸⁶ i da ga je ocijenilo zajedno s preostalim dijelom njenog detaljnog prikaza Lukićevog pucanja u Hajru Korić.⁶⁸⁷ Na osnovu ukupnih dokaza dobijenih od te svjedokinje, Pretresno vijeće je zaključilo da je ona vjerodostojna i pouzdana.⁶⁸⁸ Milan Lukić naprosto tvrdi da Pretresno vijeće jedan ograničeni dio svjedočenja svjedokinje VG035 nije protumačilo na određeni način, ne pokazujući da je zaključak Vijeća o njenoj vjerodostojnosti nerazuman. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza dobijenih od svjedokinje VG035.

238. Što se tiče navoda o nepodudaranju svjedočenja svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2, Pretresno vijeće se nije bavilo pitanjem eventualnog neslaganja izjave svjedokinje VG035 da je Milan Lukić, kad je pucao u Hajru Korić, bio s grupom ljudi, s izjavom svjedokinje CW2 da je bio sa samo jednom osobom.⁶⁸⁹ Međutim, Žalbeno vijeće smatra da je ta dva prikaza moguće pomiriti. I svjedokinja VG035 i svjedokinja CW2 u svojim svjedočenjima su izjavile da su, idući od žene do žene, Hajru Korić tražili Milan Lukić i još jedan čovjek.⁶⁹⁰ Prema tome, između njihovih svjedočenja nema neslaganja u pogledu prisustva drugih ljudi i tvrdnja Milana Lukića u vezi s tim ne stoji.

⁶⁸² Prvostepena presuda, par. 697, 747.

⁶⁸³ Prvostepena presuda, par. 755.

⁶⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 755.

⁶⁸⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 298.

⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, fusnota 2419.

⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 741-747.

⁶⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 755-756, 758.

⁶⁸⁹ V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 297; Replika Milana Lukića, par. 111.

⁶⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 744-745, gdje se upućuje na VG035, T. 1687, 1701, 1703 (15. septembar 2008.), dokazne predmete br. 1D44 (povjerljivo), str. 6, P336 (povjerljivo), str. 42-43.

239. Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da su od svjedokinje VG035 dobijeni dokazi da su Milan Lukić i Hajra Korić razgovarali o tome gdje su joj suprug i sin,⁶⁹¹ dok svjedokinja CW2 u svom svjedočenju nije pomenula taj razgovor. Mada Pretresno vijeće nije eksplicitno razmotrilo tu razliku između njihovih svjedočenja, Žalbeno vijeće napominje da svjedokinja CW2 o tome nije unakrsno ispitana.⁶⁹² Prema tome, Milan Lukić nije pokazao da se njihova svjedočenja u tom pogledu ne podudaraju. Njegova argumentacija u vezi s tim pitanjem se stoga odbacuje.

240. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su svjedočenja svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2 vjerodostojna.

C. Identifikacija Milana Lukića

241. Pretresno vijeće se uvjerilo da su svjedokinja CW2 i svjedokinja VG035 Milana Lukića od ranije poznavale dovoljno da bi ga mogle prepoznati kada je pucao u Hajru Korić.⁶⁹³ Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja CW2 Milana Lukića znala od ranije i da se u junu 1992. s njim sretala u raznim prilikama.⁶⁹⁴ Pretresno vijeće je također zaključio da se Milan Lukić, prije incidenta, svjedokinji VG035 predstavio i da ju je tri puta silovao.⁶⁹⁵ Pretresno vijeće je imalo u vidu i svjedočenje svjedokinje VG035 o tome da je Milan Lukić nju i svjedokinju CW2 opljačkao.⁶⁹⁶

242. U vezi sa svjedokinjom VG035, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada je dopustilo da ona izvrši identifikaciju u sudnici,⁶⁹⁷ i (ii) kada se oslonilo na to što ga je tom prilikom prepoznala, pošto ga na foto-panelu koji joj je pokazan 2001. nije identifikovala, dok u svojoj izjavi iz 1998. jeste.⁶⁹⁸ U vezi sa svjedokinjom CW2, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da ga je mogla prepoznati kao osobu koja je ubila Hajru Korić, budući da su njena prethodna saznanja o njemu bila ograničena.⁶⁹⁹ Konkretno, Milan Lukić za

⁶⁹¹ VG035, T. 1687 (15. septembar 2008.); dokazni predmet br. 1D44 (povjerljivo), str. 6.

⁶⁹² V. CW2, T. 7062-7064 (9. april 2009.).

⁶⁹³ Prvostepena presuda, par. 755. V. također Prvostepena presuda, par. 695-699, 747-748.

⁶⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 755. V. također Prvostepena presuda, par. 695-699, 747-748.

⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 755. V. također Prvostepena presuda, par. 695-699, 747.

⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 696.

⁶⁹⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 283-284, 287, 290.

⁶⁹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 288-289. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je prihvatilo objašnjenje svjedokinje VG035 da ga iz straha za svoju sigurnost namjerno nije identifikovala i da je "čekala ovaj trenutak da [je] uhapše[n]". On tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao prihvatiti tvrdnju da je ona 2001. čekala "pravi trenutak" da ga identifikuje, pošto je to u izjavi iz 1998. već učinila.

⁶⁹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 292-293; Replika Milana Lukića, par. 108.

svjedokinju CW2 tvrdi: (i) da je mislila da su Sredoje Lukić i on braća; (ii) da ga nije lično poznavala; i (iii) da nije mogla da se sjeti šta je nosio niti ko je bio vojnik koji je bio s njim.⁷⁰⁰

243. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće postupilo razumno kada je prihvatilo objašnjenje svjedokinje VG035 zašto Milana Lukića nije identifikovala na foto-panelu 2001. godine.⁷⁰¹ Prema tvrdnji tužilaštva, zaključak Pretresnog vijeća da su svjedokinja VG035 i svjedokinja CW2 prepoznale Milana Lukića na dan kada je ubijena Hajra Korić je razuman.⁷⁰²

244. Pretresno vijeće je napomenulo da je svjedokinja VG035 identifikovala Milana Lukića u sudnici.⁷⁰³ Vijeće je na kraju, na osnovu toga što je ona Milana Lukića znala iz njihovih ranijih susreta, zaključilo da ga je "od ranije poznaval[a] dovoljno da [...] ga [je] mogl[a] prepoznati kada je pucao u Hajru Korić".⁷⁰⁴ Iz tog razloga, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pridalo neprimjerenu težinu identifikaciji u sudnici.⁷⁰⁵ Argumentacija Milana Lukića u vezi s tim pitanjem se stoga odbacuje.

245. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić u junu 1992. došao u kuću svjedokinje VG035, predstavio se imenom i tri puta je silovao.⁷⁰⁶ Prema svjedočenju svjedokinje VG035, on je i nju i svjedokinju CW2 opljačkao.⁷⁰⁷ Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da svjedokinja VG035 Milana Lukića nije identifikovala na fotografijama koje su joj pokazane 2001. i prihvatilo je njeno objašnjenje da je, kada je zamoljena da ga identifikuje, bila "uistinu veoma uplašena i uzrujana" jer, kako je rekla, "bila [sam] pod velikim stresom, traumom, borbom za životom. Kod doktora sam bila. Bila je borba za život."⁷⁰⁸ S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od svjedokinje VG035.

246. Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja CW2 Milana Lukića od ranije poznavala dovoljno da bi ga mogla prepoznati kada je Hajra Korić ubijena.⁷⁰⁹ Pretresno vijeće je u tom kontekstu uzelo u obzir činjenicu da je svjedokinja CW2 pogrešno mislila da su Milan Lukić i

⁷⁰⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 293.

⁷⁰¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 198. Tužilaštvo nadalje odgovara da tu argumentaciju treba odbaciti bez razmatranja, zbog toga: (i) što se u njoj zanemaruju relevantni činjenični zaključci; (ii) ponavljaju argumenti izneseni u prvostepenom postupku, pri čemu se ne pokazuje da je napravljena greška; (iii) tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo dovoljnu težinu određenim dokazima; i (iv) što Milan Lukić nastoji da ocjenu dokaza koju je donijelo Pretresno vijeće zamijeni svojom (Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 199).

⁷⁰² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 193-203.

⁷⁰³ Prvostepena presuda, par. 698, 747.

⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 747, 755.

⁷⁰⁵ Upor. gore, par. 120.

⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 755. V. takođe Prvostepena presuda, par. 695-696, 747.

⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 696.

⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 697, 728.

Sredoje Lukić braća.⁷¹⁰ Pretresno vijeće je takođe imalo u vidu izjavu svjedokinje CW2 da je Milana Lukića znala iz viđenja.⁷¹¹ Pored toga, svjedokinja CW2 se s Milanom Lukićem u junu susrela nekoliko puta prije incidenta. Sredinom ili krajem juna, Milan Lukić je došao u kuću u kojoj su svjedokinja CW2 i njena porodica boravili i rekao im da napuste teritoriju pod kontrolom Srba.⁷¹² Nadalje, Milan Lukić je došao u kuću u kojoj su svjedokinja CW2 i svjedokinja VG035 boravile i predstavio se imenom.⁷¹³ Sutradan se vratio nekoliko puta, silovao svjedokinju VG035 i opljačkao i nju i svjedokinju CW2.⁷¹⁴

247. Suprotno tvrdnji Milana Lukića,⁷¹⁵ svjedokinja CW2 u svom svjedočenju jeste navela šta je on nosio kada je krajem juna 1992. došao u njenu kuću; naime, rekla je da je nosio šarenu uniformu.⁷¹⁶ Iako se Pretresno vijeće nije eksplicitno bavilo činjenicom da svjedokinja CW2 nije mogla da se sjeti vojnika koji je s Milanom Lukićem došao u njenu kuću,⁷¹⁷ Žalbeno vijeće smatra da to ne dovodi u pitanje njegov zaključak da je mogla da prepozna Lukića. S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od svjedokinje CW2.

D. Dokaz o smrti

248. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Hajra Korić umrla jer je na nju pucano, zbog toga što je taj zaključak zasnovan isključivo na svjedočenjima nepouzdanih svjedoka, kao i zato što: (i) kao dokaz nije predložena potvrda o smrti; (ii) njeno tijelo nije pronađeno; i (iii) ona nije uključena u Tužiočev pregled podataka o žrtvama, tabelu s podacima o žrtvama koje je prikupila vještak tužilaštva demograf Ewa Tabeau.⁷¹⁸

249. Žalbeno vijeće smatra da su argumenti Milana Lukića neutemeljeni. Žalbeno vijeće ovdje podsjeća da se za dokazivanje smrti van razumne sumnje ne postavlja uslov da je predložena potvrda o smrti niti da je tijelo žrtve pronađeno,⁷¹⁹ nego se činjenica smrti žrtve može izvesti posrednim zaključivanjem na osnovu ukupnih dokaza predloženih pretresnom vijeću.⁷²⁰ U ovom slučaju, Pretresno vijeće je prihvatilo izjavu svjedokinje VG035 da, "[n]akon što je bila pogođena, Hajra

⁷⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 699. V. takođe Prvostepena presuda, par. 748, 755.

⁷¹⁰ Prvostepena presuda, par. 699 (gdje se upućuje na CW2, T. 7079-7080 (9. april 2009.)), 748.

⁷¹¹ Prvostepena presuda, par. 699, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P336, str. 29-30.

⁷¹² Prvostepena presuda, par. 699, 748, 755.

⁷¹³ Prvostepena presuda, par. 695-696, 699, 755.

⁷¹⁴ Prvostepena presuda, par. 695-696, 699, 755.

⁷¹⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 293.

⁷¹⁶ Dokazni predmet br. P336 (povjerljivo), str. 30.

⁷¹⁷ V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 293, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 336, str. 30.

⁷¹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 299-300; Replika Milana Lukića, par. 113.

⁷¹⁹ V. gore, par. 149.

Korić nije više pokazivala znake života" i da joj je sutradan ujutro svekrva rekla da je vidjela njen leš.⁷²¹ Pretresno vijeće je nadalje prihvatilo svjedočenje svjedokinje CW2 o tome da je u Hajru Korić pucao Milan Lukić.⁷²² Žalbena vijeće takođe podsjeća da je odbacilo prigovore Milana Lukića u vezi s vjerodostojnošću svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2.⁷²³ S obzirom na te okolnosti, Žalbena vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom pogledu napravilo grešku.

250. Iako se Pretresno vijeće oslonilo na Tužiočev pregled podataka o žrtvama prilikom donošenja zaključaka u vezi sa žrtvama incidenta na obali Drine, incidenta u fabrici "Varda", incidenta u Pionirskoj ulici i incidenta na Bikavcu,⁷²⁴ ono se na njega nije oslanjalo kako bi utvrdilo da je Hajra Korić lišena života. Zaključak o njenoj smrti Pretresno vijeće je, umjesto toga, donijelo na osnovu svjedočenja svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2.⁷²⁵ Žalbena vijeće podsjeća da se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je na osnovu dokaza dobijenih od očevidaca – svjedokinje VG035 i svjedokinje CW2 – zaključilo da je Milan Lukić pucao u Hajru Korić i ubio je. Iz tog razloga, Milan Lukić nije pokazao da činjenica da Hajra Korić nije navedena u Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća. Shodno tome, argument Milana Lukića se odbacuje.

E. Zaključak

251. Iz gorenavedenih razloga, Žalbena vijeće odbacuje petu žalbenu osnovu Milana Lukića.

⁷²⁰ V. gore, par. 149.

⁷²¹ Prvostepena presuda, par. 745-746, 758.

⁷²² Prvostepena presuda, par. 745 (gdje se upućuje na dokazni predmet br. P336, str. 43-44), 751 (gdje se upućuje na CW2, T. 7070, 7076-7077, 7084 (9. april 2009.)), 758.

⁷²³ V. gore, par. 240.

⁷²⁴ V., između ostalog, Prvostepena presuda, par. 199, 318, 389, 392, 396, 663, 710.

⁷²⁵ Prvostepena presuda, par. 754, 758.

IX. INCIDENT U PIONIRSKOJ ULICI

A. Uvod

252. Pretresno vijeće je zaključilo da su 14. juna 1992. Milan Lukić i Sredoje Lukić, zajedno s grupom naoružanih muškaraca, bili prisutni u Memićevoj kući u Pionirskoj ulici u Višegradu, gdje je bila zatočena grupa iz Koritnika.⁷²⁶ Ljudi iz te grupe su opljačkani i nad njima su izvršene druge kriminalne radnje,⁷²⁷ a Milan Lukić, Sredoje Lukić i grupa naoružanih muškaraca kasnije su ih premjestili u Omeragićevu kuću u Pionirskoj ulici i tamo zaključali.⁷²⁸ Milan Lukić i drugi naoružani muškarci tu su kuću zatim zapalili i u one koji su pokušavali da pobjegnu pucali, čime su ubili najmanje 59 ljudi.⁷²⁹ U vezi s incidentom u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o identifikaciji dobijene od svjedoka tužilaštva VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101, VG115 i Huse Kurspahića.⁷³⁰ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze o alibiju koje su izveli Milan Lukić i Sredoje Lukić, kao i dokaze tužilaštva izvedene u svrhu pobijanja alibija.⁷³¹

253. Žalbeno vijeće će najprije razmotriti prigovore Milana Lukića i Sredoja Lukića u vezi sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Vasiljević bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici i u vezi s vjerodostojnošću svjedoka tužilaštva koji su ga identifikovali za vrijeme incidenta.⁷³² Nakon toga, Žalbeno vijeće će prijeći na razmatranje preostale argumentacije Milana Lukića i Sredoja Lukića u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici. Argumentacija Milana Lukića u vezi s istrebljivanjem biće razmotrena u poglavlju XI.

B. Navodne greške u vezi s Vasiljevićem

254. Nakon što je razmotrilo svjedočenja svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101, Pretresno vijeće je većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Robinsona, zaključilo da je Vasiljević 14. juna 1992. bio prisutan u Pionirskoj ulici prilikom pljačkanja grupe iz Koritnika (dalje u tekstu: pljačka), premještanja i požara u Omeragićevoj kući.⁷³³ Vijeće je nadalje jednoglasno zaključilo da

⁷²⁶ Prvostepena presuda, par. 631, 637.

⁷²⁷ Prvostepena presuda, par. 555, 592-594, 596, 631, 637.

⁷²⁸ Prvostepena presuda, par. 569, 606-607, 612, 631, 637.

⁷²⁹ Prvostepena presuda, par. 569, 612-613.

⁷³⁰ Prvostepena presuda, par. 578-613.

⁷³¹ Prvostepena presuda, par. 614-637.

⁷³² V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 172-190; Replika Milana Lukića, par. 76-79; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 226-235; Replika Sredoja Lukića, par. 82-85; žalbeni pretres, AT. 60-61, 111-112 (14. septembar 2011.).

⁷³³ Prvostepena presuda, par. 577.

odbrana "ni[je] uspjel[a] osporiti vjerodostojnost svjedoka koji su identifikovali Milana Lukića i Sredoja Lukića kao osobe prisutne tokom događaja u vezi s Pionirskom ulicom".⁷³⁴

1. Argumentacija strana

255. Žalioci tvrde da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Vasiljević bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.⁷³⁵ Prema njihovoj tvrdnji, Pretresno vijeće je pogrešno primijenilo pravo kada je donijelo zaključak drugačiji od onog do kojeg je došlo pretresno vijeće u predmetu *Vasiljević* koje je, nakon što je razmotrilo dokaze o Vasiljevićevom alibiju, zaključilo da on nije bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.⁷³⁶ Bez obzira na to što zaključci pretresnih vijeća nisu obavezujući, činjenica da su u ovom konkretnom slučaju na osnovu identičnih dokaza doneseni suprotni zaključci baca sjenu, kako tvrde žalioци, na nasljeđe Međunarodnog suda i narušava unutrašnju dosljednost njegove prakse.⁷³⁷ Žalioci takođe tvrde da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je za medicinsku dokumentaciju o Vasiljevićevom liječenju u bolnici u Užicu 14. juna 1992. iz dokaznog predmeta br. 1D38.6 (dalje u tekstu: dokumentacija iz bolnice u Užicu)⁷³⁸ zaključilo da je lažna, posebno zato što je formalno primilo na znanje zaključak pretresnog vijeća u predmetu *Vasiljević* da je taj dokazni predmet pouzdan.⁷³⁹ Pored toga, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je odlučilo da se ne oslanja na dokazni predmet br. 1D39 – bilješku iz protokola bolesnika u vezi s Vasiljevićevim liječenjem u Domu zdravlja Višegrad 14. juna 1992. godine (dalje u tekstu: bilješka iz registra) – zbog toga što nije preveden.⁷⁴⁰ Pretresno vijeće je, prema tvrdnji žalilaca, pogriješilo u ocjeni svjedočenja dr Rabyja na suđenju u ovom predmetu i odluci da se na njega osloni.⁷⁴¹ Sredoje Lukić tvrdi da su greške koje je Pretresno vijeće napravilo uticale na ocjenu dokaza i da svjedoče o njegovoj "očiglednoj pristrasnosti".⁷⁴²

⁷³⁴ Prvostepena presuda, par. 577.

⁷³⁵ Podosnove Milana Lukića 3(D) - (F); sedma žalbena osnova Sredoja Lukića (djelimično).

⁷³⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 173; Replika Milana Lukića, par. 79; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 226; žalbeni pretres, AT. 60 (14. septembar 2011.).

⁷³⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 173; Replika Milana Lukića, par. 79; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 226.

⁷³⁸ Dokazni predmet br. 1D38.6 (povjerljivo).

⁷³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 175, 182-183; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 227-233; Replika Sredoja Lukića, par. 81-83.

⁷⁴⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 177-181; Replika Milana Lukića, par. 77.

⁷⁴¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 182-183; Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 224-225.

⁷⁴² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 234.

256. Uz to, oba žalioca tvrde da je činjenicu da su svjedoci tužilaštva pogrešno identifikovali Vasiljevića kao prisutnog tokom incidenta u Pionirskoj ulici trebalo smatrati faktorom koji dovodi u pitanje pouzdanost njihove identifikacije Milana Lukića i Sredoja Lukića.⁷⁴³

257. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće eksplicitno razmotrilo zaključak iz Prvostepene presude u predmetu *Vasiljević* u vezi s dokazima u prilog Vasiljevićevom alibiju, ali je imalo pravo da donese drugačiji zaključak.⁷⁴⁴ Tužilaštvo ističe da se činjenice o kojima je presuđeno koje pretresno vijeće prihvati mogu pobijati dokazima predočenim na suđenju i da je u ovom predmetu Pretresno vijeće svoje zaključke utemeljilo na dokazima koji pokazuju da je Vasiljević, da bi potkrijepio svoj alibi, dostavio lažni rendgenski snimak.⁷⁴⁵

258. Što se tiče bilješke iz registra, tužilaštvo tvrdi da je strana u postupku koja želi da se pozove na neki dokument dužna da, ako je to potrebno, dostavi njegov traženi prijevod.⁷⁴⁶ Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Milan Lukić priznao da nije dostavio prijevod tog dokaznog predmeta.⁷⁴⁷ Pretresno vijeće je, prema tvrdnji tužilaštva, postupilo ispravno kada se oslonilo na svjedočenje dr Rabyja i razumno je zaključilo da Vasiljevićeva medicinska dokumentacija ne dovodi u sumnju vjerodostojna i pouzdana svjedočenja svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101 o tome da su ga prepoznali.⁷⁴⁸ Tužilaštvo takođe tvrdi da Sredoje Lukić nije potkrijepio svoj navod o pristrasnosti.⁷⁴⁹ Naposlijetku, tužilaštvo tvrdi da, čak i da su svjedoci pogriješili u vezi s Vasiljevićevim prisustvom, to ne bi dovelo u pitanje vjerodostojnost njihove identifikacije ni Milana Lukića ni Sredoja Lukića.⁷⁵⁰

259. Sredoje Lukić replicira da tužilaštvo na suđenju nije predočilo nikakve relevantne dokaze u svrhu pobijanja i da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se nije oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno u predmetu *Vasiljević*.⁷⁵¹

⁷⁴³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 184-190; Replika Milana Lukića, par. 78; Replika Sredoja Lukića, par. 84; žalbeni pretres, AT. 60-61, 111-112 (14. septembar 2011.).

⁷⁴⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 134-135; Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 132-133; žalbeni pretres, AT. 87 (14. septembar 2011.).

⁷⁴⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 137; Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 134; žalbeni pretres, AT. 91 (14. septembar 2011.).

⁷⁴⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 136.

⁷⁴⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 136. Tužilaštvo nadalje tvrdi da su dokazne predmete tužilaštva na koje se Pretresno vijeće oslonilo, a sadrže neke dijelove istog tog registra preveli svjedoci koji su na suđenju komentarisali njihov konkretni sadržaj (Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 136).

⁷⁴⁸ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 134, 137; Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 134.

⁷⁴⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 137.

⁷⁵⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 138-139; Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 135-136; žalbeni pretres, AT. 91 (14. septembar 2011.).

⁷⁵¹ Replika Sredoja Lukića, par. 81-82.

2. Diskusija

260. Žalbeno vijeće podsjeća da odluke pretresnih vijeća nisu obavezujuće za druga pretresna vijeća.⁷⁵² U stvari, pretresno vijeće mora samo da donese konačnu ocjenu dokaza na osnovu ukupnih dokaza predloženih u predmetu u kojem rješava.⁷⁵³ Nakon analize predloženih dokumentarnih dokaza i svjedočenja svjedoka,⁷⁵⁴ Pretresno vijeće je imalo pravo da u vezi s Vasiljevićevim prisustvom donese zaključak koji se razlikuje od zaključka pretresnog vijeća u predmetu *Vasiljević*. Žalioци nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo u primjeni tog načela. Shodno tome, odbacuje se tvrdnja da je Pretresno vijeće u tom pogledu pogrešno primijenilo pravo.

261. Nadalje, Žalbeno vijeće podsjeća da činjenice o kojima je presuđeno koje neko pretresno vijeće formalno primi na znanje na osnovu pravila 94(B) Pravilnika "predstavljaju samo pretpostavke koje [se] mo[gu] pobijati [...] dokazima na suđenju".⁷⁵⁵ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće ističe da se konačna ocjena nekog dokaza donosi na osnovu ukupnih dokaza u datom predmetu, pošto je moguće da zbog drugih dokaza u sudskom spisu isti dokaz u različitim predmetima bude ocijenjen različito.⁷⁵⁶ Činjenica da je mehanizmu iz pravila 94(B) Pravilnika svrha postizanje dosljednosti i ujednačenosti prakse Međunarodnog suda ne znači da on pretresnom vijeću dopušta da se iz tog razloga prikloni ocjeni dokaza koju je donijelo neko drugo pretresno vijeće.⁷⁵⁷ Pretresno vijeće je stoga bilo dužno da ocijeni dokaze i donese sopstveni zaključak.⁷⁵⁸ Iz tog razloga, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije pogrešno primijenilo pravo kada je za spornu činjenicu o kojoj je presuđeno – tačnost dokumentacije iz bolnice u Užicu – zaključilo da je pobijena dokazima predloženim na suđenju.

262. Milan Lukić je bilješku iz registra Pretresnom vijeću dostavio bez prijevoda na jedan od radnih jezika Međunarodnog suda.⁷⁵⁹ Bilješka iz registra, koja se odnosi na 14. juni 1992., prihvaćena je, bez prijevoda, i kao dio dokaznog predmeta tužilaštva br. P68, koji sadrži cijeli

⁷⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 114.

⁷⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 346.

⁷⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 572-577.

⁷⁵⁵ V. *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-AR73.1, Odluka po interlokutornim žalbama na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno i tužiočevom katalogu činjenica o kojima su se strane složile, 26. juni 2007., par. 16, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Édouarda Karemera i drugih*, predmet br. ICTR-98-44-AR73(C), Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odluku o formalnom primanju na znanje, 16. juni 2006., par. 42.

⁷⁵⁶ *Édouard Karemera i drugi protiv tužioca*, predmet br. ICTR 98-44-AR73.17, Odluka po žalbi Josepha Nzirorere na odluku o prihvatanju dokaza u svrhu pobijanja činjenica o kojima je presuđeno, 29. maj 2009. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Karemera i drugi*), par. 19.

⁷⁵⁷ Odluka u predmetu *Karemera i drugi*, par. 21.

⁷⁵⁸ V. Odluka u predmetu *Karemera i drugi*, par. 22.

⁷⁵⁹ V. Prvostepena presuda, par. 570.

registar.⁷⁶⁰ Žalbeno vijeće naglašava da je strana u postupku koja traži da se neki dokazni predmet prihvati dužna da, ako je to potrebno, dostavi njegov prijevod.⁷⁶¹ Milan Lukić ga nije dostavio. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće bilješku iz registra uvrstilo u spis, kao dokazni predmet br. 1D39, bez primjedbe ili komentara o nepostojanju prijevoda.⁷⁶² Od tog trenutka, taj dokument je bio dio pretresnog spisa i, kao takav, bio je predložen Pretresnom vijeću. Pretresno vijeće je pritom bilo dužno da razmotri sve dokaze koji su mu predloženi.⁷⁶³

263. Pretresno vijeće je u Prvostepenoj presudi navelo da je bilješku iz registra prihvatilo "omaškom" i da ne može da joj prida nikakvu težinu pošto nije prevedena na jedan od radnih jezika Međunarodnog suda.⁷⁶⁴ Međutim, iz rezimea dokaza koji je Pretresno vijeće dalo u Prvostepenoj presudi vidi se da je ono i bez prijevoda znalo da bilješka iz registra pokazuje da je Vasiljević 14. juna 1992. bio evidentiran u Domu zdravlja Višegrad.⁷⁶⁵ Pored toga, Pretresno vijeće je za dokazni predmet tužilaštva br. P68, koji je takođe uvršten u spis bez zvaničnog prijevoda, ali je jedan svjedok tužilaštva komentarisao njegov sadržaj, smatralo da mu može pridati težinu.⁷⁶⁶

264. U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće napravilo grešku kada nije razmotrilo sadržaj bilješke iz registra. Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ta greška nema nikakve posljedice.

265. Tužilaštvo je dokazima pribavljenim putem dr Rabyja pobijalo istinitost i tačnost dokumentacije iz bolnice u Užicu.⁷⁶⁷ Pretresno vijeće je ocijenilo i prihvatilo svjedočenje dr Rabyja

⁷⁶⁰ Registar Doma zdravlja Višegrad prvobitno je, 4. septembra 2008., prihvaćen u cijelosti, bez prijevoda, kao dokazni predmet br. P68 (povjerljivo) (v. T. 1190 (4. septembar 2008.)). Dana 10. septembra 2008., nakon Vasiljevićevog svjedočenja, stranica iz registra koja sadrži dotičnu bilješku iz registra prihvaćena je kao dokazni predmet br. 1D39 (v. T. 1559-1561 (10. septembar 2008.) (zatvorena sjednica)). Ta stranica je već bila prihvaćena kao dio dokaznog predmeta br. P68, ali ju je Milan Lukić ponudio na prihvatanje kao dio grupe dokumenata u prilog Vasiljevićevom iskazu da on nije bio prisutan u Pionirskoj ulici. Pretresno vijeće je kasnije, 27. oktobra 2008., odlučilo da ranije prihvaćeni dokazni predmet br. P68 više ne bude prihvaćen u cijelosti, nego da se "stranice registra koje sadrže bilješke za 7. juni 1992. uvrstavaju u spis pod pečatom kao dokazni predmet br. P68 [dok se] njihova redigovana verzija prihvata kao dokazni predmet br. P70". Pretresno vijeće je nadalje objasnilo da se "dokazni predmet br. 1D39 sastoji samo od onih stranica registra koje sadrže bilješke za 14. juni 1992. godine." (T. 2766 (27. oktobar 2008.)). Tokom suđenja nikada nije dostavljen zvaničan prijevod ni za jedan dio registra.

⁷⁶¹ V. *Tužilac protiv Zejnula Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-T, Odluka po zahtjevu odbrane za podnošenje dokumenata na jeziku optuženog, 27. septembar 1996., par. 6, 10.

⁷⁶² T. 1559-1561 (10. septembar 2008.) (zatvorena sjednica); T. 2766 (27. oktobar 2008.).

⁷⁶³ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 121, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23.

⁷⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 570.

⁷⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 439, gdje se upućuje na bilješku iz registra.

⁷⁶⁶ Prvostepena presuda, fusnota 327. U vezi s tim dijelovima registra, Žalbeno vijeće napominje da su svjedoci govorili o sadržaju pripadajućih stranica i da su ih, u određenoj mjeri, preveli. Međutim, ti svjedoci su se u svojim iskazima ograničili na diskusiju o konkretnom pacijentu i njegovom liječenju opisanom na odgovarajućoj stranici i nisu posebno objašnjavali na šta se odnosi koja kolona (v. Prvostepena presuda, fusnota 327, gdje se upućuje na VG032, T. 1191-1193 (8. septembar 2008.), VG133, T. 2963-2967 (28. oktobar 2008.)). Žalbeno vijeće stoga ne prihvata tvrdnju Milana Lukića da su ti svjedoci, u mjeri u kojoj su preveli te dijelove registra, preveli i bilješku iz registra.

⁷⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 572.

o tome da slomljeni ud na rendgenskom snimku iz 1992. koji je Vasiljević dostavio ne odgovara njegovoj nozi.⁷⁶⁸ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da, s izuzetkom tog rendgenskog snimka, tužilaštvo nije predočilo nikakve dokaze da je ostala Vasiljevićeva medicinska dokumentacija predočena na suđenju krivotvorena ili da se njome manipuliralo.⁷⁶⁹ Bez obzira na taj zaključak, Pretresno vijeće je, većinom glasova, zaključilo da svjedočenje dr Rabyja predstavlja "čvrstu osnovu za izvođenje razumnog zaključka da je [Vasiljević] pribavio i ponudio kao dokaz lažni rendgenski snimak kako bi potkrijepio lažni alibi".⁷⁷⁰ Vijeće je iz toga izvelo zaključak da je u pitanje dovedena i vjerodostojnost preostale dokumentacije iz bolnice u Užicu.⁷⁷¹

266. Žalbena vijeća podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja u ocjenjivanju dokaza.⁷⁷² Žalbena vijeća prima na znanje da se žalioци ne slažu s ocjenom dokaza koju je donijelo Pretresno vijeće, međutim, smatra da oni nisu pokazali da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da svjedočenje dr Rabyja pokazuje da je cjelokupna medicinska dokumentacija krivotvorena. Iako se Pretresno vijeće oslonilo na dio tog istog registra, Žalbena vijeća smatra da bilješka iz registra ne mijenja taj zaključak. U kontekstu ukupnih dokaza, taj dalji medicinski dokument nema uticaja na zaključak Pretresnog vijeća, pošto je ono već ocijenilo dokaze iz kojih slijedi da je Vasiljeviću ukazana medicinska pomoć. Iz gorenavedenih razloga, Žalbena vijeća smatra da žalioци nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Vasiljević 14. juna 1992. bio prisutan u Pionirskoj ulici tokom pljačke, premještanja i požara u Omeragićevoj kući.

267. Budući da je Žalbena vijeća potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća o Vasiljevićevom prisustvu tokom incidenta u Pionirskoj ulici, odbacuje se tvrdnja žalilaca da je vjerodostojnost svjedoka koji su Vasiljevića pogrešno identifikovali kao prisutnog dovedena u pitanje, te da se stoga postavlja i pitanje ispravnosti identifikacije Milana Lukića i Sredoja Lukića od strane tih svjedoka.⁷⁷³

268. Žalbena vijeća odbacuje podosnove Milana Lukića 3(D) - (F). Vijeće takođe odbacuje sedmu žalbenu osnovu Sredoja Lukića u dijelu u kojem se ona odnosi na ocjenu koju je Pretresno vijeće donijelo u vezi s dokazima o Vasiljevićevom alibiju.⁷⁷⁴

⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 572.

⁷⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 572.

⁷⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 572.

⁷⁷¹ Prvostepena presuda, par. 572.

⁷⁷² V. gore, par. 86.

⁷⁷³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 184-190; Replika Milana Lukića, par. 78; Replika Sredoja Lukića, par. 84; žalbeni pretres, AT. 60-61, 111-112 (14. septembar 2011.).

⁷⁷⁴ Preostali dio sedme žalbene osnove Sredoja Lukića razmatra se u nastavku, par. 355-366.

C. Milan Lukić

269. U vezi s incidentom u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće se uvjerilo da je Milan Lukić počinio krivična djela ubistva⁷⁷⁵ i okrutnog postupanja,⁷⁷⁶ kao kršenja zakona ili običaja ratovanja, kao i istrebljivanja,⁷⁷⁷ progona⁷⁷⁸ i drugih nehumanih djela,⁷⁷⁹ kao zločina protiv čovječnosti. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić bio jedan od naoružanih muškaraca koji su u poslijepodnevnim satima 14. juna 1992. otišli u Memićevu kuću u Pionirskoj ulici.⁷⁸⁰ Vijeće se uvjerilo da je Milan Lukić učestvovao u: (i) oduzimanju vrijednih predmeta grupi iz Koritnika u Memićevoj kući; (ii) odvođenju nekoliko žena iz te grupe koje su, kada su se kasnije vratile, izjavile da su bile silovane; i (iii) premještanju grupe iz Koritnika kasnije uveče iz Memićeve kuće u Omeragićevu kuću.⁷⁸¹ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je Milan Lukić postavio eksplozivnu napravu koja je izazvala požar u prostoriji u Omeragićevoj kući u kojoj je dotična grupa bila zatočena i da je pucao u ljude koji su pokušavali da pobjegnu od vatre.⁷⁸²

270. Pretresno vijeće je u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici saslušalo svjedočenja sedam očevidaca. Šest njih je preživjelo incident: svjedoci VG013, VG018, VG038, VG078, VG084 i

⁷⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 915-919, 1099. Milan Lukić je proglašen krivim za ubistvo, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, u odnosu na 59 osoba koje su izgubile život u požaru (Prvostepena presuda, par. 919).

⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 967-971, 1099. Milan Lukić je proglašen krivim za okrutno postupanje, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, u odnosu na: (i) Pljačku; (ii) premještanje i kasnije paljenje Omeragićeve kuće; i (iii) pucanje u prozore Omeragićeve kuće dok su svjedokinja VG013 i svjedok VG038 bježali, što je imalo za posljedicu ranjavanje svjedokinje VG013 (Prvostepena presuda, par. 969, 971).

⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 940-947, 1099. V. takođe Djelimično suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, par. 1123-1128. Milan Lukić je proglašen krivim za istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti, u odnosu na 59 žrtava koje su izgubile život u požaru (Prvostepena presuda, par. 947).

⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 1006-1015, 1026, 1099. Zaključeno je da je Milan Lukić progone, kao zločin protiv čovječnosti, počinio sljedećim radnjama: (i) krađom lične imovine u Memićevoj kući; (ii) podvrgavanjem ranjive grupe iz Koritnika maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihičkom zlostavljanju putem krađe njihove jedine preostale imovine; (iii) protivpravnim zatočavanjem u nehumanim uslovima u Omeragićevoj kući; (iv) ubistvom; i (v) uništavanjem Omeragićeve kuće (Prvostepena presuda, par. 1008, 1010-1012, 1015, 1026). Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće među djela u osnovi progona koja je Milan Lukić počinio ubrojilo i dovođenje "svjedokinj[a] VG013, VG018, VG078 i VG101 [...] u situaciju da se plaše da bi mogle biti silovane" (Prvostepena presuda, par. 1009). Međutim, Pretresno vijeće je na jednom drugom mjestu eksplicitno zaključilo da su djela u osnovi progona u ovom predmetu ograničena na ona koja su navedena u paragrafu 4 Druge izmijenjene optužnice (Prvostepena presuda, par. 997, fusnota 2913, gdje se upućuje na pretpretresnu konferenciju, T. 201-202 (9. juli 2008.)), a tamo se ne pominje silovanje ili strah od silovanja. Žalbeno vijeće stoga smatra da Pretresno vijeće prilikom utvrđivanja krivične odgovornosti Milana Lukića za počinjenje krivičnog djela progona, kao zločina protiv čovječnosti, nije uzelo u obzir odvođenje žena niti strah od silovanja.

⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 967-971, 1099. Milan Lukić je proglašen krivim za druga nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti, u odnosu na: (i) pljačku svjedoka VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasiba Kurspahića u Memićevoj kući; (ii) premještanje svjedoka VG013, VG018, VG038, VG084 i Hasiba Kurspahića u Omeragićevu kuću i kasnije paljenje te kuće; i (iii) pucanje u prozore Omeragićeve kuće dok su svjedokinja VG013 i svjedok VG038 kroz njih bježali, što je imalo za posljedicu ranjavanje svjedokinje VG013 (Prvostepena presuda, par. 969, 971).

⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 555, 631.

⁷⁸¹ Prvostepena presuda, par. 592, 596, 606, 631.

⁷⁸² Prvostepena presuda, par. 612, 631.

VG101.⁷⁸³ Sedmi očevidac, svjedokinja VG115, nije bio uključen u incident, ali je iz daljine pratio određene događaje.⁷⁸⁴ Pretresno vijeće je takođe saslušalo svjedočenje Huse Kurspahića, koji je svjedočio o onome što mu je o tim događajima ispričao njegov pokojni otac Hasib Kurspahić, koji je preživio incident,⁷⁸⁵ kao i svjedočenje svjedokinje CW1, koja nije bila uključena u incident, ali je u njemu izgubila rođake.⁷⁸⁶

271. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u:⁷⁸⁷ (i) ocjeni njegovog alibija;⁷⁸⁸ (ii) ocjeni dokaza o identifikaciji;⁷⁸⁹ (iii) zaključku da je u Omeragićevoj kući bilo požara;⁷⁹⁰ i (iv) zaključku da su žrtve umrle kao što je navedeno.⁷⁹¹

1. Alibi Milana Lukića

272. Milan Lukić je na suđenju tvrdio da je u periodu od 13. do 15. juna 1992. bio raspoređen u Kopito, mjesto u okolini Višegrada, zajedno s drugim pripadnicima rezervne policije i vojske (dalje u tekstu, zajedno: razmještene snage).⁷⁹² Da bi potkrijepio svoj alibi, on je pozvao četiri svjedoka: MLD4, MLD7, MLD24 i Gorana Đerića (dalje u tekstu: Đerić).⁷⁹³

273. Pretresno vijeće je navelo da je Milan Lukić ponudio kao dokaz spisak imena 15 policajaca – među kojima je i njegovo – koji su, kako se tvrdi, 13. juna 1992. poslani u Kopito kao dio razmještenih snaga.⁷⁹⁴ Pretresno vijeće je takođe navelo da su svjedok MLD4 i svjedok MLD7, koji su bili pripadnici Teritorijalne odbrane (dalje u tekstu: TO), u svojim svjedočenjima izjavili da je Milan Lukić 13. juna 1992. ujutro bio u hotelu "Bikavac".⁷⁹⁵ Svjedok MLD4 je nadalje izjavio da su tokom akcije u Kopitu Milan Lukić i on sve vrijeme bili zajedno.⁷⁹⁶ Prema dokazima dobijenim od Đerića, on je 14. juna 1992. godine: (i) otišao u Kopito kako bi jedinice obavijestio da je izvršen

⁷⁸³ Prvostepena presuda, par. 330-333, 389.

⁷⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 333.

⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 334, 389.

⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 388-389.

⁷⁸⁷ Podosnove Milana Lukića 3(A) - (D), (G) i (H).

⁷⁸⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 191-203; Replika Milana Lukića, par. 80-86.

⁷⁸⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 146-171; Replika Milana Lukića, par. 69-75; žalbeni pretres, AT. 49-68, 107-112.

⁷⁹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 141-145; Replika Milana Lukića, par. 68.

⁷⁹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 137-140; Replika Milana Lukića, par. 61-67.

⁷⁹² Prvostepena presuda, par. 478.

⁷⁹³ Prvostepena presuda, par. 481-488. Pored toga, svjedoci MLD19, MLD21, MLD22, MLD23, Marković i Stoja Vujičić svjedočili su u prilog tvrdnji Milana Lukića da je bio pripadnik rezervne policije u Višegradu, ali oni nisu predočili nikakve dokaze o tome gdje se on nalazio u relevantnom periodu (v. Prvostepena presuda, par. 489-511). Pretresno vijeće se uvjerilo da je Milan Lukić u relevantno vrijeme bio pripadnik rezervne policije (Prvostepena presuda, par. 618).

⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 512, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D25.

⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 481.

⁷⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 497, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P236, str. 1.

napad, zbog čega je put Višegrad-Kopito blokiran; (ii) tamo vidio Milana Lukića;⁷⁹⁷ i (iii) s njim proveo večer.⁷⁹⁸ Svjedok MLD24 je u svom svjedočenju izjavio da su mu 13. juna 1992. roditelji Milana Lukića rekli da on učestvuje u jednoj akciji u Kopitu.⁷⁹⁹ Svjedok MLD24 je takođe izjavio da se ljudi koji su poslani u akciju u Kopito nisu mogli vratiti prije 15. juna 1992. zato što je put bio blokiran.⁸⁰⁰

274. Tužilaštvo je u postupku pobijanja predočilo dokaze dobijene od svjedoka VG089, svjedokinje VG136, Ferida Spahića (dalje u tekstu: Spahić) i Mirsade Kahriman.⁸⁰¹ Pretresno vijeće je navelo da su Spahić i svjedokinja VG136 u svojim svjedočenjima rekli da su Milana Lukića 14. juna 1992. između 07:00 i 08:00 sati vidjeli ispred hotela "Višegrad" kako ulazi u autobus kojim su se oni vozili.⁸⁰² Svjedok VG089 je u svom svjedočenju rekao da ga je Milan Lukić 13. ili 14. juna 1992. poslijepodne oteo i da je Lukića u sljedeća tri dana, dok je bio zatočen u MUP-u Višegrad, vidio u raznim prilikama.⁸⁰³ Naposljetku, Mirsada Kahriman je izjavila da je u periodu od 10. do 15. juna 1992. Milana Lukića vidjela u Višegradu u raznim prilikama.⁸⁰⁴

275. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja njegovog alibija za incident u Pionirskoj ulici pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje.⁸⁰⁵

(a) Teret dokazivanja alibija

276. Pretresno vijeće je zaključilo da Đerić nije vjerodostojno svjedočio o svom zadatku u Kopitu.⁸⁰⁶ Vijeće je smatralo da se "[č]ini [...] u najmanju ruku čudnim" da u borbenim izvještajima Rogatičke brigade nema pomena o blokadi puta i da je "[r]azumno [...] očekivati" da bi ona bila pomenuta.⁸⁰⁷ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je u svjedočenje svjedoka MLD24 "[t]eško [...] povjerovati", "posebno u to da su roditelji Milana Lukića i supruga svjedoka MLD24 bili u boljoj poziciji od njega, mobilisanog vojnika, da znaju šta se događa u srpskim oružanim snagama".⁸⁰⁸

⁷⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 483, 485.

⁷⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 483, 485.

⁷⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 488.

⁸⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 488.

⁸⁰¹ Prvostepena presuda, par. 529-550.

⁸⁰² Prvostepena presuda, par. 529-532.

⁸⁰³ Prvostepena presuda, par. 535-538, 540.

⁸⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 544-548.

⁸⁰⁵ Podosnove Milana Lukića 3(G) i (H). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 191-203; Replika Milana Lukića, par. 80-86.

⁸⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 623.

⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 623.

⁸⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 626.

277. Milan Lukić tvrdi da formulacije koje je Pretresno vijeće upotrijebilo pokazuju da ono nije razmatralo da li postoji razumna mogućnost da je njegov alibi istinit, nego da li je alibi dokazan van razumne sumnje.⁸⁰⁹

278. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće objasnilo zašto je zaključilo da dokazi dobijeni od svjedoka koji su svjedočili u prilog alibiju nisu vjerodostojni i da stoga ne mogu izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva.⁸¹⁰ Upotrijebljene formulacije ne ukazuju na to da je teret dokazivanja prebačen na drugu stranu. Naprotiv, one pokazuju da je Pretresno vijeće izvršilo detaljnu analizu dokaza. Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

(b) Ocjena dokaza o alibiju

(i) Dokazi Milana Lukića u prilog alibiju

279. Pretresno vijeće je zaključilo da je u svjedočenjima ključnih svjedoka o alibiju, naime, svjedoka MLD4, svjedoka MLD7 i Đerića, bilo nepodudaranja i neuvjerljivih elemenata u vezi s pitanjima koja su od presudne važnosti za alibi.⁸¹¹ Vijeće je također zaključilo da su svjedoci za pobijanje alibija vjerodostojno svjedočili o prisustvu Milana Lukića u Višegradu u periodu od 13. do 15. juna 1992. ili približno tih datuma.⁸¹² "Na osnovu cjelokupnih dokaza, odnosno dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana", Pretresno vijeće je zaključilo da ne postoji razumna mogućnost da je alibi istinit.⁸¹³

280. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće "teret dokazivanja prebacilo na drugu stranu zato što prilikom ocjenjivanja dokaza o alibiju nije primijenilo standard dužne pažnje i što je svjedočenja ključnih svjedoka o alibiju odbacilo zbog međusobnog nepodudaranja u vezi s nebitnim pitanjima".⁸¹⁴ Pretresno vijeće je, prema njegovoj tvrdnji, napravilo grešku zato što je primijenilo "dvostruki standard prilikom ocjenjivanja dokaza o alibiju koje su izveli tužilaštvo, odnosno odbrana".⁸¹⁵ Milan Lukić konkretno tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada je za nepodudaranje svjedočenja svjedoka MLD7 i svjedoka MLD4 u vezi s vremenom odlaska u Kopito Vlatka Trifkovića (dalje u tekstu: Trifković), komandanta za to područje, zaključilo da je "od suštinske važnosti za integritet alibija u cjelini", a zapravo se radi o pitanju koje je za njegov alibi

⁸⁰⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 191-193, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 623, 626; Replika Milana Lukića, par. 80. U Žalbenom podnesku Milana Lukića, par. 192(b), zabunom se govori o svjedoku MLD4, umjesto o svjedoku MLD24.

⁸¹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 620, 623, 626, 630.

⁸¹¹ Prvostepena presuda, par. 630-631.

⁸¹² Prvostepena presuda, par. 627-629.

⁸¹³ Prvostepena presuda, par. 631.

⁸¹⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 194.

sporedno,⁸¹⁶ (ii) kada je zaključilo da nepodudaranje Đerićevog svjedočenja i borbenih izvještaja Rogatičke brigade u pogledu blokiranog puta nije objašnjeno i da je time dovedena u pitanje Đerićeva vjerodostojnost,⁸¹⁷ (iii) kada je jedan dio svjedočenja svjedoka MLD24 o alibiju prihvatilo kako bi diskreditovalo dokaze o alibiju za incident na obali Drine i incident u fabrici "Varda", dok je njegovo svjedočenje o alibiju za incident u Pionirskoj ulici odbacilo;⁸¹⁸ i (iv) kada je za svjedočenje svjedoka MLD24 zaključilo da nije vjerodostojno zato što se radi o dokazima iz druge ruke, a da isti standard nije primijenilo u slučaju dokaza iz druge ruke koje je izvelo tužilaštvo.⁸¹⁹

281. Što se tiče tvrdnje Milana Lukića da je Pretresno vijeće primijenilo "dvostruki standard prilikom ocjenjivanja dokaza o alibiju koje su izveli tužilaštvo, odnosno odbrana",⁸²⁰ Žalbena vijeće napominje da on tu tvrdnju nije potkrijepio niti je naveo o kojoj je tačno grešci riječ. Taj argument se stoga odbacuje.

282. Polazeći od činjenice da je svjedok MLD4 jedina osoba koja je tvrdila da je s Milanom Lukićem bila tokom cijelog perioda na koji se odnosi navodni alibi, Pretresno vijeće je zaključilo da je njegovo svjedočenje "od suštinske važnosti za integritet alibija u cjelini".⁸²¹ Iz tog razloga, Pretresno vijeće je smatralo da mora pažljivo ispitati neslaganja između njegovog svjedočenja i svjedočenja drugih svjedoka o alibiju, koji su tvrdili da su s Milanom Lukićem proveli samo dio relevantnog perioda.⁸²² Pretresno vijeće je imalo u vidu izjavu svjedoka MLD4 da Trifković nije bio prisutan kada su se vojnici okupili u hotelu "Bikavac" i da ga je sreo tek po dolasku u Kopito.⁸²³ Vijeće je nadalje imalo u vidu da je svjedok MLD7, koji je Trifkovića znao i s njim bio u rodbinskoj vezi, u svom svjedočenju za njega rekao da je bio prisutan u hotelu i da je zajedno s drugima otišao u Kopito.⁸²⁴ S obzirom na to da grupa prisutna u hotelu "Bikavac" nije bila velika, Pretresno vijeće je smatralo da je "razumno [...] zaključiti da bi svjedok MLD4 vidio Vlatka

⁸¹⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 194, 197; Replika Milana Lukića, par. 83.

⁸¹⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 198 (naglasak izostavljen), gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 619-620; Replika Milana Lukića, par. 83.

⁸¹⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 199, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 622-623; Replika Milana Lukića, par. 84. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da Đerić nije mogao objasniti nepodudaranje svog svjedočenja s borbenim izvještajima Rogatičke brigade, u kojima se blokirani put uopšte ne pominje, rekavši da je, s obzirom na to da je akcija izvršena van zone odgovornosti te brigade, normalno da nije pomenuta (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 199).

⁸¹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 200, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 226, 625-626; Replika Milana Lukića, par. 85. Žalbena vijeće napominje da Milan Lukić taj argument iznosi i u vezi sa svojim alibijem za incident na obali Drine (v. podoznova Milana Lukića 1(H)).

⁸¹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 200.

⁸²⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 197.

⁸²¹ V. Prvostepena presuda, par. 620.

⁸²² Prvostepena presuda, par. 620.

⁸²³ Prvostepena presuda, par. 619.

⁸²⁴ Prvostepena presuda, par. 620.

Trifkovića".⁸²⁵ Nakon što je razmotrilo dokaze, Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedok MLD7 pouzdaniji od svjedoka MLD4 u pogledu Trifkovićevog odlaska u Kopito.⁸²⁶ Vijeće je smatralo da je to nepodudaranje "značajno", zbog čega je zaključilo da je svjedočenje svjedoka MLD4 nepouzđano.⁸²⁷

283. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja prilikom ocjenjivanja dokaza.⁸²⁸ Po njegovom mišljenju, Pretresno vijeće je imalo diskreciono pravo da ocijeni pomenute nepodudarnosti i da razmotri da li je svjedočenje svjedoka MLD4, uzeto u cjelini, pouzdano i vjerodostojno.⁸²⁹ U skladu s tim, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je vjerodostojnost svjedoka MLD4 dovedena u pitanje zbog nepodudaranja njegovog svjedočenja sa svjedočenjem svjedoka MLD7. Argumenti Milana Lukića u vezi s tim pitanjem stoga se odbacuju.

284. Pretresno vijeće je navelo da je, prema Đerićevom svjedočenju, put Višegrad-Kopito zbog napada izvršenog 13. juna 1992. zatvoren i da je ponovo otvoren tek nakon akcije deblokade 15. juna 1992., dok se u borbenim izvještajima Rogatičke brigade taj podatak ne pominje.⁸³⁰ Pretresno vijeće je primilo na znanje razloge iz kojih je, prema Đeriću, došlo do tog nepodudaranja, ali je bilo mišljenja da objašnjenje koje je on ponudio nije zadovoljavajuće.⁸³¹ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće postupilo u skladu sa svojim diskrecionim pravom kada je zaključilo da to dovodi u pitanje Đerićevu vjerodostojnost. Milan Lukić nije pokazao da u rezonovanju Pretresnog vijeća postoji neka greška.

285. Žalbeno vijeće je već razmotrilo i odbacilo argument Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici dokaze o alibiju dobijene od svjedoka MLD24 odbacilo, dok ih je u vezi s incidentom na obali Drine i incidentom u fabrici "Varda" prihvatilo.⁸³² Nadalje, neargumentovana tvrdnja Milana Lukića da je Pretresno vijeće primijenilo nedosljedan pristup u vezi s dokazima iz druge ruke⁸³³ nije potkrijepljena. Shodno tome, on nije pokazao da je napravljena greška i njegovi argumenti u vezi s ocjenom svjedočenja svjedoka MLD24 se odbacuju.

⁸²⁵ Prvostepena presuda, par. 620.

⁸²⁶ Prvostepena presuda, par. 620.

⁸²⁷ Prvostepena presuda, par. 621, 630.

⁸²⁸ V. gore, par. 86.

⁸²⁹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 265; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 31; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 485, 496-498.

⁸³⁰ Prvostepena presuda, par. 621-622.

⁸³¹ Prvostepena presuda, par. 622-623.

⁸³² V. gore, par. 92.

⁸³³ V. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 200.

286. Na osnovu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza koje je on izveo u prilog alibiju.

(ii) Dokazi tužilaštva u svrhu pobijanja

287. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze koje je tužilaštvo izvelo u svrhu pobijanja.⁸³⁴ Prema njegovoj tvrdnji, nijedan od svjedoka za pobijanje alibija – Mirsada Kahrman, Spahić, VG089 i VG136 – nije ga od ranije poznavao dovoljno da bi ga mogao prepoznati.⁸³⁵ On takođe tvrdi da se svjedok VG089 nije mogao sjetiti tačnih datuma kada ga je vidio u Višegradu.⁸³⁶

288. Pretresno vijeće je navelo da su Spahić i svjedokinja VG136 u svojim svjedočenjima izjavili da su 14. juna 1992. između 07:00 i 08:00 sati vidjeli Milana Lukića ispred hotela "Višegrad" kako ulazi u autobus kojim su se vozili.⁸³⁷ Pretresno vijeće je uzelo u obzir činjenicu da Spahić i svjedokinja VG136 Milana Lukića nisu poznavali prije 14. juna 1992., ali je zaključilo da im je nekoliko ljudi u autobusu reklo ko je on.⁸³⁸ Prilikom ocjenjivanja dokaza dobijenih od tih svjedoka, Pretresno vijeće je imalo u vidu da je izvor njihovih saznanja poznat. Vijeće je navelo da je Spahiću to ko je Milan Lukić rekao Lukićev bivši školski drug Esad Kustura,⁸³⁹ dok je svjedokinja VG136 za to saznala od više ljudi, uključujući Spahića, Esada Kusturu, Mušana Čelika, kao i žene i djevojke koje su Lukića, po njenom mišljenju, takođe poznavale iz škole.⁸⁴⁰ Pretresno vijeće se na njihova svjedočenja oslonilo u kombinaciji sa svjedočenjima drugih svjedoka za pobijanje alibija koja ih potkrepljuju.⁸⁴¹ U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije postupilo razumno kada se oslonilo na dokaze u svrhu pobijanja dobijene od Spahića i svjedokinje VG136.

289. Pretresno vijeće je zaključilo da su Mirsada Kahrman i svjedok poznavali VG089 Milana Lukića prije 14. juna 1992. godine.⁸⁴² Milan Lukić iznosi neargumentovanu tvrdnju da ga Mirsada Kahrman i svjedok VG089 od ranije nisu poznavali dovoljno, ne pokazujući da je Pretresno vijeće

⁸³⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 196, 201-203.

⁸³⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 201; Replika Milana Lukića, par. 86.

⁸³⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 202.

⁸³⁷ Prvostepena presuda, par. 529-532.

⁸³⁸ Prvostepena presuda, par. 531-532, 627.

⁸³⁹ Prvostepena presuda, par. 531, 627.

⁸⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 532, 627.

⁸⁴¹ Prvostepena presuda, par. 628-629, 631.

⁸⁴² Prvostepena presuda, par. 628-629.

u ocjeni dokaza dobijenih od tih svjedoka napravilo neku grešku.⁸⁴³ Budući da njegova nerazrađena tvrdnja nije dovoljna da zadovolji standard preispitivanja u žalbenom postupku, ona se odbacuje.

290. Naposljetku, Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće imalo u vidu nedosljednosti u svjedočenju svjedoka VG089 u pogledu tačnog datuma kada ga je Milan Lukić oteo i datuma njegovog kasnijeg zatočenja.⁸⁴⁴ Pretresno vijeće je navelo da je svjedok VG089 u svom svjedočenju prvo izjavio da je otet 14. juna 1992., da bi kasnije, "premda ne sa potpunom sigurnošću", izjavio da se to dogodilo jedne subote.⁸⁴⁵ Pretresno vijeće je uzelo u obzir i svjedočenje svjedoka VG089 o tome da je Milana Lukića vidio tokom svog trodnevnog zatočeništva.⁸⁴⁶ Vijeće je zaključilo da svjedočenje svjedoka VG089, uprkos nepreciznosti u pogledu datuma njegove otmice, pokazuje da je "Mila[n] Luki[ć] [bio] u Višegradu tri uzastopna dana od 13. ili 14. juna 1992. godine".⁸⁴⁷ Milan Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije postupilo razumno kada se oslonilo na dokaze u svrhu pobijanja dobijene od svjedoka VG089.

(c) Zaključak

291. Žalbeno vijeće je odbacilo sve prigovore Milana Lukića u vezi s načinom na koji je Pretresno vijeće ocijenilo alibi ponuđen za incident u Pionirskoj ulici. Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće izvršilo pažljivu analizu dokaza izvedenih u prilog alibiju i u svrhu pobijanja alibija, kao i dokaza tužilaštva o prisustvu, djelima i ponašanju Milana Lukića 14. juna 1992., i da je postupilo razumno kada je zaključilo da ne postoji razumna mogućnost da je alibi istinit. Shodno tome, podosnove Milana Lukića 3(G) i (H) se odbacuju.

2. Identifikacija Milana Lukića

292. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje kada je ocjenjivalo dokaze o identifikaciji iz kojih slijedi da je za vrijeme incidenta u Pionirskoj ulici bio na licu mjesta.⁸⁴⁸ On konkretno tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) zbog toga što je dopustilo da svjedokinje VG013, VG078, VG101 i VG115 izvrše

⁸⁴³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 201.

⁸⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 628.

⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 628. Žalbeno vijeće napominje da je 14. juni 1992. bio nedjelja.

⁸⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 628.

⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 628.

⁸⁴⁸ Podosnove Milana Lukića 3(B) - (D). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 146-171; Replika Milana Lukića, par. 69-75.

identifikaciju u sudnici;⁸⁴⁹ i (ii) što je, na osnovu svjedočenja svjedokinja VG013, VG078, VG101 i Huse Kurspahića, zaključilo da je ispravno identifikovan.⁸⁵⁰

(a) Identifikacija u sudnici

293. Što se tiče svjedokinja VG013, VG078 i VG101, Pretresno vijeće je napomenulo da su one Milana Lukića prepoznale u sudnici;⁸⁵¹ međutim, u činjeničnim zaključcima vezanim za dokaze o identifikaciji nije se pozvalo na identifikaciju koju su one izvršile u sudnici.⁸⁵² Suprotno tome, ono je zaključak da su ga mogle prepoznati u vrijeme incidenta donijelo oslanjajući se na činjenicu da su ga poznavale od ranije.⁸⁵³ Žalbeno vijeće stoga zaključuje da Pretresno vijeće nije pridalo nikakvu težinu identifikaciji Milana Lukića koju su svjedokinje VG013, VG078 i VG101 izvršile u sudnici. Pored toga, Pretresno vijeće se nije oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG115 o tome da je među počiniocima identifikovala Milana Lukića.⁸⁵⁴ Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je dopustilo da te svjedokinje izvrše identifikaciju u sudnici.

(b) Navodna greška u ocjeni dokaza o identifikaciji

(i) Svjedokinja VG013

294. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kada je zaključilo da ga je svjedokinja VG013 "od ranije dobro poznavala", budući da njeno ranije svjedočenje pokazuje da ga je na dan incidenta u Pionirskoj ulici vidjela prvi put;⁸⁵⁵ i (ii) kada nije uzelo u obzir uslove u kojima ga je navodno prepoznala.⁸⁵⁶

⁸⁴⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 146-150, 155-156, 161; Replika Milana Lukića, par. 69-71.

⁸⁵⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 162-171; Replika Milana Lukića, par. 72-75.

⁸⁵¹ Prvostepena presuda, par. 415, 424, 428, 433.

⁸⁵² Prvostepena presuda, par. 580-581, 592, 598-599, 606, 608, 612.

⁸⁵³ Prvostepena presuda, par. 580-581, 592, 598-599, 606, 608, 612.

⁸⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 576, 592, 606, 611.

⁸⁵⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 148, 151-152, gdje se upućuje na VG013, T. 1055 (3. septembar 2008.); Replika Milana Lukića, par. 70. Milan Lukić tvrdi da u ranijim izjavama svjedokinje VG013 nema potvrde za njenu tvrdnju da ga je poznavala prije incidenta u Pionirskoj ulici. On nadalje tvrdi da je ona tek nakon što ga je identifikovala u sudnici izjavila da su se ranije sretali dvaput godišnje u hotelu "Panos" i da su bili komšije iz istog kraja (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 151-152, 163. V. takođe žalbeni pretres, AT. 64-65 (14. septembar 2011.)).

⁸⁵⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 163-166; Replika Milana Lukića, par. 73. Milan Lukić upućuje na dokaze da je napolju bio mrak i da u kući nije bilo struje. On se poziva i na izjavu svjedokinje VG013 da se u Omeragićevoj kući odmakla od vrata i da joj je mnoštvo ljudi zaklanjalo pogled (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 163-166). On nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije pažljivo ispitalo nedosljednosti u svjedočenju svjedokinje VG018, koja je dala oprečne izjave o tome da li su ljudi u Omeragićevoj kući sjedili ili stajali (Replika Milana Lukića, par. 73).

295. Pretresno vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG013 Milana Lukića dobro poznavala od ranije⁸⁵⁷ i da ga je posljednji put vidjela pet godina prije incidenta.⁸⁵⁸

296. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima tu prednost da svjedočenje svjedoka može promatrati neposredno, zbog čega je u boljem položaju od Žalbenog vijeća da ocijeni pouzdanost i vjerodostojnost dokaza.⁸⁵⁹ Iz tog razloga, pretresno vijeće ima diskreciono pravo da ocijeni nedosljednosti i da razmotri vjerodostojnost dokaza u cjelini, pri čemu ne mora da objašnjava svaku pojedinost svoje odluke.⁸⁶⁰ Pretresno vijeće je eksplicitno uzelo u obzir izjavu svjedokinje VG013 da je Milana Lukića prvi put vidjela na dan incidenta u Pionirskoj ulici.⁸⁶¹ Vijeće je takođe uzelo u obzir da je ona kasnije, tokom unakrsnog ispitivanja, izjavila da je Milana Lukića posljednji put vidjela u kraju u kom je stanovala, otprilike pet godina prije incidenta.⁸⁶² Ono je nadalje imalo u vidu njenu izjavu da o Milanu Lukić nema ličnih saznanja, nego je on "komšija, koji se... raslo [se], maltene u blizini"⁸⁶³ i da su se otprilike dvaput godišnje "sretali" kada bi ona otišla u hotel "Panos".⁸⁶⁴ Prema tome, Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo koliko je svjedokinja VG013 poznavala Milana Lukića prije 14. juna 1992. i nedosljednosti u njenom svjedočenju u vezi s tim pitanjem. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da ga je svjedokinja VG013 u vrijeme incidenta u Pionirskoj ulici poznavala od ranije.

297. Žalbeno vijeće je takođe mišljenja da je Pretresno vijeće uzelo u obzir uslove u kojima je svjedokinja VG013 Milana Lukića prepoznala kao osobu koja je u Omeragićeve kuću stavila zapaljenu napravu koja je izazvala požar.⁸⁶⁵ Pretresno vijeće je konkretno uzelo u obzir da je u Omeragićeve kuću, premda u njoj nije bilo svjetla, kroz prozore dopiralo svjetlo iz okolnih kuća.⁸⁶⁶

⁸⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 612.

⁸⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 581.

⁸⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 32, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, par. 37.

⁸⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 23, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 481, 498; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 32.

⁸⁶¹ Prvostepena presuda, par. 408, gdje se upućuje na VG013, T. 1055 (3. septembar 2008.).

⁸⁶² Prvostepena presuda, par. 408 (gdje se upućuje na VG013, T. 1101 (3. septembar 2008.)), 581.

⁸⁶³ Prvostepena presuda, par. 408, gdje se upućuje na VG013, T. 1105 (3. septembar 2008.).

⁸⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 408, gdje se upućuje na VG013, T. 1102 (3. septembar 2008.).

⁸⁶⁵ V. Prvostepena presuda, par. 612.

⁸⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 366, 414, 597. Pretresno vijeće je navelo da je, "[u]prkos tome što u kući Adema Omeragića nije bilo svjetla, [ona] vidjela [...] te muškarce zahvaljujući 'svjetlu koje je dopiralo s ulice'" (Prvostepena presuda, par. 414, gdje se upućuje na dokazni predmet br. P60 (povjerljivo), str. 6) i da je "[u] prostoriju [...] dopiralo svjetlo ulične rasvjete spolja" (Prvostepena presuda, par. 366). Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir da je "[i]zvedeno [...] mnogo dokaza u vezi s količinom svjetla na potezu između kuće Jusufa Memića i kuće Adema Omeragića i oko njih. Premda je prema svjedočenju nekih svjedoka vidljivost bila smanjena zbog mraka i kiše, svjedoci su u svjedočenjima dosljedno tvrdili da im je identifikaciju muškaraca koji su vršili premještanje omogućila svjetlost iz nekog od izvora, uključujući okolne kuće, kao i baterijske lampe koje su ti muškarci nosili, ili to što su im bili sasvim blizu. Pretresno vijeće se, dakle, uvjerilo da je na mjestu premještanja bilo dovoljno svjetla da omogući svjedocima da

Pretno vijeće je nadalje uputilo na iskaz svjedokinje VG013 da je prostorija bila pretrpana.⁸⁶⁷ Bez obzira na to, Vijeće je prihvatilo da je svjedokinja VG013 imala nesmetan pogled zato što su ljudi u Omeragićevoj kući sjedili⁸⁶⁸ i zaključilo da je ona time "na logičan način objasnila kako je mogla vidjeti Milana Lukića s tom napravom na vratima".⁸⁶⁹ Pretno vijeće je takođe imalo u vidu iskaz svjedokinje VG018 da je vidjela "plamen, kolika su vrata, toliki je plamen", ali da nije mogla vidjeti "ko drži plamen. Svi su ljudi bili na nogama."⁸⁷⁰ Pretno vijeće se nije konkretno bavilo tim nepodudaranjem svjedočenja svjedokinje VG013 i svjedokinje VG018. Međutim, pretno vijeće ne mora da objasni svaki korak svog rezonovanja niti da se osvrne na svaki dokaz iz pretnog spisa.⁸⁷¹ Pored toga, Žalbeno vijeće smatra da različiti ljudi koji neki događaj posmatraju s različitih mjesta mogu vidjeti različite stvari.⁸⁷²

298. Na osnovu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na dokaze o identifikaciji u Omeragićevoj kući dobijene od svjedokinje VG013.

(ii) Svjedokinje VG078 i VG101

299. Milan Lukić tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kada je ocjenjivalo koliko su ga poznavale svjedokinje VG078 i VG101 i kada je propustilo da uzme u obzir "stvarni rizik od pogrešnog prepoznavanja".⁸⁷³ U vezi sa svjedokinjom VG101, on tvrdi da je Pretno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je išla s njim u školu ukupno 11 godina.⁸⁷⁴ U vezi sa svjedokinjom VG078, Milan Lukić tvrdi: (i) da ga ona malo poznaje;⁸⁷⁵ i (ii) da, s obzirom na to da su dokazi koji su dobijeni od nje dokazi iz druge ruke, postoji veći rizik od pogrešnog prepoznavanja.⁸⁷⁶

300. Žalbeno vijeće napominje da, suprotno tvrdnji Milana Lukića, Pretno vijeće nije zaključilo da su on i svjedokinja VG101 išli u istu osnovnu i srednju školu 11 godina. Pretno

vide muškarce koji su grupu iz Koritnika premještali iz kuće Jusufa Memića u kuću Adema Omeragića." (Prvostepena presuda, par. 597).

⁸⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 366, gdje se upućuje na VG013, T. 1093 (3. septembar 2008.).

⁸⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 413 (gdje se upućuje na VG013, T. 1095 (3. septembar 2008.)), 608. Svjedokinja VG013 je objasnila da su grupu činili stariji ljudi, nemoćni i djeca, koji su morali da sjede, kao i žene, koje su morale da hrane svoju djecu.

⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 608. V. takođe Prvostepena presuda, par. 367-368.

⁸⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 371, gdje se upućuje na VG018, T. 1318-1319 (5. septembar 2008.), dokazne predmete br. P82, str. 1597-1598, P83, str. 9.

⁸⁷¹ V. gore, par. 135.

⁸⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 80.

⁸⁷³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 153-160; Replika Milana Lukića, par. 71; žalbeni pretres, AT. 65 (14. septembar 2011.).

⁸⁷⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 157-158.

⁸⁷⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 159.

⁸⁷⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 155, 159; Replika Milana Lukića, par. 71.

vijeće je primilo na znanje dokaze u tom smislu;⁸⁷⁷ međutim, u svojim činjeničnim zaključcima navelo je samo to da je ona s njim išla u školu "više godina".⁸⁷⁸ Vijeće je navelo da ga je ona u tom periodu svakodnevno viđala na hodnicima i u krugu škole.⁸⁷⁹ Žalbena vijeće napominje da dokazi dobijeni od svjedokinje VG101 pokazuju da je ona u periodu od 1975. do 1986. pohađala osnovnu školu u Prelovu i srednju školu u Višegradu.⁸⁸⁰ Suprotno tvrdnji Milana Lukića, Pretresno vijeće nije zanemarilo dokaze iz kojih se vidi da je prva škola u koju je on išao bila u Klašniku, a ne Prelovu. Vijeće je zaključilo da je "[o]d 1974. godine [on] pohađao osnovnu školu u Klašniku, od prvog do četvrtog razreda, a od petog do osmog razreda u Prelovu, u okolini Višegrada".⁸⁸¹ Dokazi na koje se Pretresno vijeće oslonilo pokazuju da je Milan Lukić išao u istu školu kao i svjedokinja VG101 od 1978. do 1985. godine.⁸⁸² Pretresno vijeće je nadalje uzelo u obzir da je svjedokinja VG101 od svoje osamnaeste do dvadeset treće godine viđala Milana Lukića na igrankama i drugim zabavama.⁸⁸³ Žalbena vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su on i svjedokinja VG101 išli u istu školu više godina. Žalbena vijeće takođe zaključuje da Milan Lukić nije potkrijepio svoju tvrdnju o mogućem pogrešnom prepoznavanju. Shodno tome, on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da ga je svjedokinja VG101 mogla prepoznati tokom incidenta u Pionirskoj ulici.

301. Pretresno vijeće je takođe napomenulo da su svjedokinja VG078 i Milan Lukić sedam godina išli u istu školu u Prelovu i da je on od nje stariji godinu dana.⁸⁸⁴ Vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG078 "išla u školu s Milanom Lukićem"⁸⁸⁵ i napomenulo da ga je viđala na hodnicima za vrijeme odmora i oko školske zgrade.⁸⁸⁶ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je svjedokinja VG078 "sigurna [...] u to da [...] je [Milana Lukića] prepoznala čim ju je svjedokinja VG101 podsjetila ko je to".⁸⁸⁷ Žalbena vijeće smatra da Milan Lukić nije potkrijepio svoju tvrdnju

⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 425.

⁸⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 580.

⁸⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 425.

⁸⁸⁰ Ona je u svom svjedočenju konkretno rekla: (i) da je rođena 1968. godine (dokazni predmet br. P93 (povjerljivo)); (ii) da je školu pohađala 11 godina (VG101, T. 1433 (9. septembar 2008.)); i (iii) da ju je završila s 18 godina (VG101, T. 1433 (9. septembar 2008.)).

⁸⁸¹ Prvostepena presuda, par. 2.

⁸⁸² Milan Lukić je u prvi razred krenuo 1974. u Klašniku (v. Prvostepena presuda, par. 2, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D106), od petog do osmog razreda pohađao je školu u Prelovu (v. Prvostepena presuda, par. 2, gdje se upućuje na VG024, T. 3207-3208, 3211 (3. novembar 2008.), VG042, T. 2779-2780 (27. oktobar 2008.), VG078, T. 1378 (8. septembar 2008.), MLD20, T. 4480, 4497-4498 (26. januar 2009.), MLD24, T. 5031 (4. mart 2009.), dokazne predmete br. 1D106, P92 (povjerljivo), str. 4; v. takođe dokazni predmet br. 1D203 (povjerljivo), str. 4-5), a 1982. upisao se u školu "Ivo Andrić" u Višegradu, gdje je završio tri razreda (v. Prvostepena presuda, par. 2, gdje se upućuje na dokazni predmet br. 1D105).

⁸⁸³ Prvostepena presuda, par. 425; VG101, T. 1433-1434 (9. septembar 2008.).

⁸⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 421.

⁸⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 580.

⁸⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 421.

⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 580. V. takođe Prvostepena presuda, par. 598.

o postojanju "stvarnog rizika od pogrešnog prepoznavanja, posebno zato što je u slučaju svjedokinje VG078 'prepoznavanje' zavisilo od [...] 'prepoznavanja' koje je izvršila svjedokinja VG101".⁸⁸⁸ Pored toga, budući da Milan Lukić ne osporava zaključke Pretresnog vijeća da su on i svjedokinja VG078 išli u istu školu sedam godina,⁸⁸⁹ Žalbeno vijeće zaključuje da on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da ga je svjedokinja VG078 "dobro poznaval[a] od ranije"⁸⁹⁰ i da ga je prepoznala tokom incidenta u Pionirskoj ulici.⁸⁹¹

(iii) Huso Kurspahić/Hasib Kurspahić

302. Milan Lukić tvrdi da ga Hasib Kurspahić nije poznavao od ranije i da ga je identifikovao samo na osnovu toga: (i) što se Vasiljević tokom incidenta počiniocu obraćao kao "Milanu"; i (ii) što mu je jedna žena iz grupe, koja je s Lukićem išla u školu, za počinioca rekla da je to Milan Lukić.⁸⁹² Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je za dokaze o identifikaciji čiji je izvor bio Hasib Kurspahić, a koji su prihvaćeni kao dokazi iz druge ruke putem svjedočenja njegovog sina Huse Kurspahića, zaključilo da su pouzdani.⁸⁹³

303. Žalbeno vijeće na početku podsjeća da su dokazi iz druge ruke u principu prihvatljivi,⁸⁹⁴ premda se prilikom ocjenjivanja njihove dokazne vrijednosti moraju uzeti u obzir relevantne okolnosti.⁸⁹⁵ Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće eksplicitno uzelo u obzir da su dokazi dobijeni od Huse Kurspahića dokazi iz druge ruke.⁸⁹⁶ Ono je takođe uzelo u obzir da je Huso Kurspahić svjedočio o zapažanjima svog oca tokom incidenta u Pionirskoj ulici.⁸⁹⁷ Pored toga, Pretresno vijeće se prilikom donošenja zaključka da je Milan Lukić bio prisutan tokom dotičnog incidenta nije oslonilo samo na svjedočenje Huse Kurspahića.⁸⁹⁸

304. Pretresno vijeće je eksplicitno uzelo u obzir da Hasib Kurspahić nije poznavao Milana Lukića prije incidenta u Pionirskoj ulici.⁸⁹⁹ Međutim, Vijeće se uvjerilo da ga je on mogao identifikovati zbog toga: (i) što mu je jedna žena iz grupe iz Koritnika, koja je s Lukićem išla u

⁸⁸⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 155.

⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 421.

⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 598.

⁸⁹¹ Prvostepena presuda, par. 592, 596, 598.

⁸⁹² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 169-170, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 435; Replika Milana Lukića, par. 74.

⁸⁹³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 169.

⁸⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 656, fusnota 1374.

⁸⁹⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 85-86.

⁸⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 591, 605.

⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 591.

⁸⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 592, 596, 606, 612.

⁸⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 434.

školu u Prelovu, za počinioca rekla da je to Milan Lukić,⁹⁰⁰ i (ii) što su se Vasiljević i Sredoje Lukić počiniocu obraćali izričito kao "Milanu".⁹⁰¹ Pretresno vijeće je jasno navelo izvor dokaza iz druge ruke pribavljenih putem Hasiba Kurspahića⁹⁰² i reklo odakle je ta žena znala Milana Lukića.⁹⁰³ Što se tiče Vasiljevića, Žalbeno vijeće podsjeća na svoj zaključak da žalisci nisu pokazali da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.⁹⁰⁴ Nadalje, kao što će biti zaključeno kasnije u ovoj presudi, Sredoje Lukić je bio prisutan u Memićevoj kući.⁹⁰⁵ Obojica su, prema tome, bila u mogućnosti da se Milanu Lukiću obraćaju imenom.

305. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se prilikom donošenja zaključka da je on identifikovan kao počinitelj incidenta u Pionirskoj ulici oslonilo na dokaze dobijene od Hasiba Kurspahića/Huse Kurspahića, zajedno s dokazima dobijenim od drugih svjedoka.

(c) Zaključak

306. Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u tome kako je tretiralo dokaze dobijene putem identifikacije u sudnici ili kada je zaključilo da je, na osnovu svjedočenja svjedokinja VG013, VG078, VG101, VG115 i Huse Kurspahića, identifikovan kao počinitelj incidenta u Pionirskoj ulici. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje podosnove Milana Lukića 3(B) - (D).

3. Požar u Omeragićevoj kući

307. Pretresno vijeće je zaključilo: (i) da je Milan Lukić stavio eksplozivnu napravu u prostoriju u Omeragićevoj kući u kojoj je bila zatočena grupa iz Koritnika; (ii) da se katalizator koji je bio nanesen na pod prostorije zapalio; i (iii) da je požar onda zahvatio cijelu prostoriju i ljude u njoj.⁹⁰⁶

308. Milan Lukić tvrdi da i dalje postoji razumna sumnja da je u Omeragićevoj kući postojao požar "koji odgovara navodima".⁹⁰⁷ On tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo odgovarajuću važnost dokazima dobijenim od tri vještaka odbrane da u Omeragićevoj kući nije moglo biti požara koji je

⁹⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 435, 591, 605.

⁹⁰¹ Prvostepena presuda, par. 435, 591, 605.

⁹⁰² Prvostepena presuda, par. 435, 591.

⁹⁰³ Prvostepena presuda, par. 435, 591.

⁹⁰⁴ V. gore, par. 266.

⁹⁰⁵ V. dolje, par. 404.

⁹⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 558-560, 608, 612.

⁹⁰⁷ Podosnova Milana Lukića 3(A). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 141-145; Replika Milana Lukića, par. 68.

zahvatio cijelu prostoriju, zajedno s više od 60 žrtava.⁹⁰⁸ On nadalje tvrdi da se Mašović, predsjednik Državne komisije za traženje nestalih osoba u Bosni i Hercegovini, složio da postoji razumna mogućnost da se događaji nisu odigrali kao što je navedeno i da svjedoci nisu bili iskreni.⁹⁰⁹

309. Milan Lukić takođe tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo samo na osnovu svjedočenja svjedokinje VG013 zaključiti da je on podmetnuo požar u Omeragićevoj kući.⁹¹⁰ Milan Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir da svjedokinja VG013 u izjavi iz 1995. nije rekla da je on podmetnuo požar, već je to prvi put pomenula u izjavi koju je dala 1998. godine.⁹¹¹

310. Žalbeno vijeće napominje da je Pretresno vijeće detaljno razmotrilo svjedočenja vještaka odbrane, forenzičara Benjamina Dimasa (dalje u tekstu: Dimas), Martina McCoya i Stephena O'Donnella (dalje u tekstu: O'Donnell).⁹¹² Pretresno vijeće je zaključilo "da su ti vještaci tokom unakrsnog ispitivanja dopustili tako širok spektar mogućnosti i modifikacija svojih prvobitnih zaključaka da su njihovi opšti zaključci o nepostojanju požara u skladu s navodima tužilaštva praktički izgubili svako utemeljenje".⁹¹³ Iako Pretresno vijeće za taj zaključak nije navelo nikakve konkretne reference, ono je ranije napomenulo da se Dimas složio s tužilaštvom "da je, u slučaju da se vatra od koje je ugljenisalo drvo na jednom od ta tri mjesta proširila, moglo doći do 'potpuno razvijenog požara u toj prostoriji'".⁹¹⁴ Vijeće je takođe navelo više različitih slučajeva u kojima se nepostojanje oštećenja uzrokovanih vatrom, prema svjedočenju vještaka, moglo objasniti izloženošću vremenskim prilikama tokom perioda od 17 godina.⁹¹⁵ Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir O'Donnellovo svjedočenje o tome da tragovi udara pokazuju "da je moguće da je prostorija bila puna ljudi kada je eksplozivna naprava eksplodirala".⁹¹⁶ Ono je nadalje zaključilo da su se "vještaci složili s tužilaštvom da je moguće da je bilo paljevine".⁹¹⁷ Pretresno vijeće se uvjerilo da njihovo svjedočenje ne dovodi u sumnju dokaze tužilaštva.⁹¹⁸ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je u Omeragićevoj kući bilo požara koji odgovara navodima.

⁹⁰⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 141-145. Milan Lukić konkretno tvrdi da bi bilo nemoguće ukloniti sve tragove požara (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 142(e), 143(d)).

⁹⁰⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 140; Replika Milana Lukića, par. 68.

⁹¹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 163. V. takođe Replika Milana Lukića, par. 72-73; žalbeni pretres, AT. 65 (14. septembar 2011.).

⁹¹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 167; Replika Milana Lukića, par. 73.

⁹¹² Prvostepena presuda, par. 450, 452-477, 551-553.

⁹¹³ Prvostepena presuda, par. 553.

⁹¹⁴ Prvostepena presuda, par. 460.

⁹¹⁵ Prvostepena presuda, par. 468-471, 474.

⁹¹⁶ Prvostepena presuda, par. 463.

⁹¹⁷ Prvostepena presuda, par. 553.

⁹¹⁸ Prvostepena presuda, par. 552-553.

311. Iako je Mašović u svom svjedočenju rekao da je, s obzirom na nepostojanje ljudskih ostataka, "teoretski" moguće da se predmetni događaji nisu desili,⁹¹⁹ dokazi koji su od njega dobijeni moraju se sagledati u cjelini. Mašović je izjavio da bi to "značilo da svi oni – a njih je preko stotinu, možda čak i više – koji su došli u prostorije Instituta da prijave nestanak svojih, [...] nisu govorili istinu [...] to je teško povjerovati".⁹²⁰ Argumentacija Milana Lukića u vezi s tim pitanjem iz tog razloga se odbacuje.

312. Na osnovu svjedočenja svjedokinje VG013, Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić stavio eksplozivnu napravu u Omeragićevu kuću.⁹²¹ Međutim, Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije eksplicitno uzelo u obzir da svjedokinja VG013 u izjavi iz 1995. godine⁹²² nije identifikovala Milana Lukića kao osobu koja je stavila eksplozivnu napravu u Omeragićevu kuću.⁹²³ Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije razmotrilo tu nedosljednost. Međutim, ono je mišljenja da ta greška nema uticaja na zaključak Pretresnog vijeća da je Milan Lukić stavio napravu u Omeragićevu kuću. Žalbeno vijeće napominje da izjava iz 1995. godine⁹²⁴ nije tako detaljna kao ona koju je svjedokinja VG013 dala 1998. godine.⁹²⁵ U izjavi iz 1995., kao i u izjavi iz 2008. i u razgovoru koji je s njom vođen,⁹²⁶ svjedokinja za počinioca često kaže "oni" i ne precizira ko je zapalio kuću.⁹²⁷ Pored toga, Pretresno vijeće se oslonilo na njeno svjedočenje u predmetu *Vasiljević*, kao i na njeno svjedočenje tokom glavnog i unakrsnog ispitivanja u ovom predmetu,⁹²⁸ gdje ona dosljedno tvrdi da je Milan Lukić taj koji je podmetnuo požar. Po mišljenju Žalbenog vijeća, izjava iz 1995., izjava iz 2008. i razgovor vođen sa svjedokinjom ne kose se s tim svjedočenjem niti sa zaključkom Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće stoga smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada se oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG013 kako bi dokazalo da je on podmetnuo požar u Omeragićevoj kući. Shodno tome, argument Milana Lukića se odbacuje.

⁹¹⁹ Mašović, T. 3185-3186 (30. oktobar 2008.).

⁹²⁰ Mašović, T. 3185-3186 (30. oktobar 2008.).

⁹²¹ Prvostepena presuda, par. 608-612, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 365, 367.

⁹²² Dokazni predmet br. 1D29 (povjerljivo).

⁹²³ Žalbeno vijeće takođe napominje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir dokazne predmete br. 2D6 (povjerljivo), razgovor vođen sa svjedokinjom VG013, i P62 (povjerljivo), njenu izjavu iz 2008., u kojima ona Milana Lukića nije identifikovala kao osobu koja je stavila napravu u Omeragićevu kuću (Prvostepena presuda, fusnota 1274). Milan Lukić svoj argument ne iznosi u vezi s tim dokumentima.

⁹²⁴ Dokazni predmet br. 1D29 (povjerljivo).

⁹²⁵ Dokazni predmet br. P60 (povjerljivo).

⁹²⁶ Dokazni predmet br. 2D6 (povjerljivo).

⁹²⁷ Dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), str. 2 ("ubrzo [su se] vratili i donijeli zapaljivu smjesu koja se odmah razgorjela"); 2D6 (povjerljivo), str. 2 ("[d]onijeli [su] neku napravu i tako da su onaj bacili među nas"); P62 (povjerljivo), str. 4 ("kroz vrata [su] ubacili nešto zapaljivo").

⁹²⁸ Prvostepena presuda, par. 367, 608.

4. Dokaz o smrti

313. Pretresno vijeće je zaključak da je 59 osoba izgubilo život u požaru u Omeragićevoj kući⁹²⁹ donijelo nakon što je saslušalo svjedočenja: (i) sedam očevidaca, od kojih je šest preživjelo incident (VG013, VG018, VG038, VG078, VG084 i VG101),⁹³⁰ a jedan ga je pratio iz daljine (VG115),⁹³¹ (ii) Huse Kurspahića, kojem je o tim događajima pričao njegov pokojni otac Hasib Kurspahić, koji je preživio incident,⁹³² i (iii) svjedokinje CW1, koja nije bila prisutna tokom incidenta, ali je u njemu izgubila rođake.⁹³³

314. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je smrt žrtava incidenta u Pionirskoj ulici dokazana s dovoljnom sigurnošću. On konkretno tvrdi: (i) da 25 od 59 žrtava nikada nije ni postojalo jer nema jedinstveni matični broj građana (dalje u tekstu: JMBG) niti je upisano u neku drugu službenu evidenciju;⁹³⁴ (ii) da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije uzelo u obzir dokaze prema kojima osam žrtava nije umrlo kao što je navedeno;⁹³⁵ i (iii) da je pogriješilo kada nije uzelo u obzir dokaze koji pokazuju da je sedam žrtava nakon požara bilo živo.⁹³⁶

315. Žalbeno vijeće na početku napominje da je prilikom donošenja zaključka da je u požaru izgubilo život 59 ljudi Pretresno vijeće među žrtve ubrojilo i Minu Kurspahić i Jasminu Deliju.⁹³⁷ Tužilaštvo se slaže da su one ista osoba,⁹³⁸ s obzirom na svjedočenje Huse Kurspahića u kojem je

⁹²⁹ Prvostepena presuda, par. 567.

⁹³⁰ Prvostepena presuda, par. 330-333, 389.

⁹³¹ Prvostepena presuda, par. 333.

⁹³² Prvostepena presuda, par. 334, 389.

⁹³³ Prvostepena presuda, par. 388-389.

⁹³⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139, gdje se upućuje na dokazne predmete br. 1D221 i 1D233, koji sadrže odgovore bosanskih vlasti na njegov zahtjev za dostavljanje podataka o žrtvama iz Optužnice (dalje u tekstu, zajedno: Dopisi s podacima iz službene evidencije). Milan Lukić tvrdi da je "svaka osoba rođena nakon 1980. dobijala JMBG po rođenju, a svi rođeni prije te godine dobili su ga naknadno" (Replika Milana Lukića, par. 66). On taj argument iznosi u vezi sa sljedećim žrtvama: Hasena (prezime nepoznato), Tima Jašarević/Velić, Hajra Jašarević/Halilović, Mujo Jašarević/Halilović, Alija Kurspahić, Džehva Kurspahić, (ime nepoznato) Kurspahić, Haša Kurspahić, Hana/Hasiba Kurspahić, Hata Kurspahić, Ifeta Kurspahić, Ismet Kurspahić, Izeta Kurspahić, Maida Kurspahić, Mejra Kurspahić, Mina Kurspahić, Munevera Kurspahić, Pašija Kurspahić, Ramiza Kurspahić, Sadeta Kurspahić, Sajma Kurspahić, Šejla Kurspahić, Vahid Kurspahić, Fazila Memišević i Haraga Šehić.

⁹³⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139; Replika Milana Lukića, par. 67. Milan Lukić taj argument iznosi u vezi sa sljedećim žrtvama: Hasena (prezime nepoznato), Hajrija Kurspahić, Hana/Hasiba Kurspahić, Hasan Kurspahić, Izeta Kurspahić, Maida Kurspahić, Mina Kurspahić i Šejla Kurspahić.

⁹³⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139; Replika Milana Lukića, par. 65. Milan Lukić taj argument iznosi u vezi sa sljedećim žrtvama: Meho Jašarević/Halilović, Ismet Kurspahić, Ismeta Kurspahić, Medo Kurspahić, Hasan Kurspahić i Redžo Memišević. On taj argument iznosi i u vezi s jednom žrtvom koja se zove isto kao i jedan od zaštićenih svjedoka.

⁹³⁷ Prvostepena presuda, par. 567.

⁹³⁸ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 113.

on objasnio da se imena Mina Kurspahić i Jasmina Delija odnose na istu ženu.⁹³⁹ Tu činjenicu su u svojim svjedočenjima potvrdili i drugi svjedoci.⁹⁴⁰ Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je Minu Kurspahić i Jasminu Deliju navelo kao dvije različite žrtve. Iz tog razloga, broj žrtava treba smanjiti za jedan i on sada iznosi ukupno 58.

316. Žalbeno vijeće je ranije napomenulo da se za dokazivanje van razumne sumnje da je neka osoba mrtva ne traži nužno da je njeno tijelo pronađeno.⁹⁴¹ Činjenica smrti žrtve može se izvesti posrednim zaključivanjem na osnovu ukupnih dokaza predloženih pretresnom vijeću.⁹⁴² Žalbeno vijeće će sada prijeći na analizu merituma argumenata, s tim da će ocjenu o razumnosti zaključka o smrti određene žrtve donijeti tek nakon što razmotri sve argumente koji se tiču te žrtve.

(a) Nepostojanje dokaza o upisu u službenu evidenciju

317. Milan Lukić tvrdi da činjenica da za 25 žrtava incidenta u Pionirskoj ulici nema JMBG-a niti nekog drugog dokaza o upisu u službenu evidenciju znači da one nikada nisu postojale i da, prema tome, nisu ni mogle izgubiti živote u požaru.⁹⁴³ Iz tog razloga, kako on tvrdi, Pretresno vijeće nije donijelo valjanu ocjenu o smrti tih ljudi.⁹⁴⁴ Prema tvrdnji Milana Lukića, Tužiočev pregled podataka o žrtvama potvrđuje da ne postoji nijedan nezavisan dokaz o postojanju određenih žrtava iz Optužnice.⁹⁴⁵

318. Žalbeno vijeće se ne slaže s Milanom Lukićem da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je smatralo da činjenica da u dopisima s podacima iz službene evidencije i Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama nema JMBG-a za određene žrtve ne predstavlja dokaz da one nikada nisu postojale, pa nisu ni mogle izgubiti živote u požaru. Činjenica da za neku žrtvu nije naveden JMBG pokazuje samo da ga tužilaštvo i lokalne vlasti nisu mogli utvrditi, a ne da ga ta osoba nikada nije

⁹³⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 113, gdje se upućuje na Huso Kurspahić, T. 6871 (7. april 2009.). Huso Kurspahić je objasnio da je toj žrtvi ime bilo Jasmina, a nadimak Mina, i da je svoje djevojačko prezime Kurspahić nakon udaje promijenila u Delija (v. Huso Kurspahić, T. 6871 (7. april 2009.)).

⁹⁴⁰ Nijedan svjedok kao žrtvu nije naveo i Minu Kurspahić i Jasminu Deliju, nego uvijek samo jednu od njih, pri čemu se za oba imena navodi da se radi o imenu kćerke Bisere Kurspahić (v. dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo), str. 7; 1D36 (povjerljivo), str. 6; P39; P60 (povjerljivo), str. 8; P85; P90 (povjerljivo), str. 2; P92 (povjerljivo), str. 6; P333, str. 1). Pored toga, svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju izjavila da je poznavala jednu Jasminu Kurspahić, koja se nakon udaje prezivala Delija (CW1, T. 5572 (17. mart 2009.)).

⁹⁴¹ V. gore, par. 149.

⁹⁴² V. gore, par. 149.

⁹⁴³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139; Replika Milana Lukića, par. 66.

⁹⁴⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138.

⁹⁴⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139, gdje se upućuje na Tužiočev pregled podataka o žrtvama; Replika Milana Lukića, par. 66.

imala ili da nije ni postojala.⁹⁴⁶ Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije postupilo nerazumno kada je, uprkos tome što nije bilo JMBG-a, zaključilo da su dotične žrtve postojale.⁹⁴⁷

319. Nakon što je zaključilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da su žrtve postojale uprkos nepostojanju JMBG-a, Žalbeno vijeće će razmotriti da li je razuman zaključak Pretresnog Vijeća da su one lišene života. Milan Lukić ne iznosi dalje prigovore u vezi sa sljedećim žrtvama: Hajra Jašarević/Halilović, (ime nepoznato) Kurspahić, Haša Kurspahić, Hata Kurspahić, Ifeta Kurspahić, Mejra Kurspahić, Munevera Kurspahić, Pašana/Pašija Kurspahić, Sadeta Kurspahić, Sajma Kurspahić i Mujo Jašarević/Halilović. Budući da se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenja više očevidaca, koji su svi bili rođaci žrtava, i da su ona potkrijepljena svjedočenjima Huse Kurspahića i svjedokinje CW1,⁹⁴⁸ Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da su te žrtve umrle iako za njih nema JMBG-a. Suprotno tvrdnjama Milana Lukića,⁹⁴⁹ za sljedeće žrtve je naveden JMBG: Tima Jašarević/Velić,⁹⁵⁰ Alija Kurspahić,⁹⁵¹ Džehva Kurspahić,⁹⁵² Ramiza Kurspahić,⁹⁵³ Vahid Kurspahić⁹⁵⁴ i Fazila Memišević.⁹⁵⁵ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da je zaključak da su te žrtve umrle razuman.

320. Prilikom donošenja zaključka da je osoba po imenu Haraga Šehić poginula u incidentu u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće se oslonilo na izjavu svjedokinje VG018 (dokazni predmet br. P83) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama.⁹⁵⁶ Žalbeno vijeće napominje da je svjedokinja VG018 u dokaznom predmetu br. P83 Haragu Šehić identifikovala kao žrtvu.⁹⁵⁷ Ona je u toj izjavi kao žrtvu identifikovala i njenu prezimenjakinju Kadu Šehić.⁹⁵⁸ U svojim drugim izjavama svjedokinja VG018 kao žrtve navodi Kadu Šehić i Faruka Šehića, za koje je Pretresno

⁹⁴⁶ Stoja Vujičić, T. 6674-6675 (2. april 2009.); dokazni predmet br. P300, str. 8-9.

⁹⁴⁷ Ovaj zaključak je relevantan u vezi sa sljedećim žrtvama: Hasena (prezime nepoznato), Tima Jašarević/Velić, Hajra Jašarević/Halilović, Mujo Jašarević/Halilović, Alija Kurspahić, Džehva Kurspahić, (ime nepoznato) Kurspahić, Haša Kurspahić, Hana/Hasiba Kurspahić, Hata Kurspahić, Ifeta Kurspahić, Ismet Kurspahić, Izeta Kurspahić, Maida Kurspahić, Mejra Kurspahić, Mina Kurspahić, Munevera Kurspahić, Pašija Kurspahić, Ramiza Kurspahić, Sadeta Kurspahić, Sajma Kurspahić, Šejla Kurspahić, Vahid Kurspahić, Fazila Memišević i Haraga Šehić (v. Prvostepena presuda, par. 392).

⁹⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 392, 567.

⁹⁴⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139.

⁹⁵⁰ Tužiočev pregled podataka o žrtvama, str. 7. Pretresno vijeće je zaključilo da su žrtve koje su u Optužnici navedene pod imenima Tima Velić i Tima Jašarević ista osoba (Prvostepena presuda, par. 395). Za Timu Velić je naveden JMBG.

⁹⁵¹ Dokazni predmet br. 1D233, str. 2.

⁹⁵² Dokazni predmet br. 1D233, str. 2.

⁹⁵³ Dokazni predmeti br. 1D221, str. 2; 1D233, str. 3; Tužiočev pregled podataka o žrtvama, str. 6.

⁹⁵⁴ Tužiočev pregled podataka o žrtvama, str. 7.

⁹⁵⁵ Dokazni predmet br. 1D233, str. 4.

⁹⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1440.

⁹⁵⁷ Dokazni predmet br. P83 (povjerljivo), str. 5.

⁹⁵⁸ Dokazni predmet br. P83 (povjerljivo), str. 5.

vijeće takođe zaključilo da su izgubili život u incidentu u Pionirskoj ulici.⁹⁵⁹ Međutim, Haraga Šehić se u drugim izjavama svjedokinje VG018 ne pominje.⁹⁶⁰

321. U drugom dokaznom predmetu na koji se Pretresno vijeće oslonilo, Mašovićevom pregledu podataka o nestalim osobama, ne pominje se neka Haraga Šehić. Međutim, Kada Šehić i Faruk Šehić se pominju.⁹⁶¹ Žalbeno vijeće takođe napominje da nijedan drugi očevidac ne navodi Haragu Šehić kao jednu od žrtava incidenta u Pionirskoj ulici, ali svi među žrtve uključuju Kadu Šehić⁹⁶² i Faruka Šehića.⁹⁶³ Nadalje, Žalbeno vijeće napominje da je Huso Kurspahić u svom svjedočenju izjavio da mu je Kada Šehić bila sestra, dok je Faruk Šehić bio njen sin, a da je jedina Haraga Šehić koju je poznao umrla prije rata.⁹⁶⁴ Pretresno vijeće je, osim za Haragu Šehić, i za Kadu i Faruka Šehića zaključilo da su izgubili živote u požaru.⁹⁶⁵ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Haraga Šehić izgubila život u incidentu u Pionirskoj ulici.

322. Na osnovu gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Haraga Šehić žrtva incidenta u Pionirskoj ulici. Shodno tome, broj žrtava treba smanjiti za još jedan, dakle, na ukupno 57.

⁹⁵⁹ Dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo) (kćerka Šehić Hasiba, Kada (1947.), i njen sin Faruk (1979.)); P85 (Kada Šehić (približna starost 39), Faruk Šehić (približna starost 12)). Pretresno vijeće je zaključilo da je Kada Šehić ista osoba kao Kada Kurspahić, zbog čega je navedena kao Kada Kurspahić/Šehić (Prvostepena presuda, par. 395, 567).

⁹⁶⁰ Dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo) (kćerka Šehić Hasiba, Kada (1947.), i njen sin Faruk (1979.)); P85 (Kada Šehić (približna starost 39), Faruk Šehić (približna starost 12)).

⁹⁶¹ Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, str. 15.

⁹⁶² Pretresno vijeće je zaključilo da je Kada Šehić ista osoba kao Kada Kurspahić (Prvostepena presuda, par. 395).

⁹⁶³ VG013 (dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), str. 3 ("Kada, [...], Faruk"); P60 (povjerljivo), str. 8 ("Kada Šehić (stara otprilike 39 godina), Faruk Šehić (Kadin sin; star otprilike 12 godina)")); VG038 (dokazni predmeti br. 1D26 (povjerljivo), str. 6 ("Šehić Kada, Faruk"); 1D27 (povjerljivo), str. 5 ("Šehić Kada, Šehić Faruk"); P85 ("Faruk Šehić, 12", "Kada Šehić, 39")); VG078 (dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), str. 1 ("Kada Kurspahić – Hasibova kćerka. Imala je oko 40 godina.", "Faruk Kurspahić – Kadin sin. Očevo ime Rasim. Imao je otprilike 7 godina."); P92 (povjerljivo), str. 5 ("Kada Kurspahić – Hasibova kćerka. Imala je oko 40 godina.", "Faruk Kurspahić – Kadin sin. Očevo ime Rasim. Imao je otprilike 7 godina."); VG101 (dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo), str. 6 ("Kada Kurspahić, Hasibova kći. Imala je oko 40 godina.", "Faruk Kurspahić, sin Kade, otac mu se zvao Rasim. Imao je oko sedam godina.")).

⁹⁶⁴ Huso Kurspahić, T. 6952, 6961 (7. april 2009.). V. takođe dokazni predmeti br. P39 ("Šehić Kada (stara oko 39 godina)", "Šehić Faruk (Kadin sin star oko 12 godina)"); P333, str. 2 ("Šehić (Hasib) Kada", "Šehić (Rasim) Faruk 1979.").

⁹⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 567. Pretresno vijeće je zaključilo da je Kada Šehić ista osoba kao Kada Kurspahić, zbog čega je navedena kao Kada Kurspahić/Šehić (Prvostepena presuda, par. 395, 567).

(b) Dokazi da određene žrtve nisu umrle kao što je navedeno(i) Dokazi dobijeni od svjedokinje CW1

323. Svjedokinja CW1, koja nije bila prisutna tokom incidenta u Pionirskoj ulici, svjedočila je o svojim rođacima koji su izgubili život u požaru.⁹⁶⁶ Milan Lukić tvrdi da njeno svjedočenje dovodi u razumnu sumnju zaključak da su u incidentu u Pionirskoj ulici poginule sljedeće osobe:⁹⁶⁷ Hasena (prezime nepoznato),⁹⁶⁸ Hajrija Kurspahić,⁹⁶⁹ Hana/Hasiba Kurspahić,⁹⁷⁰ Hasan Kurspahić,⁹⁷¹ Izeta Kurspahić,⁹⁷² Maida Kurspahić,⁹⁷³ Mina Kurspahić⁹⁷⁴ i Šejla Kurspahić.⁹⁷⁵

324. Prilikom donošenja zaključka da je Hasena (prezime nepoznato) izgubila život u incidentu u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće se oslonilo na izjavu svjedokinje VG101,⁹⁷⁶ koja je za tu osobu navela da je iz Sasa.⁹⁷⁷ Svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju izjavila da poznaje jednu Hasenu, kćerku Hasana Kurspahića, ali da je ona živa.⁹⁷⁸ Iako nema naznaka da je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da je Hasena (prezime nepoznato) umrla uzelo u obzir taj dokaz, Žalbeno vijeće smatra da taj dio svjedočenja svjedokinje CW1 ne može, sam za sebe, njegov zaključak činiti nerazumnim. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da drugi očevici incidenta u Pionirskoj ulici nisu tu osobu uključili u svoj spisak žrtava. Pored toga, ni u svjedočenju Huse Kurspahića ni u Dopisima s podacima iz službene evidencije nema potvrde za to da je osoba po imenu Hasena (prezime nepoznato) postojala prije požara, odnosno da je poginula u incidentu. S obzirom na to da su dokazi protivrječni i da ne omogućuju konačni zaključak, Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije postupilo razumno kada je zaključilo da je Hasena (prezime nepoznato) umrla kao što je navedeno.

325. Prilikom donošenja zaključka da je Hajrija Kurspahić poginula u požaru, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca, njenih rođaka,⁹⁷⁹ kao i na potkrepljujuće dokaze

⁹⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 388-389.

⁹⁶⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139; Replika Milana Lukića, par. 67. Žalbeno vijeće napominje da Milan Lukić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada dokazima dobijenim od svjedokinje CW1 nije pridalo veću težinu (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 342-343).

⁹⁶⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5561 (17. mart 2009.).

⁹⁶⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5565-5566 (17. mart 2009.).

⁹⁷⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5568-5569 (17. mart 2009.).

⁹⁷¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5566-5567 (17. mart 2009.).

⁹⁷² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5569-5570 (17. mart 2009.).

⁹⁷³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5570-5571 (17. mart 2009.).

⁹⁷⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5572 (17. mart 2009.).

⁹⁷⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5574 (17. mart 2009.).

⁹⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1380.

⁹⁷⁷ Dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo), str. 6.

⁹⁷⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139, gdje se upućuje na CW1, T. 5561 (17. mart 2009.).

⁹⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 392, 562, fusnota 1398.

dobijene od Huse Kurspahića.⁹⁸⁰ U dokazima na koje se Pretresno vijeće oslonilo ta osoba je identifikovana kao žena.⁹⁸¹ Svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju izjavila da ne zna nikoga ko se zove Hajrija Kurspahić, ali da je poznavala jednog Hajru, koji je umro prirodnom smrću.⁹⁸² Nema naznaka da je Pretresno vijeće uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje CW1. Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ono ionako ne može činiti nerazumnim zaključak Pretresnog vijeća da je Hajrija Kurspahić izgubila život u incidentu u Pionirskoj ulici.

326. Prilikom donošenja zaključka da je Hana/Hasiba Kurspahić izgubila život u požaru, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca, koji su svi njeni rođaci, kao i na potkrepljujuće dokaze dobijene od Huse Kurspahića.⁹⁸³ Svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju izjavila da ne zna nikoga ko se zove Hasiba Kurspahić, ali da zna jednu Hanu Kurspahić, sestru Huse i kćerku Hate.⁹⁸⁴ Ona za tu osobu nije navela da li je izgubila život u požaru. Nema naznaka da je Pretresno vijeće uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje CW1 u vezi s Hanom/Hasibom Kurspahić. Međutim, Žalbeno vijeće smatra da ono ionako ne može činiti nerazumnim zaključak Pretresnog vijeća da je Hana/Hasiba Kurspahić izgubila život u požaru.

327. Prilikom donošenja zaključka da je Hasan Kurspahić izgubio život u incidentu u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca, kao i na potkrepljujuće dokaze dobijene od Huse Kurspahića.⁹⁸⁵ Iz dijela svjedočenja svjedokinje CW1 na koji se poziva Milan Lukić⁹⁸⁶ slijedi da su postojala dva Hasana Kurspahića: jedan je napustio Višegrad u maju 1992., a drugi je tada ostao u Koritniku⁹⁸⁷ i naveden je pod brojem 26 na spisku žrtava ubistva priloženom uz Optužnicu u dodacima A i B (dalje u tekstu: Spisak žrtava iz Optužnice).⁹⁸⁸ Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije ukazalo na to da li je prilikom donošenja zaključka da je Hasan Kurspahić izgubio život u požaru uzelo u obzir te konkretne dijelove svjedočenja svjedokinje CW1. Međutim, Pretresno vijeće je uzelo u obzir druge dijelove njenog svjedočenja, kao i druge

⁹⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1398. Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima je ona navedena kao nestala.

⁹⁸¹ V. Prvostepena presuda, par. 392, fusnota 1398.

⁹⁸² CW1, T. 5565-5566 (17. mart 2009.).

⁹⁸³ Prvostepena presuda, par. 392, 395, 567, fusnote 1400, 1402. Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo), u kojem je ona navedena kao nestala.

⁹⁸⁴ CW1, T. 5566, 5568-5569 (17. mart 2009.).

⁹⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1401. Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima je Hasan Kurspahić naveden kao nestao, te na dokazni predmet br. P300, iz kojeg slijedi da su postojale dvije osobe takvog imena i prezimena. Pretresno vijeće se nadalje pozvalo na iskaz svjedokinje CW1, T. 5544-5545 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica), međutim, Žalbeno vijeće napominje da se u tom dijelu njenog iskaza ne pominje Hasan Kurspahić.

⁹⁸⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139.

⁹⁸⁷ CW1, T. 5566-5567 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

⁹⁸⁸ Optužnica, Dodatak A; CW1, T. 5566 (12. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

dokaze, i zaključilo da su postojale dvije osobe po imenu Hasan Kurspahić.⁹⁸⁹ Prema zaključku Pretresnog vijeća, prvi Hasan Kurspahić bio je oženjen Mevom Kurspahić, a drugi Mejrom Kurspahić.⁹⁹⁰ Vijeće je zaključilo da je drugi Hasan Kurspahić osoba koja je izgubila život u požaru.⁹⁹¹ Prema svjedočenju svjedokinje CW1, Hasan Kurspahić koji je napustio Višegrad bio je oženjen Mevom Kurspahić.⁹⁹² Dokazi dobijeni od svjedokinje CW1 da je Hasan Kurspahić napustio Višegrad u maju 1992. tiču se, dakle, neke druge osobe, a ne Hasana Kurspahića za kojeg je Pretresno vijeće zaključilo da je umro i stoga ne mogu dovesti u pitanje njegov zaključak. Budući da Milan Lukić u vezi s Hasanom Kurspahićem iznosi i neke druge argumente, Žalbeno vijeće će u nastavku najprije njih razmotriti, a onda prijeći na utvrđivanje da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je on izgubio život u incidentu u Pionirskoj ulici.⁹⁹³

328. Prilikom donošenja zaključka da je osoba po imenu Izeta Kurspahić poginula, Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG078, koja je Izetu Kurspahić identifikovala kao 24-godišnju majku djeteta rođenog nekoliko dana prije incidenta.⁹⁹⁴ Svjedokinja CW1, prema dijelu njenog svjedočenja na koji se Milan Lukić poziva, nije znala nikoga po imenu Izeta Kurspahić.⁹⁹⁵ Premda nije jasno da li je Pretresno vijeće prilikom donošenja zaključka da je Izeta Kurspahić izgubila život u požaru uzelo u obzir taj dokaz, Žalbeno vijeće smatra da taj dio svjedočenja svjedokinje CW1 ne može, sam za sebe, činiti nerazumnim njegov zaključak da je Izeta Kurspahić izgubila život u incidentu u Pionirskoj ulici. Međutim, bez obzira na taj svoj zaključak, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Izeta Kurspahić izgubila život u požaru. Iako je među žrtvama zaista bila i jedna mlada majka, iz dokaza je jasno da se ona zapravo zvala Sadeta Kurspahić.⁹⁹⁶ Svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju izjavila da je među žrtvama bila jedna mlada majka s novorođenim djetetom, koja se zvala Sadeta Kurspahić.⁹⁹⁷ Mladu majku s novorođenim djetetom kao jednu od žrtava pominju i drugi očevici, koji je dosljedno identifikuju kao Sadetu Kurspahić.⁹⁹⁸ Žalbeno vijeće napominje da, za razliku od toga, nijedan od

⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 396.

⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 396.

⁹⁹¹ Prvostepena presuda, par. 396.

⁹⁹² CW1, T. 5552-5553, 5571, 5581-5582 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica). V. takođe Prvostepena presuda, par. 396. Žalbeno vijeće napominje da je taj Hasan Kurspahić sin Alije Kurspahića (v. Tužiočev pregled podataka o žrtvama, str. 4).

⁹⁹³ V. dolje, par. 335-338.

⁹⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1409, gdje se upućuje na VG78, T. 1388 (8. septembar 2008.), dokazne predmete br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo).

⁹⁹⁵ CW1, T. 5570 (17. mart 2009.).

⁹⁹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1427 i izvori na koje se u njoj upućuje.

⁹⁹⁷ Svjedokinja CW1 je rekla: "[Sadeta Kurspahić] imala je malu bebu od dva dana. Ostala je u Koritniku -- ostala je, u stvari, iza mene trudna u Koritniku, a ja sam otišla. Ona se porodila dok se beba pokazala." (CW1, T. 5565, 5574 (17. mart 2009.)).

⁹⁹⁸ Svjedokinja VG013 je pomenula "Kurspahić [...] Sadet[u] i njeno dijete staro tri dana" (dokazni predmet br. 1D29 (povjerljivo)). Svjedokinja VG018 je u svom svjedočenju govorila o "Sadetin[om] d[jetetu] staro[m] dva dana" i

očevidaca, osim svjedokinje VG078, među žrtvama ne pominje osobu po imenu Izeta Kurspahić. Žalbeno vijeće nadalje navodi da je Huso Kurspahić u svom svjedočenju izjavio da ne zna nikoga ko se tako zove.⁹⁹⁹ U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Izeta Kurspahić bila jedna od žrtava incidenta u Pionirskoj ulici.

329. Prilikom donošenja zaključka da je osoba po imenu Maida Kurspahić lišena života, Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG018, koja je Maidu Kurspahić identifikovala kao kćerku Džehve Kurspahić.¹⁰⁰⁰ Prema daljem svjedočenju svjedokinje VG018, Džehva Kurspahić je imala sina koji se zvao Ismet Kurspahić.¹⁰⁰¹ Svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju izjavila da ne zna nijedno dijete iz Koritnika po imenu "Maida".¹⁰⁰² Prema njenim riječima, ime "Maida" je u Spisku žrtava iz Optužnice napisano pogrešno.¹⁰⁰³ Ono bi trebalo da glasi "Hašida" i ta djevojčica je zapravo bila bliska rođaka svjedokinje CW1.¹⁰⁰⁴ Nema naznaka da li je Pretresno vijeće uzelo u obzir dio svjedočenja svjedokinje CW1 na koji se Milan Lukić poziva u ovom kontekstu. Nijedan drugi svjedok ne identifikuje Maidu Kurspahić kao jednu od žrtava incidenta u Pionirskoj ulici. Pored toga, iako svjedočenja svjedokinje CW1 i drugih svjedoka potvrđuju da je Džehva Kurspahić imala dvoje djece, njena kćerka je u njima dosljedno identifikovana kao Mirela Kurspahić,¹⁰⁰⁵ za koju je Pretresno vijeće zaključilo da je izgubila život u požaru.¹⁰⁰⁶ Žalbeno vijeće napominje da svjedokinja VG018 nije navela Mirelu Kurspahić kao žrtvu incidenta. S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Maida Kurspahić izgubila život u požaru.

izjavila: "S nama je bila mlada žena s bebom starom nekoliko dana. Zvala se Sadeta Kurspahić, a djetetovo ime ne znam." (dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo); P83 (povjerljivo)). Svjedok VG038 je isto tako rekao: "Sadeta i njena kćerka od tri dana" (dokazni predmet br. 1D26 (povjerljivo)). Svjedokinja VG101 je u svom svjedočenju izjavila da je među žrtvama bila i beba stara tri dana i da se njena majka zvala Sadeta (VG101, T. 1149 (27. septembar 2001.). V. takođe dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)). I Huso Kurspahić je u svom svjedočenju rekao da je među žrtvama bilo dijete staro dva dana, čija majka se zvala Sadeta Kurspahić (Huso Kurspahić, T. 6948 (7. april 2009.)).

⁹⁹⁹ Huso Kurspahić, T. 6952 (7. april 2009.).

¹⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1413, gdje se upućuje na dokazne predmete br. P82 (povjerljivo) i P83 (povjerljivo).

¹⁰⁰¹ Dokazni predmet br. P83 (povjerljivo), str. 5.

¹⁰⁰² CW1, T. 5570-5571 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

¹⁰⁰³ CW1, T. 5570-5571 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica).

¹⁰⁰⁴ CW1, T. 5570-5571, 5580-5581 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica). Svjedokinja CW1 je do zaključka da je Maida Kurspahić sa Spiska žrtava iz Optužnice zapravo njena bliska rođaka Hašida došla na osnovu toga što nije poznavala nikoga po imenu Maida i što iz Spiska žrtava iz Optužnice slijedi da je Maida, kao i Hašida, tada bila "mala djevojčica" (CW1, T. 5581 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica)).

¹⁰⁰⁵ CW1, T. 5565, 5572-5573 (17. mart 2009.); dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo), str. 7; 1D36 (povjerljivo), str. 5; P39; P60 (povjerljivo), str. 8; P90 (povjerljivo), str. 1; P92 (povjerljivo), str. 5. V. takođe dokazni predmeti br. 1D26 (povjerljivo); 1D27 (povjerljivo); 1D29 (povjerljivo), str. 3; P61, str. 12.

¹⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 392, 567.

330. Što se tiče prigovora koji Milan Lukić na osnovu svjedočenja svjedokinje CW1 iznosi u vezi sa zaključkom o smrti Mine Kurspahić, Žalbeno vijeće podsjeća da je zaključilo da su Mina Kurspahić i Jasmina Delija ista osoba.¹⁰⁰⁷ Žalbeno vijeće napominje da je svjedokinja CW1 u svom svjedočenju izjavila da ne zna nikoga po imenu Mina Kurspahić.¹⁰⁰⁸ Ona je nadalje izjavila da zna jednu Jasminu Kurspahić, ali nije rekla da li je ta osoba izgubila život u požaru.¹⁰⁰⁹ Pretresno vijeće je uzelo u obzir te dokaze,¹⁰¹⁰ ali se, na osnovu svjedočenja više očevidaca, ipak uvjerilo da je Mina Kurspahić/Jasmina Delija izgubila život u požaru.¹⁰¹¹ Žalbeno vijeće zaključuje da Milan Lukić nije pokazao da svjedočenje svjedokinje CW1 može dovesti u pitanje zaključak Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je, prema tome, postupilo razumno kada je zaključilo da je Mina Kurspahić/Jasmina Delija izgubila život u incidentu u Pionirskoj ulici.

331. Prilikom donošenja zaključka da je osoba po imenu Šejla Kurspahić lišena života, Pretresno vijeće se oslonilo na izjavu svjedokinje VG013, koju potkrijepljuju dokazi dobijeni od Huse Kurspahića.¹⁰¹² U toj izjavi, svjedokinja VG013 je Šejlu Kurspahić identifikovala kao dvogodišnju kćerku Latife Kurspahić i sestru Lejle Kurspahić i za sve tri je rekla da su poginule u požaru.¹⁰¹³ Međutim, svjedokinja VG013 je u sudnici izjavila da Latifa Kurspahić i njene dvije kćerke nisu poginule u požaru.¹⁰¹⁴ Svjedokinja CW1 je u svom svjedočenju rekla da su Latifa Kurspahić i njene dvije kćerke, koje su joj bliske rođake, napustile Višegrad krajem maja 1992. i da nisu bile uključene u incident u Pionirskoj ulici.¹⁰¹⁵ Pored toga, svjedokinja CW1 je izjavila da Latifa Kurspahić nema kćerku po imenu Šejla Kurspahić.¹⁰¹⁶ Huso Kurspahić je u svom svjedočenju takođe izjavio da su Latifa Kurspahić i njene dvije kćerke bile žive nakon požara.¹⁰¹⁷ S obzirom na te dokaze, Žalbeno vijeće smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Šejla Kurspahić umrla kao što je navedeno.

¹⁰⁰⁷ V. gore, par. 315.

¹⁰⁰⁸ CW1, T. 5572 (17. mart 2009.).

¹⁰⁰⁹ CW1, T. 5572 (17. mart 2009.).

¹⁰¹⁰ Prvostepena presuda, par. 398.

¹⁰¹¹ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1418. Prilikom donošenja zaključka da je Jasmina Delija umrla, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od dvoje očevidaca (VG078: dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo); VG101: dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (T. 6944 (7. april 2009.); dokazni predmet br. P333). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima se Jasmina Delija navodi kao nestala. Prilikom donošenja zaključka da je Mina Kurspahić umrla, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od dvoje očevidaca (VG018: dokazni predmet br. P85; VG038: 1D27 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (dokazni predmet br. P39). Pretresno vijeće je uputilo i na dokaze dobijene od svjedokinje VG013 (dokazni predmet br. 1D29 (povjerljivo)). Međutim, u toj izjavi se kao osoba koja je poginula u požaru navodi Jasmina Vila, a ne Mina Kurspahić.

¹⁰¹² Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1431.

¹⁰¹³ Dokazni predmet br. P60 (povjerljivo), str. 8.

¹⁰¹⁴ VG013, T. 1106-1107 (3. septembar 2008.).

¹⁰¹⁵ CW1, T. 5546, 5555 (17. mart 2009.). V. takođe Prvostepena presuda, par. 568.

¹⁰¹⁶ CW1, T. 5574 (17. mart 2009.).

¹⁰¹⁷ Huso Kurspahić, T. 6873 (7. april 2009.); dokazni predmet br. P333, str. 2-3.

332. Na temelju gorenavedenog, Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Hasena (prezime nepoznato), Izeta Kurspahić, Maida Kurspahić i Šejla Kurspahić izgubile život u incidentu u Pionirskoj ulici. Iz tog razloga, ukupni broj žrtava treba smanjiti za još četiri i on sada iznosi 53.¹⁰¹⁸

(ii) Dokazi dobijeni od Huse Kurspahića

333. Milan Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir činjenicu da svjedočenje Huse Kurspahića "ukazuje na netačnost" Spiska žrtava iz Optužnice.¹⁰¹⁹

334. Žalbeno vijeće napominje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedočenje Huse Kurspahića u vezi s Hasenom (prezime nepoznato), Izetom Kurspahić, Maidom Kurspahić i Haragom Šehić.¹⁰²⁰ Žalbeno vijeće je ranije zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su te osobe izgubile živote u požaru.¹⁰²¹ U vezi sa svim drugim žrtvama za koje je zaključilo da su izgubile živote u incidentu u Pionirskoj ulici Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenje Huse Kurspahića.¹⁰²² Žalbeno vijeće nadalje napominje da Milan Lukić niti kaže za koji dio/dijelove svjedočenja Huse Kurspahića tvrdi da se Pretresno vijeće na njega/njih nije oslonilo, niti navodi imena osoba sa Spiska žrtava iz Optužnice na koje se odnosi njegov prigovor o zaključku o smrti. S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće napravilo grešku.

(c) Dokazi da su žrtve navedene u Optužnici bile žive nakon incidenta u Pionirskoj ulici

(i) Dopisi s podacima iz službene evidencije i Dopis o imovinskim zahtjevima

335. Milan Lukić tvrdi da su određene žrtve navedene u Optužnici nakon incidenta u Pionirskoj ulici bile žive jer su: (i) prijavile prebivalište; ili (ii) podnijele zahtjev za povrat napuštene imovine.¹⁰²³

336. Budući da Milan Lukić svoju tvrdnju nije potkrijepio precizirajući koje od žrtava iz Optužnice su nakon požara prijavile prebivalište, Žalbeno vijeće je odbacuje.

¹⁰¹⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da je ukupni broj žrtava već smanjilo za dva (v. gore, par. 315, 322).

¹⁰¹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138, gdje se upućuje na Dodatak A Optužnice.

¹⁰²⁰ Prvostepena presuda, fusnote 1380, 1409, 1413, 1440.

¹⁰²¹ V. gore, par. 322, 324, 328-329, 332.

¹⁰²² Prvostepena presuda, par. 392, 394-395, 567, fusnote 1376-1379, 1382-1389, 1391-1399, 1401-1402, 1404-1408, 1410, 1414-1416, 1418-1428, 1430-1437, 1439, 1442-1444, 1446, 1448, 1450, 1452-1453, 1455-1456, 1459.

¹⁰²³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139, gdje se upućuje na Dopise s podacima iz službene evidencije i Dopis o imovinskim zahtjevima; Replika Milana Lukića, par. 65. Milan Lukić konkretno tvrdi da su zahtjev za povrat napuštene imovine podnijeli Redžo Memišević, Ismet Kurspahić, Medo Kurspahić, Hasan Kurspahić i Meho Jašarević/Halilović (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 139).

337. Žalbeno vijeće će sada razmotriti argument Milana Lukića da su određene žrtve bile žive zato što su nakon incidenta u Pionirskoj ulici podnijele zahtjev za povrat napuštene imovine. Prilikom donošenja zaključka da su Meho Jašarević/Halilović,¹⁰²⁴ Hasan Kurspahić,¹⁰²⁵ Ismet Kurspahić,¹⁰²⁶ Medo Kurspahić¹⁰²⁷ i Redžo Memišević¹⁰²⁸ izgubili živote u incidentu u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od nekoliko očevidaca, koji su svi bili rođaci žrtava, potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića.¹⁰²⁹ Vijeće u tom kontekstu nije eksplicitno uzelo u obzir Dopis o imovinskim zahtjevima. Žalbeno vijeće napominje da Dopis o imovinskim zahtjevima pokazuje da su osobe istih imena nakon incidenta u Pionirskoj ulici podnijele zahtjev za povrat imovine.¹⁰³⁰ Žalbeno vijeće smatra da je Dopis o imovinskim zahtjevima relevantan za zaključak Pretresnog vijeća da su osobe istih tih imena umrle i da propust da se uzmu u obzir podaci iz tog dopisa predstavlja grešku. Shodno tome, Žalbeno vijeće će ocijeniti da li je ta greška imala nekog uticaja i, ako jeste, kakvog.

338. Prilikom donošenja zaključka da su Meho Jašarević, Hasan Kurspahić i Ismet Kurspahić umrli, Pretresno vijeće je uputilo na dokazni predmet br. 300, izvještaj Demografskog odjeljenja

¹⁰²⁴ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od svjedokinje VG13 (dokazni predmet br. P60 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (dokazni predmet br. P39). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P300, iz kojeg slijedi da su postojale dvije osobe po imenu Meho Jašarević. V. takođe Prvostepena presuda, par. 394.

¹⁰²⁵ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca (VG013: dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), 2D8 (povjerljivo), P60 (povjerljivo); VG018: dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo), P83 (povjerljivo); VG38: dokazni predmet br. 1D26 (povjerljivo); VG78: dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo); VG101: dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (T. 6950 (7. april 2009.); dokazni predmeti br. P39; P333). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima je Hasan Kurspahić naveden kao nestao, te na dokazni predmet br. P300, iz kojeg slijedi da su postojale dvije osobe takvog imena i prezimena. Pretresno vijeće se nadalje pozvalo na iskaz svjedokinje CW1, T. 5552-5553 (17. mart 2009.) (djelimično zatvorena sjednica), 5571-5572 (17. mart 2009.) (Prvostepena presuda, par. 392, 396).

¹⁰²⁶ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca (VG013: dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), 2D8 (povjerljivo), P60 (povjerljivo), P61; VG18: P83 (povjerljivo); VG38: dokazni predmet br. 1D26 (povjerljivo); VG78: dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo); VG101: dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (v. T. 6951-6952 (7. april 2009.); dokazni predmeti br. P39; P333). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima je Ismet Kurspahić naveden kao nestao, kao i na dokazni predmet br. P300, iz kojeg slijedi da su postojale najmanje četiri osobe takvog imena i prezimena (Prvostepena presuda, par. 392).

¹⁰²⁷ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca (VG013: dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), P60 (povjerljivo); VG018: dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo), P83 (povjerljivo); VG38: dokazni predmet br. 1D26 (povjerljivo); VG78: dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo); VG101: dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (T. 6954 (7. april 2009.); dokazni predmeti br. P39; P333). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima je on naveden kao nestao (Prvostepena presuda, par. 392).

¹⁰²⁸ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca (VG013: dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), P60 (povjerljivo); VG018: dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo), P83 (povjerljivo); VG38: dokazni predmet br. 1D26 (povjerljivo); VG78: dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo); VG101: dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (T. 6959-6960 (7. april 2009.); dokazni predmet br. P39; P333). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima je on naveden kao nestao (Prvostepena presuda, par. 392).

¹⁰²⁹ Prvostepena presuda, par. 392, 567.

¹⁰³⁰ Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 1.

tužilaštva.¹⁰³¹ U tom izvještaju se kaže da su, prema podacima iz popisa stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991., postojale najmanje dvije osobe tih imena.¹⁰³² Žalbeno vijeće, pored toga, napominje da identifikacioni podaci za Mehu Jašarevića,¹⁰³³ Hasana Kurspahića¹⁰³⁴ i Ismeta Kurspahića¹⁰³⁵ iz Dopisa o imovinskim zahtjevima ne odgovaraju identifikacionim podacima koje su očevici naveli za istoimene osobe za koje je Pretresno vijeće zaključilo da su bile žrtve požara. Prema tome, budući da se Dopis o imovinskim zahtjevima odnosi na neke druge osobe, a ne na one za koje je Pretresno vijeće zaključilo da su umrle, Žalbeno vijeće smatra da on ne dovodi u pitanje razumnost njegovog zaključka da su Meho Jašarević/Halilović, Hasan Kurspahić i Ismet Kurspahić izgubili živote u požaru.

339. Što se tiče Mede Kurspahića i Redže Memiševića, Žalbeno vijeće napominje da identifikacioni podaci navedeni u Dopisu o imovinskim zahtjevima odgovaraju identifikacionim podacima koje su za istoimene žrtve naveli očevici.¹⁰³⁶ Da bi utvrdilo da li je bez obzira na to

¹⁰³¹ Prvostepena presuda, fusnote 1383, 1401, 1407.

¹⁰³² Dokazni predmet br. P300, str. 14 - 17, 24-26. U popisu stanovništva iz 1991. navode se 24 osobe po imenu Meho Jašarević (dokazni predmet br. P300, str. 14-15, 24-25), tri osobe po imenu Ismet Kurspahić (dokazni predmet br. P300, str. 17, 26) i najmanje dvije osobe po imenu Hasan Kurspahić (dokazni predmet br. P300, str. 16, 25-26).

¹⁰³³ U Dopisu o imovinskim zahtjevima pominje se zahtjev za povrat imovine koji je podnio Meho Jašarević (sin Ibri), rođen 15. marta 1933. godine (v. Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 1). Pretresno vijeće je za osobu koja je na Spisku žrtava navedenih u Optužnici ubilježenu kao Meho Jašarević zaključilo da se u stvari zvala Meho Halilović (Prvostepena presuda, par. 394, gdje se upućuje na Huso Kurspahić, T. 6945-6946 (7. april 2009.)). V. takođe Huso Kurspahić, T. 6901-6902 (djelimično zatvorena sjednica), 6911, 6921, 6925, 6949 (7. april 2009.); dokazni predmeti br. 1D27; 1D33; P83; P300, str. 14-15; P333). Nadalje, u vezi s osobom za koju je Pretresno vijeće zaključilo da je umrla izvedeni su dokazi da je imala negdje između 42 i 50 godina (v. dokazni predmeti br. 1D33; P60) i da je bila sin Jusufa (v. dokazni predmet br. P333, str. 2 (čije ime je u prijevodu pogrešno navedeno kao Mujo)).

¹⁰³⁴ U Dopisu o imovinskim zahtjevima pominje se zahtjev za povrat napuštene imovine koji je podnio Hasan Kurspahić, sin Alije (v. Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 1). Pretresno vijeće je zaključilo da su postojale dvije osobe po imenu Hasan Kurspahić i da je žrtva incidenta u Pionirskoj ulici bio onaj koji je bio oženjen Mejrom Kurspahić (Prvostepena presuda, par. 396 (gdje se upućuje na dokazne predmete br. 1D33, P90, P92), 567). Taj Hasan Kurspahić bio je sin Hajre Kurspahića (v. dokazni predmet br. P119, str. 3; v. takođe Dopisi s podacima iz službene evidencije, str. 2).

¹⁰³⁵ U Dopisu o imovinskim zahtjevima pominje se zahtjev za povrat napuštene imovine koji je podnio Ismet Kurspahić, sin Mehmeda, rođen 15. juna 1944. godine (v. Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 1). Žalbeno vijeće napominje da se u prijevodu za njega pogrešno navodi da je rođen 1994. godine. Međutim, iz dokaza dobijenih od svjedokā slijedi da je Ismet Kurspahić koji je bio žrtva incidenta bio sin Ferhata (v. CW1, T. 5580 (17. mart 2009.)); dokazni predmet br. P333. V. takođe dokazni predmeti br. 1D36 (povjerljivo); P60 (povjerljivo); P83 (povjerljivo); P90 (povjerljivo); P92 (povjerljivo), u kojima svjedoci navode da je Ismet Kurspahić bio sin Džehve, udate za Ferhata) i da je u vrijeme incidenta imao otprilike tri godine. Nadalje, u dokaznom predmetu br. P300 kaže se da su u popisu stanovništva iz 1991. navedene najmanje tri osobe po imenu Ismet Kurspahić, među kojima i jedna rođena 1944., te jedna rođena 1990. godine. Tužilaštvo je stupilo u kontakt s Ismetom Kurspahićem koji se pominje u Dopisu o imovinskim zahtjevima i "utvrdilo da to nije Ismet Krushaphić za čije ubistvo se optuženi terete u Optužnici" (v. dokazni predmet br. P300, str. 17).

¹⁰³⁶ Za Medu Kurspahića se u Dopisu o imovinskim zahtjevima navodi da je sin Bege i da je rođen 1927., što odgovara dokazima dobijenim od svjedokā, prema kojima je on bio sin Bege i u vrijeme incidenta je imao negdje između 50 i 60 godina (v. Huso Kurspahić, T. 6954 (7. april 2009.)); dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo); 1D36 (povjerljivo); P39; P60 (povjerljivo); P83 (povjerljivo); P90 (povjerljivo); P333). Isto tako, za Redžu Memiševića se u Dopisu o imovinskim zahtjevima kaže da je sin Halila/Naila, rođen 15. maja 1932. u selu Omeragići (Dopis o imovinskim zahtjevima, str. 1), što odgovara dokazima dobijenim od svjedokā, prema kojima je Redžo Memišević bio sin Halila i imao je negdje između 57 i 68 godina (Huso Kurspahić, T. 6959-6960 (7. april 2009.)); dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo); 1D36 (povjerljivo); P39; P60 (povjerljivo); P83; P90 (povjerljivo); P92 (povjerljivo); P333); v. takođe Dopisi s podacima iz službene evidencije (dokazni predmeti br. 1D221, str. 2; 1D233, str. 4).

pretresno vijeće koje postupa razumno moglo zaključiti da su oni poginuli u požaru u Pionirskoj ulici, Žalbeno vijeće uzima u obzir dokaze dobijene od Huse Kurspahića. Kad je suočen s Dopisima o imovinskim zahtjevima, on je objasnio da je za pretpostaviti da su, zbog toga što u vezi s imovinom još nije bila provedena ostavinska rasprava pa je i ona dalje glasila na svakog od preminulih, zahtjev za povrat imovine u ime žrtava podnijeli članovi njihovih porodica.¹⁰³⁷ Žalbeno vijeće nadalje napominje da se Pretresno vijeće u vezi s njima oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca, potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića, dokaznim predmetom br. P175 i Mašovićevim pregledom podataka o nestalim osobama.¹⁰³⁸ S obzirom na te okolnosti, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su Medo Kurspahić i Redžo Memišević lišeni života u požaru.

(ii) Ismeta Kurspahić

340. Na osnovu dokaza dobijenih od pet očevidaca i drugih potkrepljujućih dokaza, Pretresno vijeće je zaključilo da je Ismeta Kurspahić jedna od osoba koje su 14. juna 1992. izgubile živote u požaru u Omeragićevoj kući.¹⁰³⁹

341. Milan Lukić tvrdi da je taj zaključak pogrešan, budući da dokument 1D225 (označen radi identifikacije) (dalje u tekstu: Protokol Doma zdravlja Višegrad) pokazuje da je Ismeti Kurspahić nakon incidenta u Pionirskoj ulici ukazana medicinska pomoć i da je, prema tome, bila živa.¹⁰⁴⁰ Uz to, Milan Lukić je radi dodatne potkrepe svog argumenta da Ismeta Kurspahić nije izgubila život u incidentu u Pionirskoj ulici zatražio da se u žalbenom postupku prihvate i drugi dokazi.¹⁰⁴¹ Žalbeno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Agiusa, prihvatilo šest dokumenata kao

¹⁰³⁷ Huso Kurspahić, T. 6903-6904 (djelimično zatvorena sjednica), 6964-6965 (7. april 2009.).

¹⁰³⁸ V. gore, par. 337.

¹⁰³⁹ Prvostepena presuda, par. 392, 567. Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od pet očevidaca (VG013: dokazni predmeti br. 1D29 (povjerljivo), 2D8 (povjerljivo), P60 (povjerljivo), P61; VG018: dokazni predmeti br. 1D33 (povjerljivo), P83 (povjerljivo); VG038: dokazni predmet br. 1D26 (povjerljivo); VG78: dokazni predmeti br. P90 (povjerljivo), P92 (povjerljivo); VG101: dokazni predmet br. 1D36 (povjerljivo)), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (T. 6952 (7. april 2009.); dokazni predmeti br. P39; P333). Pretresno vijeće je takođe uputilo na dokazni predmet br. P175 (povjerljivo) i Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama, u kojima se Ismeta Kurspahić navodi kao nestala, te na dokazni predmet br. P300, u kojem se kaže da nema demografskih podataka koji se kose s prikazima očevidaca (v. Prvostepena presuda, fusnota 1408).

¹⁰⁴⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139.

¹⁰⁴¹ Četvrti zahtjev Milana Lukića za uvođenje dodatnih dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 24. januar 2011. (s javnim Dodatkom B i povjerljivim dodacima A i C) (dalje u tekstu: Zahtjev Milana Lukića od 24. januara 2011.), par. 19(b); Dopunski podnesak Milana Lukića u prilog četvrtom zahtjevu za uvođenje dodatnih dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 1. mart 2011. (javno, s povjerljivim dodacima A i B) (dalje u tekstu: Dopunski podnesak Milana Lukića od 15. marta 2011.), par. 15.

dodatne dokaze.¹⁰⁴² Žalbeno vijeće je kasnije prihvatilo i dva dokumenta koje je tužilaštvo predočilo u svrhu pobijanja.¹⁰⁴³

342. Žalbeno vijeće napominje da iz Izjave za štampu, zajedno s Dokumentima o ekshumaciji i identifikaciji, slijedi: (i) da je Ismeta Kurspahić umrla 17. juna 1992. godine;¹⁰⁴⁴ (ii) da je njeno tijelo ekshumirano iz "primarne masovne grobnice" na groblju Stražište;¹⁰⁴⁵ (iii) da je njen identitet utvrđen na osnovu analize DNK i da su ga kasnije potvrdili njen brat i sestra;¹⁰⁴⁶ i (iv) da je uzrok njene smrti "moguće stanje poslije strijelnog ozljeđivanja lijeve natkoljenice".¹⁰⁴⁷

343. Što se tiče Protokola Doma zdravlja Višegrad, Žalbeno vijeće napominje da on, iako je označen radi identifikacije, nije prihvaćen kao dokazni predmet.¹⁰⁴⁸ Budući da Žalbeno vijeće može uzeti u obzir samo materijal koji je dio pretresnog spisa ili je prihvaćen u žalbenom postupku na osnovu pravila 115 Pravilnika,¹⁰⁴⁹ ono ne može razmatrati Protokol Doma zdravlja Višegrad kao takav. Međutim, Žalbeno vijeće napominje da se o bilješci iz Protokola Doma zdravlja Višegrad koja se odnosi na Ismetu Kurspahić govori u dokaznom predmetu br. P300, izvještaju Demografskog odjeljenja tužilaštva.¹⁰⁵⁰ U dokaznom predmetu br. P300 kaže se da se u toj bilješci navode samo ime i prezime i da je "bez dodatnih informacija nemoguće reći da li je Ismeta Kurspahić koja je navedena u bolničkoj evidenciji o prijemu pacijenata ista ona Ismeta Kurspahić

¹⁰⁴² Odluka po četvrtom i petom zahtjevu Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 22. juli 2011. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 22. jula 2011.), par. 3, 33. V. takođe memorandum Sekretarijata naslovljen "Brojevi dokaznog predmeta dodijeljeni dokumentima u skladu s odlukom od 22. jula 2011.", 4. avgust 2011. (povjerljivo). Prihvaćeni dokumenti su dokazni predmeti br. 1DA1, izjava za štampu od 9. decembra 2010. o ekshumaciji posmrtnih ostataka, između ostalog, Ismete Kurspahić (dalje u tekstu: Izjava za štampu); 1DA2 (povjerljivo), dopis Tužilaštva Kantona Goražde, Bosna i Hercegovina, upućen Milanu Lukiću, kojim se prosljeđuje više dokumenata u vezi s Ismetom Kurspahić; 1DA3 (povjerljivo), zapisnik o ekshumaciji tijela osoba bošnjačke nacionalnosti s groblja Stražište, od 23. oktobra 2009.; 1DA4 (povjerljivo), zapisnik o utvrđivanju identiteta DNK analizom, od 9. decembra 2010.; 1DA5 (povjerljivo), zapisnik o utvrđivanju identiteta Ismete Kurspahić; 1DA6 (povjerljivo), izvještaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi izvršenoj 17. decembra 2009. godine (dalje u tekstu: Izvještaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi). Za dokazne predmete br. 1DA2-1DA6 koristi se zajednički naziv Dokumenti o ekshumaciji i identifikaciji.

¹⁰⁴³ Odluka po zahtjevu tužilaštva da predoči suprotne dokaze, 24. avgust 2011. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka o dokazima u svrhu pobijanja od 24. avgusta 2011.), str. 2-4. Prvi dokument, dokazni predmet br. PA1 (povjerljivo), izjava je jedne rođake Ismete Kurspahić, u kojoj se opisuje izvor njenih saznanja o okolnostima Ismetine smrti i načinu na koji je u "Zapisniku o utvrđivanju identiteta" sačinjenom u Institutu za nestale osobe, Bosna i Hercegovina, naveden podatak o datumu smrti. Drugi dokument, dokazni predmet br. PA2 (povjerljivo), Mašovićeva je izjava, u kojoj se objašnjava na koji način se u Institutu za nestale osobe, Bosna i Hercegovina, sastavljaju dokumenti kao što je "Zapisnik o utvrđivanju identiteta", te daje prikaz okolnosti ekshumacije tijela Ismete Kurspahić.

¹⁰⁴⁴ Izjava za štampu; dokazni predmeti br. 1DA4 (povjerljivo); 1DA5 (povjerljivo).

¹⁰⁴⁵ Izjava za štampu; dokazni predmeti br. 1DA3 (povjerljivo); 1DA4 (povjerljivo); 1DA5 (povjerljivo).

¹⁰⁴⁶ Izjava za štampu; dokazni predmeti br. 1DA3 (povjerljivo); 1DA4 (povjerljivo); 1DA5 (povjerljivo).

¹⁰⁴⁷ Izvještaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi, str. 1, 3.

¹⁰⁴⁸ V. Povjerljivi spisak svjedoka. Dana 7. aprila 2009., Pretresno vijeće je donijelo odluku da će taj dokument biti označen radi identifikacije dok ne bude preveden na engleski (T. 6889 (7. april 2009.)). Prijevod, međutim, nikad nije dostavljen.

¹⁰⁴⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 25; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 311, 313.

¹⁰⁵⁰ Dokazni predmet br. P300, str. 17-18.

koja je navedena na [Spisku žrtava iz Optužnice].¹⁰⁵¹ U tom dokaznom predmetu se nadalje kaže da su, prema popisu stanovništva iz 1991., postojale dvije osobe po imenu Ismeta Kurspahić.¹⁰⁵² Pretresno vijeće je uzelo u obzir te dokaze, ali se, na osnovu dokaza dobijenih od očevidaca i drugih potkrepljujućih dokaza, uvjerilo da je Ismeta Kurspahić poginula u incidentu u Pionirskoj ulici.¹⁰⁵³ Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je s tim u vezi napravljena greška.

344. Što se tiče dodatnih dokaza prihvaćenih u žalbenom postupku, Žalbeno vijeće napominje da je o Protokolu Doma zdravlja Višegrad u svojoj izjavi govorio i Mašović.¹⁰⁵⁴ On je konkretno rekao da su, iako se u bilješki iz protokola ne objašnjava kakve je povrede zadobila dotična osoba, oni "uspjeli [...] da sazna[ju] da se takvim lijekovima liječe opekotine".¹⁰⁵⁵ Budući da je to izjava osobe koja nije medicinske struke,¹⁰⁵⁶ ona, po mišljenju Žalbenog vijeća, bez dalje potkrepe ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je Ismeta Kurspahić poginula u incidentu u Pionirskoj ulici.

345. Žalbeno vijeće napominje da su podaci o datumu smrti Ismete Kurspahić dobijeni od članova njene porodice.¹⁰⁵⁷ Jedna njena rođaka izjavila je da je "sredinom juna" od jednog drugog člana porodice čula da je ona umrla.¹⁰⁵⁸ Ona je nadalje rekla da, kada se od nje tražilo da za potrebe ispunjavanja "zapisnika o utvrđivanju identiteta" navede datum Ismetine smrti, nije znala o kojem se tačno datumu radi i da su ona i jedan drugi rođak "samo nagađali" kada su kao datum naveli 17. juni.¹⁰⁵⁹ Mašović je potvrdio da se "službeni zapisnik o utvrđivanju identiteta" sastavlja na osnovu podataka dobijenih od članova porodice.¹⁰⁶⁰ On je osim toga rekao da Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine, gdje se sastavlja "službeni zapisnik o utvrđivanju identiteta", smatra da tačan datum i mjesto nestanka "nisu toliko važni", zbog čega "članove porodica ne zamaramo previše s tim podatkom".¹⁰⁶¹

346. Pored toga, Žalbeno vijeće napominje da jedan od Dokumentata o ekshumaciji i identifikaciji sadrži podatak – dobijen od jednog od rođaka same Ismete Kurspahić – da je ona

¹⁰⁵¹ Dokazni predmet br. P300, str. 18.

¹⁰⁵² Dokazni predmet br. P300, str. 18. U tom dokaznom predmetu takođe se kaže da je jedna Ismeta Kurspahić rođena 1946., a druga 1960. godine. S obzirom na datum rođenja, osoba rođena 1960. "bolje odgovara" Ismeti Kurspahić navedenoj na Spisku žrtava iz Optužnice. Za osobu rođenu 1960. dodaje se da "nema dokaza da je preživjela sukob". Dodaje se i to da za "Ismetu Kurspahić rođenu 1946. znamo da je glasala na izborima 1997.-98. i 2000. godine" (dokazni predmet br. P300, str. 18).

¹⁰⁵³ Prvostepena presuda, par. 392, 567, fusnota 1408.

¹⁰⁵⁴ Dokazni predmet br. PA2 (povjerljivo), par. 7.

¹⁰⁵⁵ Dokazni predmet br. PA2 (povjerljivo), par. 7.

¹⁰⁵⁶ Dokazni predmet br. P185.

¹⁰⁵⁷ Dokazni predmeti br. PA1 (povjerljivo), par. 4, 7; PA2 (povjerljivo), par. 6, 8.

¹⁰⁵⁸ Dokazni predmet br. PA1 (povjerljivo), par. 4.

¹⁰⁵⁹ Dokazni predmet br. PA1 (povjerljivo), par. 7.

¹⁰⁶⁰ Dokazni predmet br. PA2 (povjerljivo), par. 6.

¹⁰⁶¹ Dokazni predmet br. PA2 (povjerljivo), par. 6.

izgubila život u Pionirskoj ulici.¹⁰⁶² Nadalje, jedna njena rođaka je izjavila da je od druge rođake čula da su Ismetu, zajedno s drugim članovima njene porodice, Srbi zapalili i da je izgorjela.¹⁰⁶³ S obzirom na te pokazatelje vrlo je vjerovatno da je u Izjavi za štampu i u Dokumentima o ekshumaciji i identifikaciji¹⁰⁶⁴ 17. juni 1992. naveden na osnovu pretpostavki, a ne činjenica. Ti pokazatelji pritom potvrđuju zaključke Pretresnog vijeća. Shodno tome, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je zaključak Pretresnog vijeća da je Ismeta Kurspahić poginula u incidentu u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. doveden u pitanje time što se ne podudara s datumom smrti navedenim u Izjavi za štampu i Dokumentima o ekshumaciji i identifikaciji.

347. Žalbeno vijeće će sada razmotriti na koji je način Ismeta Kurspahić umrla. Žalbeno vijeće napominje da se u Izjavi za štampu ne govori o mjestu ili načinu njene smrti. Pritom, ni u Izjavi za štampu ni u Izvještaju o sudsko-medicinskoj ekspertizi ne pominje se da je na njenim posmrtnim ostacima bilo ikakvih povreda uzrokovanih vatrom. Međutim, Žalbeno vijeće primjećuje da iz Izvještaja o sudsko-medicinskoj ekspertizi slijedi da je mogući izvor smrti strijelna rana.¹⁰⁶⁵ Taj podatak, po mišljenju Žalbenog vijeća, nije nužno u suprotnosti sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Ismeta Kurspahić poginula u incidentu u Pionirskoj ulici, pošto je Vijeće takođe zaključilo da su "napolju stajali muškarci koji su pucali u ljude koji su pokušavali pobjeći iz kuće".¹⁰⁶⁶ Prema tome, ona je mogla biti ustrijeljena dok je pokušavala pobjeći. S obzirom na te okolnosti, Milan Lukić nije pokazao da to dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća.

348. Što se tiče dodatnih dokaza da su posmrtni ostaci Ismete Kurspahić, kao i dvoje drugih ljudi, pronađeni u primarnoj masovnoj grobnici na groblju Stražište,¹⁰⁶⁷ Žalbeno vijeće napominje da je Mašović za to groblje rekao da je od mjesta zločina u Pionirskoj ulici udaljeno manje od 500 metara.¹⁰⁶⁸ Vijeće nadalje napominje da je Milan Lukić to potvrdio.¹⁰⁶⁹ S obzirom na veliku blizinu mjesta zločina i groblja, kao i na činjenicu da Pretresno vijeće nije donijelo nikakve zaključke o uklanjanju tijela Ismete Kurspahić, Žalbeno vijeće smatra da dodatni dokazi iz kojih slijedi da su njeni posmrtni ostaci pronađeni u primarnoj masovnoj grobnici na groblju Stražište ne dovode u pitanje zaključke Pretresnog vijeća.

¹⁰⁶² Dokazni predmet br. 1DA5 (povjerljivo) ("Nastrada[la]: datum: 17.06.1992., mjesto PIONIRSKA – VIŠEGRAD").

¹⁰⁶³ Dokazni predmet br. PA1 (povjerljivo), par. 3-4 ("Kontaktirala sam drugu [rođaku] da se raspitam o [Ismeti, njeno troje djece i njenom svekru i sjevku]. Ona mi je tada rekla da je čula da su ih Srbi zapalili i da su svi izgorjeli.").

¹⁰⁶⁴ Izjava za štampu; dokazni predmeti br. 1DA4 (povjerljivo); 1DA5 (povjerljivo).

¹⁰⁶⁵ Izvještaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi, str. 1, 3.

¹⁰⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 562.

¹⁰⁶⁷ Dokazni predmeti br. 1DA3 (povjerljivo); 1DA4 (povjerljivo).

¹⁰⁶⁸ Dokazni predmet br. PA2 (povjerljivo), par. 9.

¹⁰⁶⁹ Dopunski podnesak Milana Lukića o učinku dodatnih dokaza, 31. avgust 2011. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Dopunski podnesak Milana Lukića od 31. avgusta 2011.), par. 6.

349. Žalbeno vijeće se uvjerilo da se dodatni dokazi podudaraju sa zaključkom Pretresnog vijeća da je Ismeta Kurspahić poginula u incidentu u Pionirskoj ulici. Shodno tome, na osnovu pretresnog spisa, kao i dodatnih dokaza i dokaza u svrhu pobijanja prihvaćenih u žalbenom postupku, Žalbeno vijeće se i samo van razumne sumnje uvjerilo da je Ismeta Kurspahić izgubila život 14. juna 1992. u incidentu u Pionirskoj ulici.

(iii) Jedna žrtva iz Optužnice pristupila je kao svjedok u ovom predmetu

350. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kada nije uzelo u obzir da je u ovom predmetu kao svjedok pristupila osoba koje se zove isto kao jedna od žrtava.¹⁰⁷⁰

351. Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće s tim u vezi napravilo grešku. Puko ukazivanje na činjenicu da se neke osobe zovu isto ili slično nije dovoljna osnova za argument da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je određena osoba umrla. Žalbeno vijeće smatra da sama činjenica da se jedna osoba koja je pristupila kao svjedok zove isto kao jedna od žrtava ne čini zaključak Pretresnog vijeća nerazumnim. S obzirom na to da Milan Lukić nije dodatno potkrijepio svoj argument u vezi s ovim pitanjem, kao i u svjetlu drugih dokaza na koje se Pretresno vijeće oslonilo prilikom utvrđivanja da je dotična osoba umrla,¹⁰⁷¹ Lukićev argument se odbacuje.

(d) Zaključak

352. Žalbeno vijeće je zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo u zaključku da su Haraga Šehić, Hasena (prezime nepoznato), Sadeta Kurspahić, Maida Kurspahić i Šejla Kurspahić izgubile živote u incidentu u Pionirskoj ulici. Žalbeno vijeće je nadalje zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da su u požaru izgubile živote i Mina Kurspahić i Jasmina Delija, pošto se ta imena odnose na istu osobu. Za ostale žrtve Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je jedini razuman zaključak do kojeg se moglo doći na osnovu dokaza taj da su izgubile živote u incidentu u Pionirskoj ulici. Žalbeno vijeće stoga smatra da ukupni broj žrtava treba smanjiti za šest, što znači da on iznosi 53.

353. Shodno tome, Žalbeno vijeće zaključuje da je zaključak Pretresnog vijeća da je u incidentu u Pionirskoj ulici izgubilo živote 59 osoba pogrešan i da su zapravo živote izgubile 53 osobe, koje

¹⁰⁷⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 138-139; Replika Milana Lukića, par. 64. Taj svjedok je svjedočio uz zaštitne mjere upotrebe pseudonima i izobličenja slike lica (v. Povjerljivi spisak svjedoka, str. 1).

¹⁰⁷¹ Pretresno vijeće se oslonilo na dokaze dobijene od dvoje očevidaca (VG013: dokazni predmeti br. 1D29, P60; VG101: dokazni predmet br. 1D37), potkrijepljene svjedočenjem Huse Kurspahića (dokazni predmet br. P39) i Tužiočevim pregledom podataka o žrtvama.

su navedene u Dodatku C ove presude. U svim drugim aspektima, podosnova 3(A) iz žalbe Milana Lukića se odbacuje.

5. Zaključak

354. Iz gorenavedenih razloga, odbacuju se ostatak podosnove Milana Lukića 3(A), te podosnove 3(B)-(D), (G) i (H).

D. Sredoje Lukić

1. Uvod

355. Pretresno vijeće se uvjerilo da je Sredoje Lukić pomagao te podržavao krivična djela ubistva¹⁰⁷² i okrutnog postupanja,¹⁰⁷³ kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te ubistva,¹⁰⁷⁴ progona,¹⁰⁷⁵ i drugih nehumanih djela,¹⁰⁷⁶ kao zločina protiv čovječnosti. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić bio među naoružanim muškarcima koji su popodne 14. juna 1992. otišli do Memićeve kuće u Pionirskoj ulici.¹⁰⁷⁷ Ono se uvjerilo da je Sredoje Lukić ušao u Memićevu kuću i predstavio se imenom.¹⁰⁷⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić, dok su se u Memićevoj kući odvijali pljačka i pretresanje dogola, pružio praktičnu pomoć činjenju tih krivičnih djela svojim naoružanim prisustvom u kući ili oko nje.¹⁰⁷⁹ Pretresno vijeće je takođe

¹⁰⁷² Prvostepena presuda, par. 928-934, 1105.

¹⁰⁷³ Prvostepena presuda, par. 982-986, 1104. Zaključeno je da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao krivično djelo okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, svojim postupanjem prema preživjelima u incidentu u Pionirskoj ulici, VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasibu Kurspahiću.

¹⁰⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 928-934, 1105.

¹⁰⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 1027-1035, 1104. Zaključeno je da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao progone, kao zločin protiv čovječnosti sljedećim djelima: (i) krađa lične imovine u Memićevoj kući i podvrgavanje ranjive grupe iz Koritnika maltretiranju, ponižavanju, terorisanju i psihološkom zlostavljanju prouzrokovanom krađom njihove jedine preostale imovine; (ii) maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihološko zlostavljanje preživjelih, VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasiba Kurspahića; (iii) protivpravno zatočenje u nehumanim uslovima grupe iz Koritnika u Omeragićevoj kući; (iv) ubistvo; i (v) razaranje Omeragićeve kuće. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće takođe navelo "uzrokovanje straha svjedokinja VG013, VG018, VG078 i VG101 da bi mogle biti silovane", kao djelo u osnovi progona koje je Sredoje Lukić pomagao i podržavao (Prvostepena presuda, par. 1031). Međutim, Pretresno vijeće je na jednom drugom mjestu izričito zaključilo da su djela progona u ovom predmetu ograničena na djela pomenuta u četvrtom paragrafu Druge izmijenjene optužnice (Prvostepena presuda, par. 997, fusnota 2913, gdje se upućuje na pretpretresnu konferenciju, T. 202 (9. juli 2008.)), gdje se ne pominje silovanje ili strah od silovanja. Žalbeno vijeće zato smatra da Pretresno vijeće nije obuhvatilo odvođenje žena niti strah od silovanja prilikom ocjenjivanja krivične odgovornosti Sredoja Lukića za pomaganje i podržavanje krivičnog djela progona, kao zločina protiv čovječnosti.

¹⁰⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 982-986, 1104. Zaključeno je da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao krivično djelo drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, svojim postupanjem prema preživjelima incidenta u Pionirskoj ulici, VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasibu Kurspahiću.

¹⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 637, 930.

¹⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 588, 590, 637.

¹⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 593 (zaključak da je "Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan u kući Jusufa Memića"), 637 (zaključak da je Sredoje Lukić "bio naoružan i prisutan u kući Jusufa Memića"), 932 (zaključak da je Sredoje Lukić "bio u blizini kuće Jusufa Memića [...], otvoreno nosio oružje"), 984 (zaključak da je Sredoje Lukić "bio u blizini kuće Jusufa Memića [...], otvoreno nosio oružje"), 1028 (zaključak "da je Sredoje Lukić bio prisutan u blizini kuće Jusufa

zaključilo da se Sredoje Lukić te večeri vratio do Memićeve kuće, a većinom glasova sudija zaključilo je da je on učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika iz Memićeve kuće u Omeragićevu kuću.¹⁰⁸⁰ Pretresno vijeće nije se uvjerilo da je Sredoje Lukić učestvovao u paljevini Omeragićeve kuće.¹⁰⁸¹

356. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je utvrdilo da je on identifikovan u Memićevoj kući¹⁰⁸² i tokom premještanja.¹⁰⁸³ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo princip *in dubio pro reo* kad je zaključilo da je on tamo bio prisutan.¹⁰⁸⁴ Sredoje Lukić osporava razumnost zaključaka Pretresnog vijeća da njegova djela i ponašanje tokom tog incidenta predstavljaju *actus reus* i *mens rea* koji se traže za pomaganje i podržavanje krivičnih djela ubistava, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti, okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁰⁸⁵ On takođe osporava tvrdnju Tužilaštva da su ispunjeni pravni uslovi krivičnog djela progona, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁰⁸⁶

2. Alibi Sredoja Lukića

357. Na suđenju je Sredoje Lukić iznio alibi prema kojem je on 14. juna 1992. godine bio u Obrenovcu, u Srbiji, u posjeti svom pašenogu Milojku Popadiću na srpski pravoslavni praznik Svetu trojicu.¹⁰⁸⁷ Pozvao je dva svjedoka, Veroljuba Živkovića (dalje u tekstu: Živković), za koga je Pretresno vijeće ustanovilo da je on Sredoja Lukića poznao otprilike 20 godina i bio mu "solidan znanac", i Branimira Bugarskog (dalje u tekstu: Bugarski), koji je sa Sredojem Lukićem i njegovom porodicom imao "odličnu komunikaciju".¹⁰⁸⁸ Živković i Bugarski su u svom svjedočenju naveli da su vidjeli Sredoja Lukića u Obrenovcu 14. juna 1992. godine i da je on imao razmiricu sa jednim prodavcem oko gajbe piva.¹⁰⁸⁹ Bugarski je Sredoju Lukiću pružio alibi i za incident na Bikavcu.¹⁰⁹⁰

Memića i da je bio naoružan"), 1030 (zaključak "Sredoje Lukić je bio naoružan i bio je prisutan u blizini kuće Jusufa Memića") (naglasak dodat).

¹⁰⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 607, 637, 930, 984, 1032. V. takođe Izdvojeno mišljenje sudije Robinsona o osudi Sredoja Lukića za krivična djela ubistva i istrebljenja. (Prvostepena presuda, par. 1112-1113).

¹⁰⁸¹ Prvostepena presuda, par. 613, 637, 1034.

¹⁰⁸² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 38-91, 211-222; Replika Sredoja Lukića, par. 9-37, 70-80.

¹⁰⁸³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 92-136, 211-222; Replika Sredoja Lukića, par. 38-45, 70-80.

¹⁰⁸⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 297-300; Replika Sredoja Lukića, par. 113-117.

¹⁰⁸⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 137-210; Replika Sredoja Lukića, par. 46-69. Sredoje Lukić iznio je prigovor u vezi s pitanjem da li je on bio naoružan, odgovarajući na pitanje koje je Žalbeno vijeće postavilo na žalbenom pretresu. (AT. 124 (14. septembar 2011.)).

¹⁰⁸⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 282-296; Replika Sredoja Lukića, par. 98-103.

¹⁰⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 513.

¹⁰⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 518, 523.

¹⁰⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 514-528.

¹⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 693-694.

358. Pretresno vijeće je zaključilo:

Dokaze koje je tužilaštvo izvelo u vezi s prisustvom, djelima i ponašanjem Sredoja Lukića 14. juna 1992. iznijeli su vjerodostojni i pouzdani svjedoci, dok su dokazi izvedeni u prilog alibiju Sredoja Lukića sadržavali nedosljednosti i neuvjerljive dijelove. Na osnovu cjelokupnih dokaza, odnosno dokaza koje je izvelo tužilaštvo i dokaza koje je izvela odbrana, Pretresno vijeće zaključuje da ne postoji razumna mogućnost da je taj alibi istinit.¹⁰⁹¹

359. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je odbacilo njegov alibi.¹⁰⁹² On kaže da Pretresno vijeće nije proučilo cjelokupne dokaze prilikom odbacivanja njegovog alibija,¹⁰⁹³ i da nije pružilo dovoljno obrazloženo mišljenje.¹⁰⁹⁴ On tvrdi da iz formulacija Pretresnog vijeća proizlazi da je ono pogrešno primijenilo teret dokazivanja.¹⁰⁹⁵ On nadalje iznosi argumente da su Živković i Bugarski bili vjerodostojni¹⁰⁹⁶ i da tužilaštvo nije pozvalo svjedoke da pobiju tu tvrdnju odbrane.¹⁰⁹⁷ Sredoje Lukić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir svoj zaključak da se Bugarski "dobro držao na unakrsnom ispitivanju" i da je precizno objasnio koje je godine bomba pala na njegovo selo.¹⁰⁹⁸

360. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno navelo i primijenilo mjerodavno pravo za dokaze o alibiju.¹⁰⁹⁹ Tužilaštvo tvrdi da su Živković i Bugarski bili bliski sa Sredojem Lukićem i da se "previše precizno sjećaju" jednog manjeg incidenta koji se navodno odigrao 17 godina prije njihovog svjedočenja.¹¹⁰⁰ Nadalje, odgovarajući na tvrdnju Sredoja Lukića da Tužilaštvo nije pokušalo pobiti njegov alibi, tužilaštvo ukazuje na dokaze o identifikaciji koje je izvelo na suđenju, a koji pokazuju da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹¹⁰¹ Konačno, tužilaštvo navodi da je Pretresno vijeće iznijelo obrazloženo mišljenje o odbacivanju njegovog alibija.¹¹⁰²

361. Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće ispravno formulisalo teret dokazivanja primjenjiv na dokaze o alibiju. Ono je navelo da "optuženi, prilikom iznošenja alibija, mora izvesti samo one dokaze za koje postoji vjerovatnoća da će izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva" i da

¹⁰⁹¹ Prvostepena presuda, par. 637.

¹⁰⁹² Sedma žalbena osnova Sredoja Lukića (djelimično). Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 211-222; Replika Sredoja Lukića, par. 71-80.

¹⁰⁹³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 212.

¹⁰⁹⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 220-221. V. takođe Replika Sredoja Lukića, par. 80, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 632-635.

¹⁰⁹⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 216, 218-220, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 632-635; Replika Sredoja Lukića, par. 75.

¹⁰⁹⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 213-215.

¹⁰⁹⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 214.

¹⁰⁹⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 217, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 738.

¹⁰⁹⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 125, 127, 131.

¹¹⁰⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 128, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 634.

¹¹⁰¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 126.

¹¹⁰² Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 130, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 330-637.

"na tužilaštvu ostaje teret da van razumne sumnje dokaže da su navedene činjenice, uprkos alibiju, tačne."¹¹⁰³

362. Žalbeno vijeće nadalje zaključuje da je Pretresno vijeće pravilno primijenilo taj teret dokazivanja. Sredoje Lukić upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da je "bilo teško povjerovati u određene aspekte tog alibija",¹¹⁰⁴ kao i na zaključak da su navodi svjedoka bili "neuvjerljivi".¹¹⁰⁵ Žalbeno vijeće smatra da ovi elementi ne ukazuju na inverziju tereta dokazivanja. Upravo suprotno, Žalbeno vijeće smatra da oni ukazuju na to da je Pretresno vijeće ocijenilo vjerodostojnost dokaza o alibiju, i pokazuju njegov pažljivi pristup.¹¹⁰⁶

363. Kad je riječ o prigovorima koje Sredoje Lukić iznosi na zaključke Pretresnog vijeća da Živković i Bugarski nisu bili vjerodostojni, Žalbeno vijeće podsjeća da svako pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlašćenja da ocijeni odgovarajuću težinu i vjerodostojnost koju treba pridati svjedočenju svjedoka.¹¹⁰⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da je, prilikom donošenja zaključka da Živković i Bugarski nisu vjerodostojni, Pretresno vijeće zaključilo: (i) da nije uvjerljivo da su se ovi svjedoci mogli sjetiti jedne tako male razmirice oko gajbe piva i navodnih kasnijih razgovora o tome dvije ili tri godine kasnije;¹¹⁰⁸ (ii) da je nezadovoljavajuće objašnjenje Bugarskog da je tu razmiricu upamtio zato što su Milojko Popadić i Sredoje Lukić odbili ući u njegovu kuću ili pridružiti se slavlju toga dana;¹¹⁰⁹ (iii) da Bugarski nije jasno odgovorio na pitanje tužilaštva da li je pogriješio u pogledu godine u kojoj se odigrao taj incident i pomiješao je sa praznikom Svete trojice 1999., kad je jedna bomba pala nedaleko od sela;¹¹¹⁰ (iv) da je teško povjerovati u određene elemente Živkovićevog svjedočenja, pogotovo u činjenicu da je Sredoje Lukić navodno proveo dva sata u trgovini, a tog je dana bio gost u kući svog rođaka;¹¹¹¹ i (v) da Živkovići neprecizni odgovori na pitanja o zaposlenju Sredoja Lukića u Beogradu utječu na njegovu vjerodostojnost.¹¹¹²

364. Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće pažljivo razmotrilo svjedočenje Živkovića i Bugarskog kad je ocjenjivalo njihovu vjerodostojnost.¹¹¹³ Sredoje Lukić nije uspio pokazati da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključka da oni nisu vjerodostojni i jednostavno tvrdi da Pretresno vijeće nije interpretiralo dokaze na neki konkretan način. Nadalje,

¹¹⁰³ Prvostepena presuda, par. 28.

¹¹⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 633.

¹¹⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 634.

¹¹⁰⁶ V. Prvostepena presuda, par. 637.

¹¹⁰⁷ V. gore, par. 86.

¹¹⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 634.

¹¹⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 634.

¹¹¹⁰ Prvostepena presuda, par. 634.

¹¹¹¹ Prvostepena presuda, par. 633.

¹¹¹² Prvostepena presuda, par. 635.

Žalbeno vijeće zaključuje da je Pretresno vijeće pružilo dovoljno obrazloženo mišljenje u svom detaljnom razmatranju alibija. U svjetlu tih zaključaka, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće postupalo u okviru svojih diskrecionih ovlaštenja kad je odbacilo alibi na osnovu toga što ne postoji realna mogućnost da je on istinit.¹¹¹⁴ Sredoje Lukić prema tome nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom smislu napravilo grešku.

365. Suprotno tvrdnji Sredoja Lukića, činjenica da tužilaštvo nije pozvalo svjedoke za pobijanje alibija ne podriava zaključak Pretresnog vijeća da svjedoci o alibiju Sredoja Lukića nisu vjerodostojni. Tužilaštvo nije imalo obavezu da pozove svjedoke za pobijanje dokaza o alibiju. Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da tužilaštvo jeste pozvalo nekoliko svjedoka koji su izjavili da je Sredoje Lukić bio prisutan u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. i da su to svjedoci za koje je Pretresno vijeće zaključilo da su vjerodostojni i pouzdani.¹¹¹⁵

366. Iz gorenavedenih razloga, preostali dio sedme žalbene osnove Sredoja Lukića se odbacuje.

3. Identifikacija Sredoja Lukića

367. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza o identifikaciji vezanih za njegovo prisustvo: (i) u Memićevoj kući; i (ii) tokom premještanja.¹¹¹⁶

(a) Memićeva kuća

368. Donoseći zaključak da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan u Memićevoj kući, Pretresno vijeće oslonilo se na svjedočenja svjedoka VG018, VG038, VG084 i Huse Kurspahića.¹¹¹⁷ Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedokinja VG018 čula i Milana Lukića i Sredoja Lukića kako su se predstavili po ulasku u Memićevu kuću (dalje u tekstu: predstavljanje).¹¹¹⁸ Ono je konstatovalo da je to potkrijepio svjedok VG084 koji je takođe u svom svjedočenju izjavio da je čuo to predstavljanje.¹¹¹⁹ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su i svjedok VG084 i svjedok VG038 čuli od "drugih" u Memićevoj kući da je Sredoje Lukić bio prisutan.¹¹²⁰ Konačno, Pretresno vijeće oslonilo se na dokaz iz druge ruke Huse Kurspahića, koji je svjedočio o tome šta mu je

¹¹¹³ Prvostepena presuda, par. 513-528, 632-635.

¹¹¹⁴ Prvostepena presuda, par. 637.

¹¹¹⁵ Prvostepena presuda, par. 593, 607. U svjetlu tih zaključaka, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je to što se Pretresno vijeća pogrešno oslonilo na svjedoka VG084 (v. dolje, par. 374) beznačajno za zaključak da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da ne postoji realna mogućnost da je alibi Sredoja Lukića istinit.

¹¹¹⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 38-136.

¹¹¹⁷ Prvostepena presuda, par. 593, 637.

¹¹¹⁸ Prvostepena presuda, par. 588.

¹¹¹⁹ Prvostepena presuda, par. 589-590.

¹¹²⁰ Prvostepena presuda, par. 585, 590.

njegov otac Hasib Kurspahić, preživjeli incidenta u Pionirskoj ulici koji je u međuvremenu preminuo, rekao o incidentu u Pionirskoj ulici i prisustvu Sredoja Lukića u Memićevoj kući.¹¹²¹

369. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza vezanih za njegovo prisustvu u Memićevoj kući.¹¹²² U ovom odjeljku Žalbeno vijeće razmatra da li je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni: (i) predstavljanja koje su čuli svjedoci VG018 i VG084; (ii) dokaza iz druge ruke dobijenih od svjedoka VG038 i VG084; i (iii) dokaza iz druge ruke dobijenih od Huse Kurspahića.

(i) Da li su svjedoci VG018 i VG084 čuli predstavljanje

370. Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedokinja VG018 čula Milana Lukića i Sredoja Lukića kako su se predstavili imenom, iako je bila u drugoj sobi i nije ih mogla vidjeti.¹¹²³ Pretresno vijeće takođe je zaključilo da je svjedok VG084, sin svjedokinje VG018 kome je tada bilo 13 godina i koji je stajao odmah pokraj majke, čuo to predstavljanje.¹¹²⁴ Pretresno vijeće posebno je primijetilo da je svjedok VG084 "ostao" pri tom svjedočenju i prilikom unakrsnog ispitivanja.¹¹²⁵ Iako svjedokinja VG018 i svjedok VG084 nisu mogli da "razlikuju Milana Lukića i Sredoja Lukića po izgledu" jer ih nijedan ni drugi nisu vidjeli kako se predstavljaju niti su išta od ranije znali o bilo kojem od dvojice Lukića,¹¹²⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da je njihovo svjedočenje pouzdano "u onom dijelu svjedočenja [...] u kojem su izjavili da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili na mjestu pljačke".¹¹²⁷ Zbog ovih razloga Pretresno vijeće nije pridalo nikakvu težinu svjedočenjima svjedoka VG018 i VG084 kao osnovi za "konkretne radnje bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića tokom pljačke."¹¹²⁸

371. Sredoje Lukić tvrdi da je svjedok VG084 u svjedočenju izričito izjavio da nije čuo predstavljanje.¹¹²⁹ On tvrdi da Prvostepena presuda sadrži protivrječne zaključke o mjestu na kojem se on nalazio tokom tog incidenta jer je Pretresno vijeće zaključilo da je on ušao u Memićevu kuću i

¹¹²¹ Prvostepena presuda, par. 334, 591.

¹¹²² Prva žalbena osnova Sredoja Lukića. Sredoje Lukić u svojoj četrnaestoj žalbenoj osnovi nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni identifikacija u sudnici koje se odnose na incident u Pionirskoj ulici. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 38-91, 302-309; Replika Sredoja Lukića, par. 12-37.

¹¹²³ Prvostepena presuda, par. 588.

¹¹²⁴ Prvostepena presuda, par. 590.

¹¹²⁵ Prvostepena presuda, par. 404, gdje se upućuje na VG084, T. 1274-1276 (5. septembar 2008.).

¹¹²⁶ Prvostepena presuda, par. 586-590.

¹¹²⁷ Prvostepena presuda, par. 588.

¹¹²⁸ Prvostepena presuda, par. 588, 590.

¹¹²⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 45-46, 74-76; Replika Sredoja Lukića, par. 19. On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće nekonzistentno zaključilo da je VG084 istovremeno bio "blizu" Sredoju Lukiću, ali ne i u istoj sobi sa Sredojem Lukićem u vrijeme predstavljanja (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 72-77; Replika Sredoja Lukića, par. 32).

predstavio se, ali da nije bio u Memićevoj kući tokom pljačke.¹¹³⁰ Sredoje Lukić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo protivrječnosti koje proizlaze iz svjedočenja drugih svjedoka, konkretno svjedoka VG013, VG038, VG101 i VG078, koji nisu čuli predstavljanje, ali su takođe bili prisutni u Memićevoj kući.¹¹³¹ On nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedočenje svjedokinje VG018 u predmetu *Vasiljević* o tome da se Milan Lukić u Memićevoj kući lažno predstavio kao Sredoje Lukić.¹¹³² Alternativno, Sredoje Lukić tvrdi da, čak i ako su svjedoci VG018 ili VG084 čuli predstavljanje, to nije dovoljna osnova za identifikaciju jer ga oni nisu od ranije poznavali i nisu mogli da vide počinioc.¹¹³³

372. Tužilaštvo odgovara da je svjedok VG084 u unakrsnom ispitivanju rekao da nije siguran da li je vidio Sredoja Lukića, ali je ostao pri tome da je siguran da ga je čuo.¹¹³⁴ Ono takođe tvrdi da, budući da svjedokinja VG013 i svjedok VG038 nisu stajali odmah pored svjedokinje VG018 i svjedoka VG084, činjenica da oni nisu čuli Sredoja Lukića kako se predstavlja ne podriva dokaze o tome da je došlo do predstavljanja.¹¹³⁵ Kad je riječ o svjedočenju svjedokinje VG018 u predmetu *Vasiljević*, tužilaštvo odgovara da je svjedokinja VG018 i u ovom predmetu i u predmetu *Vasiljević* tvrdila da su se Sredoje Lukić i Milan Lukić u Memićevoj kući predstavili.¹¹³⁶ Konačno, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće tek u ograničenoj mjeri oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG018 i da Sredoje Lukić nije pokazao da u vezi s tim postoji greška.¹¹³⁷

373. Pretresno vijeće je konstatovalo da je svjedok VG084 u unakrsnom ispitivanju ostao pri tvrdnji da je čuo predstavljanje.¹¹³⁸ Međutim, suprotno tome, Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedok VG084 izjavio da nije čuo Sredoja Lukića kako se predstavlja, ali da je njegov identitet saznao od "drugih ljudi" u Memićevoj kući.¹¹³⁹ Na pitanje sudije Robinsona, svjedok VG084 je odgovorio:

¹¹³⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 139(a); Replika Sredoja Lukića, par. 47(a). Sredoje Lukić konkretno tvrdi da zaključak Pretresnog vijeća da je on bio naoružan i prisutan u Memićevoj kući 14. juna 1992. godine dok je u kući bila u toku pljačka (v. Prvostepena presuda, par. 593) dopušta da se razumno zaključi da je Sredoje Lukić bio izvan Memićeve kuće dok je u njoj vršena pljačka (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 139(a)).

¹¹³¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 40, 68-69; Replika Sredoja Lukića, par. 12-13, 28-30.

¹¹³² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 41-42; Replika Sredoja Lukića, para. 15.

¹¹³³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 39, 44, 70, 76; Replika Sredoja Lukića, par. 33. Sredoje Lukić konkretno tvrdi da svjedokinja VG018, za razliku od svjedoka VG084, nije čula da "drugi" u kući govore o njegovom identitetu: njeno svjedočenje o identitetu Sretena Lukića zasniva se samo na predstavljanju. Sredoje Lukić takođe dovodi u pitanje predstavljanje kao pouzdanu osnovu za identifikaciju od strane svjedoka VG084 (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 45, 48, 76; Replika Sredoja Lukića, par. 33).

¹¹³⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 36.

¹¹³⁵ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 31.

¹¹³⁶ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 32.

¹¹³⁷ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 34.

¹¹³⁸ Prvostepena presuda, par. 404.

¹¹³⁹ VG084, T. 1274 (5. septembar 2008.).

A: Ne, ne, ne, ne, to ja nisam navodio tako baš, ali su ljudima tamo, kad su ušli, znači, bile su tu stepenice, to je na drugom spratu bilo, znači, odmah su ih tu ljudi tu poznali po imenu ... [...] Sudija Robinson: Da li ste čuli da je Sredoje Lukić rekao nešto čime se identifikovao? O: Nisam. Sudija Robinson: Da li ste u jednom trenutku shvatili da je ta osoba Sredoje Lukić? O: Jesam. Sudija Robinson: Kako ste to saznali? O: Pa znalo ga je naroda, tu u kući. Znalo ga starijih ljudi, jer je ipak on -- kad su oni otišli, znaju, kažu to je policajac koji radi u Višegradu. U policiji je taj. Sve je to znalo, znalo ga je starijih žena.¹¹⁴⁰

374. Prema tome Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je izjavilo da je svjedok VG084 čuo predstavljanje.¹¹⁴¹ Identifikacija Sredoja Lukića od strane svjedoka VG084 počiva samo na onome što su mu rekli drugi u Memićevoj kući.¹¹⁴²

375. Međutim, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, ne smatra da ova činjenična greška podriva zaključak Pretresnog vijeća da je svjedokinja VG018 čula predstavljanje. Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće, nakon što je pažljivo ocijenilo njeno svjedočenje, uvjerilo da je svjedokinja VG018 vjerodostojna u vezi s predstavljanjem,¹¹⁴³ posebno imajući u vidu da ona nije od ranije poznavala Sredoja Lukića, kao i nedosljednosti u njenom svjedočenju.¹¹⁴⁴ Kao što je gore navedeno, Pretresno vijeće oslonilo se na svjedočenje svjedokinje VG018 samo u onoj mjeri u kojoj se njime utvrđuje da je Sredoje Lukić bio na mjestu pljačke.¹¹⁴⁵ Žalbeno vijeće podsjeća da svako pretresno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja da ocijeni odgovarajuću težinu i vjerodostojnost koju treba pridati svjedočenju svjedoka,¹¹⁴⁶ te se u donošenju svojih zaključaka smije osloniti na nepotkrijepljeno svjedočenje jednog jedinog svjedoka, čak i ako se ono odnosi na pravno relevantnu činjenicu.¹¹⁴⁷ Kao rezultat toga, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, zaključuje da Sredoje Lukić nije pokazao da, uprkos grešci Pretresnog vijeća u vezi sa svjedokom VG084, razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do zaključka da je svjedokinja VG018 identifikovala Sredoja Lukića tokom predstavljanja u Memićevoj kući. Nadalje, stav je Žalbenog vijeća, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, da bi čak i da je samo Pretresno vijeće zaključilo da svjedok VG084 nije čuo predstavljanje, bilo razumno da Pretresno vijeće zaključi samo na osnovu svjedočenja svjedokinje VG018 da je došlo do predstavljanja. Pored toga, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, smatra da je glavno pitanje u ovom kontekstu to da li je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan u

¹¹⁴⁰ VG084, T. 1274-1275 (5. septembar 2008.) (naglasak dodat).

¹¹⁴¹ Budući da Žalbeno vijeće ukida zaključak da je svjedok VG084 čuo predstavljanje, ono neće razmatrati preostale argumente Sredoja Lukića u vezi sa svjedočenjem svjedoka VG084 o predstavljanju (v. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 45, 48, 72-75; Replika Sredoja Lukića, par. 76).

¹¹⁴² Prvostepena presuda, par. 590.

¹¹⁴³ Prvostepena presuda, par. 588.

¹¹⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 586-588.

¹¹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 588.

¹¹⁴⁶ V. gore, par. 86.

¹¹⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 219; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 33; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 62; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 65.

Memićevoj kući; predstavljanje je prema tome tek dio dokaza kojima se ustanovljuje njegovo prisustvo.

376. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito diskutovalo o tome da li svjedočenja svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101 potvrđuju svjedočenje svjedokinje VG018 da je došlo do predstavljanja ili mu protivriječe. Međutim, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, smatra da to ne znači da Pretresno vijeće nije razmotrilo njihovo svjedočenje u kontekstu incidenta u Pionirskoj ulici.¹¹⁴⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedočenje svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101 rezimirano i prodiskutovano u nekoliko dijelova Prvostepene presude.¹¹⁴⁹ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nema obavezu da izričito pomene i komentira svaki dokaz uvršten u spis.¹¹⁵⁰ Isto tako, ono nema obavezu da objasni svaki korak svog rezonovanja.¹¹⁵¹ Žalbeno vijeće primjećuje da svjedokinje VG013 i VG078 nisu pitane da li su čule da se predstavio bilo Milan Lukić bilo Sredoje Lukić,¹¹⁵² a svjedok VG038 i svjedokinja VG101 su u svjedočenju izjavili da nisu čuli da su se počinioci predstavili po ulasku u Memićevu kuću.¹¹⁵³ Žalbeno vijeće primjećuje da zaključci Pretresnog vijeća sugerišu da je svjedokinja VG101 bila u sobi u koju su ušli počinioci, za razliku od svjedokinje VG018 koja je bila u drugoj sobi.¹¹⁵⁴ Međutim, Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da je u Memićevoj kući bilo oko 60 ljudi i da je do razlika među svjedočenjima lako moglo doći zbog različitih mjesta s kojih su svjedoci posmatrali događaje, zbog čega su neka detaljnija od drugih.¹¹⁵⁵ Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, stoga zaključuje da Sredoje Lukić nije pokazao da postoji greška koja bi poništila zaključak Pretresnog vijeća da je svjedokinja VG018 čula predstavljanje, na osnovu čega je utvrđeno da se Sredoje Lukić nalazio u Memićevoj kući.

377. Kad je riječ o tvrdnji da je Pretresno vijeće donijelo protivrječne zaključke o tome gdje se Sredoje Lukić nalazio tokom događaja u Memićevoj kući, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije donijelo jasan zaključak o tom pitanju. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić

¹¹⁴⁸ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 217.

¹¹⁴⁹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 330-387, 399-436, 554-613.

¹¹⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 128; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 217; Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 72.

¹¹⁵¹ V. gore, par. 110.

¹¹⁵² VG013, T. 998-1040 (2. septembar 2008.), T. 1041-1133 (3. septembar 2008.); VG078, T. 1375-1317 (9. septembar 2008.).

¹¹⁵³ Svjedokinja VG101 je pitana da li je čula da su se počinioci predstavili i odgovorila je negativno (VG101, T. 1474-1475 (9. septembar 2008.)); svjedočenje svjedoka VG038 u predmetu *Vasiljević* takođe je pokazalo da on nije čuo da je Sredoje Lukić išta rekao u Memićevoj kući (DP P44, str. 1373 (povjerljivo)).

¹¹⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 426, gdje se upućuje na VG101, T. 1432 (9. septembar 2008.) ("Svjedokinja VG101 je vidjela Milana Lukića za vrijeme pljačke u kući Jusufa Memića, kada je udarcem noge otvorio vrata i ušao u kuću").

¹¹⁵⁵ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 80.

ušao u Memićevu kuću i predstavio se.¹¹⁵⁶ Ono je nadalje zaključilo da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan "u" Memićevoj kući dok je u njoj trajala pljačka.¹¹⁵⁷ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je tokom pljačke Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan "u blizini" Memićeve kuće.¹¹⁵⁸ Pritom Pretresno vijeće nije ustanovilo gdje se tačno nalazio Sredoje Lukić tokom pljačke. No bez obzira na to, ono je zaključilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao pljačku time što je bio naoružan i prisutan "u" Memićevoj kući i/ili "u blizini" Memićeve kuće.¹¹⁵⁹

378. Žalbeno vijeće se uvjerilo da Sredoje Lukić nije pokazao da su gornji zaključci nepodudarni. Dapače, ono smatra da su ti zaključci spojivi sa raznim razumnim scenarijima, uključujući i onaj u kojem je Sredoje Lukić mogao ući u Memićevu kuću i predstaviti se prije nego što je izašao, a nakon toga biti u kući ili u njenoj blizini. Prema tome Sredoje Lukić nije pokazao postojanje protivrječnosti u zaključcima Pretresnog vijeća. Žalbeno vijeće odbacuje njegove argumente s tim u vezi.

379. Kad je pak riječ o tvrdnji Sredoja Lukića da je svjedočenje svjedokinje VG018 nepodudarno njenom svjedočenju u predmetu *Vasiljević*, Žalbeno vijeće zaključuje da to što izgleda kao nepodudarnost – da se Milan Lukić u Memićevoj kući lažno predstavio kao Sredoje Lukić – nije od materijalnog značaja. Kad joj je u unakrsnom ispitivanju predočen taj navod, svjedokinja VG018 je ustrajala u tvrdnji da je ona čula njih obojicu kako se predstavljaju u Memićevoj kući.¹¹⁶⁰ Osim toga, pretresno vijeće ne treba objašnjavati svoje rezonovanje za svaku manju nedosljednost u dokazima.¹¹⁶¹ Prema tome Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje svjedokinje VG018.

380. Na osnovu gorenavedenog, Žalbeno vijeće se, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, uvjerilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je svjedokinja VG018 rekla da su se Milan Lukić i Sredoje Lukić nalazili "u" Memićevoj kući ili/i "u blizini" Memićeve kuće.

(ii) Dokazi iz druge ruke dobijeni od svjedoka VG038 i svjedoka VG084

381. Pretresno vijeće je zaključilo da su "drugi u kući u razgovoru sa svjedokom VG084 pomenuli ime Sredoja Lukića i za njega su rekli da je policajac."¹¹⁶² U vezi sa svjedokom VG038, Pretresno vijeće se oslonilo na prethodnu izjavu svjedoka VG038 u kojoj je on rekao da "[su] [mu]

¹¹⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 637.

¹¹⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 593. V. takođe Prvostepena presuda, par. 637, 1028.

¹¹⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 930, 1030.

¹¹⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 593, 637, 932, 1028, 1030.

¹¹⁶⁰ VG018, T. 1364-1365 (8. septembar 2008.).

¹¹⁶¹ V. gore, par. 110.

drugi rekli ko je Sredoje Lukić."¹¹⁶³ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da nijedan od te dvojice svjedoka nije od ranije poznavao Sredoja Lukića niti ga je mogao razlikovati od Milana Lukića.¹¹⁶⁴ Iako je zaključilo da svjedočenjima svjedoka VG084 i svjedoka VG038 ne treba pridati nikakvu težinu u vezi s konkretnim djelima Milana Lukića i Sredoja Lukića, ono se bez obzira na to uvjerilo da je njihovo svjedočenje pouzdano "utoliko što su, prema njima, i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili na mjestu pljačke."¹¹⁶⁵ I za svjedoka VG084 i za svjedoka VG038 je utvrđeno da su se tokom ovih događaja nalazili svaki uz svoju majku, svjedokinju VG018 i svjedokinju VG013.¹¹⁶⁶

382. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je svjedok VG038 vjerodostojan, uprkos činjenici da se njegov iskaz o tome da li je Sredoja Lukića poznavao od ranije promijenio tokom njegovog svjedočenja.¹¹⁶⁷ Sredoje Lukić posebno tvrdi da je bilo nerazumno to što je Pretresno vijeće odbacilo onaj dio svjedočenja svjedoka VG038 koji se odnosio na to da li ga je on poznavao od ranije, a istovremeno se oslonilo na svjedočenje svjedoka VG038 da su drugi u Memićevoj kući razgovarali o identitetu Sredoja Lukića.¹¹⁶⁸ On takođe tvrdi da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kad je zaključilo da su drugi u Memićevoj kući rekli svjedoku VG038 i svjedoku VG084 da je on bio prisutan, imajući u vidu svjedočenje svjedokinja VG013, VG018 i VG101 da se o tome nije govorilo.¹¹⁶⁹ On nadalje tvrdi da sa tim u vezi postoji još jedna protivrječnost između svjedočenja svjedoka VG038 i svjedočenja njegove majke, svjedokinje VG013, koja je Sredoja Lukića poznavala i prije incidenta u Pionirskoj ulici, a nije ga vidjela u Memićevoj kući.¹¹⁷⁰ Konačno, on tvrdi da činjenica da ni svjedok VG084 ni svjedok VG038 nisu mogli imenovati pojedince koji su im ukazali na identitet Sredoja Lukića čini njihovo svjedočenje nepouzdanim.¹¹⁷¹

383. Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na onaj dio svjedočenja svjedoka VG038 kojim je ustanovljeno da su drugi u Memićevoj kući imenovali Sredoja Lukića.¹¹⁷² Ono navodi da je Pretresno vijeće ispravno odbacilo tvrdnju Sredoja Lukića da protivrječni dokazi o tome da se o Sredoju Lukiću razgovaralo u Memićevoj kući podrivaju zaključak da su svjedoci

¹¹⁶² Prvostepena presuda, par. 590.

¹¹⁶³ Prvostepena presuda, par. 417, 585, gdje se poziva na DP 2D4, str. 3.

¹¹⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 582, 585, 589-590.

¹¹⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 585, 590.

¹¹⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 584, 589.

¹¹⁶⁷ Sredoje Lukić tvrdi da je svjedok VG038, iako je prvog dana svog svjedočenja izjavio da je poznavao Sredoja Lukića najmanje sedam godina prije incidenta, kasnije priznao da nije imao nikakvih prethodnih saznanja o Sredoju Lukiću (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 49, 79-80, 82; Replika Sredoja Lukića, par. 21).

¹¹⁶⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 80, 82; Replika Sredoja Lukića, par. 22.

¹¹⁶⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 47, 77, 83, 103, 129; Replika Sredoja Lukića, par. 17, 20, 22.

¹¹⁷⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 83-84; Replika Sredoja Lukića, par. 12, 34.

¹¹⁷¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 77, 79, 103; Replika Sredoja Lukića, par. 22.

¹¹⁷² Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 40-41.

VG038 i VG084 saznali njegov identitet od "drugih".¹¹⁷³ Tužilaštvo tvrdi da činjenica da izvori dokaza nisu konkretno navedeni ne dovodi u pitanje pouzdanost dokaza o identifikaciji, jer je najmanje 10 pripadnika grupe iz Koritnika znalo Sredoja Lukića koji je bio javno poznata ličnost u toj opštini.¹¹⁷⁴

384. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće pažljivo razmotrilo promjenu u svjedočenju svjedoka VG038 do koje je došlo tokom unakrsnog ispitivanja, a koja se odnosila na to da li je on od ranije poznavao Sredoja Lukića.¹¹⁷⁵ Iako je svjedok VG038 u glavnom ispitivanju izjavio da je prije 14. juna 1992. viđao Sredoja Lukića na ulicama Višegrada i znao da je on policajac, svjedok VG038 se u unakrsnom ispitivanju složio sa sugestijom odbrane Sredoja Lukića da on prije incidenta uopšte nije poznavao Sredoja Lukića.¹¹⁷⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da je ocjena vjerodostojnosti svjedoka prije svega zadatak pretresnog vijeća.¹¹⁷⁷ Žalbeno vijeće zaključuje da Sredoje Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije smjelo u okviru svog diskrecionog ovlaštenja zaključiti, na osnovu sveukupnih dokaza, da je svjedočenje svjedoka VG038 bilo vjerodostojno kad je on rekao da je od drugih čuo da je Sredoje Lukić bio prisutan u Memićevoj kući, bez obzira na promjenu u njegovom svjedočenju.¹¹⁷⁸ Argumenti Sredoja Lukića s tim u vezi se prema tome odbacuju.

385. Žalbeno vijeće takođe odbacuje tvrdnju Sredoja Lukića da je Pretresno vijeće nerazumno postupilo kad se oslonilo na jedan dio svjedočenja svjedoka VG038, a druge dijelove odbacilo. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje da tako postupi.¹¹⁷⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće dalo ograničenu težinu svjedočenju VG038. Ono je to svjedočenje prihvatilo samo u onom dijelu u kojem se utvrđuje da se Sredoje Lukić nalazio u Memićevoj kući, a ne i kao osnovu za utvrđivanje njegovih konkretnih djela ili njegove lokacije.¹¹⁸⁰ Žalbeno vijeće primjećuje da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom smislu postupilo nerazumno pa prema tome odbacuje njegove argumente.

¹¹⁷³ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 16-17, 37-38, 41.

¹¹⁷⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 17, 37, 41, fusnota 82.

¹¹⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 582. V. takođe Prvostepena presuda, par. 417, gdje se upućuje na svjedoka VG038, T. 948-949 (1. septembar 2008.), T. 977, 983-984, 986 (2. septembar 2008.).

¹¹⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 582.

¹¹⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 32; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 138.

¹¹⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 417, 585, gdje se upućuje na DP 2D4, str. 3.

¹¹⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 201; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 82; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 333; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 214; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 248.

¹¹⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 417, 583-585. Pretresno vijeće smatralo je da je svjedok VG038 pogriješio kad je izjavio da je Milan Lukić ostao izvan kuće kad je u nju ušao Sredoje Lukić u svjetlu svjedočenja svjedokinja VG078 i VG101 da su one vidjele Milana Lukića u kući i svjedočenja svjedokinje VG013 da ona nije vidjela Sredoja Lukića u kući (Prvostepena presuda, par. 583-585).

386. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da su "drugi" u Memićevoj kući imenovali Sredoja Lukića kao jednog od počinitelja. Pretresno vijeće nije konkretno diskutovalo o svjedočenjima svjedokinja VG013, VG078 i VG101 o tome da se razgovoralo o identitetu Sredoja Lukića. Međutim, ono je generalno razmatralo njihovo svjedočenje o incidentu u Pionirskoj ulici.¹¹⁸¹ Nadalje, Žalbeno vijeće podsjeća da je u Memićevoj kući u to vrijeme bilo oko 60 ljudi i da je razumno pretpostaviti da su jedni neke razgovore čuli a drugi nisu. Žalbeno vijeće primjećuje da Sredoje Lukić nije pokazao da bi svjedočenje svjedokinja VG013, VG078 i VG101 podržalo zaključak Pretresnog vijeća da su svjedoci VG038 i VG084 čuli da je Sredoje Lukić bio prisutan u Memićevoj kući.

387. Žalbeno vijeće, međutim, primjećuje da Pretresno vijeće nije izričito razmotrilo pouzdanost izvora svjedočenja iz druge ruke svjedoka VG038. Pretresno vijeće je jednostavno navelo da su "drugi" u Memićevoj kući tom svjedoku rekli ko je Sredoje Lukić.¹¹⁸² Isto tako, Pretresno vijeće je zaključilo da su svjedoku VG084 "drugi" rekli za Sredoja Lukića,¹¹⁸³ ali nije diskutovalo o izvoru tog dokaza iz druge ruke. Žalbeno vijeće podsjeća da onda kada dokaz o identifikaciji dolazi iz druge ruke, pretresno vijeće mora uz dužnu pažnju razmotriti relevantne kriterije prilikom ocjene težine, odnosno dokazne vrijednosti koju valja pridati takvom dokazu.¹¹⁸⁴ Pretresno vijeće počinilo je grešku time što to nije uradilo.

388. Bez obzira na to, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, nije se uvjerilo da ova greška dovodi u pitanje razumnost odluke Pretresnog vijeća da se osloni na to svjedočenje iz druge ruke kako bi zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan u Memićevoj kući. Na jednom drugom mjestu u Presudi, Pretresno vijeće je pomenulo svjedočenje svjedoka VG084 u kom je rekao da je otprilike 20% do 25% ljudi u grupi iz Koritnika znalo dvojicu muškaraca koji su ušli u sobu.¹¹⁸⁵ Ovo dodatno potkrepljuje i analiza koju je Pretresno vijeće izvršilo o svjedočenju svjedokinje VG013, koja je od ranije poznavala Sredoja Lukića i koja je izjavila da je Sredoje Lukić kao policajac patrolirao selom Koritnik.¹¹⁸⁶ Prema tome, više ljudi u Memićevoj kući bilo je u stanju identifikovati Sredoja Lukića. Žalbeno vijeće stoga smatra, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, da to pruža razuman nivo pouzdanosti o neidentifikovanim izvorima dokaza iz druge ruke.¹¹⁸⁷ Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da bi utvrdilo ponašanje ili lokaciju Sredoja Lukića tokom incidenta u

¹¹⁸¹ Prvostepena presuda, par. 330-387, 399-436, 554-613.

¹¹⁸² Prvostepena presuda, par. 417, 585.

¹¹⁸³ Žalbeno vijeće je poništilo zaključak Pretresnog vijeća da je svjedok VG084 čuo predavljanje (v. gore, par. 374).

¹¹⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39 i reference koje se tamo navode.

¹¹⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 405.

¹¹⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 409.

Pionirskoj ulici. Pored toga, Žalbeno vijeće smatra, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, da je najvažnija činjenica to što je i za Milana Lukića i za Sredoja Lukića razumno zaključeno da su bili u Memićevoj kući, bez obzira na to jesu li svjedoci mogli razlikovati njih dvojicu. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće se uvjerilo, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, da Pretresno vijeće nije pogriješilo time što se u identifikaciji oslonilo na ove dokaze iz druge ruke.

389. Konačno, Žalbeno vijeće nije uvjerio argument Sredoja Lukića da zaključci Pretresnog vijeća o svjedoku VG038 protivrječe njegovim zaključcima o svjedočenju majke tog svjedoka, svjedokinje VG013. Pretresno vijeće pomno je ispitalo svjedočenje ova dva svjedoka i zaključilo da je svjedočenje svjedoka VG038 pouzdano, bez obzira na to što mu svjedočenje svjedokinje VG013 po svemu sudeći protivrječi.¹¹⁸⁸ Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan u Memićevoj kući i/ili u blizini Memićeve kuće dok se unutra odvijala pljačka.¹¹⁸⁹ U tom kontekstu, Pretresno vijeće je eksplicitno ograničilo težinu svjedočenja svjedoka VG038 samo na to da se njime utvrđuje prisutstva Sredoja Lukića u Memićevoj kući.¹¹⁹⁰ Žalbeno vijeće nije uočilo nikakvu grešku u takvom pristupu. Taj se argument stoga odbacuje.

390. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, primjećuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da se dokazima iz druge ruke dobijenim od svjedoka VG038 i VG084 utvrđuje da su se Milan Lukić i Sredoje Lukić nalazili "u" Memićevoj kući i/ili "u blizini" Memićeve kuće.

(iii) Dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića

391. Pretresno vijeće oslonilo se na dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića o tome šta mu je rekao njegov pokojni otac Hasib Kurspahić, preživjeli incidenta u Pionirskoj ulici, da bi utvrdilo da je Sredoje Lukić bio "na mjestu pljačke".¹¹⁹¹ Pretresno vijeće se uvjerilo da je Hasib Kurspahić bio u stanju prepoznati Sredoja Lukića tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹¹⁹² Ono je smatralo da intervju koji je Hasib Kurspahić dao jednom novinaru (dalje u tekstu: intervju) nedugo nakon incidenta u Pionirskoj ulici, u kojem on Sredoja Lukića nije imenovao kao počinioca, ne

¹¹⁸⁷ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 195-198.

¹¹⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 584-585. Pretresno vijeće je izričito konstatovalo da svjedokinja VG013 nije rekla da se Sredoje Lukić nalazio u Memićevoj kući (Prvostepena presuda, par. 584).

¹¹⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 593.

¹¹⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 585.

¹¹⁹¹ Prvostepena presuda, par. 350, 591, 593.

¹¹⁹² Prvostepena presuda, par. 591.

utiče na pouzdanost i vjerodostojnost dokaza iz druge ruke koji je Huso Kurspahić dao na suđenju.¹¹⁹³

392. Sredoje Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje o tome zašto je odlučilo da dokazima iz druge ruke dobijenim od Huse Kurspahića da veću težinu od direktnog prikaza koji je Hasib Kurspahić dao kad su ga intervjuisali nedugo nakon tog događaja.¹¹⁹⁴ On ne spori da ga je Hasib Kurspahić znao od ranije, ali tvrdi da treba posumnjati u svjedočenje Huse Kurspahića na suđenju jer ono direktno protivrječi intervjuu u kojem ga njegov otac nije imenovao.¹¹⁹⁵ U prilog tome, on upućuje na zaključak Pretresnog vijeća u predmetu *Vasiljević* da je Huso Kurspahić nepouzdan na osnovu toga što dokazi iz druge ruke dobijeni od njega protivrječe direktnom prikazu koji je njegov otac dao u intervjuu.¹¹⁹⁶ Konačno, on tvrdi da su zaključci Pretresnog vijeća o vjerodostojnosti Huse Kurspahića bili "podjeljeni" jer je ono odbacilo njegovo svjedočenje o incidentu na Bikavcu, ali se oslonilo na njegov dokaz iz druge ruke da bi zaključilo da je on, Sredoje Lukić, bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹¹⁹⁷

393. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće prihvatilo navod da Hasib Kurspahić nije pomenuo Sredoja Lukića u intervjuu, ali je razumno zaključilo da to nije dovelo u pitanje vjerodostojnost svjedočenja njegovog sina na suđenju.¹¹⁹⁸ Ono nadalje tvrdi da Pretresno vijeće nije posumnjalo u vjerodostojnost Huse Kurspahića u vezi s incidentom na Bikavcu, nego je zaključilo da izvor te informacije, svjedočenje Zehre Turjačanin, nije nepobitan.¹¹⁹⁹ Ono takođe sugeriše da je Hasib Kurspahić u intervjuu rekao da "ne bi smio reć" kad bi prepoznao počinioca, što je razuman način da se objasni to što Sredoja Lukića nije imenovao kao počinioca.¹²⁰⁰ Tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na dokaz iz druge ruke Huse Kurspahića na osnovu toga što je ustanovljeno da je njegov otac Sredoja Lukića poznavao od ranije.¹²⁰¹

394. Sredoje Lukić odgovara da je, kad se Hasib Kurspahić u intervjuu poslužio izrazom: "Ne bih ti sad smio reć", poslužio izrazom koji se na b/h/s-u koristi da se izrazi neznanje, a ne strah i da

¹¹⁹³ Prvostepena presuda, par. 591.

¹¹⁹⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 53-54, 85-87, 131-134. Sredoje Lukić tvrdi da je prednost trebalo dati svjedočenju Hasiba Kurspahića da on "nije bio prisutan" u svjetlu svjedočenja VG013 koja ga je takođe od ranije znala i nije ga vidjela među počiniteljima (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 63, 66, 91; Replika Sredoja Lukića, par. 28).

¹¹⁹⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 53-54, 85-87.

¹¹⁹⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 57-58, 111-112; Replika Sredoja Lukića, par. 43.

¹¹⁹⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 89-90; Replika Sredoja Lukića, par. 35.

¹¹⁹⁸ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 42, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 591.

¹¹⁹⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 58, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 735.

¹²⁰⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 43, gdje se upućuje na intervju, str. 9.

¹²⁰¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 43.

je tvrdnja Tužilaštva da se Hasib Kurspahić plašio imenovati Sredoja Lukića u intervjuu pogrešna jer je Hasib Kurspahić tada imenovao Vasiljevića.¹²⁰²

395. Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće bilo svjesno potrebe da bude oprezno kad je diskutovalo o izvoru dokaza iz druge ruke dobijenih od Huse Kurspahića.¹²⁰³ Ono je izričito zaključilo da činjenica da Hasib Kurspahić nije u intervjuu imenovao Sredoja Lukića kao počinioca ne može umanjiti vjerodostojnost Huse Kurspahića po ovom pitanju.¹²⁰⁴ Iako bi bilo poželjno da je Pretresno vijeće detaljnije razmotrilo tu nepodudarnost, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, nije uvjerenjeno da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kad je prihvatilo svjedočenje Huse Kurspahića po tom pitanju. Žalbeno vijeće smatra da se ovo neslaganje lako može objasniti mogućim posljedicama koje bi za Hasiba Kurspahića imalo to da je imenovao Sredoja Lukića u javnom intervjuu za razliku od privatnog saopštavanja te informacije svome sinu. Nadalje, ako se prouči intervjuu moguće je zaključiti da je Hasib Kurspahić još uvijek strahovao za vlastiti život u vrijeme intervjuu i sigurno se plašio da imenuje počinioce koji su direktno bili implicirani u incidentu u Pionirskoj ulici.¹²⁰⁵ Shodno tome, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, konstatuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao prihvatiti dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića umjesto prikaza koji je u vezi s Memićevom kućom u intervjuu iznio njegov otac Hasib Kurspahić.

396. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće u predmetu *Vasiljević* došlo do drugačijeg zaključka o istim dokazima, zaključivši da je činjenica da Hasib Kurspahić nije naveo Vasiljevića kao jednog od počinitelja u Pionirskoj ulici učinila nepouzdanim svjedočenje o Vasiljevićevom prisustvu koje je Huso Kurspahić dao na suđenju.¹²⁰⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da dva razumna presuditelja o činjenicama mogu doći do dva različita, ali jednako razumna zaključka prilikom ocjenjivanja pouzdanosti nekog svjedoka i utvrđivanja dokazne vrijednosti dokaza izvedenih na suđenju.¹²⁰⁷ Ne može se dokazati postojanje greške samo tako da se pokaže da su druga pretresna vijeća na drugačiji način koristila svoja diskreciona ovlaštenja.¹²⁰⁸

¹²⁰² Replika Sredoja Lukića, par. 25.

¹²⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 591, 605.

¹²⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 591.

¹²⁰⁵ Intervju, str. 7. Hasib Kurspahić izrazio je svoja strahovanja time što je rekao: "...al gore ne smijem de je ono naselje. I tako opet nisam smio [...] Utome se pomolila jedna Srпкиnja odozdo ulicom i ja nisam smio da skrenem da vidim za tu snahu."

¹²⁰⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 147. Hasib Kurspahić je u intervjuu pomenuo da je tokom dana susreo "Mitra, konobara", ali ga nije naveo kao jednog od počinitelja incidenta u Pionirskoj ulici (v. intervju, str. 3).

¹²⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 11-12.

¹²⁰⁸ *Upor.* Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 12.

397. Žalbeno vijeće smatra da je tvrdnja Sredoja Lukića da je Pretresno vijeće došlo do nedosljednih zaključaka o vjerodostojnosti Huse Kurspahića u pogledu različitih mjesta zločina pogrešna interpretacija zaključaka Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće opredijelilo se da se ne osloni na dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića u slučaju incidenta na Bikavcu jer je utvrdilo da direktni izvor tog dokaza, Zehra Turjačanin, nije nepobitan,¹²⁰⁹ a ne zato što je zaključilo da je on nepouzdan. Kad je riječ o incidentu u Pionirskoj ulici, izvor direktnog dokaza je Hasib Kurspahić, za koga je utvrđeno da je od ranije znao Sredoja Lukića pa je zato smatran pouzdanim.¹²¹⁰

398. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića da bi utvrdilo da su se Milan Lukić i Sredoje Lukić nalazili "u" Memićevoj kući i/ili "u blizini" Memićeve kuće.

(iv) Da li je Pretresno vijeće razumno razmotrilo svjedočenja drugih svjedoka tužilaštva

399. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije uzelo u obzir to da su svjedoci VG089, VG078 i VG101 dali dosljedne fizičke opise počinitelaca koji se ne poklapaju sa njegovim izgledom.¹²¹¹ On tvrdi da ti opisi odgovaraju jednom drugom čovjeku, svjedoku VGD4, koji je, po riječima Vasiljevića, bio visoki plavokosi muškarac koji je toga dana pratio Milana Lukića.¹²¹²

400. Tužilaštvo tvrdi da svjedokinje VG078 i VG101 nisu od ranije znale Sredoja Lukića i da su dale neprecizne opise počinitelaca koji ne isključuju Sredoja Lukića.¹²¹³ Ono tvrdi da svjedočenje svjedokinja VG078 i VG101 ne dovodi u pitanje svjedočenja svjedoka VG018, VG038 i VG084 kojima su na mjestu događaja identifikovani i Sredoje Lukić i Milan Lukić.¹²¹⁴ Konačno ono tvrdi da prigovore vezane za svjedoka VG089 treba bez razmatranja odbaciti jer taj svjedok nije svjedočio o incidentu u Pionirskoj ulici.¹²¹⁵

401. Na samom početku, Žalbeno vijeće odbacuje tvrdnju Sredoja Lukića da Pretresno vijeće nije razmotrilo svjedočenje svjedoka VG089. Taj svjedok je svjedočio pobijajući alibi Milana

¹²⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 735.

¹²¹⁰ Prvostepena presuda, par. 591, 605.

¹²¹¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 64-66. Sredoje Lukić takođe tvrdi da "svjedok CW2 koji je od ranije poznavao žalioca nikada ni od koga nije čuo da je on jedan od počinitelaca incidenta u Pionirskoj ulici" (v. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 64, fusnota 53, gdje se upućuje na DP P336 (povjerljivo), str. 27-30). Iako je tačno da se na navedenim stranicama govori o učešću Milana Lukića u tom događaju, ovaj svjedok nije bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici, on nigdje ne pominje Sredoja Lukića i ne govori ništa što bi ukazivalo na to da bi se njegovo učešće moglo isključiti. Žalbeno vijeće stoga odbacuje argumente Sredoja Lukića o svjedoku CW2.

¹²¹² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 64-66, fusnota 56.

¹²¹³ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 50-51, gdje se upućuje na svjedoke VG078, T. 1382, 1386 (8. septembar 2008.), VG101, T. 1432-1433 (9. septembar 2008.), DP P44 (povjerljivo), str. 1409.

¹²¹⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 27, 51.

Lukića¹²¹⁶ i nije bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici. Žalbeno vijeće stoga konstatuje da razuman presuditelj o činjenicama nije imao obavezu da izričito razmotri njegovo svjedočenje o Sredoju Lukiću.

402. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, nije uvjereno da je Sredoje Lukić utvrdio postojanje bilo kakve nedosljednosti u svjedočenjima svjedoka kojom bi se mogao podriti zaključak Pretresnog vijeća da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili prisutni u Memićevoj kući. Žalbeno vijeće primjećuje da su svjedokinje VG078 i VG101 svjedočile o fizičkom izgledu nekoliko počinitelja i da je Pretresno vijeće te dokaze razmotrilo.¹²¹⁷ Iako po svemu sudeći izgled Sredoja Lukića ne odgovara opisima te dvije svjedokinje, Memićeva kuća je u to vrijeme bila pretrpana i može se razumno pretpostaviti da će manje nedosljednosti u svjedočenjima biti rezultat različitih mjesta sa kojih su posmatrali događaje. Sa tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da nije poznat broj počinitelja koji su bili prisutni u Memićevoj kući. Pretresno vijeće konstatovalo je da je za počinjenje incidenta u Pionirskoj ulici odgovorna grupa muškaraca.¹²¹⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, uvjerilo se da Pretresno vijeće, na osnovu ukupnih dokaza, nije pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan u Memićevoj kući.

403. Konačno, Žalbeno vijeće zaključuje da Vasiljevićevo svjedočenje da je onaj počinitelj za koga se kaže da je bio visok i plavokos i u pratnji Milana Lukića tokom incidenta u Pionirskoj ulici bio zapravo svjedok VGD4, ne čini nerazumnim zaključak da je Sredoje Lukić takođe identifikovan kao osoba prisutna na licu mjesta. Pretresno vijeće nije donijelo eksplicitan zaključak o broju počinitelja prisutnih u Memićevoj kući. Argumenti Sredoja Lukića s tim u vezi se prema tome odbacuju.

(v) Zaključak

404. Žalbeno vijeće podsjeća da je zaključilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo: (i) kad je zaključilo da je svjedokinja VG018 rekla da su se i Milan Lukić i Sredoje Lukić nalazili "u"

¹²¹⁵ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 52, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 330.

¹²¹⁶ Prvostepena presuda, par. 533-540, 628. Pretresno vijeće je zaključilo da svjedok VG089 nije bio dosljedan u vezi s datumom događaja koje je opisao (Prvostepena presuda, par. 628).

¹²¹⁷ Prvostepena presuda, par. 360. Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedokinja VG101 izjavila da je, pored Milana Lukića, vidjela još tri Srbina kako ulaze u Memićevu kuću: jednog muškarca sa crnim brkovima i crnom kovrčavom kosom, jednog plavokosog, višeg i krupnijeg od Milana Lukića, i jednog starog 18 ili manje godina koji je bio visok i mršav (VG101, T. 1432 (9. septembar 2008.); DP 1D36, str. 4; 1D37, str. 1164). Svjedokinja VG078 je izjavila da je u Memićevoj kući Milana Lukića pratilo nekoliko naoružanih muškaraca od kojih je jedan nosio brkove (VG078, T. 1382, 1386 (8. septembar 2008.)), kao i jedan dječak od nekih 15 godina (DP 1D35, str. 2). Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je teza tužilaštva u predmetu *Vasiljević* bila da je plavokosa osoba koja je bila prisutna tokom incidenta u Pionirskoj ulici zapravo bio svjedok VGD4 (v. DP 2D55 (povjerljivo), str. 1). Drugi svjedoci su u svjedočenjima izjavili da je osoba sa crnom kosom i brkovima bio Milan Šušnjar (Huso Kurspahić, T. 879 (1. septembar 2008.); VG013, T. 1031 (2. septembar 2008.)).

Memičevoj kući i/ili "u blizini" Memičeve kuće;¹²¹⁹ (ii) kad je zaključilo da dokazi iz druge ruke dobijeni od svjedoka VG038 i VG084 potkrijepljuju svjedočenje svjedokinje VG018 da su se i Milan Lukić i Sredoje Lukić nalazili "u" i/ili "u blizini" Memičeve kuće;¹²²⁰ (iii) kad se oslonilo na dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića da dodatno potkrijepi svjedočenje svjedokinje VG018 da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili prisutni u Memičevoj kući;¹²²¹ i (iv) kad nije uzelo u obzir fizičke opise počinitelaca koje su dali svjedoci VG089, VG078, VG101 i Vasiljević.¹²²² Prema tome, na osnovu ukupnih dokaza, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, u cijelosti odbacuje prvu žalbenu osnovu Sredoja Lukića.

(b) Premještanje

405. Pretresno vijeće je zaključilo da se Sredoje Lukić naveče vratio u Memičevu kuću i učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u Omeragićevu kuću.¹²²³ Pretresno vijeće oslonilo se na svjedočenja svjedoka VG038 i VG084 koji su identifikovali Sredoja Lukića tokom premještanja,¹²²⁴ kao i na dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića da je Sredoje Lukić bio jedan od muškaraca koji su učestvovali u premještanju.¹²²⁵ Pretresno vijeće je takođe pridalo potkrijepljujuću težinu svjedočenju svjedokinje VG018 kako bi i Milana Lukića i Sredoja Lukića povezalo sa premještanjem.¹²²⁶

406. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od svjedoka VG038, VG084 i Huse Kurspahića.¹²²⁷ On tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje o tome kako se, i pored "nebulozne prirode" dokaza o identifikaciji, ipak uspjelo uvjeriti da je Sredoje Lukić učestvovao u premještanju.¹²²⁸ On posebno ističe da zaključku Pretresnog vijeća o njegovom naoružanom prisustvu tokom premještanja nedostaje činjenična osnova i da on predstavlja rezultat "postepenog pomaka" u tumačenju istih onih dokaza koji su doveli do zaključka o nedosljednosti kad je riječ o njegovom prisustvu tokom cijelog incidenta u Pionirskoj ulici.¹²²⁹

¹²¹⁸ V. npr., Prvostepena presuda, par. 555-556, 561, 569.

¹²¹⁹ V. gore, par. 380.

¹²²⁰ V. gore, par. 390. Sudija Morrison o ovom zaključku ima suprotno mišljenje.

¹²²¹ V. gore, par. 398. Sudija Morrison o ovom zaključku ima suprotno mišljenje.

¹²²² V. gore, par. 401-403. Sudija Morrison ima suprotno mišljenje u vezi sa svjedocima VG078 i VG101.

¹²²³ Prvostepena presuda, par. 637, 930.

¹²²⁴ Prvostepena presuda, par. 601, 604, 607.

¹²²⁵ Prvostepena presuda, par. 605, 607.

¹²²⁶ Prvostepena presuda, par. 603.

¹²²⁷ Druga žalbena osnova Sredoja Lukića. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 92-136, 139-140; Replika Sredoja Lukića, par. 38-45.

¹²²⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 94.

¹²²⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 139-140; Replika Sredoja Lukića, par. 46-50.

407. Sredoje Lukić tvrdi da se Pretresno vijeće, nakon što je izrazilo ozbiljne rezerve u pogledu sposobnosti svjedoka VG038 da ga identifikuje, ipak uvjerilo da se na osnovu svjedočenja svjedoka VG038 može pouzdano smatrati da je on bio na licu mjesta tokom premještanja.¹²³⁰ Sredoje Lukić takođe tvrdi da iskaz svjedoka VG038 trebao biti doveden u pitanje zbog nepreciznog opisa njegovog fizičkog izgleda koji je dao taj isti svjedok, kao i činjenice da ga svjedokinja VG013, majka svjedoka VG038, nije vidjela tokom premještanja.¹²³¹ On takođe tvrdi da taj opis protivrječi opisu počinioca koji je dala svjedokinja VG101.¹²³² Nadalje, on tvrdi da svjedok VG038 nije imao prilike vidjeti počinioca i da je Pretresno vijeće prema tome trebalo odbaciti njegov dokaz o identifikaciji iz istih razloga iz kojih se opredijelilo da se ne osloni na svjedočenje svjedokinje VG018.¹²³³

408. Kad je riječ o svjedoku VG084 i Husi Kurspahiću, Sredoje Lukić ponavlja argumente koje je iznio o svom prisustvu u Memićevoj kući.¹²³⁴ On nadalje tvrdi da je svjedočenje svjedoka VG084 o njegovoj sposobnosti da razlikuje počinioca bilo toliko nedosljedno da ga to čini nepouzdanim.¹²³⁵ Sredoje Lukić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće jasno zaključilo da svjedokinja VG018 nije mogla identifikovati te muškarce i da je to što je ona prepoznala njegov glas nedovoljno da bi se on mogao povezati sa premještanjem.¹²³⁶ Konačno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo princip *in dubio pro reo*.¹²³⁷

409. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće iznijelo adekvatne razloge za svoj zaključak da je Sredoje Lukić bio prisutan i učestvovao u premještanju.¹²³⁸ Ono kaže da se Pretresno vijeće razumno oslonilo na svjedočenja svjedoka VG018, VG038, VG084 i Huse Kurspahića.¹²³⁹ Ono tvrdi da fizički opis koji je dao svjedok VG038 odgovara stvarnom izgledu Sredoja Lukića¹²⁴⁰ i da

¹²³⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 97-98, 119, 122.

¹²³¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 99-100, 123.

¹²³² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 99-100.

¹²³³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 98, 119-122.

¹²³⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 99, 102-103, 107-112, 116-118, 131-136; Replika Sredoja Lukića, par. 43. V. gore, par. 371, 391.

¹²³⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 104-106, gdje se upućuje na VG084, T. 1275 (5. septembar 2008.) (gdje se tvrdi da je VG084 izjavio da ne zna ko je naredio premještanje), T. 1284 (5. septembar 2008.) (gdje se tvrdi da je svjedok VG084 izjavio da ne zna koji je od te dvojice počinioca bio na vratima Omeragićeve kuće). Sredoje Lukić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće trebalo uzeti u obzir svjedočenje svjedokinje VG101 da je jedan od počinioca bio plavokos budući da se to ne poklapa sa njegovim izgledom (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 115, gdje se upućuje na VG101, T. 1432, 1444-1446 (2. septembar 2008.)).

¹²³⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 120.

¹²³⁷ Trinaesta žalbena osnova Sredoja Lukića (djelimično). Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 297, 300; Replika Sredoja Lukića, par. 113-115.

¹²³⁸ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 69.

¹²³⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 71-74.

¹²⁴⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 65, gdje se upućuje na svjedoka VG038, T. 983-984 (2. septembar 2008.) (gdje se tvrdi da se svjedok VG038 složio sa svjedočenjem svjedokinje VG013 da je Sredoje Lukić bio otprilike iste visine kao i Milan Lukić, da nije imao bradu, da nije bio debeo i da je nosio pancirni prsluk, i gdje se pominje i to da je svjedokinja VG013 Sredoja Lukića "dobro poznavala od ranije").

su argumenti o protivrječnosti između svjedočenja svjedokinje VG013 i svjedoka VG038 razumno odbačeni na suđenju.¹²⁴¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da, za razliku od svjedokinje VG018, svjedok VG038 jeste prepoznao počinioca tokom premještanja.¹²⁴² Ono dalje odgovara da je Pretresno vijeće imalo u vidu nevažne nedosljednosti u svjedočenju svjedoka VG084.¹²⁴³ Konačno, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo princip *in dubio pro reo*.¹²⁴⁴

410. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, ne smatra da je Pretresno vijeće pogriješilo u svojoj ocjeni dokaza o prisutstvu Sredoja Lukića tokom premještanja. Po tom pitanju, ono nije uvjereno da su navodne nedosljednosti koje se tiču prisutstva Sredoja Lukića tokom ovih događaja međusobno nespojive. Na osnovu, između ostalog, svjedočenja svjedoka VG038 i VG084, Pretresno vijeće je u više navrata zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan “u kući” ili “u blizini” Memićeve kuće tokom pljačke i odvođenja žena i “napolju pred” Memićevom kućom tokom pretresanja dogola.¹²⁴⁵ Isto tako, na osnovu svjedočenja ista ova dva svjedoka, ono je zaključilo da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan tokom premještanja, a da pritom nije konkretno navelo njegovu tačnu lokaciju.¹²⁴⁶ Suprotno tvrdnjama Sredoja Lukića, ovi generalni zaključci o tome gdje se nalazio tokom predmetnih događaja pokazuju da se, iako Pretresno vijeće nije bilo u stanju precizno utvrditi gdje se on nalazio tokom tih događaja, ono ipak uvjerilo da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan na mjestu događaja. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, smatra da je Pretresno vijeće postupilo razumno kad je donijelo takav zaključak i smatra da Sredoje Lukić nije pokazao na koji način to što njegova tačna lokacija nije precizirana dovodi u pitanje njegove osuđujuće presude. Shodno tome, njegovi argumenti s tim u vezi su neodrživi.

411. Isto tako, Žalbeno vijeće smatra da ne stoji tvrdnja Sredoja Lukića da to što Pretresno vijeće nije uzelo u obzir opis počinitelaca koji je dala svjedokinja VG101 dovodi u pitanje njegov zaključak da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja. Svjedokinja VG101 je izjavila da je vidjela jednog plavokosog počinioca i još jednog sa crnim brkovima, a da je trećem bilo 18 godina ili

¹²⁴¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 65, 70-72.

¹²⁴² Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 601, VG038, T. 978-979 (2. septembar 2008.), DP P44 (povjerljivo), str. 1378. Shodno tome, tužilaštvo tvrdi da je neprimjerena usporedba svjedočenja svjedoka VG038 i VG018, jer se svjedokinja VG018 nije usudila pogledati počinioca i prepoznala ih je samo po glasu (Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 71, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 603).

¹²⁴³ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 67, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 604. Kad je riječ o argumentima kojima Sredoje Lukić osporava oslanjanje Pretresnog vijeća na svjedočenja Huse Kurspahića i svjedokinje VG101, tužilaštvo tvrdi da ih treba odbaciti bez razmatranja i upućuje na odgovarajuće argumente tužilaštva o Memićevoj kući (Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 68, 70).

¹²⁴⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 189-190.

¹²⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 593, 637, 930, 1030-1031.

¹²⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 601, 604, 607, 930, 1032.

manje.¹²⁴⁷ Međutim, Pretresno vijeće nije nigdje zaključilo koji je bio tačan broj počinitelaca koji su bili prisutni u Memićevoj kući ili tokom premještanja. Pretresno vijeće je eksplicitno razmotrilo dokaze o dva počinioca koji nisu ni Sredoje Lukić ni Milan Lukić i većinom glasova zaključilo da je Vasiljević bio prisutan.¹²⁴⁸ Ono je nadalje razmotrilo svjedočenje da je i jedan drugi čovjek, Milan Šušnjar, tamo bio prisutan.¹²⁴⁹ Prema tome, svjedočenje svjedokinje VG101 moglo bi opisivati i nekog drugog, a ne Sredoja Lukića. Pod tim okolnostima, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, konstatuje da, imajući u vidu ukupne raspoložive dokaze, Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja.

412. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, takođe nije uvjereno da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje. Prilikom ocjenjivanja pouzdanosti svjedoka VG038, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir da: (i) svjedok VG038 nije mogao vidjeti gdje su njih dvojica tačno stajali tokom premještanja; (ii) svjedok VG038 ih nije mogao bolje pogledati; (iii) svjedočenje svjedoka VG038 o Sredoju Lukiću nije jako konkretno i on nije bio u stanju da razlikuje pojedinačne radnje počinitelaca; i (iv) svjedok VG038 nije bio u stanju da razlikuje Milana od Sredoja Lukića.¹²⁵⁰ Razmotrivši ta ograničenja, Pretresno vijeće je takođe uputilo na svjedočenje svjedoka VG038 da su se ista četvorica muškaraca, uključujući Milana Lukića i Sredoja Lukića,¹²⁵¹ koja su bila prisutna ranije tog dana, vratila u Memićevu kuću i učestvovala u premještanju.¹²⁵² Nakon što je razmotrilo sve ove faktore, Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedočenjem svjedoka VG038 pouzdano ustanovljeno da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili prisutni tokom premještanja. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, stoga konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije bilo dovoljno oprezno u svojoj ocjeni svjedočenja svjedoka VG038 ili da nije uzelo u obzir elemente koji negativno utječu na pouzdanost dokaza o identifikaciji.

413. Suprotno tvrdnji Sredoja Lukića, Pretresno vijeće nije se pozvalo na opis Sredoja Lukića koji je dao svjedok VG038.¹²⁵³ Žalbeno vijeće konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao da njegov

¹²⁴⁷ V. VG101, T. 1432 (9. septembar 2008.).

¹²⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 577. Sudija Robinson imao je suprotno mišljenje o ovom zaključku.

¹²⁴⁹ V. Prvostepena presuda, par. 343, gdje se upućuje na VG013, T. 1031 (2. septembar 2008.), VG038, T. 946 (1. septembar 2008.), DP 2D6 (povjerljivo), str. 1, P44 (povjerljivo), str. 1369-1371, 1408, P72, str. 1664-1665, P82 (povjerljivo), str. 1582-1583, P83 (povjerljivo), str. 7.

¹²⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 601.

¹²⁵¹ Prvostepena presuda, par. 585.

¹²⁵² Prvostepena presuda, par. 601.

¹²⁵³ V. Prvostepena presuda, fusnota 1538, gdje se upućuje na VG038, T. 984 (2. septembar 2008.). Svjedok VG038 se složio s opisom koji je dala njegova majka, svjedokinja VG013, koja je za Sredoja Lukića rekla da je "imao četrdesetak godina, imao je crnu kosu, tamniju [bio srednje visine] [bio] podebeo." (VG038, T. 983-984 (2. septembar 2008.)).

opis dovodi u pitanje ukupno oslanjanje Pretresnog vijeća na svjedočenje svjedoka VG038, jer se on podudara sa fizičkim izgledom Sredoja Lukića. Kad je riječ o navodnom nepoklapanju sa dokazima dobijenim od svjedokinje VG013, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo njeno svjedočenje i zaključilo da ona nije vidjela Sredoja Lukića, nego je samo čula da je bio prisutan tokom premještanja,¹²⁵⁴ i ustanovilo da je izvor njenog dokaza iz druge ruke nepouzdan.¹²⁵⁵ Iako Pretresno vijeće nije izričito pomenulo te zaključke kad je ocjenjivalo svjedočenje svjedoka VG038, iz načina na koji je organizovana Prvostepena presuda jasno je da je Pretresno vijeće razmotrilo svjedočenje svjedokinje VG013 zajedno sa dokazima o identifikaciji dobijenim od svjedoka VG038.¹²⁵⁶ Žalbeno vijeće takođe podsjeća da različita mjesta sa kojih su svjedoci posmatrali događaje objašnjavaju razlike u svjedočenjima koja, srazmjerno tome, mogu varirati u stepenu detalja koje sadrže.¹²⁵⁷ Žalbeno vijeće dalje podsjeća da se Pretresno vijeće nije oslanjalo na svjedočenje svjedokinje VG013 da ustanovi da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja.¹²⁵⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, nije se uvjerilo da je Sredoje Lukić pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni svjedočenja svjedoka VG038 kojim je utvrđeno da se Sredoje Lukić nalazio na mjestu premještanja.

414. Kad je riječ o svjedoku VG084, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, takođe odbacuje argumente Sredoja Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od tog svjedoka. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir nedosljednosti u svjedočenju svjedoka VG084 i uvjerilo se da je njegovim svjedočenjem pouzdano ustanovljeno da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili naoružani i prisutni tokom premještanja.¹²⁵⁹ Iako je Pretresno vijeće zaključilo da svjedok VG084 u Memićevoj kući nije mogao razlikovati Milana Lukića od Sredoja Lukića, Žalbeno vijeće smatra da to nesumnjivo dopušta zaključak da je svjedok VG084 imao prilike vidjeti obojicu tokom ovih događaja.¹²⁶⁰ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće podsjeća da je Pretresno vijeće zaključilo da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili prisutni tokom premještanja.¹²⁶¹ Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, stoga konstatuje da je razumno pretresno vijeće moglo zaključiti da je, bez obzira na to što svjedok VG084 nije bio u stanju da razlikuje njih dvojicu, on ipak tokom premještanja prepoznao istu tu dvojicu počinitelaca, Milana Lukića i Sredoja Lukića, koji su ranije došli u Memićevu kuću.

¹²⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 600.

¹²⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 600.

¹²⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 600-601; upor. Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 217.

¹²⁵⁷ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 37; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 80.

¹²⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 600.

¹²⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 604.

415. Pretresno vijeće se dalje oslonilo na dokaze iz druge ruke dobijene od Huse Kurspahića da je "Sredoje Lukić [bio] među osobama koje su sprovele grupu" tokom premještanja.¹²⁶² Žalbeno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, na jednom drugom mjestu zaključilo da je Pretresno vijeće postupalo s dužnim oprezom kad je ocjenjivalo dokaznu vrijednost svjedočenja Huse Kurspahića.¹²⁶³ Budući da Sredoje Lukić ne iznosi nikakve druge prigovore s tim u vezi, on nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje Huse Kurspahića prilikom donošenja zaključka da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja.

416. Pretresno vijeće je pridalo potkrijepljujuću težinu svjedočenju svjedokinje VG018 da je ona mogla prepoznati glas Sredoja Lukića i da je čula druge ljude kako viču "[e]vo Lukića, opet dođoše".¹²⁶⁴ Ti zaključci sugerišu da su neki u grupi iz Koritnika poznavali Sredoja Lukića i ta činjenica dodatno potkrepljuje pouzdanost svjedočenja svjedoka VG038 i VG084 o prisutstvu Sredoja Lukića tokom premještanja. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, primjećuje da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće s tim u vezi napravilo grešku.

417. Žalbeno vijeće podsjeća da je zaključilo, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, da Pretresno vijeće nije pogriješilo: (i) kad je na osnovu svjedočenja svjedoka VG038 i VG084 zaključilo da su i Milan Lukić i Sredoje Lukić bili prisutni tokom premještanja,¹²⁶⁵ (ii) kad nije uzelo u obzir opis počinitelaca koji je dala svjedokinja VG101;¹²⁶⁶ (iii) kad se oslonilo na dokaz iz druge ruke dobijen od Huse Kurspahića da potkrijepi zaključak o prisutstvu Sredoja Lukića tokom premještanja;¹²⁶⁷ i (iv) kad je svjedočenju svjedokinje VG018 pridalo potkrijepljujuću težinu kako bi i Milana Lukića i Sredoja Lukića povezal sa premještanjem.¹²⁶⁸ Shodno tome, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, na osnovu ukupnih dokaza konstatuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo u ocjeni dokaza na osnovu kojih je zaključeno da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja. Zato se druga žalbena osnova Sredoja Lukića odbacuje, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya.

¹²⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 589-590. V. takođe Prvostepena presuda, par. 404-407.

¹²⁶¹ V. takođe Prvostepena presuda, par. 606-607.

¹²⁶² Prvostepena presuda, par. 605.

¹²⁶³ V. gore, par. 398.

¹²⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 603.

¹²⁶⁵ V. gore, par. 410, 412-412.

¹²⁶⁶ V. gore, par. 411.

¹²⁶⁷ V. gore, par. 415.

¹²⁶⁸ V. gore, par. 416.

(c) Zaključak

418. Žalbeno vijeće podsjeća da je, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, odbacilo prvu žalbenu osnovu Sredoja Lukića. Ono je takođe odbacilo, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, drugu žalbenu osnovu Sredoja Lukića. Žalbeno vijeće takođe ne nalazi nikakvu grešku u načinu na koji je Pretresno vijeće primijenilo princip *in dubio pro reo*. Pretresno vijeće nije izrazilo nikakvu sumnju kad je zaključilo, na osnovu ukupnih dokaza, da je Sredoje Lukić bio prisutan “u” Memićevoj kući i/ili “u blizini” Memićeve kuće, kao i tokom premještanja.¹²⁶⁹ Shodno tome, trinaesta žalbena osnova Sredoja Lukića se odbacuje u dijelu u kojem se odnosi na incident u Pionirskoj ulici. Isto tako, Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni identifikacije u sudnici kad je riječ o incidentu u Pionirskoj ulici. Prema tome, njegova četrnaesta žalbena osnova se u tom pogledu odbacuje.

4. Navodne greške u zaključku da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao krivična djela

419. Pretresno vijeće je Sredoja Lukića proglasilo krivim za pomaganje i podržavanje krivičnog djela progona i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, za ubistvo, i kao kršenje zakona i običaja ratovanja i kao zločin protiv čovječnosti, i za okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja.¹²⁷⁰ Pretresno vijeće je zaključilo da je svojom naoružanom prisutnošću u Memićevoj kući i svojim učestvovanjem u premještanju u Omeragićevu kuću Sredoje Lukić pružio praktičnu pomoć u odnosu na krivično djelo drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, i u odnosu na krivično djelo okrutnog postupanja kao kršenja zakona i običaja ratovanja, koja su počinjena tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹²⁷¹ Kad je riječ o Omeragićevoj kući, Pretresno vijeće je dalje zaključilo da je Sredoje Lukić znao da su žrtve koje su preživjele požar pretrpjele tešku duševnu i tjelesnu patnju i da su njegova djela i ponašanje pospješili počinjenje krivičnog djela drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, i krivičnog djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja.¹²⁷²

¹²⁶⁹ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 86.

¹²⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 932-934, 983-986, 1030-1035, 1103-1105.

¹²⁷¹ Prvostepena presuda, par. 983-984, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 969-970 ("Pretresno vijeće se uvjerilo da radnje Milana Lukića u kući Jusufa Memića, tj. pljačkanje vrijednih predmeta svjedoka VG013, VG018, VG038, VG078, VG084, VG101 i Hasiba Kurspahića uz prijetnju oružjem, kao i zatvaranje svjedoka VG013, VG018, VG038, VG084 i Hasiba Kurspahića u kuću Adema Omeragića koju je potom zapalio, imaju sličnu težinu kao druga djela navedena u članovima 3 i 5 Statuta. Pretresno vijeće se takođe uvjerilo da radnje Milana Lukića kao što su pucanje u prozore kuće Adema Omeragića dok su svjedoci VG013 i VG038 kroz njih bježali i ranjavanje pritom svjedokinje VG013 imaju sličnu težinu kao druga djela navedena u tim članovima. Jedini razuman zaključak koji se može izvesti je da je Milan Lukić imao namjeru da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtava i da im je hotimično nanio tešku tjelesnu i duševnu patnju.").

¹²⁷² Prvostepena presuda, par. 985.

420. Pretresno vijeće je takođe, većinom glasova zaključilo da je svojim naoružanim prisustvom u Memićevoj kući, a posebno svojim učešćem u premještanju, Sredoje Lukić praktično pomogao krivično djelo ubistva, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti, i da je jedini razuman zaključak koji se na osnovu dokaza može izvesti taj da je Sredoje Lukić znao da će osobe koje su bile zaključane u kući Adema Omeragića smrtno stradati u požaru.¹²⁷³ Kad je riječ o krivičnom djelu progona, Pretresno vijeće je većinom glasova zaključilo da je Sredoje Lukić znao da su pripadnici grupe iz Koritnika Muslimani i da je znao da su glavni počinioci, uključujući Milana Lukića, pripadnike te grupe zaključali u Omeragićevu kuću i tu kuću zapalili sa traženom diskriminatornom namjerom.¹²⁷⁴ Konačno, Pretresno vijeće je većinom glasova zaključilo da je Sredoje Lukić znao da tim svojim radnjama pruža praktičnu pomoć pri izvršenju u osnovi djela progona.¹²⁷⁵

421. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) u vezi s pravom mjerodavnim za pomaganje i podržavanje; (ii) kad je zaključilo da je on pomagao i podržavao krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, drugih nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti, i ubistva, i kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i kao zločina protiv čovječnosti; i (iii) kad je zaključilo da je on pomagao i podržavao krivično djelo progona, kao zločina protiv čovječnosti.¹²⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je Sredoja Lukića oslobodilo optužbe za pomaganje i podržavanje krivičnog djela istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti.¹²⁷⁷

(a) Navodne greške u vezi s pravom mjerodavnim za pomaganje i podržavanje

422. Pretresno vijeće je definisalo *actus reus* pomaganja i podržavanja kao "praktično pomaganje, ohrabrivanje ili moralnu podršku, koji su imali bitan efekt na izvršenje krivičnog djela predviđenog Statutom".¹²⁷⁸ Ono je dalje navelo da pomaganje može "prethoditi počinjenju glavnog krivičnog djela, biti istovremeno s njim ili uslijediti poslije njega" i konstatovalo da "[p]rešutno odobravanje optuženog koji je fizički prisutan na mjestu zločina i koji ima položaj vlasti može

¹²⁷³ Prvostepena presuda, par. 932-933. V. takođe Prvostepena presuda par. 1035 (isti zaključak u vezi s ubistvom kao djelom progona).

¹²⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 1035.

¹²⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 1035.

¹²⁷⁶ Treća do šesta, jedanaesta i dvanaesta žalbena osnova Sredoja Lukića. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 142, 145-153, 155-157, 159, 161-162, 165-168, 178-180, 185-186, 191-196, 204-205, 208-210, 286, 288-296; Replika Sredoja Lukića, par. 50, 53, 59, 65, 67-69; žalbeni pretres, AT. 136, 140-141 (14. septembar 2011.).

¹²⁷⁷ Prva žalbena osnova Tužilaštva. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 4-5, 7.

¹²⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 901.

dosegnuti nivo ohrabivanja, tako da se *actus reus* pomaganja i podržavanja može smatrati ostvarenim i na taj način".¹²⁷⁹

423. Sredoje Lukić tvrdi da je *actus reus* pomaganja i podržavanja, onako kako ga je formulisalo Pretresno vijeće, "nepotpun i vještački iskonstruisan".¹²⁸⁰ On tvrdi da je Pretresno vijeće ispustilo uslov da njegovo ponašanje mora biti "konkretno usmjereno" ka pomaganju počinitelaca¹²⁸¹ i da nije uzelo u obzir da pomaganje i podržavanje putem praktične pomoći zahtijeva fizičko prisustvo na mjestu zločina.¹²⁸²

424. Žalbeno vijeće je ranije, u okviru diskusije o *actus reus* pomaganja i podržavanja, razmatralo zaključak da djelo ili propust pomagača i podržavaoca mora biti "konkretno usmjereno" ka pomaganju krivičnih djela glavnih počinitelaca.¹²⁸³ Žalbeno vijeće, međutim, podsjeća da "konkretna usmjerenost nije uvijek bila uključena kao obilježje *actus reus* pomaganja i podržavanja."¹²⁸⁴ Ono nadalje podsjeća na svoj zaključak da je takva ocjena konkretne usmjerenosti "često implicitno obuhvaćena ocjenom da je optuženi glavnom počiniocu pružio praktičnu pomoć koja je imala znatan uticaj na počinjenje krivičnog djela".¹²⁸⁵ U predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, Žalbeno vijeće je objasnilo da "'konkretna usmjerenost' nije suštinski element *actus reus* pomaganja i podržavanja"¹²⁸⁶ i smatra da nema "uvjerljivih razloga"¹²⁸⁷ da odstupi od te prakse.

425. Žalbeno vijeće primjećuje da fizičko prisustvo pomagača i podržavaoca na mjestu zločina ili u njegovoj blizini može biti relevantan faktor u slučajevima pomaganja i podržavanja prešutnim odobravanjem.¹²⁸⁸ Nadalje, *actus reus* pomaganja i podržavanja može se ostvariti i sa daljine.¹²⁸⁹ Takođe je ustaljeno da *actus reus* pomaganja i podržavanja može biti ispunjen prije, tokom ili

¹²⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 901.

¹²⁸⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 142, 146, 191.

¹²⁸¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 155-156.

¹²⁸² Žalbeni pretres, AT. 136 (14. septembar 2011.).

¹²⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 45-46; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 210; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi I*, par. 79; Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 139.

¹²⁸⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

¹²⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

¹²⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 159, gdje se potvrđuje Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

¹²⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 107.

¹²⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 273, 277. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 201-202.

¹²⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48.

poslije samog počinjenja krivičnog djela.¹²⁹⁰ Prema tome, tvrdnja Sredoja Lukića da je Pretresno vijeće pogrešno definisalo *actus reus* pomaganja i podržavanja se odbacuje.

426. Pretresno vijeće formulisalo je *mens rea* pomaganja i podržavanja na sljedeći način:

Mens rea pomaganja i podržavanja je znanje o tome da pomagač i podržavalac svojim postupcima pomaže ili omogućava počinjenje krivičnog djela. [...] Pomagač i podržavalac ne mora imati istu *mens rea* kao glavni počinilac, ali mora biti svjestan bitnih obilježja krivičnog djela koje je u krajnjoj liniji počinio glavni počinilac, kao i njegovog stanja svijesti.¹²⁹¹

427. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno formulisalo mjerodavnu *mens rea*.¹²⁹² On tvrdi da je, pored znanja o krivičnim djelima, pomagač i podržavalac morao "namjeravati" da pomogne i podrži događanje i dovršavanje krivičnih djela koja su uslijedila.¹²⁹³ On dalje tvrdi da Pretresno vijeće nije ispravno identifikovalo uslove za postojanje "znanja" o krivičnim djelima kod pomagača i podržavaoca.¹²⁹⁴

428. Čvrsto je uvriježeno da *mens rea* pomaganja i podržavanja zahtijeva da pomagač i podržavalac zna da će njegova djela pomoći počinjenju krivičnog djela od strane glavnog počinioaca i da mora biti svjestan "bitnih obilježja" krivičnog djela.¹²⁹⁵ Nije potrebno da on dijeli namjeru glavnog počinioaca takvog krivičnog djela, kao što to tvrdi Sredoje Lukić. Prema tome, tvrdnja Sredoja Lukića da je Pretresno vijeće pogrešno formulisalo *mens rea* pomaganja i podržavanja se odbacuje.

429. Žalbeno vijeće stoga odbacuje tvrdnju Sredoja Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo prilikom definisanja mjerodavnog prava za pomaganje i podržavanje.

(b) Navodne greške u vezi sa zaključkom o pomaganju i podržavanju krivičnih djela drugih nehumanih djela, okrutnog postupanja i ubistva

430. Pretresno vijeće proglasilo je Sredoja Lukića krivim za pomaganje i podržavanje krivičnog djela drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, i okrutnog postupanja, kao kršenja

¹²⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 132. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 48; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 372.

¹²⁹¹ Prvostepena presuda, par. 902 (fusnote izostavljene).

¹²⁹² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 171, 198; Replika Sredoja Lukića, par. 51.

¹²⁹³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 175, 202; Replika Sredoja Lukića, par. 51-52, 57, 60. Na žalbenom pretresu on je takođe tvrdio da se za pomagača i podržavaoca mora ustanoviti da je imao "zajedničku svrhu" sa glavnim počiniocima (Žalbeni pretres, AT. 133 (14. septembar 2011.)).

¹²⁹⁴ V. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 182-184, 199-200.

¹²⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 221; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 49; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 53; Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 321.

zakona, i običaja ratovanja.¹²⁹⁶ Pretresno vijeće je Sredoja Lukića većinom glasova takođe proglasilo krivim za pomaganje i podržavanje krivičnog djela ubistva, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti.¹²⁹⁷

431. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno zaključilo da je dokazan *actus reus* pomaganja i podržavanja. On posebno ističe da "prešutno odobravanje fizičkom prisutnošću" ne može samo po sebi predstavljati praktičnu pomoć koja bitno doprinosi počinjenju krivičnih djela.¹²⁹⁸ Sredoje Lukić tvrdi da, čak i da je Pretresno vijeće pravilno ocijenilo da njegovo ponašanje predstavlja mogući slučaj ohrabivanja ili moralne podrške, još uvijek nisu prisutni kontekstualni faktori nužni da bi se ustanovilo da je on pomagao i podržavao krivična djela u takvim slučajevima.¹²⁹⁹ Konkretno, Sredoje Lukić tvrdi: (i) da on nije imao položaj vlasti ili uticaja u odnosu na glavne počinioc;¹³⁰⁰ (ii) da on ranije nije učestvovao u sličnim zločinima;¹³⁰¹ i (iii) da glavni počinioci nisu bili svjesni njegovog ponašanja tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹³⁰² On nadalje tvrdi da Izdvojeno mišljenje sudije Robinsona s tim u vezi predstavlja "ispravni standard i gledište sudske prakse".¹³⁰³

432. Sredoje Lukić dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je dokazana njegova *mens rea*. On tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo doći do zaključka da je on znao da će ovi konkretni zločini vjerovatno biti počinjeni¹³⁰⁴ ili da će njegovo ponašanje pomoći njihovo počinjenje.¹³⁰⁵ On tvrdi da je on bio jedan "indirektni posmatrač" zločina u Memićevoj kući¹³⁰⁶ i da premještanje ne posjeduje "nužne elemente" krivičnih djela koja su uslijedila.¹³⁰⁷ Sredoje Lukić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije razmotrilo mogući razuman zaključak da je on namjeravao da pomogne grupi iz Koritnika da se smjesti prije no što ih sljedećeg dana premjeste sa tog područja.¹³⁰⁸

433. Tužilaštvo odgovara da Pretresno vijeće nije zaključilo da je Sredoje Lukić "prešutno odobravao" krivična djela, nego da je pružio praktičnu pomoć koja je imala bitan efekat na ta

¹²⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 986, 1104.

¹²⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 934, 1105. V. takođe Prvostepena presuda, par. 1112-1113 (Izdvojeno mišljenje sudije Robinsona).

¹²⁹⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 145-146, 153, 157, 167, 191, 193-194; Replika Sredoja Lukića, par. 50, 65.

¹²⁹⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 147, 151, 153, 167, 192-195; Replika Sredoja Lukića, par. 50.

¹³⁰⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 148-149, 152, 159, 161-162, 168, 196; Replika Sredoja Lukića, par. 67-69.

¹³⁰¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 165-166.

¹³⁰² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 150; Žalbeni pretres, AT. 140 (14. septembar 2011.).

¹³⁰³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 168, 196.

¹³⁰⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 185-186, 209-210; Replika Sredoja Lukića, par. 53.

¹³⁰⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 185, 208; Žalbeni pretres, AT. 141 (14. septembar 2011.).

¹³⁰⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 185, 208.

¹³⁰⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 178, 208.

krivična djela.¹³⁰⁹ Ono takođe tvrdi da je ovaj zaključak razuman jer je Sredoje Lukić bio naoružani pripadnik jedne male grupe koja je zlostavljala grupu iz Koritnika na "organizovan i obmanjujući način" tokom cijelog dana.¹³¹⁰ Alternativno, tužilaštvo navodi da isti zaključci sugerišu da je Sredoje Lukić aktivno "ohrabrivao" ta krivična djela i tvrdi da je pitanje da li je Sredoje Lukić imao položaj vlasti¹³¹¹ ili da li je Milan Lukić već bio riješen da poćini zloćine, irelevantno za ovaj zaključak.¹³¹²

434. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Sredoje Lukić znao da će žrtve biti ubijene i da će preživjeli biti podvrgnuti drugim nehumanim djelima i okrutnom postupanju već samim njegovim ućešćem u cijelom ovom incidentu.¹³¹³ Tužilaštvo dalje odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je ideja da je Sredoje Lukić namjeravao pomoći civilima prije njihovog transporta varka¹³¹⁴ i da je on znao za sklonost Milana Lukića da ubija muslimanske civile.¹³¹⁵

435. Sredoje Lukić odgovara da tvrdnja tužilaštva da je on prije incidenta u Pionirskoj ulici znao za nasilnićki karakter Milana Lukića nije zasnovana ni na jednom zaključku Pretresnog vijeća.¹³¹⁶

436. Žalbeno vijeće će prvo razmotriti argumente koji se odnose na osuđujuće presude Sredoja Lukića za pomaganje i podržavanje krivićnih djela poćinjenih u Memićevoj kući, prije nego što razmotri njegove prigovore koji se odnose na krivićna djela poćinjena u Omeragićevoj kući.¹³¹⁷

¹³⁰⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 179-180, 204-205; Replika Sredoja Lukića, par. 59. V. takođe Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 296.

¹³⁰⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 115.

¹³¹⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 105.

¹³¹¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 92, 119.

¹³¹² Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 94, 119.

¹³¹³ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 107, 120-123.

¹³¹⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 108, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 342, 1013; Žalbeni pretres, AT. 154 (14. septembar 2011.).

¹³¹⁵ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 106, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 286, 328, 542, 544, 629, 847-848, 851, 853, 862-865.

¹³¹⁶ Replika Sredoja Lukića, par. 56.

¹³¹⁷ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće takođe razmotrilo ulogu Sredoja Lukića u zloćinima poćinjenim u Memićevoj kući kad ga je proglasilo odgovornim za krivićno djelo ubistva poćinjenog u Omeragićevoj kući. Žalbeno vijeće nešto dalje razmatra ovo pitanje. V. dolje, par. 448-451.

(i) Memićeva kuća – krivična djela drugih nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti, i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja

437. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić, putem svog naoružanog prisustva u Memićevoj kući i/ili u blizini Memićeve kuće, pružio praktičnu pomoć počinjenju krivičnih djela počinjenih u toj kući, pa ga je shodno tome proglasilo krivim za pomaganje i podržavanje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.¹³¹⁸ Pretresno vijeće je ispravno uočilo da praktična pomoć pomagača i podržavaoca mora imati "bitan efekat" na počinjenje krivičnih djela da bi se mogao dokazati *actus reus*.¹³¹⁹ Međutim, kada je zaključila da je dokazan *actus reus* pomaganja i podržavanja, Pretresno vijeće nije eksplicitno zaključilo da je praktična pomoć Sredoja Lukića imala "bitan efekat" na počinjenje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.¹³²⁰ Žalbeno vijeće smatra da je trebalo donijeti eksplicitan zaključak o postojanju "bitnog efekta" i da činjenica da Pretresno vijeće to nije uradilo predstavlja grešku. Bez obzira na to, Žalbeno vijeće nije uvjerenjeno da ta greška obesnažuje Prvostepenu presudu.

438. U tom kontekstu, Žalbeno vijeće podsjeća da pitanje da li neki čin ima bitnog efekta na počinjenje krivičnog djela zahtijeva istragu zasnovanu na činjenicama.¹³²¹ U donošenju zaključka da je dokazan *actus reus* pomaganja i podržavanja, Pretresno vijeće je razmotrilo svjedočenja nekoliko svjedoka koja pokazuju da je Sredoje Lukić bio dio grupe vidljivo naoružanih počinilaca u Memićevoj kući.¹³²² Ono je takođe razmotrilo dokaze da se grupa iz Koritnika sastojala od nenaoružanih muslimanskih civila – od kojih nijedan nije učestvovao u neprijateljstvima¹³²³ – kao i

¹³¹⁸ Prvostepena presuda, par. 986.

¹³¹⁹ Prvostepena presuda, par. 901.

¹³²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 984.

¹³²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 134.

¹³²² Pretresno vijeće nije donijelo zaključak o tome koliko je počinilaca ukupno bilo prisutno. Ono je razmotrilo dokaze u vezi s dva počinioca koji nisu ni Sredoje Lukić ni Milan Lukić i većinom glasova zaključilo da je tamo bio prisutan Vasiljević (Prvostepena presuda, par. 577). Ono je takođe razmotrilo svjedočenja svjedoka koji sugerišu da je tamo bio prisutan još jedan čovjek, Milan Šušnjar (v. Prvostepena presuda, par. 343, gdje se upućuje na VG013, T. 1031 (2. septembar 2008.), VG038, T. 946 (1. septembar 2008.), DP 2D6 (povjerljivo), str. 1, P44 (povjerljivo), str. 1369-1371, 1408, P72, str. 1664-1665, P82 (povjerljivo), str. 1582, P83 (povjerljivo), str. 7). Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da Sredoje Lukić nije optužen za incidente nasilja ili zlostavljanje prije incidenta u Pionirskoj ulici i odbacuje tvrdnju tužilaštva da dokaze koje tužilaštvo navodi o njegovim prethodnim djelima treba uzeti u obzir prilikom razmatranja *mens rea* Sredoja Lukića za krivična djela za koja je optužen. V. takođe Prvostepena presuda, par. 37 ("Za vrijeme suđenja, izveden je vrlo veliki broj dokaza u vezi sa zločinima koji su počinjeni u Višegradu u periodu na koji se odnosi Optužnica, uključujući konkretne slučajeve ubistava, silovanja i premlaćivanja koja su navodno počinili Milan Lukić i Sredoje Lukić, ali za koje ih Optužnica ne tereti. [...] S obzirom na to da ni Milan Lukić ni Sredoje Lukić nisu optuženi za krivična djela koja proizlaze iz tih incidenata, [...] Pretresno vijeće naglašava da nije utvrđivalo njihovu krivicu u vezi s onim krivičnim djelima za koje ih Optužnica ne tereti.").

¹³²³ Prvostepena presuda, par. 943, 983, 1029.

da su mnogi pripadnici te grupe poznavali Sredoja Lukića kao lokalnog policajca.¹³²⁴ Pretresno vijeće je dalje zaključilo da su pripadnici grupe iz Koritnika opljačkani uz prijetnju oružjem i da im se prijetilo smrću.¹³²⁵ Na osnovu tih konstatacija, Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je oružanim prisustvom Sredoja Lukića ispunjen *actus reus* pomaganja i podržavanja krivičnih djela drugih nehumanih djela i okrutnog postupanja u Memićevoj kući.

439. Budući da je Pretresno vijeće zaključilo da je Sredoje Lukić praktično pomagao počinjenje krivičnih djela u Memićevoj kući, a nije zaključilo da je on "prešutno odobravao" ta krivična djela, Žalbeno vijeće odbacuje njegove argumente u vezi s pomaganjem i podržavanjem putem ohrabivanja ili moralne podrške.

440. Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da pomagač i podržavalac mora znati da će njegova djela pomoći počinjenju krivičnog djela od strane glavnih počinitelja i mora biti svjestan "bitnih obilježja" krivičnog djela koje je počinio glavni počinitelj.¹³²⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije donijelo eksplicitan zaključak o saznanjima Sredoja Lukića o krivičnim djelima drugih nehumanih djela i okrutnog postupanja koja su počinjena u Memićevoj kući. Međutim, Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić: (i) bio prisutan u Memićevoj kući i/ili u blizini Memićeve kuće;¹³²⁷ (ii) bio tamo zajedno sa grupom iz Koritnika koja je sadržavala ranjive, nenaoružane muslimanske civile, među kojima i djecu i starije osobe;¹³²⁸ (iii) bio naoružan;¹³²⁹ i (iv) da je nastavio da učestvuje u tim događajima.¹³³⁰ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Sredoje Lukić znao da njegova djela pomažu glavnim počiniocima i da će grupa iz Koritnika biti podvrgnuta duševnim i tjelesnim patnjama.

441. Prema tome Žalbeno vijeće se, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, uvjerilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Sredoje Lukić kriv za pomaganje i podržavanje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, počinjenih u Memićevoj kući.

¹³²⁴ Pretresno vijeće je to uzelo u obzir kao otežavajuću okolnost prilikom odmjeravanja kazne (Prvostepena presuda, par. 1088, 1090).

¹³²⁵ Prvostepena presuda, par. 1030.

¹³²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 221.

¹³²⁷ Prvostepena presuda, par. 1028.

¹³²⁸ Prvostepena presuda, par. 1029-1030.

¹³²⁹ Prvostepena presuda, par. 1028.

¹³³⁰ Prvostepena presuda, par. 1028.

(ii) Omeragićeva kuća

442. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić kriv, između ostalog, za pomaganje i podržavanje (i) okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti; i (ii) ubistva kao kršenja zakona i običaja ratovanja i zločina protiv čovječnosti, u vezi sa zločinima počinjenim u Omeragićevoj kući.¹³³¹

a. Krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti

443. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić, svojim naoružanim prisustvom tokom premještanja grupe iz Koritnika, pružio praktičnu pomoć počinjenju zločina počinjenih u Omeragićevoj kući i proglasilo ga krivim za okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja, i druga nehumana djela, kao zločine protiv čovječnosti.¹³³² Međutim, Pretresno vijeće nije donijelo zaključak o tome da li je pomoć Sredvoja Lukića imala "bitan efekat" na počinjenje zločina u Omeragićevoj kući. Žalbena vijeće smatra da je Pretresno vijeće trebalo donijeti eksplicitan zaključak o "bitnom efektu" i da činjenica da to nije uradilo predstavlja grešku. Bez obzira na to, Žalbena vijeće se nije uvjerilo da ovaj zaključak obesnažuje Prvostepenu presudu.

444. Pretresno vijeće utvrdilo je da je traženi *actus reus* za pomaganje i podržavanje dokazan na osnovu dokaza da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan kao jedan od muškaraca koji su "utjerali" grupu iz Koritnika u Omeragićevu kuću, koja je nakon toga zaključana i zapaljena.¹³³³ Samo dvije pripadnice grupe iz Koritnika pobjegle su tokom premještanja.¹³³⁴ Premještanje je bio ključni čin koji je prethodio zločinima počinjenim u Omeragićevoj kući i Žalbena vijeće, na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća, konstatuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da naoružano prisustvo Sredvoja Lukića tokom premještanja zadovoljava *actus reus* pomaganja i podržavanja kasnijih zločina okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.

445. Budući da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Sredoje Lukić praktično pomogao počinjenje zločina u Omeragićevoj kući, a nije zaključilo da je Sredoje Lukić "prešutno odobravao"

¹³³¹ Prvostepena presuda, par. 1035, 1099.

¹³³² Prvostepena presuda, par. 984.

¹³³³ Prvostepena presuda, par. 557-558, 637. Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da nije zaključeno da je Sredoje Lukić lično učestvovao u podmetanju požara u Omeragićevoj kući ili u pucanju u prozore Omeragićeve kuće dok su žrtve pokušavale pobjeći (v. Prvostepena presuda, par. 613).

¹³³⁴ V. Prvostepena presuda, par. 362, 968, 983, 1031.

te zločine, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, odbacuje njegove argumente o pomaganju i podržavanju putem ohrabriranja ili moralne podrške.

446. Prilikom donošenja zaključka da je Sredoje Lukić znao da će njegova djela doprinijeti krivičnim djelima okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, počinjenih u Omeragićevoj kući, Pretresno vijeće je konstatovalo:

jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza je da je Sredoje Lukić znao da su preživjele žrtve pretrpjele tešku duševnu i tjelesnu patnju i da su njegova djela i ponašanje pospješili počinjenje tih krivičnih djela.¹³³⁵

447. Žalbeno vijeće smatra da je razumno pretresno vijeće moglo zaključiti da je Sredoje Lukić imao traženu *mens rea* da pomogne i podrži krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, počinjenih u Omeragićevoj kući. Pretresno vijeće je zaključilo da je, kad im je naređeno da idu u Omeragićeovu kuću,¹³³⁶ Milan Lukić rekao grupi iz Koritnika da se ne moraju obuvati niti ponijeti svoje cipele i da im je rečeno da ostave prtljag kako bi mogao biti pretresen u potrazi za oružjem.¹³³⁷ Iako Pretresno vijeće nije eksplicitno zaključilo da je Sredoje Lukić to čuo, donijelo je zaključak da je on bio prisutan tokom premještanja.¹³³⁸ Prema tome, mogao je vidjeti grupu iz Koritnika kako odlazi iz Memićeve kuće bez cipela i bez prtljaga. Žalbeno vijeće nadalje podsjeća da je Sredoje Lukić već pružio praktičnu pomoć počinjenju zločina počinjenih u Memićevoj kući ranije toga dana kad je grupa iz Koritnika zlostavljana.¹³³⁹ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, smatra da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Sredoje Lukić znao da će ranjiva grupa iz Koritnika biti podvrgnuta daljnjim duševnim i tjelesnim patnjama u Omeragićevoj kući i da će njegovo naoružano prisustvo značajno pomoći počinjenju tih zločina.

b. Krivično djelo ubistva

448. Prilikom donošenja zaključka da je Sredoje Lukić odgovoran za pomaganje i podržavanje krivičnog djela ubistva, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti, Pretresno vijeće je većinom glasova zaključilo da su:

¹³³⁵ Prvostepena presuda, par. 985.

¹³³⁶ Prvostepena presuda, par. 359.

¹³³⁷ Prvostepena presuda, par. 359, 918.

¹³³⁸ Prvostepena presuda, par. 607.

¹³³⁹ Prvostepena presuda, par. 593, 982-986.

[...] djela i ponašanje Sredoja Lukića tokom tog incidenta u cjelini doprinijel[i] počinjenju ubistva u kući Adema Omeragića. On je pružio praktičnu pomoć koja je imala bitan efekt na počinjenje krivičnog djela ubistva tako što je, dok je poslijepodne bio u blizini kuće Jusufa Memića, otvoreno nosio oružje, a posebno time što je učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u kuću Adema Omeragića.¹³⁴⁰

[J]edini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu dokaza je da je Sredoje Lukić znao da će osobe u čijem je dovođenju u kuću Adema Omeragića pomagao i koje su u nju bile zatvorene biti lišene života putem paljevine kada je u kući podmetnut požar. [...] Sredoje Lukić je znao i da njegova djela i ponašanje doprinose počinjenju ubistva.¹³⁴¹

449. Žalbeno vijeće smatra da je premještanje bilo ključni preliminarni čin krivičnog djela ubistva. U tom smislu je zaključak Pretresnog vijeća da je ranjiva grupa civila iz Koritnika prisilno premještena u Omeragićevu kuću i zaključana u njoj posebno važan.¹³⁴² Sredoje Lukić je bio naoružan i prisutan tokom premještanja. Žalbeno vijeće zaključuje, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Sredoje Lukić svojim učešćem u premještanju pružio praktičnu pomoć koja je imala bitan efekat na počinjenje krivičnog djela ubistva, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i kao zločina protiv čovječnosti.

450. Kad je riječ o *mens rea* Sredoja Lukića, Žalbeno vijeće podsjeća da pomagač i podržavalac mora znati da će njegova djela pomoći počinjenju krivičnog djela od strane glavnih počinilaca i mora biti svjestan "bitnih obilježja" krivičnog djela koje je počinio glavni počinilac.¹³⁴³ Međutim, nije nužno da pomagač i podržavalac dijeli *mens rea* za to krivično djelo. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić pružio praktičnu pomoć ubistvima kad je bio prisutan u Memićevoj kući ranije toga dana i kad je učestvovao u premještanju grupe iz Koritnika u Omeragićevu kuću.¹³⁴⁴

451. Žalbeno vijeće dalje primjećuje da su dodatne okolnosti koje su ukazivale na bitna obilježja krivičnog djela ubistva bile sasvim očite. Dok su pripadnici grupe iz Koritnika izlazili iz Memićeve kuće, Milan Lukić im je rekao da ne treba da se obuvaju niti da ponesu svoje cipele u Omeragićevu kuću.¹³⁴⁵ Pored toga, činjenica da je Omeragićeva kuća bila pripremljena nanošenjem ljepljivog ubrzivača gorenja sugeriše da je požar bio namjeravan i, iako Pretresno vijeće nije zaključilo da je Sredoje Lukić znao za ubrzivač gorenja, činjenica da su civili bili zaključani u toj kući ukazuje na to da je cilj bio da niko ne pobjegne.¹³⁴⁶ Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u zaključku da je Sredoje Lukić znao da će lica u Omeragićevoj kući biti ubijena. Ono uzima u obzir zaključak

¹³⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 932.

¹³⁴¹ Prvostepena presuda, par. 933.

¹³⁴² Prvostepena presuda, par. 917-918, 933.

¹³⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 162; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 221.

¹³⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 932.

¹³⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 918.

Pretnosnog vijeća o naoružanom prisustvu Sredoja Lukića tokom premještanja.¹³⁴⁷ Ono takođe smatra da je on morao vidjeti grupu iz Koritnika kako izlazi iz Memićeve kuće bez cipela i prtljaga i da je morao biti svjestan činjenice da je u Omeragićevoj kući nanesen ubrzivač gorenja. Žalbeno vijeće stoga većinom glasova zaključuje, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona i sudije Güneya, da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Sredoje Lukić posjedovao *mens rea* koja se traži za pomaganje i podržavanje krivičnog djela ubistva. Treća i četvrta žalbena osnova Sredoja Lukića se prema tome odbacuju.

(c) Krivično djelo progona kao zločin protiv čovječnosti

452. Pretresno vijeće proglasilo je Sredoja Lukića krivim za pomaganje i podržavanje progona kao zločina protiv čovječnosti, na osnovu njegovih djela vezanih i za Memićevu kuću i za Omeragićevu kuću.¹³⁴⁸

(i) Navodne greške vezane za *actus reus* krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti

453. Pretresno vijeće formulisalo je *actus reus* krivičnog djela progona, kao zločina protiv čovječnosti, na sljedeći način:

Actus reus ovog krivičnog djela sastoji se u radnji ili propusta kojim se stvarno diskriminiše i kojim se uskraćuje ili krši neko od fundamentalnih prava definisanih međunarodnim običajnim pravom ili međunarodnim konvencionim pravom.¹³⁴⁹

454. Upućujući na prvostepene presude u predmetima *Vasiljević* i *Krnojelac*, Sredoje Lukić tvrdi, da: "tužilac takođe mora da dokaže da je bilo diskriminatornih posljedica. Nije dovoljno dokazati da je optuženi izvršio neko djelo sa namjerom da diskriminiše; mora se takođe dokazati da je žrtva stvarno bila progonjena".¹³⁵⁰ On ističe da Pretresno vijeće nije prihvatilo taj element *actus reus* za progone kao zločin protiv čovječnosti.¹³⁵¹ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće prihvatilo da djela u osnovi krivičnog djela progona moraju stvarno diskriminirati i da je to jasno iznijelo u svojoj formulaciji mjerodavnog prava.¹³⁵²

¹³⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 1032.

¹³⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 604, 607, 1028.

¹³⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 1027-1035, 1040.

¹³⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 992. V. takođe Prvostepena presuda, par. 993 gdje stoji: "Iako progon često podrazumijeva niz radnji, dovoljni mogu biti i samo jedna radnja ili propust pod uslovom da stvarno diskriminišu i da su izvršeni smišljeno, s namjerom diskriminacije na jednom od navedenih osnova."

¹³⁵⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 286, 293, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 245, *Krnojelac* Prvostepena presuda, par. 432.

¹³⁵¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 286, 293.

¹³⁵² Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 102, 122.

455. Žalbeno vijeće podsjeća da djelo progona mora stvarno biti diskriminatorno da bi se dokazalo krivično djelo progona.¹³⁵³ Pretresno vijeće jasno je prihvatilo taj pravni uslov u svojoj formulaciji mjerodavnog prava kad je konstatovalo da radnja ili propust progona mora da "stvarno diskriminiše".¹³⁵⁴ Argument Sredoja Lukića prema tome ne stoji.

(ii) Navodne greške u zaključku da je Sredoje Lukić znao za diskriminatornu namjeru glavnih počinitelja

456. Prilikom razmatranja *mens rea* Sredoja Lukića¹³⁵⁵ za pomaganje i podržavanje krivičnog djela progona kao zločina protiv čovječnosti, Pretresno vijeće je većinom glasova zaključilo:¹³⁵⁶

[...] da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti da je Sredoje Lukić znao da su osobe zaključane u kući Adema Omeragića Muslimani i da one u kući Adema Omeragića neće samo biti protivpravno zatočene, nego da će poslije toga i smrtno stradati u požaru. Pretresno vijeće većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, takođe zaključuje da je Sredoje Lukić znao da su počinioci, uključujući i Milana Lukića, koji su grupu iz Koritnika zaključali u kući Adema Omeragića, a tu kuću zapalili, to učinili s diskriminacionom namjerom. Pretresno vijeće većinom glasova i s protivnim glasom sudije Robinsona, takođe smatra da je Sredoje Lukić znao da tim svojim radnjama pruža praktičnu pomoć pri izvršenju djela u osnovi ubistva, protivpravnog zatočavanja, maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog maltretiranja, kao i krađe lične imovine i uništavanja kuće.¹³⁵⁷

457. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da ima dokaza da je on znao za diskriminatornu namjeru glavnih počinitelja kad su oni počinili krivično djelo progona, kao zločina protiv čovječnosti, tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹³⁵⁸

458. Pretresno vijeće je ispravno formulisalo mjerodavno pravo za *mens rea* pomaganja i podržavanja.¹³⁵⁹ Krivično djelo progona, što je krivično djelo posebne namjere, dodatno zahtijeva da:

[...] [pomagač i podržavalac] zato mora ne samo biti svjestan krivičnog djela čije počinjenje olakšava, nego i diskriminatorne namjere počinitelja tog krivičnog djela. On ne mora nužno imati tu istu

¹³⁵³ *Kvočka i drugi* Drugostepena presuda, par. 320; *Krnojelac* Drugostepena presuda, par. 185.

¹³⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 992.

¹³⁵⁵ Sredoje Lukić nije izjavio žalbu na zaključak Pretresnog vijeća da je on posjedovao *actus reus* da pomaže i podržava krivično djelo progona. Žalbeno vijeće, međutim, primjećuje da, baš kao i za krivična djela okrutnog postupanja i drugih nehumanih djela, Pretresno vijeće nije izričito zaključilo da je naoružano prisustvo Sredoja Lukića imalo bitan efekat na radnje progona počinjene tokom incidenta u Pionirskoj ulici. Međutim, iz gorenavedenih razloga Žalbeno vijeće se uvjerilo da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo pravni standard i zatim došlo da razumnih zaključaka.

¹³⁵⁶ Suprotno mišljenje sudije Robinsona odnosi se samo na krivična djela ubistva i istrebljivanja (Prvostepena presuda, par. 1113). Žalbeno vijeće smatra da je, uz izuzetak radnje progona za krivično djelo ubistva, Pretresno vijeće jednoglasno ustanovilo odgovornost Sredoja Lukića za pomaganje i podržavanje preostalih radnji progona (Prvostepena presuda, par. 1104).

¹³⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 1035.

¹³⁵⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 288-296. On tvrdi da je činjenica da su žrtve vrijeđali ostali počinioci irelevantna prilikom ocjenjivanja njegove vlastite namjere (Replika Sredoja Lukića, par. 102, 106, 111(iii)) i da je tvrdnja tužilaštva da je on znao za sklonost Milana Lukića da zlostavlja Muslimane neosnovana (Replika Sredoja Lukića, par. 56).

¹³⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 902.

namjeru, ali mora biti svjestan diskriminatornog konteksta u kojem će krivično djelo biti počinjeno i znati da njegova podrška ili ohrabrenje bitno utiču na počinjenje tog krivičnog djela.¹³⁶⁰

459. Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije donijelo eksplicitan zaključak o tome da je on znao za postojanje namjere progona kod glavnih počinitelaca koja bi uključivala zločine u Memićevoj kući. Bez obzira na to, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, smatra da drugi zaključci Pretresnog vijeća pokazuju da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da je Sredoje Lukić posjedovao traženu *mens rea* za djela progona, kao zločina protiv čovječnosti, uključujući i Memićevu kuću.

460. U svojim zaključcima o krivičnom djelu progona počinjenom tokom incidenta u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće je konstatovalo postojanje "opšt[e] atmosfer[e] diskriminacije" tokom tog incidenta i primijetilo da su "grupu iz Koritnika u cijelosti činili civili muslimanske nacionalnosti."¹³⁶¹ Pretresno vijeće je zatim zaključilo da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan u Memićevoj kući i/ili u blizini Memićeve kuće.¹³⁶² Pretresno vijeće je ranije zaključilo da je Sredoje Lukić lično poznao neke od žrtava koje su bile iz jedne muslimanske porodice, porodice Kurspahić.¹³⁶³ Ono je takođe zaključilo da je Sredoje Lukić ranije živio u Višegradu ili blizu Višegrada i u tom kraju radio kao policajac.¹³⁶⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da je ono potvrdilo zaključak da je Sredoje Lukić znao da je bilo vjerovatno da će biti izvršena zločinačka djela i da će muslimanski civili biti podvrgnuti duševnim i tjelesnim patnjama.¹³⁶⁵ Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, primjećuje da je na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća bilo razumno zaključiti da je Sredoje Lukić takođe znao za diskriminatornu namjeru glavnih počinitelaca u Memićevoj kući.

461. Žalbeno vijeće podsjeća da je utvrdilo da je bilo razumno zaključiti da je Sredoje Lukić znao da njegova djela imaju bitan efekat na počinjenje krivičnih djela od strane glavnih počinitelaca.¹³⁶⁶ Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, stoga zaključuje da Pretresno vijeće nije počinilo grešku kad je zaključilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao progone, kao zločin protiv čovječnosti.

¹³⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 86, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 52, Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 162.

¹³⁶¹ Prvostepena presuda, par. 1029.

¹³⁶² Prvostepena presuda, par. 1030.

¹³⁶³ Prvostepena presuda, par. 434, 581, 591.

¹³⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 6-8.

¹³⁶⁵ V. gore, par. 440.

¹³⁶⁶ V. gore, par. 440.

(d) Krivično djelo istrebljivanja kao zločin protiv čovječnosti

462. Pretresno vijeće je Sredoja Lukića oslobodilo optužbi da je počinio ili pomagao i podržavao istrebljivanja kao zločin protiv čovječnosti, tokom incidenta u Pionirskoj ulici.¹³⁶⁷ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je podsjetilo da su činjenični nalazi o učešću Sredoja Lukića u incidentu u Pionirskoj ulici doneseni većinom glasova sudija Vijeća, uz suprotno mišljenje sudije Robinsona, kao i da je sudija Van den Wyngaert takođe imala djelimično suprotno mišljenje u vezi s pravnom kvalifikacijom krivičnog djela istrebljivanja.¹³⁶⁸ Stoga je Pretresno vijeće zaključilo da ne postoji većina potrebna da se Sredoju Lukiću izrekne osuđujuća presuda za krivično djelo istrebljivanja.¹³⁶⁹

463. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad Sredoja Lukića nije proglasilo krivim za pomaganje i podržavanje istrebljivanja 59 muslimanskih civila u Pionirskoj ulici.¹³⁷⁰ Ono tvrdi da su dokazani svi potrebni elementi krivične odgovornosti Sredoja Lukića za pomaganje i podržavanje istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti, budući da je Pretresno vijeće zaključilo da ubistva koja je Milan Lukić počinio u Omeragićevoj kući predstavljaju istrebljivanje, kao i to da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao ta ista ubistva.¹³⁷¹ Time što Sredoja Lukića nije proglasilo krivim za to krivično djelo, tvrdi tužilaštvo, Pretresno vijeće se prema Prvostepenoj presudi pogrešno odnosilo "kao prema zbirci mišljenja individualnih sudija".¹³⁷²

464. Sredoje Lukić odgovara da ga je Pretresno vijeće ispravno oslobodilo optužbe za pomaganje i podržavanje istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti.¹³⁷³ On tvrdi da je oslobađajuća presuda za pomaganje i podržavanje istrebljivanja adekvatna, jer je sudija Van den Wyngaert smatrala da ubistva u Pionirskoj ulici ne predstavljaju istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti, a sudija Robinson je smatrao da je prisustvo Sredoja Lukića tokom premještanja nedovoljno da predstavlja pomaganje i podržavanje ubistva i istrebljivanja.¹³⁷⁴ Sredoje Lukić tvrdi da se od sudija ne može tražiti da donose zaključke koji su nekonzistentni sa njihovim prethodnim suprotnim mišljenjem po

¹³⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 953.

¹³⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 953.

¹³⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 953.

¹³⁷⁰ Prva žalbena osnova Tužilaštva. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 4-5.

¹³⁷¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 5, 7.

¹³⁷² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 7, gdje se upućuje na Odluku po konsolidovanoj žalbi Jadranka Prlića na naloge Pretresnog vijeća od 6. i 9. oktobra 2008. o prihvatanju dokaza, 12. januar 2009., *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.13, (dalje u tekstu: Odluka po žalbi na prihvatanje dokaza u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009.) par. 27. V. takođe Replika tužilaštva, 23. decembar 2009. (dalje u tekstu: Replika tužilaštva), par. 2-3.

¹³⁷³ Odgovor Sredoja Lukića na Žalbeni podnesak tužilaštva, 14. decembar 2009 (dalje u tekstu: Odgovor Sredoja Lukića), par. 19.

¹³⁷⁴ Odgovor Sredoja Lukića, par. 21, 33.

drugim tačkama, jer je to protivno principu sudske nezavisnosti i tako nešto ne podržava ni međunarodna pravna praska ni naučni izvori.¹³⁷⁵

465. Žalbeno vijeće primjećuje da je u svom djelimično suprotnom mišljenju sudija Van den Wyngaert izjavila: "[...] ne mogu se složiti s tim da su djela lišavanja života u Pionirskoj ulici i na Bikavcu tako masovnih razmjera kakvi se traže za istrebljivanje".¹³⁷⁶ Nadalje, sudija Robinson izrazio je suprotno mišljenje u vezi sa zaključkom većine Pretresnog vijeća "[...] da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao u ubistvu i istrebljivanju 59 osoba [počinjenih tokom incidenta u Pionirskoj ulici]".¹³⁷⁷

466. Član 23(2) Statuta i pravilo 98ter(C) Pravilnika predviđaju da presudu donosi "većina sudija". Pravilo 87(A) Pravilnika precizira da većina sudija mora biti uvjerena da je krivica dokazana van razumne sumnje. U ovom slučaju takve većine nije bilo jer je samo sudija David bio uvjeren da je Sredoje Lukić ispunio *actus reus* i *mens rea* za pomaganje i podržavanje istrebljivanja u incidentu u Pionirskoj ulici.¹³⁷⁸ Kao što je gore izloženo, ni sudija Van den Wyngaert ni sudija Robinson nisu se iz različitih razloga uvjerali da Sredoje Lukić treba biti osuđen za to krivično djelo. Prema tome, konstatovati da zaključci doneseni većinom glasova Pretresnog vijeća o učešću Sredoja Lukića u ubistvima i o kvalifikaciji tih ubistava kao istrebljivanja podržavaju zaključak o krivici, dovelo bi do osude Sredoja Lukića uprkos činjenici da je samo jedan sudija bio uvjeren da su ispunjeni svi nužni elementi. Takav zaključak je nespojiv s principom da se osuđujuća presuda može izreći samo onda kad se većina pretresnog vijeća uvjerala da je krivica dokazana van razumne sumnje, kako je to definisano pravilom 87(A) Pravilnika. Prema tome, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad Sredoja Lukića nije proglasilo krivim za pomaganje i podržavanje istrebljivanja, kao zločina protiv čovječnosti, u Pionirskoj ulici. Prva žalbena osnova Tužilaštva se stoga odbacuje.

(e) Zaključak

467. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće, većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona odbacuje, treću do šestu, jedanaestu i dvanaestu žalbenu osnovu Sredoja Lukića u onom

¹³⁷⁵ Odgovor Sredoja Lukića, par. 21-22, 24, 26. On nadalje tvrdi da tužilaštvo pogrešno tumači Odluku po žalbi na prihvatanje dokaza u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009. kad pretpostavlja da "vijeće ima obavezu izricanja presude [...] samo u svrhu objedinjavanja postojećih glasova koji se razilaze u mišljenjima" (Odgovor Sredoja Lukića, par. 23, gdje se upućuje na Odluku po žalbi na prihvatanje dokaza u predmetu *Prlić i drugi* od 12. januara 2009.).

¹³⁷⁶ Djelimično suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, Prvostepena presuda, par. 1114.

¹³⁷⁷ Izdvojeno mišljenje sudije Robinsona, Prvostepena presuda, par. 1112-1113. Iako individualno mišljenje sudije Robinsona nosi naslov "Izdvojeno mišljenje", Žalbeno vijeće primjećuje da je on o ovom pitanju iznio suprotno mišljenje.

¹³⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 934, 953.

dijelu u kojem se odnose na krivična djela ubistva i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, kao i ubistva, progona i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti počinjenih u incidentu u Pionirskoj ulici. Žalbeno vijeće takođe odbacuje prvu žalbenu osnovu tužilaštva.

X. INCIDENT NA BIKAVCU

A. Uvod

468. Pretresno vijeće zaključilo je da je 27. juna 1992. ili približno tog datuma Milan Lukić zajedno sa jednom grupom naoružanih muškaraca utjerao grupu od otprilike 60 muslimanskih civila u Aljićevu kuću na Bikavcu, četvrti Višegrada, pucao na tu kuću, unutra ubacio ručne bombe i nakon toga je zapalio.¹³⁷⁹ Kao rezultat toga, najmanje 60 osoba izgubilo je život,¹³⁸⁰ a Zehra Turjačanin bila je jedini preživjeli.¹³⁸¹ Pretresno vijeće zasnovalo je svoje zaključke o događanju incidenta na Bikavcu na svjedočenjima svjedoka Zehre Turjačanin, CW2, VG035, VG058, VG094, VG115 i VG119.¹³⁸² Na osnovu ovih zaključaka, Pretresno vijeće je osudilo Milana Lukića za počinjenje ubistva i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja,¹³⁸³ i za istrebljivanje, druga nehumana djela i progone, kao zločine protiv čovječnosti.¹³⁸⁴

469. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo:¹³⁸⁵ (i) da se incident na Bikavcu dogodio;¹³⁸⁶ (ii) da je on identifikovan kao počinilac incidenta na Bikavcu;¹³⁸⁷ i (iii) da je dokazana smrt navodnih žrtava.¹³⁸⁸

470. Žalbeno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije objasnilo zašto je svjedokinje VG094 i VG119 smatralo vjerodostojnim bez obzira na njihovu vezu s Udruženjem.¹³⁸⁹ Žalbeno vijeće će sada razmotriti eventualni uticaj ove greške Pretresnog vijeća.

B. Uticaj greške Pretresnog vijeća koja se odnosi na vezu svjedokinja VG094 i VG119 s

Udruženjem

471. Žalbeno vijeće primjećuje da su svjedokinje VG094 i VG119 u različitim svojstvima bile povezane s Udruženjem kojem je na čelu Bakira Hasečić.¹³⁹⁰ Svjedokinja VG119 je Udruženju dala

¹³⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 709, 921.

¹³⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 715, 921, 973, 1017.

¹³⁸¹ Prvostepena presuda, par. 973, 1017.

¹³⁸² Prvostepena presuda, par. 709.

¹³⁸³ Prvostepena presuda, par. 923, 976, 1017, 1099.

¹³⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 923, 951, 976, 1018-1020, 1099-1100. Osuđujuća presuda za progone proizlazi iz ubistva 60 muslimanskih civila, protivpravnog zatočenja, maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog zlostavljanja Zehre Turjačanin, kao i uništavanja jedne kuće. Sudija Van den Wyngaert imala je suprotno mišljenje o osuđujućoj presudi za istrebljivanje.

¹³⁸⁵ Žalbene podosnove Milana Lukića 4(A) do (E). Milan Lukić je povukao podosnove 4(F) i (G) i spojio podosnove 4(H) i 3(I) (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 280-281).

¹³⁸⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 277-280; v. takođe Replika Milana Lukića, par. 105-107.

¹³⁸⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 234-280; Replika Milana Lukića, par. 96-104.

¹³⁸⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 228-233; Replika Milana Lukića, par. 93-95.

¹³⁸⁹ V. gore, par. 62, 64.

¹³⁹⁰ V. gore, par. 62.

jednu izjavu,¹³⁹¹ ali nema nikakvih indikacija da je ona bila član Udruženja ili od njega primila bilo kakve beneficije.¹³⁹² U tim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da članstvo u Udruženju nije uticalo na svjedočenje svjedokinje VG119. Kad je riječ o svjedokinji VG094, Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedokinja VG094 bila član Udruženja i da je primila beneficije na osnovu svog statusa žrtve silovanja.¹³⁹³ Međutim, Žalbeno vijeće je uvjerenjeno da ta veza nije imala bitnog uticaja na njeno svjedočenje. Svjedokinja VG094 je u svjedočenju izjavila da je ona prije suđenja razgovarala o sadržaju svog svjedočenja samo sa tužilaštvom.¹³⁹⁴ Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedočenje svjedokinje VG094 o silovanju i djelima Milana Lukića u noći požara bilo dosljedno i prije i poslije njene veze s Udruženjem.¹³⁹⁵ Ona je takođe dosljedno govorila da je o požaru obaviještena one noći kad se on dogodio.¹³⁹⁶ Nadalje, kad joj je predočeno da je povezana s Udruženjem, svjedokinja VG094 je eksplicitno objasnila: "[...] da bih ostvarila svoje pravo kao civilna žrtva rata i da bih ostvarila novčanu pomoć, znači, morala sam postati, trebala sam se učlaniti, kao da budem članica Žena žrtava rata, ali nisam nikakva aktivistkinja tog Udruženja."¹³⁹⁷ Žalbeno vijeće se uvjerilo da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da vjerodostojnost svjedokinje VG094 i VG119 nije dovedena u pitanje njihovom vezom s Udruženjem. Shodno tome, Žalbeno vijeće se uvjerilo da ova greška Pretresnog vijeća ne obesnažuje Prvostepenu presudu.

C. Incident na Bikavcu

472. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo suštinske nedosljednosti u svjedočenjima svjedokinje VG058, VG094 i VG119, koje pokazuju da se incident na Bikavcu nije dogodio.¹³⁹⁸ On tvrdi: (i) da svjedokinje VG119 i VG058 nisu bile u stanju locirati Aljićevu kuću na fotografiji snimljenoj iz vazduha;¹³⁹⁹ (ii) da se svjedočenje svjedokinje VG058 ne podudara sa svjedočenjem Zehre Turjačanin u vezi s lokacijom Aljićeve kuće kao i sa tim gdje se Zehra Turjačanin nalazila te noći kad je izbio požar;¹⁴⁰⁰ (iii) da se opisi lokacije kuće koje je dala svjedokinja VG119 u njenoj

¹³⁹¹ VG119, T. 2459-2460 (1. oktobar 2008.).

¹³⁹² V. VG119, T. 2459-2460 (1. oktobar 2008.).

¹³⁹³ VG094, T. 7032-7033 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica).

¹³⁹⁴ VG094, T. 7029 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica).

¹³⁹⁵ VG094, T. 6986-6988, 6993-6997, 7000-7004 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica); DP 1D227 (povjerljivo), str. 2-6; 2D69 (povjerljivo), str. 2-3; P335 (povjerljivo), str. 3-8. Svjedokinja VG094 nije rekla kad je počela njezina veza s Udruženjem, ali Žalbeno vijeće primjećuje da to nije moglo biti prije 14. maja 2003., dana kad je osnovano Udruženje (v. Odgovor tužilaštva (Milan Lukić) par. 264). Milan Lukić nije osporio ovaj datum.

¹³⁹⁶ VG094, T. 7004 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica); DP 1D227 (povjerljivo), str. 6; 2D69 (povjerljivo), str. 3; P335 (povjerljivo), str. 8.

¹³⁹⁷ VG094, T. 7033 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica).

¹³⁹⁸ Žalbena podnosna Milana Lukića 4(E). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 276-280. V. takođe Replika Milana Lukića, par. 105-107.

¹³⁹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 278-279. V. takođe Replika Milana Lukića, par. 103.

¹⁴⁰⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 279, gdje se upućuje na DP P99, P133; Replika Milana Lukića, par. 105.

prethodnoj izjavi znatno razlikuju od njenog svjedočenja u sudnici;¹⁴⁰¹ i (iv) da su svjedočenja svjedokinja VG094 i VG119 o događajima nakon požara nepodudarna iako su svjedokinje "sve vrijeme" bile zajedno.¹⁴⁰²

473. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno ocijenilo dokaze i da Žalbeno vijeće treba odbaciti argumente Milana Lukića bez razmatranja, jer se u njima samo ponavljaju tvrdnje koje nisu prihvaćene na suđenju.¹⁴⁰³ Tužilaštvo konkretno tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo činjenicu da svjedokinje VG058 i VG119 nisu bile u stanju identifikovati Aljićevu kuću na fotografijama snimljenim iz vazduha, kao i argument koji je Milan Lukić iznio na suđenju da se opisi lokacije kuće "značajno razlikuju".¹⁴⁰⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da iskaz svjedokinje VG094 da se ne sjeća događaja nakon požara nije nužno nepodudaran sa iskazom svjedokinje VG119.¹⁴⁰⁵

474. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir činjenicu da svjedokinje VG058 i VG119 nisu bile u stanju locirati Aljićevu kuću na fotografijama snimljenim iz vazduha.¹⁴⁰⁶ U vezi sa svjedokinjom VG058, Pretresno vijeće je razmotrilo činjenicu da je ona kuću locirala jedan blok kuća dalje od njene stvarne lokacije i zaključilo da to što ona nije mogla identifikovati Aljićevu kuću na fotografiji snimljenoj iz vazduha "nije ništa neobično ni izuzetno".¹⁴⁰⁷ Kad je riječ o svjedokinji VG119, Pretresno vijeće je primijetilo da se na toj fotografiji "nije ni vidjela nikakva građevina koju bi svjedokinja VG119 mogla zaokružiti".¹⁴⁰⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da je fotografija snimljena iz vazduha koja je pokazana svjedokinji VG058 povećani isječak fotografije pokazane svjedokinji VG119 i da se na njoj isto tako ne vidi Aljićeva kuća.¹⁴⁰⁹ Budući da Aljićeva kuća nije bila vidljiva na fotografiji, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

¹⁴⁰¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 278, gdje se upućuje na svjedokinju VG119, T. 2410, 2451-2452 (1. oktobar 2008.), DP 1D57 (povjerljivo); Replika Milana Lukića, par. 105.

¹⁴⁰² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 280. Konkretno, on tvrdi da je svjedokinja VG119 izjavila da su prošle pored mjesta na kom se nalazila Aljićeva kuća, koja je tada već bila izgorjela, i da je ona osjetila miris spaljenog ljudskog mesa, a svjedokinja VG094 "se nije sjetila takve scene, za koju je priznala da bi joj se urezala u pamćenje da ju je vidjela " (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 277, 280, gdje se upućuje na svjedokinju VG094, T. 7029, 7032 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica), svjedokinja VG119, T. 2410 (1. oktobar 2008.); Replika Milana Lukića, par. 105-106).

¹⁴⁰³ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 189-190.

¹⁴⁰⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 190.

¹⁴⁰⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 191. Tužilaštvo ne odgovara na tvrdnju da se svjedočenje svjedokinje VG058 ne podudara sa svjedočenjem Zehre Turjačanin (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 279; Replika Milana Lukića, par. 105).

¹⁴⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 719 (VG058), 722 (VG119).

¹⁴⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 719.

¹⁴⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 722.

¹⁴⁰⁹ V. DP 1D56 (VG119); P99 (VG058). V. takođe Prvostepena presuda, par. 722.

475. Milan Lukić nije pokazao da Pretresno vijeće nije razumno razmotrilo nedosljednosti između svjedočenja svjedokinje VG058 i Zehre Turjačanin o lokaciji Aljićeve kuće. I svjedokinja VG058 i Zehra Turjačanin svjedočile su o lokaciji Aljićeve kuće koristeći istu fotografiju snimljenu iz vazduha.¹⁴¹⁰ Budući da Aljićeva kuća nije vidljiva na toj fotografiji, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je prihvatilo svjedočenje svjedokinje VG058, bez obzira na činjenicu da svjedokinja VG058 i Zehra Turjačanin nisu pokazale Aljićevu kuću na tačno istom mjestu.¹⁴¹¹ Pored toga, Milan Lukić ničim nije potkrijepio svoju tvrdnju da se svjedočenje svjedokinje VG058 o tome gdje se nalazila Zehra Turjačanin u noći kad je izbio požar ne podudara sa svjedočenjem Zehre Turjačanin.¹⁴¹² Stoga se argumenti Milana Lukića s tim u vezi odbacuju.

476. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da je svjedokinja VG119 u unakrsnom ispitivanju bila suočena sa prethodnom izjavom u kojoj je rekla da je Aljićeva kuća bila "udaljena jednu kuću od" kuće u kojoj je ona stanovala.¹⁴¹³ Ona je prilikom unakrsnog ispitivanja izjavila "znači, ne mogu to da odredim, a kuća jeste možda druga - treća bila."¹⁴¹⁴ Svjedokinja VG119 je objasnila da se ne sjeća svoje prethodne izjave i da ne može biti preciznija u vezi s lokacijom kuće jer je pokraj nje prošla nakon 02:00 sata ujutro.¹⁴¹⁵ Žalbeno vijeće takođe primjećuje da bi, kako god se uzme, izraz "udaljena jednu kuću" trebao značiti drugu kuću po redu od Aljićeve kuće. Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom smislu napravilo grešku.

477. Konačno, Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedokinja VG119 izjavila da je one noći kad se dogodio incident na Bikavcu prošla pored Aljićeve kuće i vidjela kuću koja se još dimila i "iz koje je smrdilo, znači, pečeno meso."¹⁴¹⁶ Međutim, svjedokinja VG094, koja je u relevantno vrijeme bila sa svjedokinjom VG119, izjavila je: "Ne sjećam se uopće kuda sam prošla, ne mogu se sad sjetiti kuda sam prošla. Uzmite u obzir, molim vas, da je bila i noć."¹⁴¹⁷

478. Suprotno tvrdnjama Milana Lukića, Pretresno vijeće nije ignorisalo razliku između svjedočenja svjedokinja VG119 i VG094 o tome čega se sjećaju u vezi s događajima nakon požara. Pretresno vijeće je eksplicitno razmotrilo svjedočenje svjedokinje VG119 i primijetilo:

¹⁴¹⁰ DP P99 (VG058); P133 (Zehra Turjačanin). Žalbeno vijeće primjećuje da je DP P99 malo uvećana verzija DP P133.

¹⁴¹¹ DP P99; P133.

¹⁴¹² Iznoseći ovaj argument, Milan Lukić upućuje na DP P99 (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 279). Međutim, na tom dokaznom predmetu svjedokinja VG058 je označila kuću Zehre Turjačanin, ali ne i lokaciju gdje je Zehru Turjačanin vidjela u noći požara (VG058, T. 1603-1604 (11. septembar 2008.)).

¹⁴¹³ VG119, T. 2450-2451 (1. oktobar 2008.); DP 1D57 (povjerljivo), str. 5.

¹⁴¹⁴ VG119, T. 2451-2452 (1. oktobar 2008.).

¹⁴¹⁵ VG119, T. 2452 (1. oktobar 2008.).

¹⁴¹⁶ VG119, T. 2410 (1. oktobar 2008.).

¹⁴¹⁷ VG094, T. 7032 (8. april 2009.) (zatvorena sjednica).

"Svjedokinja VG094 nije se sjećala da je sa svjedokinjom VG119 prošla pored spaljene kuće".¹⁴¹⁸ Međutim, Pretresno vijeće pridalo je izvjesnu težinu činjenici da je u jednoj od svojih ranijih izjava svjedokinja VG094 izjavila: "Kad smo odlazile iz kuće nekoliko osoba iz grupe reklo je da osjeća miris spaljenog mesa".¹⁴¹⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće bilo u položaju da ocijeni držanje svjedokinja VG094 i VG119 i da se tako moglo uvjeriti "da su se svjedokinje VG094 i VG119 dobro držale tokom unakrsnog ispitivanja".¹⁴²⁰ Pored toga, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće svoje zaključke o tome da se požar dogodio nije zasnovalo samo na svjedočenju svjedokinja VG094 i VG119, nego i na "uvjerljivom svjedočenju" svjedoka Zehre Turjačanin, CW2, VG035, VG058 i VG115.¹⁴²¹ U svjetlu ukupnih dokaza, razuman presuditelj o činjenicama mogao je s pravom da prihvati svjedočenje svjedokinja VG094 i VG119 o tome da je došlo do požara uprkos razlikama u njihovom sjećanju.

479. Iz gorenavedenih razloga, Milan Lukić nije pokazao postojanje greške u pažljivoj ocjeni Pretresnog vijeća u vezi s dokazima o tome da se dogodio požar. Shodno tome, Žalbeno vijeće odbacuje žalbenu podosnovu Milana Lukića 4(E).

D. Identifikacija Milana Lukića

480. Pretresno vijeće je zaključilo da su svjedokinje Zehra Turjačanin, VG058, VG094, VG115 i VG119 prepoznali Milana Lukića u noći incidenta na Bikavcu.¹⁴²²

481. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo:¹⁴²³ (i) kad je dopustilo svjedokinjama VG058, VG094, VG115 i VG119 da ga identifikuju u sudnici i njihovom svjedočenju pridalo dokaznu težinu;¹⁴²⁴ (ii) u svojoj ocjeni dokaza o identifikaciji dobivenih od Zehre Turjačanin;¹⁴²⁵ i (iii) u svojoj ocjeni pouzdanosti dokaza o identifikaciji dobivenih od svjedokinja VG058 i VG115.¹⁴²⁶ On takođe tvrdi da, ako se njegovi argumenti o svjedočenju Zehre Turjačanin, svjedokinja VG058 i VG115 usvoje, onda je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje svjedokinja VG094 i VG119.¹⁴²⁷

¹⁴¹⁸ Prvostepena presuda, par. 656.

¹⁴¹⁹ Prvostepena presuda, par. 656, gdje se upućuje na DP P335, par. 47.

¹⁴²⁰ Prvostepena presuda, par. 723.

¹⁴²¹ Prvostepena presuda, par. 709.

¹⁴²² Prvostepena presuda, par. 706, 708, 718, 721.

¹⁴²³ Žalbene podosnove Milana Lukića od 4(B) do 4(D).

¹⁴²⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 234-243; Replika Milana Lukića, par. 96.

¹⁴²⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 245-257, 269-270; Replika Milana Lukića, par. 97-99.

¹⁴²⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 258-266, 271-274; Replika Milana Lukića, par. 100-103.

¹⁴²⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 275; Replika Milana Lukića, par. 105-107.

1. Identifikacija u sudnici

482. Žalbeno vijeće podsjeća da su identifikacije u sudnici dopustive, ali im treba pridati malu ili nikakvu dokaznu vrijednost.¹⁴²⁸ Iako je Pretresno vijeće konstatovalo da su svjedokinje VG058, VG094, VG115 i VG119 identifikovale Milana Lukića u sudnici,¹⁴²⁹ ono je na kraju zaključilo da su ove svjedokinje Milana Lukića dovoljno od ranije poznavale da su ga mogle prepoznati tokom incidenta na Bikavcu.¹⁴³⁰ Pretresno vijeće se stoga u svojim zaključcima nije pozvalo na identifikaciju Milana Lukića u sudnici.¹⁴³¹ Shodno tome, Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije pridalo dokaznu težinu tim identifikacijama u sudnici i odbacuje argumente Milana Lukića s tim u vezi.

2. Zehra Turjačanin

483. Pretresno vijeće je zaključilo da je Zehra Turjačanin jedina osoba koja je preživjela incident na Bikavcu.¹⁴³² Pretresno vijeće je dalje zaključilo da je ona poznavala Milana Lukića od prije rata,¹⁴³³ i da ga je vidjela dva puta u junu 1992. godine – u kući jednog komšije i u fabrici "Alhos" – prije nego što ga je ponovo vidjela u Aljićevoj kući, mjestu incidenta na Bikavcu.¹⁴³⁴ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir da je ona na pitanje tužilaštva da li prepoznaje nekoga u sudnici odgovorila odrično.¹⁴³⁵ Pretresno vijeće je zaključilo da su dokazi dobijeni od nje, gledani u cjelini, "koherentni i pouzdani".¹⁴³⁶

484. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Zehra Turjačanin: (i) njega poznavala od prije rata;¹⁴³⁷ (ii) njega vidjela dva puta u junu 1992. godine prije incidenta na Bikavcu;¹⁴³⁸ (iii) njega identifikovala u noći kad se odigrao incident;¹⁴³⁹ i (iv) bila vjerodostojna uprkos činjenici da Milana Lukića nije identifikovala u sudnici.¹⁴⁴⁰

¹⁴²⁸ V. gore, par. 120.

¹⁴²⁹ Prvostepena presuda, par. 674, 676, 683-684.

¹⁴³⁰ Prvostepena presuda, par. 718, 721.

¹⁴³¹ Prvostepena presuda, par. 716-724.

¹⁴³² Prvostepena presuda, par. 663, 973, 1017.

¹⁴³³ Prvostepena presuda, par. 706.

¹⁴³⁴ Prvostepena presuda, par. 669, 708.

¹⁴³⁵ Prvostepena presuda, par. 671.

¹⁴³⁶ Prvostepena presuda, par. 708.

¹⁴³⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 250-251; Replika Milana Lukića, par. 97.

¹⁴³⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 245-257.

¹⁴³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 252, 269; Replika Milana Lukića, par. 98.

¹⁴⁴⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 245, 257; Replika Milana Lukića, par. 98.

(a) Navodna greška u donošenju zaključka da je Zehra Turjačanin poznavala Milana Lukića od ranije

485. Pretresno vijeće je zaključilo da je Zehra Turjačanin poznavala Milana Lukića od prije rata jer su išli u istu školu i tamo ga je viđala otprilike jednom sedmično kako puši.¹⁴⁴¹ Pretresno vijeće je analiziralo školsku evidenciju i primijetilo da se Zehra Turjačanin nije mogla sjetiti da li datumi u evidenciji o njenom pohađanju škole tačno pokazuju kad je ona išla u školu.¹⁴⁴² Pretresno vijeće takođe je uzelo u obzir da je njen brat Dževad Turjačanin izjavio da Zehra Turjačanin nije poznavala Milana Lukića prije rata i da su i Dževad i Zehra Turjačanin izjavili da nikad nisu vidjeli Milana Lukića kad su bili zajedno.¹⁴⁴³

486. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) jer školska evidencija pokazuje da Zehra Turjačanin i Milan Lukić nisu išli u istu školu u istoj školskoj godini;¹⁴⁴⁴ i (ii) jer nije pridalo težinu izjavi brata Zehre Turjačanin, Dževada Turjačanina, da ona Milana Lukića nije poznavala prije rata.¹⁴⁴⁵

487. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razmotrilo argument Milana Lukića da Zehra Turjačanin nije išla u školu kad i on.¹⁴⁴⁶ Ono takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno odlučilo osloniti se na činjenicu da je Zehra Turjačanin potvrdila da je Milana Lukića poznavala prije rata, a ne na suprotnu tvrdnju njenog brata.¹⁴⁴⁷

488. Žalbeno vijeće primjećuje da školska evidencija pokazuje da su i Zehra Turjačanin i Milan Lukić pohađali školu "Ivo Andrić"¹⁴⁴⁸ i da je Zehra Turjačanin završila tri godine školovanja "u periodu od školske 1978/09. [sic] godine do 1981/82. godine".¹⁴⁴⁹ Milan Lukić započeo je školovanje 1. septembra 1982. godine.¹⁴⁵⁰ Školska evidencija izgleda pokazuje da je Zehra Turjačanin pohađala školu "Ivo Andrić" tri godine i da više nije išla u školu u vrijeme kad je Milan Lukić pošao u nju. Međutim, Zehra Turjačanin nije bila sigurna koje godine je završila školu i izjavila je u svjedočenju da je ona bila na četvrtoj godini škole kad je Milan Lukić bio na prvoj

¹⁴⁴¹ Prvostepena presuda, par. 668, 706, 708.

¹⁴⁴² Prvostepena presuda, par. 668, gdje se upućuje na Zehra Turjačanin, T. 3322-3324 (4. novembar 2008.). V. takođe DP 1D82.

¹⁴⁴³ Prvostepena presuda, par. 668, gdje se upućuje na DP 1D84, str. 2, Zehra Turjačanin, T. 3335 (4. novembar 2008.).

¹⁴⁴⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 250, gdje se upućuje na DP 1D82, 1D105.

¹⁴⁴⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 251, gdje se upućuje na DP 1D84.

¹⁴⁴⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 177.

¹⁴⁴⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 178.

¹⁴⁴⁸ DP 1D82; 1D105.

¹⁴⁴⁹ DP 1D82.

¹⁴⁵⁰ DP 1D105.

godini.¹⁴⁵¹ Žalbeno vijeće primjećuje da Milan Lukić nije pokazao da je s tim u vezi Pretresno vijeće napravilo grešku.

489. Kad je riječ o protivrječnosti između svjedočenja Zehre Turjačanin i njenog brata,¹⁴⁵² oni su oboje izjavili da nikada nisu vidjeli Milana Lukića kad su bili zajedno.¹⁴⁵³ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće konstatuje da je razumno pretresno vijeće moglo dati prednost svjedočenju Zehre Turjačanin nad svjedočenjem njenog brata.

490. Shodno tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kada je zaključilo da je Zehra Turjačanin poznavala Milana Lukića prije rata.

(b) Navodna greška u zaključku da je Zehra Turjačanin vidjela Milana Lukića dva puta 1992. godine prije incidenta na Bikavcu

491. Pretresno vijeće je zaključilo da je Zehra Turjačanin prepoznala Milana Lukića u kući jednog komšije u junu 1992. godine.¹⁴⁵⁴ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je Zehra Turjačanin vidjela Milana Lukića u fabrici "Alhos" u junu 1992. godine dok je tražio jednu ženu koja je tamo radila.¹⁴⁵⁵

492. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da ga je Zehra Turjačanin: (i) vidjela u junu 1992. godine u kući jednog komšije, zato što ga je od ranije dovoljno dobro poznavala da bi ga mogla prepoznati i zato što se čovjek za koga ona tvrdi da je Milan Lukić nije predstavio;¹⁴⁵⁶ i (ii) vidjela u fabrici "Alhos" u junu 1992. godine zato što je izjavila da je on tražio svjedokinju VG035, a svjedokinja VG035 je radila u jednom drugom preduzeću.¹⁴⁵⁷

493. Tužilaštvo tvrdi da žena koja je radila u fabrici "Alhos" u junu 1992. godine i koju je tražio Milan Lukić nije bila svjedokinja VG035.¹⁴⁵⁸

494. Imajući u vidu zaključak Pretresnog vijeća da je Zehra Turjačanin od ranije poznavala Milana Lukića,¹⁴⁵⁹ Žalbeno vijeće se uvjerilo da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće

¹⁴⁵¹ Prvostepena presuda, par. 668, gdje se upućuje na Zehru Turjačanin, T. 2291 (25. septembar 2008.).

¹⁴⁵² Prvostepena presuda, par. 668, 706, 708.

¹⁴⁵³ Prvostepena presuda, par. 668, gdje se upućuje na DP 1D84, str. 2. V. takođe Zehra Turjačanin, T. 3335, 3350-3351 (4. novembar 2008.).

¹⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 669, 708.

¹⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 669, 708.

¹⁴⁵⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 253-254.

¹⁴⁵⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 253, 255.

¹⁴⁵⁸ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 180. Tužilaštvo ne odgovara na tvrdnju Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da ga je Zehra Turjačanin takođe vidjela u kući komšije u junu 1992.

¹⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 668, 706, 708.

pogriješilo kada je zaključilo da ga je ona prepoznala u junu 1992. godine u kući jednog komšije, bez obzira na to što se Milan Lukić nije predstavio.

495. Kad je riječ o viđenju Milana Lukića u fabrici "Alhos", Milan Lukić pogrešno citira prethodnu izjavu Zehre Turjačanin. Suprotno njegovoj tvrdnji, Zehra Turjačanin nije izjavila da je Milan Lukić posjetio svjedokinju VG035 u fabrici "Alhos" u junu 1992. godine.¹⁴⁶⁰ Prema tome, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje Zehre Turjačanin da ga je vidjela u fabrici "Alhos". Njegovi argumenti s tim u vezi se stoga odbacuju.

(c) Navodna greška u identifikaciji Milana Lukića od strane Zehre Turjačanin tokom incidenta na Bikavcu

496. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće nerazumno postupilo zato što se oslonilo na dokaze o identifikaciji Zehre Turjačanin (i) jer je njena sposobnost da prepozna Milana Lukića bila zasnovana na njezinim navodnim oskudnim kontaktima s Milanom Lukićem deset godina ranije;¹⁴⁶¹ (ii) jer su oni dati pod traumatičnim okolnostima;¹⁴⁶² i (iii) jer je nedosljedno svjedočila o tome da joj je Milan Lukić strgnuo zlatni lančić s vrata u Aljićevoj kući.¹⁴⁶³

497. Tužilaštvo odgovara da je Zehra Turjačanin bila u stanju da tačno prepozna Milana Lukića¹⁴⁶⁴ i tvrdi da Milan Lukić nije pokazao zašto je svjedočenje Zehre Turjačanin o tome da joj je on strgnuo zlatni lančić nedosljedno.¹⁴⁶⁵

498. Žalbeno vijeće podsjeća da nije utvrdilo grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je Zehra Turjačanin poznavala Milana Lukića iz škole i da ga je dvaput vidjela u junu 1992. prije incidenta na Bikavcu.¹⁴⁶⁶

499. Pretresno vijeće nije izričito razmatra da li je Zehra Turjačanin izvršila identifikaciju pod traumatičnim okolnostima. Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da identifikacija pod traumatičnim okolnostima predstavlja faktor koji pretresno vijeće može uzeti u obzir prilikom odlučivanja koju

¹⁴⁶⁰ DP 2D38 (povjerljivo), str. 2.

¹⁴⁶¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 252.

¹⁴⁶² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 252. Milan Lukić takođe tvrdi da ga je Zehra Turjačanin umiješala u ovo na osnovu njegove "prividne ozloglašenosti" (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 246-247, gdje se upućuje na DP 2D36 (povjerljivo), str. 1).

¹⁴⁶³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 269, gdje se upućuje na Zehra Turjačanin, T. 2312 (25. septembar 2008.), DP 2D38 (povjerljivo), str. 2.

¹⁴⁶⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 175.

¹⁴⁶⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 181. Tužilaštvo ne odgovara na argument Milana Lukića da su dokazi o identifikaciji dobiveni od Zehre Turjačanin pod traumatičnim okolnostima.

¹⁴⁶⁶ V. gore, par. 488, 490, 494-495.

težinu treba pridati dokazima o identifikaciji.¹⁴⁶⁷ Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da je Pretresno vijeće dalo obrazloženo mišljenje budući da je pažljivo formulisalo faktore na koje se oslonilo u prilog identifikaciji i razmotrilo sve važne faktore koji su imali negativan efekat na dokaze o identifikaciji.¹⁴⁶⁸ U svjetlu utvrđene činjenice da ga je Zehra Turjačanin poznavala od ranije, Milan Lukić nije pokazao, da ga ona nije pouzdano identifikovala.

500. Kad je riječ o navodnoj nedosljednosti u svjedočenju Zehre Turjačanin, Žalbeno vijeće primjećuje da je Zehra Turjačanin na suđenju izjavila da je Milan Lukić "lično [...] povukao taj zlatni lančić ispod [njene] crvene majice."¹⁴⁶⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je u jednom razgovoru obavljenom 2000. godine Zehra Turjačanin izjavila da joj je Milan Lukić "povukao majicu da provjeri ima li nakita."¹⁴⁷⁰ Budući da nema bitne nedosljednosti između usmenog svjedočenja i prethodne izjave o tom pitanju, Milan Lukić nije pokazao da ovi dokazi čine nerazumnim zaključak Pretresnog vijeća da je Zehra Turjačanin mogla prepoznati Milana Lukića u incidentu na Bikavcu.

(d) Navodna greška u vezi s tim da Milan Lukić nije identifikovan u sudnici

501. Pretresno vijeće je razmotrilo izjavu Zehre Turjačanin da nije prepoznala nikoga u sudnici,¹⁴⁷¹ ali je bilo uvjereno da je ona Milana Lukića dovoljno dobro poznavala da ga je mogla ispravno identifikovati i ispred Aljićeve kuće i u njoj, kad joj je strgnuo zlatni lančić s vrata.¹⁴⁷²

502. Milan Lukić tvrdi da, kad Pretresno vijeće dopusti identifikaciju u sudnici, "onda mora biti implikacija" u slučaju da ga svjedok nije prepoznao u sudnici.¹⁴⁷³ Tužilaštvo odgovara da Milan Lukić jednostavno hoće da se ocjena dokaza koju je dalo Pretresno vijeće zamijeni njegovom vlastitom ocjenom dokaza.¹⁴⁷⁴

503. Žalbeno vijeće podsjeća da odluka o tome kakvu eventualnu težinu treba pridati nekom dokazu spada u diskreciona ovlaštenja pretresnog vijeća.¹⁴⁷⁵ Ono nadalje primjećuje da propust da se optuženi identifikuje u sudnici može biti razlog za to da vijeće odbije da se osloni na dokaze nekog svjedoka o identifikaciji.¹⁴⁷⁶ Međutim, propust svjedoka da identifikuje počinioca u sudnici

¹⁴⁶⁷ V. gore, par. 136-137.

¹⁴⁶⁸ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 152.

¹⁴⁶⁹ Zehra Turjačanin, T. 2312 (25. septembar 2008.).

¹⁴⁷⁰ DP 2D38 (povjerljivo), str. 2.

¹⁴⁷¹ Prvostepena presuda, par. 671, gdje se upućuje na Zehru Turjačanin, T. 2342 (25. septembar 2008.).

¹⁴⁷² Prvostepena presuda, par. 724.

¹⁴⁷³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 237 (naglasak izostavljen); Replika Milana Lukića, par. 98.

¹⁴⁷⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 176.

¹⁴⁷⁵ V. gore, par. 120.

¹⁴⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, fusnota 68, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 473.

ne mora nužno spriječiti razumnog presuditelja o činjenicama da se osloni na svjedočenje tog svjedoka.¹⁴⁷⁷ Žalbno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije izolovano razmatralo propust Zehre Turjačanin da identifikuje Milana Lukića u sudnici. Donoseći svoje zaključke, Pretresno vijeće je razmotrilo njeno svjedočenje u cjelini, uključujući njeno držanje u sudnici.¹⁴⁷⁸ Razmotrivši njeno ukupno svjedočenje, Pretresno vijeće se uvjerilo da je Zehra Turjačanin od ranije dovoljno poznavala Milana Lukića da bi ga mogla identifikovati tokom incidenta na Bikavcu.¹⁴⁷⁹ Konkretno, ono je zaključilo da je Zehra Turjačanin poznavala Milana Lukića iz škole i da ga je prepoznala nedugo prije incidenta, i to i u kući komšije i u fabrici "Alhos" u junu 1992. godine.¹⁴⁸⁰ Pretresno vijeće pridalo je malu težinu njenom propustu da ga identifikuje u sudnici.¹⁴⁸¹ U tim okolnostima, Žalbno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad se oslonilo na dokaze Zehre Turjačanin o prepoznavanju, bez obzira na to što ga nije identifikovala u sudnici 16 godina nakon požara.

(e) Zaključak

504. Iz gorenavedenih razloga, Žalbno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je Zehra Turjačanin od ranije dovoljno poznavala Milana Lukića i da je bila vjerodostojna kad je u svjedočenju izjavila da ga je prepoznala tokom incidenta na Bikavcu.

3. Svjedokinje VG058 i VG115

505. Pretresno vijeće je zaključilo da su svjedokinje VG058 i VG115 od ranije dovoljno poznavale Milana Lukića da su ga mogle prepoznati kao učesnika u incidentu na Bikavcu.¹⁴⁸² Međutim, uočivši izvjesne "nepodudarnosti" u njihovom svjedočenju, Pretresno vijeće je "s rezervom" pristupilo dokazima o identifikaciji dobijenim od svjedokinja VG058 i VG115.¹⁴⁸³

(a) Navodne greške u vezi sa svjedokinjom VG058

506. Milan Lukić ne osporava samu činjenicu da ga je svjedokinja VG058 poznavala od ranije.¹⁴⁸⁴ On, međutim, tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da ga je svjedokinja VG058 identifikovala kao učesnika u incidentu na Bikavcu.¹⁴⁸⁵ Konkretno, on tvrdi da

¹⁴⁷⁷ *Upor.* Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 473.

¹⁴⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 705, 708.

¹⁴⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 668, 706, 708.

¹⁴⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 668, 706.

¹⁴⁸¹ Prvostepena presuda, par. 724.

¹⁴⁸² Prvostepena presuda, par. 717-718.

¹⁴⁸³ Prvostepena presuda, par. 720.

¹⁴⁸⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 258; Replika Milana Lukića, par. 100.

¹⁴⁸⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 258, 266; Replika Milana Lukića, par. 100, 102-103

Pretno vijeće nije pridalo odgovarajuću težinu: (i) propustu svjedokinje VG058 da ga pomene u prvoj izjavi koju je dala 1992. godine, nakon incidenta na Bikavcu, kao ni njenom okolišanju prilikom unakrsnog ispitivanja o tom pitanju;¹⁴⁸⁶ i (ii) nedosljednim opisima njegovog izgleda u noći kad se odigrao incident koje je dala svjedokinja VG058.¹⁴⁸⁷

507. Tužilaštvo odgovara da prigovore Milana Lukića treba odbaciti bez razmatranja kao neosnovane i irelevantne.¹⁴⁸⁸ Ono nadalje tvrdi da je Pretno vijeće prišlo svjedočenju svjedokinje VG058 s oprezom i da mu nije pridalo značajnu težinu¹⁴⁸⁹

508. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretno vijeće uzelo u obzir činjenicu da svjedokinja VG058 nije pomenula incident na Bikavcu u svojoj izjavi iz 1992. godine. Ono je takođe bilo svjesno nepodudarnosti između svjedočenja koje je svjedokinja VG058 dala na suđenju i njene izjave iz 2008. godine o izgledu Milana Lukića u noći kad se odigrao incident.¹⁴⁹⁰ Ono je takođe uzelo u obzir činjenicu da svjedočenje svjedokinje VG058 sadrži izvjesne nepodudarnosti kad se posmatra u svjetlu svjedočenja Zehre Turjačanin.¹⁴⁹¹ Ukupno uzevši, Pretno vijeće je zaključilo da je svjedokinja VG058 u unakrsnom ispitivanju "izbjegavala odgovore na pitanja i bila defanzivna".¹⁴⁹²

509. Nakon što je identifikovalo te nepodudarnosti,¹⁴⁹³ Pretno vijeće je s oprezom prišlo svjedočenju svjedokinje VG058 i oslonilo se na njega samo kad je bilo potkrijepljeno svjedočenjem pouzdanih svjedoka.¹⁴⁹⁴ Pretno vijeće je konkretno zaključilo da je opservacija svjedokinje VG058 da je Milan Lukić pucao na Aljićevu kuću u skladu sa prikazom Zehre Turjačanin o tome šta se desilo u Aljićevoj kući.¹⁴⁹⁵ U svjetlu ovog opreznog pristupa Pretresnog vijeća, Milan Lukić nije pokazao da je Pretno vijeće pogriješilo kad se u izvjesnoj mjeri oslonilo na dokaze o identifikaciji svjedokinje VG058, u slučajevima kad ga potkrijepljuje svjedočenje drugih svjedoka.

¹⁴⁸⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 258-259; Replika Milana Lukića, par. 102.

¹⁴⁸⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 260, gdje se upućuje na svjedokinju VG058, T. 1611 (11. septembar 2008.), DP 1D41 (povjerljivo), str. 11, 14-15, 1D43 (povjerljivo), par. 28, 40.

¹⁴⁸⁸ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 184.

¹⁴⁸⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 184.

¹⁴⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 720. Pretno vijeće je primijetilo da je svjedokinja VG058 u svojoj izjavi iz 2008. godine rekla da je Milan Lukić imao čarapu preko glave, ali da mu je prepoznala oči i glas, a na suđenju je izjavila da je ništa nije ometalo da vidi njegovo lice (Prvostepena presuda, par. 720).

¹⁴⁹¹ Prvostepena presuda, par. 720.

¹⁴⁹² Prvostepena presuda, par. 718.

¹⁴⁹³ Prvostepena presuda, par. 720.

¹⁴⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 739.

¹⁴⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 717.

(b) Navodne greške u vezi sa svjedokinjom VG115

510. Kad je riječ o svjedokinji VG115, Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kad nije uzelo u obzir da je svjedokinja VG115 u svom svjedočenju u predmetu *Vasiljević* priznala da Milana Lukića nije poznavala prije rata;¹⁴⁹⁶ (ii) kad se oslonilo na njene dokaze o identifikaciji uprkos svom zaključku da se "ona nije dobro držala u unakrsnom ispitivanju";¹⁴⁹⁷ i (iii) kad nije odbacilo identifikaciju Milana Lukića od strane svjedokinje VG115 po istoj osnovi po kojoj je odbacilo njenu identifikaciju Sredoja Lukića tokom incidenta na Bikavcu.¹⁴⁹⁸

511. Tužilaštvo odgovara da prigovore Milana Lukića treba odbaciti bez razmatranja kao neosnovane i irelevantne.¹⁴⁹⁹ Ono takođe tvrdi da je Pretresno vijeće razumno postupilo kad je prišlo svjedočenju svjedokinje VG115 s oprezom i kad mu nije pridalo značajnu težinu.¹⁵⁰⁰ Ono dalje tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zanemarilo svjedočenje svjedokinje VG115 o prisustvu Sredoja Lukića jer, za razliku od svjedočenja o Milanu Lukiću, to nije bilo potkrijepljeno svjedočenjima drugih svjedoka.¹⁵⁰¹

512. Žalbeno vijeće primjećuje da, suprotno tvrdnji Milana Lukića,¹⁵⁰² svjedokinja VG115 nije u predmetu *Vasiljević* "priznala" da nije od ranije poznavala Milana Lukića, nego je dala nejasno svjedočenje.¹⁵⁰³ Suprotno tome, u ovom predmetu, Pretresno vijeće je razmotrilo svjedočenje svjedokinje VG115 da je ona redovno susretala Milana Lukića na ulici tokom rata, i na osnovu toga zaključilo da je ona od ranije poznavala Milana Lukića i da ga je mogla prepoznati u Aljićevoj kući.¹⁵⁰⁴ Žalbeno vijeće s tim u vezi ne nalazi nikakvu grešku.

513. Kad je riječ o zaključku Pretresnog vijeća da se svjedokinja VG115 "nije dobro držala" u unakrsnom ispitivanju,¹⁵⁰⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće identifikovalo nepodudarnosti u svjedočenju svjedokinje VG115 i zaključilo da se prema tim nepodudarnostima treba odnositi s oprezom. Pretresno vijeće je primijetilo da je Zehra Turjačanin potkrijepila

¹⁴⁹⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 262-264, gdje se upućuje na DP 1D19 (povjerljivo), str. 1014-1015; Replika Milana Lukića, par. 101.

¹⁴⁹⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 264, 271; Replika Milana Lukića, par. 101.

¹⁴⁹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 265.

¹⁴⁹⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 184.

¹⁵⁰⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 184.

¹⁵⁰¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 184.

¹⁵⁰² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 264.

¹⁵⁰³ DP 1D19 (povjerljivo), str. 1014-1015: "Milana Lukića poznajem ... u prošlosti ga nisam poznavala ... [...] Imala sam prilike lično sretati Milana na poslu, u kancelariji gdje sam radila, i prije rata i poslije rata".

¹⁵⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 429, gdje se upućuje na svjedokinju VG115, T. 672 (27 August 2008.); 718. V. takođe Prvostepena presuda, par. 675.

¹⁵⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 718.

svjedočenje svjedokinje VG115.¹⁵⁰⁶ U svjetlu ovog opreznog pristupa, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni svjedočenja svjedokinje VG115.

514. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće prihvatilo svjedočenje svjedokinje VG115 da je ona prepoznala Milana Lukića ali je odbacilo njeno svjedočenje da je Sredoja Lukića prepoznala tokom incidenta na Bikavcu.¹⁵⁰⁷ Pretresno vijeće se nije moglo osloniti na svjedočenje svjedokinje VG115 u vezi sa Sredojem Lukićem jer nijedan drugi svjedok nije izjavio da je Sredoje Lukić bio tamo.¹⁵⁰⁸ Za razliku od toga, Pretresno vijeće oslonilo se ne samo na svjedokinju VG115, nego i na Zehru Turjačanin i VG058 prilikom donošenja zaključka da je Milan Lukić bio prisutan tokom incidenta na Bikavcu.¹⁵⁰⁹ Njegovi argumenti s tim u vezi se stoga odbacuju.

4. Svjedokinje VG094 i VG119

515. Pretresno vijeće je zaključilo da su svjedokinje VG094 i VG119 Milana Lukića dovoljno poznavale od ranije da bi ga mogle prepoznati kad je on došao u njihovu kuću nedugo nakon požara.¹⁵¹⁰ Ono je smatralo da su se svjedokinje VG094 i VG119 dobro držale u unakrsnom ispitivanju i pridalo "veliku težinu" njihovom svjedočenju da je Milan Lukić bio prisutan u blizini požara, prije dolaska u njihovu kuću.¹⁵¹¹

516. Milan Lukić tvrdi da, ako se prihvati njegov prigovor na svjedočenja Zehre Turjačanin, kao i svjedokinja VG058 i VG115, onda se mora poništiti njegova osuđujuća presuda jer se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti samo na svjedočenje svjedokinja VG094 i VG119.¹⁵¹²

517. Žalbeno vijeće podsjeća da je odbacilo tvrdnje Milana Lukića u vezi s Zehrom Turjačanin, kao i svjedokinjama VG058 i VG0115.¹⁵¹³ Žalbeno vijeće stoga odbacuje ovaj njegov argument.

5. Zaključak

518. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na identifikaciju Milana Lukića tokom incidenta na

¹⁵⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 717.

¹⁵⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 716, 718, 733.

¹⁵⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 732-735.

¹⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 708, 716, 718.

¹⁵¹⁰ Prvostepena presuda, par. 721.

¹⁵¹¹ Prvostepena presuda, par. 721, 723.

¹⁵¹² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 275. Tužilaštvo nije odgovorilo na ovu tvrdnju.

¹⁵¹³ V. gore, par. 504, 509, 514.

Bikavcu koju su dali Zehra Turjačanin, VG058 i VG115. Žalbene podosnove Milana Lukića 4(B) do (D) se stoga odbacuju.

E. Dokaz o smrti

519. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je 60 ljudi izgubilo život u incidentu na Bikavcu jer smrt tih lica nije dokazana van razumne sumnje.¹⁵¹⁴ On tvrdi da je, prema riječima svjedoka tužilaštva Mašovića, u Višegradu ekshumirano 311 leševa sa 67 lokacija, ali da nijedan od tih leševa nije povezan s incidentom na Bikavcu.¹⁵¹⁵ On nadalje tvrdi da je vještak Jenkins izjavio da bi u tlu bilo mikro tragova da se u Aljićevoj kući zaista dogodio požar u kojem je poginulo 60 ljudi.¹⁵¹⁶ U vezi s 11 od tih žrtava koje su identifikovane imenima, Milan Lukić tvrdi da postoje ozbiljne sumnje da su one uopšte postojale jer nisu imale JMBG brojeve, njihovi leševi nikada nisu pronađeni i za njih nisu predočene potvrde o smrti.¹⁵¹⁷ On tvrdi da je njihova smrt utvrđena samo na osnovu informacija koje su došle od vještaka tužilaštva Ewe Tabeau i nalaze se u Tužiočevom pregledu podataka o žrtvama, te od Zehre Turjačanin, kao i svjedokinja VG115 i VG058, koje nisu pouzdani svjedoci.¹⁵¹⁸ U vezi s četiri žrtve – Sadom Turjačanin, Dulkom Turjačanin, Dehvom Tufekčić i Ensarom Tufekčićem – Milan Lukić iznosi dodatne argumente.¹⁵¹⁹

¹⁵¹⁴ Žalbena podosnova Milana Lukića 4(A). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 228.

¹⁵¹⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 232, gdje se upućuje na Mašovića, T. 3182-3183 (30. oktobar 2008.), DP P174, P183.

¹⁵¹⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 232, gdje se upućuje na Jenkinsa, T. 6477 (27. mart 2009.). Milan Lukić nadalje tvrdi da on nije mogao osporiti tačan broj žrtava jer one u Optužnici nisu dovoljno identifikovane (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 232).

¹⁵¹⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231, gdje se upućuje na sljedeće: (ime nepoznato) Aljić, otac Suhre Aljić; (ime nepoznato) Aljić, majka Suhre Aljić; (ime nepoznato) Aljić, sin Suhre Aljić; Suhra Aljić; Dehva Tufekčić; Elma Tufekčić; Ensar Tufekčić; Selmir Turjačanin; Dulka Turjačanin; Sada Turjačanin i Aida Turjačanin. Milan Lukić tvrdi da tužilaštvo nije predočilo JMBG brojeve za devet žrtava sa Spiska navedenih žrtava (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231, fusnota 387). V. takođe Replika Milana Lukića, par. 93-95. Iako Milan Lukić kaže da se žali na pogrešnu primjenu prava, on se u stvari takođe žali na navodnu grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja kad tvrdi da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo zaključiti da su ove žrtve izgubile život u incidentu na Bikavcu (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 233). Žalbena vijeće je u skladu s tim razmotrilo suštinu njegovih argumenata.

¹⁵¹⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 229, 233.

¹⁵¹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231; Replika Milana Lukića, par. 95. U vezi sa Sadom Turjačanin, Milan Lukić tvrdi da arhive Bosne i Hercegovine pokazuju da je ova osoba bila živa nakon 1992. godine jer je bila registrovana na stalnoj adresi u Sarajevu (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231, gdje se upućuje na DP 1D220 (povjerljivo)). U vezi s Dulkom Turjačanin, Milan Lukić tvrdi da je ona i dalje u životu i da je Pretresno vijeće odbacilo njegov zahtjev da se angažuje jedna "nezavisna agencija unutrašnjih poslova" da istraži mogućnost postojanja dodatnih preživjelih (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231, gdje se upućuje na *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Obavijest Milana Lukića o verifikaciji navodnih preživjelih žrtava i zahtjev za privremenu obustavu suđenja sa dokaznim predmetima od A do H, 9. mart 2009., i *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po Obavijesti Milana Lukića o verifikaciji navodnih preživjelih žrtava i zahtjevu za privremenu obustavu suđenja sa dokaznim predmetima od A do H, 12. mart 2009.). U vezi s Dehvom Tufekčić, Milan Lukić tvrdi da je "Zehra Turjačanin govorila o izvjesnoj Dehri Tufekčić koja je jedna druga osoba", a u vezi s Ensarom Tufekčićem, on tvrdi da se DP P139 odnosi na *Emsara* Tufekčića (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231). Žalbena vijeće primjećuje da se DP P139, suprotno tvrdnji Milana Lukića, odnosi na *Emsada* Tufekčića, (DP P139, str. 20).

520. U svom odgovoru tužilaštvo tvrdi da Milan Lukić nije pokazao da nijedno razumno pretresno vijeće nije moglo zaključiti da je 60 žrtava izgubilo život.¹⁵²⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da Milan Lukić svjedočenje Mašovića vadi iz konteksta i da Jenkins nije kvalifikovan da iznosi stručno mišljenje o djelovanju vatre na leševe.¹⁵²¹ U vezi s 11 žrtava identifikovanih imenima, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno vijeće pravilno oslonilo na svjedočenja svjedoka prilikom donošenja zaključka da su njihove smrti dokazane i da argumente Milana Lukića o tim žrtvama treba odbaciti bez razmatranja.¹⁵²² Tužilaštvo dalje navodi da Milan Lukić nije dokazao svoju tvrdnju da su Sada Turjačanin i Dulka Turjačanin žive¹⁵²³ i tvrdi da Milan Lukić samo upućuje na greške u prijevodu ili pravljenju zapisnika u vezi s Dehvom Tufekčić i Ensarom Tufekčićem koje ništa ne mijenjaju u originalnom svjedočenju Zehre Turjačanin.¹⁵²⁴

521. Pretresno vijeće je zaključilo da je u incidentu na Bikavcu poginulo najmanje 60 žrtava, i to nakon što je razmotrilo "uvjerljiva svjedočenja", između ostalih, svjedokinje VG058, svjedokinje VG115 i Zehre Turjačanin.¹⁵²⁵ Žalbeno vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na njihovu identifikaciju Milana Lukića tokom incidenta na Bikavcu.¹⁵²⁶ Milan Lukić nije uspio dalje potkrijepiti svoju tvrdnju da ove svjedokinje nisu vjerodostojne. Štaviše, suprotno tvrdnji Milana Lukića, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na Tužiočev pregled podataka o žrtvama u svrhu utvrđivanja identiteta žrtava incidenta na Bikavcu.¹⁵²⁷

522. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da je Mašović u svjedočenju izjavio da bi, iako je teoretski moguće da se incident na Bikavcu nije dogodio, to značilo da je na stotine ljudi lagalo kad je prijavilo žrtve i da je to njemu "teško povjerovati".¹⁵²⁸ Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da Mašovićovo svjedočenje dovodi u pitanje zaključak Pretresnog vijeća da je najmanje 60 žrtava poginulo u požaru. Žalbeno vijeće takođe ukazuje na Jenkinsovo svjedočenje da "ako su navodi [u vezi s incidentom na Bikavcu] istiniti, onda bi [on] morao [da pronade] neku vrstu mikro

¹⁵²⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 164, 170.

¹⁵²¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 171.

¹⁵²² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 166-167.

¹⁵²³ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 169.

¹⁵²⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 168.

¹⁵²⁵ Prvostepena presuda, par. 709, 715.

¹⁵²⁶ V. gore, par. 504, 509, 514, 517.

¹⁵²⁷ Prvostepena presuda, par. 710. Nadalje, bez obzira na to da li se Milan Lukić odrekao prava na osporavanje eventualne nedovoljne identifikacije žrtava u Optužnici, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Optužnica nije manjkava. Žalbeno vijeće podsjeća da u nekim slučajevima, "zbog samih razmjera krivičnih djela koja se stavljaju na teret 'nije izvedivo zahtijevati visok stepen konkretnosti u pitanjima kao što Šje] identitet žrtava'" (Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 89). U ovom predmetu, Tužilaštvo je sa dovoljnim stepenom konkretnosti navelo identitet onih žrtava incidenta na Bikavcu koje su mu bile poznate (v. Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231; Replika Milana Lukića, par. 95).

¹⁵²⁸ Mašović, T. 3185-3186 (30. oktobar 2008.).

tragova u tom tlu."¹⁵²⁹ Međutim, Jenkins je takođe izjavio da na licu mjesta nikada nije obavljen uviđaj i da zbog toga "nema načina da saznamo šta je tamo."¹⁵³⁰ U svjetlu tog svjedočenja, Žalbeno vijeće primjećuje da je razuman presuditelj o činjenicama mogao zaključiti da činjenica da Jenkins nije bio u stanju da "kaže da li je došlo do paljevine kuće [...] ili ne"¹⁵³¹ ne dovodi u pitanje svjedočenja očevidaca, između ostalih svjedokinje VG058, svjedokinje VG115 i Zehre Turjačanin, da je najmanje 60 žrtava poginulo u požaru.¹⁵³² Budući da je Pretresno vijeće zaključilo da ovaj broj žrtava obuhvata 11 žrtava koje je Pretresno vijeće identifikovalo imenima,¹⁵³³ Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenja očevidaca u donošenju svog zaključka da je tih 11 žrtava poginulo u požaru.

523. Žalbeno vijeće će se sada osvrnuti na dodatne argumente Milana Lukića o smrti četvero imenovanih žrtava. U vezi sa Sadetom Turjačanin, ono primjećuje da je Pretresno vijeće prihvatilo svjedočenje Ewe Tabeau da je osoba navedena u Optužnici kao "Sada Turjačanin" u stvari "Sadeta Turjačanin", rođena 1963.¹⁵³⁴ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno vijeće je razmotrilo tvrdnju Milana Lukića da je Sada Turjačanin bila živa i nakon incidenta.¹⁵³⁵ Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić samo ponavlja argument koji je neuspješno iznio na suđenju a da pritom nije pokazao da činjenica da ga je Pretresno vijeće odbacilo predstavlja grešku koja bi opravdala intervenciju Žalbenog vijeća.

524. Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da je Dulka Turjačanin izgubila život u incidentu na Bikavcu.¹⁵³⁶ Milan Lukić tvrdi da je Dulka Turjačanin još u životu i da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbacilo njegov zahtjev da se angažuje jedna "nezavisna agencija unutrašnjih poslova" da istraži tu mogućnost.¹⁵³⁷ Žalbeno vijeće smatra da ova tvrdnja, bez ikakvih novih dokaza, ne dostiže standard preispitivanja u žalbenom postupku i stoga je odbacuje.

525. Konačno, Pretresno vijeće je zaključilo da su Ensar Tufekčić i Dehva Tufekčić među žrtvama, ali je konstatovalo da su njihova imena takođe napisana i kao "Emsar", odnosno "Džehva".¹⁵³⁸ Milan Lukić tvrdi da ovi različiti načini pisanja bude sumnju u to da su Dehva

¹⁵²⁹ Jenkins, T. 6477 (27. mart 2009.).

¹⁵³⁰ Jenkins, T. 6476 (27. mart 2009.).

¹⁵³¹ Prvostepena presuda, par. 707.

¹⁵³² Prvostepena presuda, par. 709, 715.

¹⁵³³ Prvostepena presuda, par. 715.

¹⁵³⁴ Prvostepena presuda, par. 711, gdje se upućuje na Ewu Tabeau, T. 6198-6201 (24. mart 2009.).

¹⁵³⁵ Prvostepena presuda, par. 711, gdje se upućuje na DP 1D221 (javna redigovana verzija DP 1D220, na koju Milan Lukić upućuje u svom Žalbenom podnesku, par. 231).

¹⁵³⁶ Prvostepena presuda, par. 715.

¹⁵³⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231; Replika Milana Lukića, par. 95.

¹⁵³⁸ Prvostepena presuda, par. 665, 715, fusnote 2212, 2214. Žalbeno vijeće primjećuje da se u DP P139 navodi ime "Emsad" (DP P139, str. 20).

Tufekčić i Ensar Tufekčić ikada postojali.¹⁵³⁹ Pretresno vijeće je razmotrilo razne varijante pisanja njihovih imena kad je zaključilo da su oni među žrtvama incidenta na Bikavcu.¹⁵⁴⁰ Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće s tim u vezi napravilo grešku.

526. Shodno tome, tvrdnja Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je najmanje 60 žrtava poginulo u požaru je neosnovana i žalbena podosnova Milana Lukića 4(A) se odbacuje.

F. Zaključak

527. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće odbacuje žalbene podosnove Milana Lukića od 4(A) do 4(E).

¹⁵³⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 231.

¹⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 665, 715, fusnote 2212, 2214.

XI. NAVODNE GREŠKE U VEZI S ISTREBLJIVANJEM

A. Uvod

528. Pretresno vijeće je zaključilo da je tokom incidenta u Pionirskoj ulici Milan Lukić utjerao grupu iz Koritnika u Omeragićevu kuću i unutra ubacio zapaljivu napravu koja je izazvala požar u kojem je život izgubilo 59 žrtava. Ono je takođe ustanovilo da je Milan Lukić pucao na žrtve koje su pokušale da pobjegnu kroz prozore.¹⁵⁴¹ Kad je riječ o incidentu na Bikavcu, Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić prisilio žrtve da uđu u Aljićevu kuću, unutra ubacio ručne bombe i zatim podmetnuo požar u kojem je poginulo najmanje 60 žrtava.¹⁵⁴²

529. Pretresno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, zaključilo da je Milan Lukić kriv za istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti.¹⁵⁴³

530. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo ili pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad ga je osudilo za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti, i u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici i u vezi s incidentom na Bikavcu.¹⁵⁴⁴ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni elementa "masovnosti" koji je nužan za istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti.¹⁵⁴⁵

B. Definicija istrebljivanja

531. Milan Lukić tvrdi da se masovnost odnosi na broj žrtava, a ne na njihove karakteristike niti mjesto porijekla.¹⁵⁴⁶ On nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je, prilikom ocjene elementa "masovnosti", uzelo u obzir gustinu naseljenosti i porijeklo žrtava.¹⁵⁴⁷ On tvrdi da je definicija Pretresnog vijeća, prema kojoj su selo Koritnik i četvrt Bikavac relevantna referentna

¹⁵⁴¹ Prvostepena presuda, par. 944-945.

¹⁵⁴² Prvostepena presuda, par. 949.

¹⁵⁴³ Prvostepena presuda, par. 947, 951, 1100.

¹⁵⁴⁴ Žalbene podosnove Milana Lukića 3(I) i 4(H). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 227, 281; Žalbeni pretres, AT. 69 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁴⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 205-227, 281; Žalbeni pretres, AT. 69 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁴⁶ Milan Lukić tvrdi da bi oslanjanje na gustinu naseljenosti uvelo jedan veoma subjektivan element u krivično djelo istrebljivanja, što bi dovelo do pravne nesigurnosti. On dalje tvrdi da gustina stanovništva ovisi o odabranom referentnom području i da bi uzimanje u obzir ovog faktora dovelo do "pravno neodrživih" rezultata: ubijanje 20 ljudi u malom selu bi predstavljalo istrebljivanje, a ubijanje hiljada ljudi u velikom gradu ne bi. Nadalje, Milan Lukić tvrdi da bi se, ovisno o njihovom porijeklu, istrebljivanje moglo ustanoviti za neke žrtve, a za neke ne. Konačno, on tvrdi da je Pretresno vijeće bilo nedosljedno kad se usredotočilo na to odakle su došle žrtve incidenta u Pionirskoj ulici, dok takvu analizu nije izvršilo u vezi s incidentom na Bikavcu (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 212, 214; Replika Milana Lukića, par. 89; Žalbeni pretres, AT. 69, 74-75, 113, 115 (14. septembar 2011.)).

¹⁵⁴⁷ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 212; Replika Milana Lukića, par. 90; Žalbeni pretres, AT. 69 (14. septembar 2011.).

područja "vještačka i ograničena".¹⁵⁴⁸ Milan Lukić nadalje tvrdi da, ako se razmatraju kontekstualni faktori poput gustine naseljenosti, onda i optuženi takođe mora njih biti svjestan, a nema dokaza da je on posjedovao takva saznanja.¹⁵⁴⁹

532. Pored toga, Milan Lukić tvrdi da se optuženi za ubistva u incidentu u Pionirskoj ulici i u incidentu na Bikavcu terete u zasebnim tačkama istrebljivanja i da je, prema tome, Pretresno vijeće pogriješilo kad je razmatralo "zbi[r] nepovezanih događaja" kao relevantan faktor prilikom utvrđivanja "masovnosti".¹⁵⁵⁰

533. Milan Lukić konačno tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da smrt 59 lica u incidentu u Pionirskoj ulici i 60 lica u incidentu na Bikavcu ispunjavaju element "masovnosti".¹⁵⁵¹ On tvrdi da su ovaj Međunarodni sud i Međunarodni krivični sud za Ruandu (dalje u tekstu: MKSR) obezbijedili da se element "masovnosti" održi na visokom nivou¹⁵⁵² i bili mišljenja da je element "masovnosti" vezan za preduslove zločina protiv čovječnosti.¹⁵⁵³

534. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno zaključilo da se u incidentu u Pionirskoj ulici i u incidentu na Bikavcu radilo o ubijanju velikih razmjera koje predstavlja istrebljivanje.¹⁵⁵⁴ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo broj žrtava i ispravno uzelo u obzir kontekstualne elemente kao što su identitet, porijeklo i ranjivost žrtava, kao i gustina stanovništva.¹⁵⁵⁵ Tužilaštvo na kraju odgovara da Pretresno vijeće nije promatralo te incidente na agregatnoj osnovi i da tvrdnju Milana Lukića s tim u vezi treba odbaciti bez razmatranja.¹⁵⁵⁶

535. Na samom početku, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da ubijanje tokom incidenta u Pionirskoj ulici i tokom incidenta na Bikavcu pojedinačno ispunjavaju element masovnosti koji se traži za istrebljivanje.¹⁵⁵⁷ Iako je Pretresno vijeće navelo zbir ubijanja kao relevantan faktor,¹⁵⁵⁸ ono žrtve u Pionirskoj ulici i u incidentu na Bikavcu nije razmatralo

¹⁵⁴⁸ On tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo činjenicu da neke žrtve nisu došle iz tih referentnih područja i da druga pretresna vijeća nikada nisu odabrala referentno područje manje od opštine (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 213; Žalbeni pretres, AT. 71 (14. septembar 2011.)).

¹⁵⁴⁹ Žalbeni pretres, AT. 113 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁵⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 216; Replika Milana Lukića, par. 92.

¹⁵⁵¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 219-227; Replika Milana Lukića, par. 87-89. V. takođe Žalbeni pretres, AT. 70-73 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁵² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 224. V. takođe Žalbeni pretres, AT. 69-71 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁵³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 225-226; Žalbeni pretres, AT. 71 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁵⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 148-152, 157, 159; Žalbeni pretres, AT. 94-96 (14. septembar 2011.), 183-187 (15. septembar 2011.). Prilikom razmatranja argumenata Milana Lukića o broju žrtava, tužilaštvo je nagovijestilo da će to pitanje detaljnije razmotriti u okviru Žalbe tužilaštva na osuđujuću presudu Sredoja Lukića (Žalbeni pretres, AT. 96 (14. septembar 2011.)). Ti argumenti biće razmotreni u ovom dijelu Presude.

¹⁵⁵⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 149-156; Žalbeni pretres, AT. 96-97 (14. septembar 2011.).

¹⁵⁵⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 158.

¹⁵⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 947, 951.

¹⁵⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 938.

kumulativno. Umjesto toga, Pretresno vijeće je zaključilo da svaki incident zasebno predstavlja istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti. Argument Milana Lukića s tim u vezi se prema tome odbacuje.

536. Žalbeno vijeće podsjeća da je *actus reus* istrebljivanja "djelo lišavanja života u velikim razmjerima".¹⁵⁵⁹ Taj element "masovnosti" jeste ono što razlikuje krivično djelo istrebljivanja od krivičnog djela ubistva.¹⁵⁶⁰ *Mens rea* istrebljivanja traži namjeru počinioca "da se života liši veliki broj ljudi ili da se velik broj ljudi podvrgne takvim životnim uslovima čiji će ishod biti njihova smrt."¹⁵⁶¹

537. Žalbeno vijeće dalje podsjeća da "velike razmjere" ne podrazumijevaju strogo numerički pristup sa minimalnim brojem žrtava.¹⁵⁶² Iako je istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti konstatovano u vezi s lišavanjem života hiljada ljudi,¹⁵⁶³ ono je takođe konstatovano i u vezi s ubijanjem manjeg broja ljudi. Žalbeno vijeće podsjeća da je u predmetu *Brđanin* zaključeno da ubistvo između 68 i 300 lica "s obzirom na okolnosti u kojima su se dogodila, dosežu traženi prag masovnosti kao obilježje istrebljivanja."¹⁵⁶⁴ U predmetu *Stakić*, Pretresno vijeće je zaključilo da bi ubistva manje od 80 lica "sama za sebe dosegla traženi nivo masovnosti da bi se mogla razmatrati shodno članu 5(b) Statuta".¹⁵⁶⁵ U predmetu *Krajišnik*, iako je osuđujuća presuda za krivično djelo istrebljivanja bila zasnovana na ubistvima najmanje 1.916 lica, pretresno vijeće je zaključilo da se ubistvom otprilike 66 lica tokom incidenta u Pionirskoj ulici zadovoljava uslov masovnosti.¹⁵⁶⁶ MKSR i Specijalni sud za Sijera Leone (dalje u tekstu: SCSL) su takođe zaključili da je ubistvo otprilike 60 lica i manje dovoljno velikih razmjera da predstavlja istrebljivanje.¹⁵⁶⁷

¹⁵⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

¹⁵⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

¹⁵⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260.

¹⁵⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 398. Žalbeno vijeće MKSR-a je prihvatilo zaključak Pretresnog vijeća da su paralelna ubistva bila počinjena u isto vrijeme i da se mogu okvalifikovati kao ubistva velikih razmjera i bez utvrđivanja precizne brojke.

¹⁵⁶³ V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 79, 84, 426, 505. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 521.

¹⁵⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472.

¹⁵⁶⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 653, gdje se upućuje, između ostalog, na ubistva u Briševu gdje je ubijeno 77 Hrvata (v. Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 269). Žalbeno vijeće nije razmatralo da li je svaki pojedinačni incident mogao nezavisno zadovoljiti uslov masovnosti, ali je potvrdilo osuđujuću presudu za istrebljivanje (Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 264).

¹⁵⁶⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 699, 720, ukinuto u žalbenom postupku, ali ne po osnovu uslova masovnosti (Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 177). V. takođe Prvostepena presuda, par. 938.

¹⁵⁶⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 481 (30 do 40 žrtava) (ovaj zaključak je potvrđen u žalbenom postupku, Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 301); Prvostepena presuda u predmetu *Sesay et al.*, par. 1107

538. Procjena "velikih razmjera" radi se od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir okolnosti pod kojima je došlo do lišavanja života.¹⁵⁶⁸ Među relevantnim faktorima su: vrijeme i mjesto lišavanja života;¹⁵⁶⁹ izbor žrtava i način na koji su lišene života;¹⁵⁷⁰ kao i to da li su ubistva bila uperena protiv kolektivne grupe, a ne protiv individualnih žrtava.¹⁵⁷¹ U predmetu *Krstić*, pretresno vijeće je okvalifikovalo populaciju žrtava i zaključilo:

[...] "istrebljivanje" [se] teoretski može primijeniti na počinjenje zločina koji nije "rasprostranjen", no koji se usprkos tome svodi na uništenje jedne cijele populacije, [...] pri čemu se ta populacija sastoji od relativno malog broja ljudi. Drugim riječima, dok istrebljivanje uopšteno govoreći uključuje velik broj žrtava, taj zločin može postojati i u slučajevima kada je broj žrtava ograničen.¹⁵⁷² [...] Moraju postojati dokazi da je djelo bilo usmjereno protiv jedne konkretne populacije, te da su njeni pripadnici bili ubijeni ili izvrgnuti životnim uslovima smišljenima da prouzroče uništenje brojčano znatnog dijela te populacije.¹⁵⁷³

Pretresno vijeće u predmetu *Krstić* je takođe navelo da se priprema i organizovanje krivičnog djela mogu uzeti u obzir prilikom utvrđivanja *actus reus* istrebljivanja, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁵⁷⁴ Komisija za međunarodno pravo je to ovako formulisala: "istrebljivanje je krivično djelo koje je po samoj svojoj prirodi usmjereno protiv grupe lica" i preciziralo da ta lica ne moraju da dijele neku zajedničku karakteristiku.¹⁵⁷⁵

539. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Van der Wyngaert, bilo mišljenja da gustina naseljenosti nekog područja može biti jedan od faktora prilikom utvrđivanja da li je ispunjen *actus reus* istrebljivanja, kao zločina protiv čovječnosti, a naročito da li je ostvareno obilježje masovnog uništenja.¹⁵⁷⁶ Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo:

(63 žrtve), 1271 (30 do 40 žrtava), 1449 (64 žrtve) (ovi zaključci su potvrđeni u žalbenom postupku, Drugostepena presuda u predmetu *Sesay et al*, Poglavlje XII).

¹⁵⁶⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 640, Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391, Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 573, Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 716, Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1061. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472, zaključak "da razmjere tih ubistava, *s obzirom na okolnosti u kojima su se dogodile*, dosežu traženi prag masovnosti kao obilježje istrebljenja" (naglasak dodat).

¹⁵⁶⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 716. Ovaj zaključak nije ukinut u žalbenom postupku.

¹⁵⁷⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, fusnota 120; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 716; Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1061. Ovi zaključci nisu ukinuti u žalbenom postupku

¹⁵⁷¹ Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 653; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 227. Ovi zaključci nisu ukinuti u žalbenom postupku.

¹⁵⁷² Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 501 (naglasak dodat). Na ovaj zaključak nije izjavljena žalba. Pretresno vijeće u predmetu *Brđanin* je preuzelo ovaj zaključak (Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391), na koji nije izjavljena žalba.

¹⁵⁷³ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 503 (naglasak dodat). Na ovaj zaključak nije izjavljena žalba.

¹⁵⁷⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 501. Na ovaj zaključak nije izjavljena žalba. Pretresno vijeće u predmetu *Brđanin* je preuzelo ovaj zaključak (Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391), na koji nije izjavljena žalba.

¹⁵⁷⁵ *Report of the International Law Commission on the work of its forty-eighth session, 6. May – 26. July 1996*, Službeni zapisnik Generalne skupštine, Pedeset i prva sjednica, Dodatak br. 10 (UN Doc. A/51/10), član 18, str. 48.

¹⁵⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 938.

Drukčije rečeno, dok na gušće naseljenom području prag za potvrđivanje istrebljivanja može biti viši, na rjeđe naseljenom području neće biti neprimjereno da se istrebljivanje potvrdi na osnovu nižeg praga, to jest, na osnovu manjeg broja žrtava.¹⁵⁷⁷

540. Kad je riječ konkretno o incidentu u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće je zaključilo:

Pretresno vijeće je broj i vrstu žrtava te paljevine, odakle su one bile, kao i način na koji je paljevina bila pripremljena, posebno razmotrilo i u kontekstu drugih događaja koji su se odvijali 14. juna 1992. godine.¹⁵⁷⁸

[...] Iako se između Grebena i Višegrada, dok je grupa prolazila kroz Sase, seljanima Koritnika priključilo još nekoliko osoba, žrtve incidenta u Pionirskoj ulici uglavnom su bili starci, žene i djeca iz sela Koritnik.¹⁵⁷⁹

Milan Lukić je grupu iz Koritnika utjerao u prostoriju na donjem spratu kuće Adema Omeragića, na čiji je pod bio nanijet neki katalizator plamena. Potom je zatvorio vrata. Poslije nekog vremena je otvorio vrata i ubacio u prostoriju nekakvu zapaljivu napravu, poslije čega je buknila vatra. Milan Lukić je eventualni bijeg žrtava nastojao spriječiti tako što je pucao u prozore te prostorije.¹⁵⁸⁰

Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće zaključuje da se lišavanje života 59 osoba može smatrati lišavanjem života u velikim razmjerama i, uz protivan glas sudije Van den Wyngaert, dovoljnim za ocjenu da je ostvareno obilježje masovnog uništenja koje se traži za istrebljivanje. U vezi s tim Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir karakteristike mjesta odakle su bile žrtve.¹⁵⁸¹

541. Kad je riječ o incidentu na Bikavcu, Pretresno vijeće je zaključilo:

[...] Što se tiče optužbe za istrebljivanje, Pretresno vijeće je posebno uzelo u obzir način na koji je kuća Mehe Aljića bila pripremljena i okolnost da su žrtve muslimanske nacionalnosti bile utjerane u nju. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir broj i vrstu žrtava te paljevine. Dokazi pokazuju da su, nakon što su ljudi ušli u kuću, svi izlazi iz kuće blokirani teškim komadima namještaja, čime je onemogućen bijeg svima koji su bili u kući. Milan Lukić je osobe muslimanske nacionalnosti prisilio da uđu u kuću Mehe Aljića. Blokirao je i posljednji izlaz iz kuće, u kuću pucao, ubacio u nju ručne bombe i zapalio je. Pretresno vijeće podsjeća na to da je života lišeno najmanje 60 osoba. Pretresno vijeće zaključuje da lišavanje života najmanje 60 osoba predstavlja ubijanje u velikim razmjerama i, uz suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, da je ovim djelom ostvareno obilježje masovnog uništenja koje se traži za istrebljivanje.¹⁵⁸²

Sve žrtve bile su krajnje ranjive osobe – žene, djeca i starci – koji su napustili svoje domove i sklonili se na Bikavcu u nadi da će nekim konvojem otići iz Višegrada.¹⁵⁸³

542. Pretresno vijeće je prema tome prilikom ocjenjivanja da li je ispunjen uslov masovnosti uzelo u obzir broj žrtava. Ono je takođe uzelo u obzir konkretne okolnosti ovog predmeta, kao što

¹⁵⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 938.

¹⁵⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 942.

¹⁵⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 943.

¹⁵⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 944.

¹⁵⁸¹ Prvostepena presuda, par. 945.

¹⁵⁸² Prvostepena presuda, par. 949.

¹⁵⁸³ Prvostepena presuda, par. 950.

su vrsta žrtava i, kad je riječ o incidentu u Pionirskoj ulici, područje s kojeg su bile žrtve.¹⁵⁸⁴ Iako se ti faktori mogu uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja da li je ispunjen uslov masovnosti koji se traži za istrebljivanje, oni ne predstavljaju obilježja krivičnog djela istrebljivanja, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁵⁸⁵ Prema tome, pretresna vijeća ne moraju razmatrati te faktore u svojoj analizi. Argumenti Milana Lukića da je Pretresno vijeće nedosljedno razmatralo gustinu naseljenosti u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici i incidentom na Bikavcu prema tome ne stoje. Nadalje, budući da ti faktori ne predstavljaju obilježja krivičnog djela istrebljivanja, u vezi s njima ne postoji uslov *mens rea* kao što to sugeriše Milan Lukić.

543. Kad je pomenulo gustinu naseljenosti u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće je u suštini mislilo na broj lica ubijenih na jednom konkretnom području u odnosu na ukupno stanovništvo tog područja.¹⁵⁸⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da je gotovo cijelo muslimansko stanovništvo Koritnika izgubilo život u incidentu u Pionirskoj ulici.¹⁵⁸⁷ U tim okolnostima, Pretresno vijeće je razumno zaključilo da ubistvo 59 lica predstavlja istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti. Malo smanjenje broja žrtava od strane Žalbenog vijeća ne utiče na ovaj zaključak.¹⁵⁸⁸ Nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da korištenje jednog sela kao referentnog područja nije vještački ograničeno jer osuđujuća presuda Milanu Lukiću počiva na jednom incidentu u kojem su žrtve bile poglavito iz istog sela.¹⁵⁸⁹

544. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je u vezi s incidentom na Bikavcu ustanovljeno istrebljivanje. Pretresno vijeće je razumno zaključilo da je ubistvo najmanje 60 lica bilo dovoljno velikih razmjera.

545. Nadalje, argument Milana Lukića da su ovaj Međunarodni sud i MKSR obezbijedili da uslov masovnosti ostane na visokom nivou¹⁵⁹⁰ nema uporište u praksi ni Međunarodnog suda ni MKSR-a. Ovaj argument se prema tome odbacuje.

546. Konačno, argument Milana Lukića da je uslov masovnosti vezan za preduslove zločina protiv čovječnosti odbacuje se jer on nije naveo nikakvu jasnu grešku.¹⁵⁹¹

¹⁵⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 943, 945, 950.

¹⁵⁸⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

¹⁵⁸⁶ Pretresno vijeće je razmotrilo karakteristike Koritnika, pogotovo da je to bilo "jedno od manjih i slabije naseljenih sela" (Prvostepena presuda, par. 943). Ono je konstatovalo da se muslimanski dio Koritnika sastojao od otprilike 20 kuća, s otprilike 60 ljudi (Prvostepena presuda, par. 335. V. takođe Prvostepenu presudu, par. 945).

¹⁵⁸⁷ Upor. Prvostepena presuda, par. 335.

¹⁵⁸⁸ V. gore, par. 353. V., međutim, Izdvojeno mišljenje sudije Morrisona.

¹⁵⁸⁹ V. Prvostepena presuda, par. 943.

¹⁵⁹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 224.

C. Zaključak

547. Iz gorenavedenih razloga, Žalbena vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogrešno primijenilo pravo niti pogrešno utvrdilo činjenično stanje prilikom donošenja zaključka da je Milan Lukić počinio istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti, u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici i incidentom na Bikavcu. Žalbene podosnove Milana Lukića 3(I) i 4(H) se prema tome odbacuju.

XII. LOGOR U UZAMNICI

A. Uvod

548. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić više puta tukao muslimanske zatočenike, uključujući Islama Kusturu (dalje u tekstu: Kustura), Adema Berberovića (dalje u tekstu: Berberović), Nurka Derviševića (dalje u tekstu: Dervišević) i svjedoka VG025, u logoru u Uzamnici u periodu od juna 1992. godine do početka 1993. godine.¹⁵⁹² U donošenju ovih zaključaka, Pretresno vijeće je odbacilo djelimični alibi Milana Lukića i oslonilo se na svjedočenje Kusture, Berberovića, Derviševića i svjedoka VG025.¹⁵⁹³ Kad je riječ o Sredoju Lukiću, Pretresno vijeće je zaključilo da je on u nekoliko navrata dolazio u logor u Uzamnici u drugoj polovini 1992. godine i u posljednjim mjesecima 1993. godine i da je on također tukao zatočenike, uključujući Kusturu i Derviševića.¹⁵⁹⁴ U donošenju tih zaključaka, Pretresno vijeće oslonilo se na svjedočenje Kusture, Berberovića i Derviševića.¹⁵⁹⁵

549. Pretresno vijeće je Milana Lukića osudilo za počinjenje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja te progona i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁵⁹⁶ Sredoje Lukić je osuđen za počinjenje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti,¹⁵⁹⁷ te za pomaganje i podržavanje progona, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁵⁹⁸

¹⁵⁹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 225.

¹⁵⁹² Prvostepena presuda, par. 833, 977-981, 1024-1025.

¹⁵⁹³ Prvostepena presuda, par. 822-828, 833.

¹⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 989-991, 1038-1039, 1099. Pretresno vijeće je također zaključilo da je Sredoje Lukić tukao Berberovića. Međutim, Žalbena vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, primjećuje da Sredoje Lukić nije bio ni optužen ni osuđen za premlaćivanje Berberovića (v. Optužnica, par. 15).

¹⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 834-839, 841.

¹⁵⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 981, 1025-1026, 1099.

¹⁵⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 981, 991, 1025-1026, 1104.

¹⁵⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 1039-1040, 1104.

B. Milan Lukić

550. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je:¹⁵⁹⁹ (i) odbacilo njegov alibi;¹⁶⁰⁰ i (ii) zaključilo da je on identifikovan u logoru u Uzamnici.¹⁶⁰¹

1. Alibi Milana Lukića

551. U Optužnici se Milan Lukić tereti za premlaćivanja zatočenika bosanskih Muslimana u logoru u Uzamnici u periodu od avgusta 1992. godine do 10. oktobra 1994. godine.¹⁶⁰² Na suđenju je Milan Lukić iznio djelimični alibi i ustvrdio da je bio u zatvoru u Beogradu jedan dio vremena za koje se tereti.¹⁶⁰³ U prilog toj tvrdnji ponudio je dopis Trećeg opštinskog suda u Beogradu (dalje u tekstu: dopis opštinskog suda).¹⁶⁰⁴

552. Pretresno vijeće je zaključilo da dopis opštinskog suda pokazuje da je Milan Lukić bio u pritvoru tek nekoliko sedmica, od 10. do 13. marta 1993. godine i od 27. marta 1993. godine do 14. aprila 1993. godine.¹⁶⁰⁵ Ono je takođe zaključilo da su "svjedoci tužilaštva izjavili da su čuli da je Milan Lukić bio u zatvoru nekoliko mjeseci 1994. godine."¹⁶⁰⁶ Pretresno vijeće je odbacilo alibi Milana Lukića i ustanovilo da su "u prilog tom alibiju izvedeni oskudni dokazi, a i oni su nedovoljno određeni".¹⁶⁰⁷ Ono je zaključilo da:

[...] dokazi izvedeni u prilog tome da je Milan Lukić u proljeće 1993. i vjerovatno 1994. neko vrijeme proveo u zatvoru ne upućuju na to da on nije bio prisutan u logoru u Uzamnici u vrijeme kad su vršena premlaćivanja, zbog toga što se odnose na različite vremenske periode.¹⁶⁰⁸

553. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo i pogrešno utvrdilo činjenično stanje time što je teret dokazivanja alibija prebacilo na stranu koja je te dokaze ponudila i time što nije ispoštovalo standard dužne pažnje.¹⁶⁰⁹ On tvrdi da ispravno tumačenje dopisa opštinskog suda pokazuje da je on bio u zatvoru ili u pritvoru ne samo nekoliko sedmica u martu i aprilu 1993. godine, kao što je zaključilo Pretresno vijeće, nego i od 29. juna 1993. godine do 9. oktobra 1993. godine i od 15. oktobra 1993. godine do 6. juna 1994. godine.¹⁶¹⁰ Milan Lukić nadalje tvrdi da je pogrešno tumačenje dopisa opštinskog suda od strane Pretresnog vijeća imalo

¹⁵⁹⁹ Šesta žalbena osnova Milana Lukića.

¹⁶⁰⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 319-322.

¹⁶⁰¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 303-304.

¹⁶⁰² Optužnica, par. 3-4, 13-15.

¹⁶⁰³ Prvostepena presuda, par. 819.

¹⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 829, gdje se upućuje na DP 1D238.

¹⁶⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 820, 829, 831.

¹⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 829.

¹⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 829.

¹⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 831.

¹⁶⁰⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 319.

uticaja na ocjenu vjerodostojnosti Derviševića, Kusture i Berberovića, budući da su oni u svjedočenjima izjavili da su ga vidjeli u logoru u vrijeme kad je on bio zatočen u Beogradu.¹⁶¹¹

554. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno primijenilo standard dokazivanja za dokaze o alibiju.¹⁶¹² Na žalbenom pretresu, tužilaštvo je izjavilo da "postoje dokazi da je [Milan Lukić] odista bio u zatvoru u nekim periodima [1993. godine], od kraja marta".¹⁶¹³ Ono međutim, tvrdi da argumente Milana Lukića treba odbaciti bez razmatranja jer periodi kad je on bio zatvoren ne protivrječe zaključku Pretresnog vijeća da je on tukao zatočenike u logoru od juna 1992. godine do početka 1993. godine.¹⁶¹⁴ Tužilaštvo takođe odgovara da manja neslaganja u izjavama Derviševića, Kusture i Berberovića oko datuma kad su bili premlaćivani nemaju uticaja na zaključak da ih je Milan Lukić tukao u logoru.¹⁶¹⁵

555. Žalbeno vijeće primjećuje da u dopisu opštinskog suda stoji sljedeće:

U vezi vašeg dopisa od 08. 10. 2008. godine, obaveštavamo vas da je LUKIĆ MILAN od oca Mila, rođen 6. 09. 1967. godine u Foči, izdržao kazne po presudama:

Trećeg opštinskog suda u Beogradu K.299/92, kazna zatvora od 4. meseca u periodu od 29. 06. 1993. do 09. 10. 1993. godine u Okružnom zatvoru Beograd. U pritvoru po ovoj presudi bio od 27. 03. 1993. do 14. 04. 1993. godine. [...]

Prvog opštinskog suda u Beogradu K.408/93, kazna zatvora od 8. meseci u periodu od 15. 10. 1993. do 06. 04. 1994. godine u KPZ Padinska Skela. U pritvoru po ovoj presudi bio od 10. 03. 1993. do 13. 03. 1993.¹⁶¹⁶

556. Žalbeno vijeće primjećuje da se u dopisu opštinskog suda govori o "pritvoru" Milana Lukića u martu i aprilu 1993. godine, što se poklapa sa periodom za koji je Pretresno vijeće ustanovilo da je on bio u zatvoru u Beogradu.¹⁶¹⁷ Međutim, tom u dopisu se takođe navodi da je Milan Lukić bio u "zatvoru" od 29. juna do 9. oktobra 1993. godine i od 15. oktobra 1993. godine do 6. aprila 1994. godine.¹⁶¹⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da je dopis opštinskog suda nejasan u pogledu toga da li je Milan Lukić u cijelosti izdržao kazne koje su mu izrečene ili je bio lišen slobode samo u onim kratkim periodima za koje konkretno navodi da je bio pritvoren. Žalbeno vijeće takođe primjećuje

¹⁶¹⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 320; Replika Milana Lukića, par. 118.

¹⁶¹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 318; Replika Milana Lukića, par. 117.

¹⁶¹² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 227.

¹⁶¹³ Žalbeni pretres, AT. 167-168 (14. septembar 2011.).

¹⁶¹⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 228. V. takođe Žalbeni pretres, AT. 168 (14. septembar 2011.).

¹⁶¹⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 226.

¹⁶¹⁶ Dopis opštinskog suda. U b/h/s verziji dopisa opštinskog suda razjašnjava se da se radi o "13. martu", a ne o "13. aprilu".

¹⁶¹⁷ V. Prvostepena presuda, par. 829, 831, gdje se upućuje na dopis opštinskog suda.

¹⁶¹⁸ Dopis opštinskog suda.

da je tužilaštvo na žalbenom pretresu nedvosmisleno prihvatilo da je Milan Lukić bio zatvoren u Beogradu u nekim periodima 1993. godine, od kraja marta.¹⁶¹⁹

557. Međutim, čak i ako se pretpostavi da je Pretresno vijeće pogrešno shvatilo dopis opštinskog suda i da je Milan Lukić bio lišen slobode u navedenim periodima, Žalbeno vijeće smatra da ta greška ne bi imala nikakvog uticaja na presudu. Da je djelimični alibi bio prihvaćen, vremenski period koji on pokriva ne bi se preklopio s osuđujućim presudama Milana Lukića koje se odnose na premlaćivanja počinjena u periodu od juna 1992. godine do početka 1993. godine.

558. U vezi s uticajem dokaza o alibiju na vjerodostojnost svjedoka, Pretresno vijeće je na osnovu svjedočenja Kusture, Berberovića i Derviševića konstatovalo, da su "od 1993. godine nadalje Milana Lukića sve rjeđe viđali, a uopšte nije viđen u periodu od dva do osam mjeseci 1994. jer je bio u zatvoru u Beogradu."¹⁶²⁰ Pretresno vijeće je konkretno zaključilo da činjenica da Kustura, Berberović i Dervišević nisu mogli "navesti precizne datume i vrijeme premlaćivanja" nije imala uticaja na pouzdanost njihovog svjedočenja.¹⁶²¹

559. Žalbeno vijeće se nije uvjerilo u ispravnost argumenata Milana Lukića da je vjerodostojnost svjedoka dovedena u pitanje. Žalbeno vijeće primjećuje da, iako su svjedoci izjavili da su Milana Lukića vidjeli u logoru tokom perioda za koji se tvrdi da je on imao alibi, oni su takođe precizirali da su ga sve rjeđe viđali u logoru jer je neko vrijeme bio u pritvoru u Beogradu 1993. ili 1994.¹⁶²² Shodno tome, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbacilo njegov alibi za zločine počinjene u logoru u Uzamnici.

2. Identifikacija Milana Lukića

560. Pretresno vijeće je zaključilo da je Milan Lukić tukao zatočenike u logoru u Uzamnici, na osnovu dokaza svjedoka VG025, Berberovića, Kusture i Derviševića.¹⁶²³

561. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo: (i) kad je prihvatilo izjavu svjedoka VG025 na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika;¹⁶²⁴ (ii) kad se oslonilo na dokaze prihvaćene na

¹⁶¹⁹ Žalbeni pretres, AT. 167-168 (14. septembar 2011.).

¹⁶²⁰ Prvostepena presuda, par. 768.

¹⁶²¹ Prvostepena presuda, par. 830.

¹⁶²² Prvostepena presuda, par. 768. Dervišević je objasnio da Milana Lukića nije vidio u logoru tokom perioda od osam mjeseci, ali da u logoru nije imao kalendar (v. T. 1985, 2005 (19. septembar 2008.); DP P111, str. 7). Berberović je u svjedočenju rekao da je Milan Lukić dolazio u logor u Uzamnici svakog mjeseca 1993. godine, ali je takođe izjavio da nije mogao zabilježiti tačne datume i da Milan Lukić "jedno vrijeme" nije dolazio u logor (v. T. 2536, 2540 (2. oktobar 2008.)). Kustura je izjavio da je Milana Lukića u logoru u Uzamnici viđao "svaki drugi dan" od oktobra 1992. godine do ljeta 1994. godine, ali je takođe objasnio da je Milan Lukić bio u zatvoru u Beogradu nekoliko mjeseci 1994. godine (v. T. 2184-2186, 2197-2199 (23. septembar 2008.)).

¹⁶²³ Prvostepena presuda, par. 833.

osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika onda kad su oni bili potkrijepljeni samo dokazima iz druge ruke;¹⁶²⁵ i (iii) kad se oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od svjedoka VG025, Kusture, Berberovića i Derviševića.¹⁶²⁶

(a) Navodna greška u prihvatanju izjava svjedoka VG025 na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika

562. Pretresno vijeće prihvatilo je izjave svjedoka VG025 na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika.¹⁶²⁷ Iako je Pretresno vijeće "[uzelo] u obzir činjenicu da svjedočenje svjedoka VG025 nije podvrgnuto provjeri putem unakrsnog ispitivanja [...] jer su njegove pismene izjave uvrštene u spis na osnovu pravila 92^{quater}" Pravilnika, ono se uvjerilo da je svjedok VG025 mogao prepoznati Milana Lukića na osnovu toga što ga je poznao od ranije.¹⁶²⁸

563. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad je uvrstilo u spis izjave svjedoka VG025 na osnovu pravila 92^{quater} Pravilnika budući da se relevantni dokazi odnose na "djela i ponašanje" Milana Lukića.¹⁶²⁹

564. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće ispravno odlučilo da izjave svjedoka VG025 zadovoljavaju pokazatelje pouzdanosti koji se traže za pravilo 92^{quater} Pravilnika i da Pretresno vijeće nije zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kad je prihvatilo te izjave, budući da su one "kumulativne" u odnosu na svjedočenja koja su Kustura, Berberović i Dervišević dali u sudnici.¹⁶³⁰

565. Pravilo 92^{quater} Pravilnika dopušta prihvatanje pismenog svjedočenja kada osoba koja je dala izjavu objektivno nije u mogućnosti prisustvovati suđenju – bilo zato što je preminula ili zbog nekog tjelesnog i duševnog hendikepa – čak i kad se to svjedočenje direktno tiče djela i ponašanja optuženog.¹⁶³¹ Međutim, pravilo 92^{quater}(B) Pravilnika pretresnom vijeću savjetuje da oprezno

¹⁶²⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 306-307.

¹⁶²⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 308.

¹⁶²⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 305-318.

¹⁶²⁷ Prvostepena presuda, par. 815.

¹⁶²⁸ Prvostepena presuda, par. 824.

¹⁶²⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 306-307.

¹⁶³⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 219.

¹⁶³¹ *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.6, Odluka po žalbama na odluku da se transkript ispitivanja Jadranka Plića uvrsti u spis, 23. novembar 2007. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi na prihvatanje transkripta u predmetu *Prlić i drugi* od 23. novembra 2007.), par. 48. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, fusnota 252; Drugostepena presuda u predmetu *Haraqija i Morina*, par. 61; *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.1, Odluka po žalbama na odluku o prihvatanju materijala u vezi s Borovčaninovima ispitivanjem, 14. decembar 2007.; par. 48; *Tužilac protiv Milana Martića*, predmet br. IT-95-11-AR73.2, Odluka po žalbi na odluku Pretresnog veća u vezi s iskazom svedoka Milana Babića, 14. septembar 2006., (dalje u tekstu: Odluka po žalbi na prihvatanje materijala u predmetu *Martić* od 14. septembra 2006.), par. 22.

ispita svjedočenje kojim se dokazuju djela i ponašanja optuženog za koje se on tereti u optužnici, jer to može biti faktor protiv prihvatanja tog svjedočenja ili jednog njegovog dijela.¹⁶³²

566. Pravilom 92*quater*(A)(ii) Pravilnika takođe se traži od pretresnog vijeća da se uvjeri da postoji dovoljno pokazatelja pouzdanosti da bi se opravdalo prihvatanje takvog pismenog svjedočenja.¹⁶³³ Pored toga, moraju biti ispunjeni opšti uslovi prihvatljivosti dokaza navedeni u pravilu 89 Pravilnika, to jest ponuđeni dokazi moraju biti relevantni i imati dokaznu vrijednost kako to predviđa pravilo 89(C) Pravilnika. Konačno, u skladu sa pravilom 89(D) Pravilnika, potreba da se obezbijedi pravično suđenje ne smije suštinski nadmašiti dokaznu vrijednost takvog dokaza, a ti dokazi stoga ne smiju nanijeti neprimjerenu štetu optuženom.¹⁶³⁴

567. Žalbeno vijeće smatra da Pretresno vijeće nije zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kad je uvrstilo u spis izjave svjedoka VG025. Pretresno vijeće je razumno zaključilo da su ispunjeni uslovi iz pravila 92*quater* Pravilnika, budući da je ustanovilo da svjedok VG025 ne može usmeno svjedočiti zbog svog zdravstvenog stanja i da okolnosti pod kojima su te izjave date ovo svjedočenje čine pouzdanim.¹⁶³⁵ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da su izjave svjedoka VG025 "u velikoj mjeri kumulativn[e] sa dokazima drugih svjedoka koji su svi svjedočili *viva voce* i bili podvrgnuti unakrsnom ispitivanju odbrane obojice optuženih".¹⁶³⁶ Pretresno vijeće je takođe zaključilo da "ukoliko Izjave budu prihvaćene, sve eventualne nedosljednosti između Izjava mogu biti faktor koji Pretresno vijeće može razmotriti pri određivanju težine koju treba pridati Izjavama u

¹⁶³² V. takođe *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis dokaznih predmeta na osnovu pravila 92*quater*, 21. april 2008. (dalje u tekstu: Odluka o prihvatanju dokaza u predmetu *Popović i drugi* od 21. aprila 2008.), par. 32.

¹⁶³³ Među faktorima koja su vijeća smatrala relevantnim prilikom ocjenjivanja pouzdanosti pismenih dokaza su: "a) okolnosti u kojima je izjava data i zabeležena, a naročito (i) da li je izjava data pod zakletvom; kao i (ii) da li je svedok potpisao izjavu sa pratećom potvrdom da je izjava istinita po njegovom najboljem znanju i sećanju; i da li je izjava uzeta uz pomoć odgovarajuće kvalifikovanog prevodioca, ovlašćenog od strane Sekretarijata Međunarodnog suda; (b) da li je svedok unakrsno ispitan u vezi s izjavom; (c) da li se izjava, naročito ako se radi o izjavi koja nije data pod zakletvom i u vezi s kojom svedok nije unakrsno ispitan, odnosi na događaje o kojima postoje drugi dokazi; kao i (d) druge dodatne faktore, kao što je odsustvo izrazitih ili očiglednih nedosljednosti u izjavama" (v. *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza u skladu sa pravilom 92*quater*, 16. februar 2007. (dalje u tekstu: Odluka o prihvatanju dokaza u predmetu *Milutinović i drugi* od 16. februara 2007.), par. 7; *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva da se na osnovu pravila 92*bis* i 92*quater* Pravilnika u spis uvrsti transkript svjedočenja, 2. novembar 2006. (povjerljivo), par. 10, 15; *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-AR73.5, Odluka po žalbi u vezi s izjavom preminulog svjedoka, 21. jul 2000., par. 27).

¹⁶³⁴ V. npr. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po zahtjevu tužioca za uvrštavanje u spis iskaza svjedoka KDZ198 i povezanih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92*quater*, 20. avgust 2009., par. 6; Odluka o prihvatanju dokaza u predmetu *Popović i drugi* od 21. aprila 2008., par. 30; Odluka o prihvatanju dokaza u predmetu *Milutinović i drugi* od 16. februara 2007., par. 4, 6.

¹⁶³⁵ Žalbeno vijeće primjećuje da su izjave svjedoka VG025 (DP P168, P169, P171) date istražiteljima Međunarodnog suda i da su ih potpisali VG025, istražitelj i prevodilac.

¹⁶³⁶ *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis izjava na osnovu pravila 92*quater* (VG-025), 22. oktobar 2008. (povjerljivo) (dalje u tekstu: Odluka o prihvatanju dokaza u predmetu *Lukić i Lukić* od 22. oktobra 2008.), str. 4.

odnosu na cjelokupni spis predmeta".¹⁶³⁷ Žalbeno vijeće ne vidi nikakvu grešku u ovom opreznom pristupu i zaključuje da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je prihvatilo izjave svjedoka VG025.

(b) Navodna greška u oslanjanju na dokaze prihvaćene na osnovu pravila 92quater Pravilnika koji su potkrijepljeni samo dokazima iz druge ruke

568. Pretresno vijeće je zaključilo da ni Berberović ni Dervišević nisu od ranije poznavali Milana Lukića, ali im je Šaban Muratagić u odvojenim prilikama rekao da je čovjek koji ih je pretukao Milan Lukić.¹⁶³⁸ Nakon toga, Berberović i Dervišević vidjeli su Milana Lukića u mnogo navrata u sljedeće dvije godine njihovog zatočenja i dovoljno su ga upoznali da ga mogu prepoznati.¹⁶³⁹ Pretresno vijeće je takođe konstatovalo da Kustura ne pominje da je od Šabana Muratagića saznao ko je Milan Lukić, nego je u svom svjedočenju izjavio da su mu "‘drugi’ rekli ko je Milan Lukić."¹⁶⁴⁰

569. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je pridalo težinu izjavama svjedoka VG025 na osnovi pravila 92quater jer njih potkrijepljuju samo dokazi iz druge ruke dobijeni od Derviševića, Berberovića i Kusture, koji ga nisu znali od ranije.¹⁶⁴¹ Tužilaštvo odgovara da se Pretresno vijeće može osloniti na dokaze iz druge ruke da potkrijepi izjavu na osnovu pravila 92quater.¹⁶⁴²

570. Žalbeno vijeće podsjeća da svjedočenja prihvaćena na osnovu pravila 92quater Pravilnika moraju biti potkrijepljena da bi se na njima mogla zasnovati osuđujuća presuda.¹⁶⁴³ Žalbeno vijeće primjećuje da je tvrdnja Milana Lukića da su svjedočenja Derviševića i Berberovića dokazi iz druge ruke tačna utoliko što je njima dvojici na samom početku njihovog zatočenja jedan drugi zatočenik, Šaban Muratagić, pokazao Milana Lukića.¹⁶⁴⁴ Pretresno vijeće je zaključilo da je ta identifikacija pouzdana, napomenuvši da je Šaban Muratagić išao u školu sa Milanom Lukićem i da je on bio iz jednog susjednog sela.¹⁶⁴⁵ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo posebnu ulogu Šabana Muratagića u logoru, zaključivši da je on "bio u neku ruku ‘redar’ i da je on zatočenicima kazao imena stražara i

¹⁶³⁷ Odluka o prihvatanju dokaza u predmetu *Lukić i Lukić* od 22. oktobra 2008.), str. 4.

¹⁶³⁸ Prvostepena presuda, par. 825.

¹⁶³⁹ Prvostepena presuda, par. 825-827.

¹⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 825.

¹⁶⁴¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 308; Replika Milana Lukića, par. 119.

¹⁶⁴² Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 219.

¹⁶⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 101, fusnota 252; Drugostepena presuda u predmetu *Haraqija i Morina*, par. 61-62; Odluka o žalbi na prihvatanje transkripta u predmetu *Prlić i drugi* od 23. novembra 2007., par. 53, 58-59; Odluka o žalbi na prihvatanje materijala u predmetu Martić od 14. septembra 2006., par. 20.

¹⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 825.

¹⁶⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 825.

drugih ljudi koji su zalazili u logor".¹⁶⁴⁶ Ono je takođe uzelo u obzir Derviševićev iskaz da su mnogi drugi zatočenici znali Milana Lukića i potvrdili ko je on.¹⁶⁴⁷ Pored primarne identifikacije, zasnovane na dokazima iz druge ruke, Pretresno vijeće je zaključilo da su Berberović i Dervišević dovoljno upoznali Milana Lukića tokom dvije godine njihovog zatočenja da ga i sami mogu prepoznati.¹⁶⁴⁸ Njihova identifikacija Milana Lukića je stoga prestala biti isključivo identifikacija iz druge ruke i tvrdnja Milana Lukića da svjedočenje svjedoka VG025 na osnovu pravila 92^{quater} potkrijepljuju samo dokazi iz druge ruke se prema tome odbacuje.

(c) Navodna greška u oslanjanju na dokaze o identifikaciji Kusture, Berberovića, Derviševića i svjedoka VG025

571. Milan Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni dokaza o identifikaciji dobijenih od svjedoka VG025. On tvrdi: (i) da ga svjedok VG025 nije uspio prepoznati na foto-panelu; (ii) da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir nepodudarnost između izjave svjedoka VG025 iz 1998. godine i njegove izjave date 2008. godine;¹⁶⁴⁹ i (iii) da je pouzdanost dokaza o identifikaciji svjedoka VG025 dovedena u pitanje činjenicom da je on bio jedini svjedok koji je vidio Milana Lukića kako vozi crveni automobil "Passat" prije smrti Behije Zukić, njegove prethodne vlasnice.¹⁶⁵⁰

572. Milan Lukić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije uzelo u obzir: (i) da su zatočenici premlaćivani unutar mračne kasarne, gdje nije bilo ni struje ni svjetla; (ii) da je Dervišević imao problema sa vidom; i (iii) da njegov fizički opis koji je dao Berberović može odgovarati bilo kome.¹⁶⁵¹ Pored toga, on tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na identifikacije u sudnici od strane Berberovića i Derviševića.¹⁶⁵² Konačno, Milan Lukić tvrdi da je prilikom ocjenjivanja vjerodostojnosti Kusture Pretresno vijeće pogriješilo kad nije uzelo u obzir svjedočenje svjedoka VG025 o prisustvu Sredoja Lukića u logoru.¹⁶⁵³

¹⁶⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 825.

¹⁶⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 811 (gdje se upućuje na DP P112, str. 2), 826.

¹⁶⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 826-827.

¹⁶⁴⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 309-310.

¹⁶⁵⁰ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 316.

¹⁶⁵¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 313-318, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 761, 769, 804, DP P142, str. 9.

¹⁶⁵² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 303-304.

¹⁶⁵³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 315, gdje se upućuje na DP P171, str. 3. Milan Lukić nadalje tvrdi da je Kustura saznao za identitet Milana Lukića od neke neidentifikovane osobe u logoru (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 315).

573. Tužilaštvo odgovara da nije ustanovljeno da je foto-panel koji je pokazan svjedoku VG025 sadržavao i fotografiju Milana Lukića.¹⁶⁵⁴ Ono nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je nedosljednost u izjavama svjedoka VG025 u pogledu toga koliko je dugo ranije poznavao Milana Lukića nevažna.¹⁶⁵⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da su eventualne nedosljednosti u svjedočenju svjedoka VG025 u pogledu toga kojeg je datuma Milan Lukić ubio Behiju Zukić i ukrao njen crveni automobil "Passat" od male važnosti u svjetlu zaključka da je svjedok VG025 prepoznao Milana Lukića.¹⁶⁵⁶ Pored toga, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su Berberović i Dervišević ranije dovoljno upoznali Milana Lukića da bi ga mogli prepoznati.¹⁶⁵⁷ Konačno, ono tvrdi da su argumenti Milana Lukića zasnovani na netačnim premisama i da manje nedosljednosti u svjedočenjima Kusture, Berberovića i Derviševića ne utiču na zaključke Pretresnog vijeća.¹⁶⁵⁸

574. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće temeljito razmotrilo nedosljednosti između izjava svjedoka VG025 datih 1998. i 2008. godine koje se odnose na njegovo ranije poznavanje Milana Lukića.¹⁶⁵⁹ Pretresno vijeće je takođe imalo na umu da nije bilo ustanovljeno da je foto-panel koji je pokazan svjedoku VG025 odista sadržavao fotografiju Milana Lukića.¹⁶⁶⁰ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje da odbaci manje nedosljednosti u svjedočenju svjedoka.¹⁶⁶¹ Nadalje, Milan Lukić nije pokazao kako bi činjenica da ga je samo svjedok VG025 vidio da vozi crveni "Passat" u određenom trenutku mogla umanjiti vrijednost činjenice da ga je svjedok VG025 prepoznao. Žalbeno vijeće konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na dokaze o identifikaciji svjedoka VG025.

575. Kad je riječ o tvrdnji Milana Lukića da je u kasarni bilo mračno kad su se dogodila premlaćivanja, Pretresno vijeće je zaključilo da su zatočenici "tučeni u hangaru naočigled drugih zatočenika".¹⁶⁶² Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir Berberovićevo svjedočenje da su tokom premlaćivanja o kom je on govorio vrata ostavljena otvorena i da se u hangaru moglo vidjeti.¹⁶⁶³ Kad je riječ o argumentu da je Derviševićeva identifikacija bila dovedena u pitanje zbog njegovih problema sa vidom, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće uzelo u obzir: (i) da je Šaban

¹⁶⁵⁴ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 220.

¹⁶⁵⁵ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 220.

¹⁶⁵⁶ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 225.

¹⁶⁵⁷ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 221, 224.

¹⁶⁵⁸ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 222, 225-226; Žalbeni pretres, AT. 168 (14. septembar 2011.).

¹⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 816, gdje se upućuje na DP P168 (povjerljivo), str. 3, P171 (povjerljivo), par. 1-2.

¹⁶⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 824.

¹⁶⁶¹ V. gore, par. 135.

¹⁶⁶² Prvostepena presuda, par. 769.

¹⁶⁶³ Prvostepena presuda, par. 769, 773, gdje se upućuje na Berberovića, T. 2509-2510 (2. oktobar 2008.).

Muratagić rekao Derviševiću ko je Milan Lukić;¹⁶⁶⁴ (ii) da su mnogi drugi zatočnici koji su poznavali Milana Lukića kasnije takođe rekli Derviševiću ko je on;¹⁶⁶⁵ i (iii) da je Dervišević opisao Milana Lukića kao "[muškarca] koji [u] to vrijeme [...] nije imao ni trideset godina [...] gotovo crne kose [...] visokog oko 180 cm i srednje građe".¹⁶⁶⁶ U tim okolnostima, Milan Lukić nije pokazao da Derviševićevi problemi sa vidom čine nerazumnim zaključak Pretresnog vijeća da je on identifikovao Milana Lukića. U svjetlu tih zaključaka, Žalbeno vijeće konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Derviševićeve dokaze o identifikaciji.

576. Pretresno vijeće je bilo mišljenja da Berberovićev fizički opis počinioca odgovara fizičkom izgledu Milana Lukića.¹⁶⁶⁷ Žalbeno vijeće konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je taj opis manjkav, niti da je Pretresno vijeće pogriješilo kad ga je prihvatilo.

577. Žalbeno vijeće primjećuje da je Kusturina sposobnost da identifikuje Milana Lukića bila zasnovana na dokazima iz druge ruke.¹⁶⁶⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresna vijeća imaju "velika diskreciona ovlaštenja u vezi s ocjenom težine i dokazne vrijednosti dokaza iz druge ruke, kao i drugih faktora relevantnih za ocjenu ukupnih dokaza."¹⁶⁶⁹ Međutim, prilikom razmatranja dokaza iz druge ruke potreban je oprez, posebno onda kad takvi dokazi predstavljaju primarnu osnovu za identifikaciju optuženog. Relevantni kriterijumi za ocjenu težine ili dokazne vrijednosti koju treba pridati dokazima iz druge ruke su izvor informacija,¹⁶⁷⁰ tačna priroda informacija,¹⁶⁷¹ i potkrijepljujući dokazi.¹⁶⁷²

578. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je eksplicitno navelo izvor dokaza iz druge ruke dobijenih od Kusture time što je uzelo u obzir njegovo svjedočenje da su mu "za Milana Lukića drugi zatočnici kazali ko je".¹⁶⁷³ Pretresno vijeće oslonilo se na to svjedočenje u svrhu identifikacije Milana Lukića samo u onoj mjeri u kojoj ga potkrijepljuju i drugi dokazi.¹⁶⁷⁴ Žalbeno

¹⁶⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 811.

¹⁶⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 811, 825.

¹⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 811.

¹⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 826.

¹⁶⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 807, gdje se upućuje na Kusturu, T. 2181 (23. septembar 2008.).

¹⁶⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, fusnota 731. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 831; Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 217.

¹⁶⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 831; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 115; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 159; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 154, 156, 159.

¹⁶⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 115.

¹⁶⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 473; Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 115.

¹⁶⁷³ Prvostepena presuda, par. 807, gdje se upućuje na Kusturu, T. 2181 (23. septembar 2008.).

¹⁶⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 834.

vijeće stoga smatra da je Pretresno vijeće bilo oprezno prilikom odmjeravanja težine Kusturinog svjedočenja o identifikaciji. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

579. Konačno, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće prihvatilo identifikaciju Milana Lukića u sudnici od strane Berberovića i Derviševića kao "pouzdan dokaz".¹⁶⁷⁵ Žalbeno vijeće podsjeća da odluka o tome da li treba pridati težinu identifikaciji u sudnici spada u diskreciona ovlaštenja pretresnog vijeća, ali da ono treba pritom biti oprezno.¹⁶⁷⁶ U svakom slučaju, identifikacija u sudnici ne može da bude jedina osnova za identifikaciju optuženog. U ovom predmetu, Pretresno vijeće je svoj zaključak da je Milan Lukić identifikovan u logoru u Uzamnici zasnovalo ne samo na identifikacijama u sudnici koje su izvršili Berberović i Dervišević, nego i na činjenici da je obojici ovih svjedoka Šaban Muratagić rekao ko je Milan Lukić, a on je Milana Lukića poznavao od prije rata.¹⁶⁷⁷ Pretresno vijeće je nadalje zaključilo da su tokom dvije godine svog zatočenja Berberović i Dervišević dovoljno upoznali Milana Lukića da ga i sami mogu prepoznati, pa su čak naučili i da ga prepoznaju po glasu.¹⁶⁷⁸ U svjetlu tih zaključaka, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je pridalo izvjesnu dokaznu težinu identifikaciji Milana Lukića u sudnici koju su izvršili Berberović i Dervišević.

580. Žalbeno vijeće prema tome konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je pridalo težinu izjavama svjedoka VG025, potkrijepljenim od strane Kusture, Berberovića i Derviševića. U tim okolnostima, argumenti Milana Lukića se odbacuju.

3. Zaključak

581. Iz gorenavedenih razloga, zaključak Pretresnog vijeća da je Milan Lukić identifikovan i dalje stoji. Žalbeno vijeće odbacuje šestu žalbenu osnovu Milana Lukića.

C. Sredoje Lukić

582. Pretresno vijeće zaključilo je da je u drugoj polovici 1992. godine i u posljednjim mjesecima 1993. godine Sredoje Lukić tukao u logoru u Uzamnici više puta zatočenike, bosanske Muslimane, uključujući Kusturu, Berberovića i Derviševića.¹⁶⁷⁹ Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, primjećuje da Sredoje Lukić nije optužen niti osuđen za premlaćivanje

¹⁶⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 828.

¹⁶⁷⁶ V. gore, par. 120.

¹⁶⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 825-826. Pretresno vijeće je zaključilo da su Šaban Muratagić i Milan Lukić iz susjednih sela i da su išli zajedno u školu.

¹⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 827, 833.

¹⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 841.

Berberovića, ali je Berberovićevo svjedočenje poslužilo kao osnova za potkrepu osuđujućih presuda Sredoju Lukiću za prelaćivanja zatočenika, bosanskih Muslimana, u Uzamnici.¹⁶⁸⁰

583. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo: (i) da su ga Kustura, Berberović i Dervišević identifikovali u logoru u Uzamnici;¹⁶⁸¹ (ii) da je on tukao zatočenike u logoru u Uzamnici;¹⁶⁸² i (iii) da je on odgovoran za krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te progona i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.¹⁶⁸³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao, a ne počinio, krivično djelo progona, kao zločina protiv čovječnosti, u logoru u Uzamnici.¹⁶⁸⁴

1. Identifikacija Sredoja Lukića

584. Pretresno vijeće je ustanovilo da je u drugoj polovici 1992. godine i posljednjim mjesecima 1993. godine Sredoje Lukić dolazio u logor u Uzamnici i tukao zatočenike, uključujući Kusturu, Berberovića i Derviševića.¹⁶⁸⁵

(a) Kustura

585. Prilikom donošenja zaključka da je Sredoje Lukić nekoliko puta dolazio u logor Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje Kusture koji je izjavio da je Sredoje Lukić u oktobru 1992. godine tukao njega i druge zatočenike drvenim motkama.¹⁶⁸⁶ Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir da je Sredoje Lukić drugi put pretukao Kusturu jednom drugom prilikom.¹⁶⁸⁷ Pretresno vijeće se nadalje oslonilo na Kusturino svjedočenje kad je zaključilo da je Sredoje Lukić bio počinilac prelaćivanja Derviševića, kao i počinilac prelaćivanja drugih neimenovanih zatočenika.¹⁶⁸⁸ Pretresno vijeće se uvjerilo da je Kustura prepoznao Sredoja Lukića u logoru jer ga je poznavao kao policajca prije rata, bez obzira na nekoliko nedosljednosti u njegovom svjedočenju.¹⁶⁸⁹

¹⁶⁸⁰ V. gore, fusnota 1594.

¹⁶⁸¹ Osmi žalbeni osnovi Sredoja Lukića (djelimično). Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 239-242, 244-248, 250-253, 256, 260-265; Replika Sredoja Lukića, par. 86-90.

¹⁶⁸² Osmi žalbeni osnovi Sredoja Lukića (djelimično). Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 243, 248-249, 256-259, 266.

¹⁶⁸³ Deveta i deseta žalbeni osnovi Sredoja Lukića, kao i njegova jedanaesta i dvanaesta žalbeni osnovi (djelimično). Sredoje Lukić u svojoj trinaestoj žalbeni osnovi nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo princip *in dubio pro reo* kad je riječ o logoru u Uzamnici. Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 267-295, 297-301; Replika Sredoja Lukića, par. 91-99, 104-112.

¹⁶⁸⁴ Druga žalbeni osnovi tužilaštva. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 9-12.

¹⁶⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 834-839, 841.

¹⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 835.

¹⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 782.

¹⁶⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 782, 789, 836.

¹⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 837.

586. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Kusturine dokaze o identifikaciji, imajući u vidu nedosljednosti koje je samo Pretresno vijeće identifikovalo, i tvrdi da nije izneseno nikakvo objašnjenje za to "kako je i zašto Pretresno vijeće prevazišlo te identifikovane nedosljednosti."¹⁶⁹⁰ Konkretno, on tvrdi da na Kusturinu vjerodostojnost i pouzdanost utiču: (i) njegovo "pretjerivanje" da je Sredoje Lukić "stalno" bio sa Milanom Lukićem;¹⁶⁹¹ (ii) nezadovoljavajuće objašnjenje koje je Kustura ponudio da objasni činjenicu da Sredoja Lukića nije pomenuo kao jednog od počinitelaca u svojoj prethodnoj izjavi iz 1994. godine;¹⁶⁹² i (iii) njegov netačan opis fizičkih karakteristika počinitelaca za kojeg se tvrdi da je Sredoje Lukić.¹⁶⁹³ Sredoje Lukić takođe tvrdi da svjedočenje svjedoka VG025 da ga nikada nije vidio u logoru protivrječi zaključku Pretresnog vijeća da je on tamo bio više puta.¹⁶⁹⁴

587. Tužilaštvo odgovara da Sredoje Lukić tek ponavlja argumente koje je u vezi s Kusturom iznio na suđenju.¹⁶⁹⁵ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo činjenicu da Kustura nije pomenuo Sredoja Lukića u svojoj izjavi svjedoka i da se to može objasniti time što je ta izjava bila kratka i obuhvata više tema u periodu od više godina.¹⁶⁹⁶ Ono nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće posebno razmotrilo nedosljednosti u Kusturinom svjedočenju koje se odnose na njegov fizički opis Sredoja Lukića.¹⁶⁹⁷ Tužilaštvo nadalje odgovara da je Pretresno vijeće izričito uzelo u obzir svjedočenje svjedoka VG025 i zaključilo da ono nije u suprotnosti sa svjedocima koji su identifikovali Sredoja Lukića.¹⁶⁹⁸

588. Razmatrajući Kusturino svjedočenje Pretresno vijeće je identifikovalo nekoliko značajnih nedosljednosti. Ono je smatralo "pretjeranom izjavu [...] da je Sredoje Lukić 'stalno' bio s Milanom Lukićem jer druga svjedočenja ne potvrđuju da je Sredoje Lukić u logor dolazio jednako često kao Milan Lukić".¹⁶⁹⁹ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo činjenicu da Kustura nije pomenuo Sredoja Lukića u jednoj prethodnoj izjavi i zaključilo da "nije zadovoljavajuće" njegovo objašnjenje "[M]islilo sam, kad pomenem Milana, da je tu i Sredoje".¹⁷⁰⁰ Ukupno gledano, Pretresno

¹⁶⁹⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 256.

¹⁶⁹¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 275.

¹⁶⁹² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 243-244, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 834.

¹⁶⁹³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 245-247, 260-261.

¹⁶⁹⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 263-264.

¹⁶⁹⁵ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 148.

¹⁶⁹⁶ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 148.

¹⁶⁹⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 153.

¹⁶⁹⁸ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 154, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 834.

¹⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 834.

¹⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 808, 834, gdje se upućuje na Kusturu, T. 2275 (24. septembar 2008.).

vijeće je zaključilo da se može osloniti na Kusturino svjedočenje da se pokaže da je "Sredoje Lukić nekoliko puta bio u logoru."¹⁷⁰¹

589. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je Pretresno vijeće razmotrilo Kusturin opis Sredoja Lukića, kao i činjenicu da je on od ranije poznao Sredoja Lukića zahvaljujući njegovoj javnoj funkciji policajca.¹⁷⁰² Pretresno vijeće je zaključilo da Kusturina procjena razlike u visini između Sredoja Lukića i Milana Lukića "ne utiče [...] na vjerodostojnost izjave da je Islam Kustura od ranije poznao Sredoja Lukića".¹⁷⁰³ U tom kontekstu, Žalbeno vijeće se, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, nije uvjerilo da je Pretresno vijeće postupalo s dovoljnim oprezom kad je osuđujuću presudu Sredoju Lukiću zasnovalo na Kusturinom svjedočenju, uprkos Kusturinom pretjerivanju u vezi s prisustvom Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici i drugim gorenavedenim nedosljednostima u njegovom svjedočenju. Prema tome, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, konstatuje da ni jedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da Kusturini dokazi o identifikaciji mogu biti jedina osnova za osuđujuću presudu. Nadalje, Žalbeno vijeće odbacuje argumente Sredoja Lukića u vezi sa svjedokom VG025. Kusturino svjedočenje da je pretučen dva puta nedugo nakon dolaska u logor u Uzamnici u oktobru 1992. godine nije nepodudarno sa svjedočenjem svjedoka VG025 da nikada nije vidio Sredoja Lukića, budući da je svjedok VG025 stigao u logor u Uzamnici tek u novembru 1992. godine.

590. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smatra da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama, u nedostatku potkrijepljujućih dokaza, ne bi mogao osloniti na Kusturine dokaze o identifikaciji. Žalbeno vijeće će, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, niže u tekstu razmotriti uticaj ovog zaključka na zaključke Pretresnog vijeća o djelima i ponašanju Sredoja Lukića.

(b) Berberović

591. Pretresno vijeće je zaključilo da je Šaban Muratagić rekao Berberoviću ko je Sredoje Lukić i ustanovilo da je Berberović kasnije tokom svog zatočenja naučio da prepoznaje glasove Sredoja Lukića i Milana Lukića.¹⁷⁰⁴ Pretresno vijeće se oslonilo na Berberovićeve dokaze o identifikaciji

¹⁷⁰¹ Prvostepena presuda, par. 834.

¹⁷⁰² Prvostepena presuda, par. 808. Kustura je za Sredoja Lukića rekao da je 20 centimetara niži od Milana Lukića te da je plavkos (v. Kustura, T. 2271 (24. septembar 2008.); DP 2D52 (povjerljivo)).

¹⁷⁰³ Prvostepena presuda, par. 837.

¹⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 802. Žalbeno vijeće primjećuje da je u ovom zaključku Pretresno vijeće bilo mišljenja da je Dervišević rekao Berberoviću ko je Sredoje Lukić. Na drugim mjestima, međutim, Pretresno vijeće jasno daje do znanja da je i Derviševića i Berberovića o identitetu Sredoja Lukića obavijestio Šaban Muratagić (Prvostepena presuda, par. 811, 838).

kako bi zaključilo da je Sredoje Lukić tukao Derviševića i "druge zatočenike" u logoru u Uzamnici.¹⁷⁰⁵

592. Sredoje Lukić tvrdi da Berberović nije od ranije poznavao Sredoja Lukića i da je iznio "sasvim netačnu" procjenu razlike u visini između Sredoja Lukića i Milana Lukića.¹⁷⁰⁶ Sredoje Lukić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije dalje razmotrilo svjedočenje Iba Jula Hansena, koji je izjavio da se fotografija Sredoja Lukića nije nalazila u foto-panelu na kojem Berberović tvrdi da ga je prepoznao.¹⁷⁰⁷ Pored toga, Sredoje Lukić tvrdi da svjedočenje svjedoka VG025 dovodi u pitanje pouzdanost Berberovićevog svjedočenja.¹⁷⁰⁸

593. Tužilaštvo odgovara da je Berberović izjavio da nije siguran kolika je razlika u visini između Milana Lukića i Sredoja Lukića.¹⁷⁰⁹ Nadalje, tužilaštvo tvrdi da, budući da relevantni foto-panel nije bio predložen Pretresnom vijeću, bilo je razumno da ga Pretresno vijeće ne razmatra prilikom analize Berberovićevog svjedočenja.¹⁷¹⁰ Tužilaštvo nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće razmotrilo svjedočenje svjedoka VG025 da on nikada u logoru nije vidio Sredoja Lukića i da je razumno zaključilo da ono ne protivrječi dokazima o identifikaciji koje su dali drugi svjedoci.¹⁷¹¹

594. Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće, kad se oslonilo na Berberovićeve dokaze o identifikaciji, uvjerilo da je Berberović, iako nije od ranije poznavao Sredoja Lukića, bio u stanju da pouzdano identifikuje Sredoja Lukića kao počinioca premlaćivanja na osnovu toga što mu je Šaban Muratagić rekao ko je Sredoje Lukić.¹⁷¹² Pretresno vijeće je takođe zaključilo da je Berberović kasnije naučio da sam prepozna glas Sredoja Lukića.¹⁷¹³

595. Žalbeno vijeće primjećuje da Berberovićovo poznavanje Sredoja Lukića dolazi od Šabana Muratagića, koji ga je od ranije dobro poznavao.¹⁷¹⁴ Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na taj dio Berberovićevog svjedočenja.

¹⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 773, 776, 789. Pretresno vijeće je takođe donijelo zaključke o premlaćivanjima samog Berberovića od strane Sredoja Lukića. Međutim, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, primjećuje da Sredoje Lukić nije optužen, pa stoga ni osuđen za takva premlaćivanja (v. gore, fusnota 1594).

¹⁷⁰⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 250-251, 261-262.

¹⁷⁰⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 252, gdje se upućuje na Iba Jula Hansena, T. 3120 (30. oktobar 2008.), DP 2D20, str. 3. V. takođe Žalbeni pretres, AT. 170 (14. septembar 2011.).

¹⁷⁰⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 263-264.

¹⁷⁰⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 149, gdje se upućuje na: Berberović, T. 2551-2552 (2. oktobar 2008.).

¹⁷¹⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 149.

¹⁷¹¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 154.

¹⁷¹² Prvostepena presuda, par. 838.

¹⁷¹³ Prvostepena presuda, par. 802. Nakon što je svjedočio o tome kako su ga Milan Lukić i Sredoje Lukić tukli, Berberović je pitan: "P: A nakon tog dana kad vam je rečeno ko su oni, jeste li ih mogli sami prepoznati? O: Jesam. P: Jeste li naučili prepoznati njihove glasove? O: Jesam." (Berberović, T. 2510 (2. oktobar 2008.)).

¹⁷¹⁴ Prvostepena presuda, par. 802, 812.

596. Žalbeno vijeće primjećuje da je Berberović izjavio da je Sredoje Lukić bio: (i) "punij[i], srednje visine" i svijetlosmeđe kose; (ii) rođak Milana Lukića; i (iii) "15-20 centimetara" niži od Milana Lukića.¹⁷¹⁵ Pretresno vijeće se uvjerilo da ovaj opis "ne isključuje" Sredoja Lukića.¹⁷¹⁶ Iako su Sredoje Lukić i Milan Lukić otprilike iste visine,¹⁷¹⁷ Žalbeno vijeće smatra da nije bilo nerazumno zaključiti da Berberovićev opis "ne isključuje" Sredoja Lukića s obzirom na zaključak Pretresnog vijeća da je Šaban Muratagić rekao Berberoviću ko je Sredoje Lukić.

597. Berberović je istražitelju tužilaštva Ibu Julu Hansenu rekao da je prepoznao Sredoja Lukića na jednom foto-panelu.¹⁷¹⁸ Foto-panel koji je korišten sa Berberovićem se nalazio u posjedu tužilaštva i kasnije je izgubljen.¹⁷¹⁹ Razmatrajući ovo pitanje, Pretresno vijeće je zaključilo da:

[...] taj foto-album najvjerovatnije nije sadržavao nijednu fotografiju Sredoja Lukića. Pretresno vijeće sa žaljenjem napominje da je foto-album upotrijebljen s Ademom Berberovićem, tj. jedan važan dokaz, nestao. Bez tog foto-albuma Pretresno vijeće nije u položaju da donese ocjenu o tome da li je Adem Berberović u foto-albumu prepoznao Sredoja Lukića ili ne.¹⁷²⁰

598. Žalbeno vijeće ističe svoju zabrinutost zbog činjenice da tužilaštvo nije uspjelo locirati i predočiti taj foto-panel. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da je istražitelj tužilaštva Ib Jul Hansen izjavio da fotografije Sredoja Lukića nikada nisu korištene u identifikaciji putem fotografija.¹⁷²¹ Pretresno vijeće je razmotrilo taj dio svjedočenja Iba Jula Hansena,¹⁷²² ali je odlučilo da ga ne uzme u obzir kao jedan od faktora prilikom ocjene Berberovićevih dokaza o identifikaciji. Umjesto toga, Pretresno vijeće je zaključilo da nije u stanju dalje razmatrati to pitanje imajući u vidu da nema foto-panela.¹⁷²³ Pretresno vijeće je ispravno zaključilo da nije u položaju da ocijeni sam foto-panel.¹⁷²⁴ Međutim, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, konstatuje da je Pretresno vijeće nerazumno postupilo kad nije pridalo težinu oslobađajućim dokazima Iba Jula Hansena da je Berberović pogrešno identifikovao Sredoja Lukića na foto-panelu, nego je zaključilo da, budući da foto-panela nema, "nije u položaju da donese ocjenu o tome da li je Adem Berberović

¹⁷¹⁵ Prvostepena presuda, par. 803, gdje se upućuje na DP P142, str. 9, Berberović, T. 2551-2552 (2. oktobar 2008.).

¹⁷¹⁶ Prvostepena presuda, par. 838.

¹⁷¹⁷ DP 2D64 i 2D52 (povjerljivo) pokazuju da su Sredoje Lukić i Milan Lukić otprilike iste visine.

¹⁷¹⁸ Prvostepena presuda, par. 805.

¹⁷¹⁹ Ib Jul Hansen, T. 3089, 3121, 3137-3138 (djelimično zatvorena sjednica) (30. oktobar 2008.).

¹⁷²⁰ Prvostepena presuda, par. 838 (fusnote izostavljene).

¹⁷²¹ Ib Jul Hansen, T. 3084-3085, 3118-3120 (djelimično zatvorena sjednica) (30. oktobar 2008.). On je u svjedočenju izjavio: "Odlučili smo da ne pokazujemo nikakve fotografije Sredoja Lukića zbog kvaliteta [...] originalne trake. [...] U isto vrijeme, ta fotografija lošeg kvaliteta korištena je na posterima SFOR-a koji su istaknuti po cijeloj Bosni nakon što je [...] opečaćena optužnica. [...] Zato što su svi znali taj poster SFOR-a [...] u bivšoj Jugoslaviji, [...] da bismo izbjegli eventualne probleme u identifikaciji, odlučili smo da fotografiju sa postera ne prikazemo na foto-panelu" (Ib Jul Hansen, T. 3085 (30. oktobar 2008.)).

¹⁷²² Prvostepena presuda, par. 805.

¹⁷²³ Prvostepena presuda, par. 838.

¹⁷²⁴ Prvostepena presuda, par. 838.

u foto-albumu prepoznao Sredoja Lukića ili ne".¹⁷²⁵ Međutim, Žalbeno vijeće ne smatra da ta pogrešna identifikacija sama po sebi umanjuje pouzdanost Berberovićeve identifikacije Sredoja Lukića. Prema tome, Žalbeno vijeće smatra da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Berberovićevu identifikaciju Sredoja Lukića.

599. Nadalje, budući da zatočenici u logoru nisu bili uvijek zatočeni zajedno,¹⁷²⁶ Žalbeno vijeće smatra da svjedočenje svjedoka VG025 da nikada nije vidio Sredoja Lukića u logoru ne pokazuje da je Pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni Berberovićevog svjedočenja.

(c) Dervišević

600. Pretresno vijeće se oslonilo na Derviševićovo svjedočenje da ga je Sredoje Lukić tukao u logoru.¹⁷²⁷ Pretresno vijeće se uvjerilo da ga je Dervišević mogao prepoznati, na osnovu toga što je od ranije poznao Sredoja Lukića.¹⁷²⁸

601. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Derviševićeve dokaze o identifikaciji.¹⁷²⁹ Konkretno, on tvrdi: (i) da je Dervišević dao netačan opis njegovih fizičkih karakteristika;¹⁷³⁰ (ii) da ga Dervišević nije pomenuo u glavnom ispitivanju¹⁷³¹ kao ni u tri pismene izjave date nedugo nakon Derviševićevog puštanja na slobodu;¹⁷³² (iii) da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je pridalo dokaznu težinu identifikaciji u sudnici koju je izvršio Dervišević;¹⁷³³ i (iv) da svjedočenje svjedoka VG025 da ga nikada nije vidio u logoru u Uzamnici dovodi u pitanje Derviševićevu pouzdanost.¹⁷³⁴

602. Tužilaštvo odgovara da manje nepodudarnosti u Derviševićevom svjedočenju u vezi s bojom kose Sredoja Lukića ne čine njegovo svjedočenje nepouzdanim.¹⁷³⁵ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da je Dervišević jasno identifikovao Sredoja Lukića, i u glavnom ispitivanju i u svojim prethodnim pisanim izjavama, kao jednog od muškaraca koji su ga tukli.¹⁷³⁶ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je uzelo u obzir identifikacije u sudnici.¹⁷³⁷ Tužilaštvo nadalje navodi da je Pretresno vijeće razmotrilo svjedočenje svjedoka VG025 da on nikada nije

¹⁷²⁵ Prvostepena presuda, par. 838.

¹⁷²⁶ V. Prvostepena presuda, par. 765.

¹⁷²⁷ Prvostepena presuda, par. 788-789, 837.

¹⁷²⁸ Prvostepena presuda, par. 837.

¹⁷²⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 238-242, 260.

¹⁷³⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 238-242, 260.

¹⁷³¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 240-241, gdje se upućuje na Derviševića, T. 1962 (19. septembar 2008.).

¹⁷³² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 239; Replika Sredoja Lukića, par. 86.

¹⁷³³ Četrnaesta žalbena osnova Sredoja Lukića (djelimično). Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 304-305.

¹⁷³⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 263-264.

¹⁷³⁵ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 153.

¹⁷³⁶ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 145.

vidio Sredoja Lukića u logoru i da je razumno zaključilo da ono ne protivrječi dokazima o identifikaciji dobijenim od drugih svjedoka.¹⁷³⁸

603. Kad je riječ o argumentima koji se odnose na Derviševićeve dokaze o identifikaciji vezanoj za fizički izgled, Žalbeno vijeće primjećuje da je Dervišević u svojoj izjavi iz 1998. godine identifikovao Sredoja Lukića kao čovjeka *plave kose*.¹⁷³⁹ Na suđenju je Dervišević izjavio da Sredoje Lukić ima *smeđu kosu* i identifikovao ga je u sudnici.¹⁷⁴⁰ Pretresno vijeće se uvjerilo da je, uprkos nepodudarnostima u vezi s bojom kose, Dervišević bio u stanju prepoznati Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici.¹⁷⁴¹ Žalbeno vijeće konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zanemarilo manje nepodudarnosti u vezi s bojom kose u svjetlu drugih dokaza dobijenih od Derviševića iz kojih proizlazi da je on od ranije znao Sredoja Lukića.

604. Pretresno vijeće je zaključilo da je Dervišević poznavao Sredoja Lukića prije rata i da ga je mogao prepoznati u logoru.¹⁷⁴² Pretresno vijeće je prihvatilo Derviševićevo objašnjenje dato prilikom svjedočenja *viva voce* da je on Sredoja Lukića u logoru vidio samo jednom, a u isto vrijeme je razmotrilo činjenicu da Dervišević nije pomenuo Sredoja Lukića u nekim svojim prethodnim izjavama.¹⁷⁴³ Žalbeno vijeće konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao grešku u tom rezonovanju.

605. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće pridalo izvjesnu težinu identifikaciji koju je u sudnici izvršio Dervišević.¹⁷⁴⁴ Žalbeno vijeće podsjeća da, iako su identifikacije u sudnici dopustive, pretresno vijeće mora da bude oprezno kad im pridaje težinu.¹⁷⁴⁵ U ovom slučaju, međutim, odluka Pretresnog vijeća da se osloni na dokaze o identifikaciji dobijene od Derviševića zasnovana je prvenstveno na tome što je Dervišević dobro poznavao Sredoja Lukića od ranije.¹⁷⁴⁶ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće se uvjerilo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je pridalo izvjesnu dokaznu vrijednost identifikaciji u sudnici koju je izvršio Dervišević. Prema tome, četrnaesta žalbena osnova Sredoja Lukića u vezi s logorom u Uzamnici se odbacuje.

¹⁷³⁷ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 191.

¹⁷³⁸ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 154.

¹⁷³⁹ DP P111, str. 5. V. takođe Prvostepena presuda, par. 837.

¹⁷⁴⁰ Dervišević, T. 1969-1970, 1998-1999 (19. septembar 2008.). V. takođe Prvostepena presuda, par. 812, 814, 837.

¹⁷⁴¹ Prvostepena presuda, par. 837.

¹⁷⁴² Prvostepena presuda, par. 812, 837.

¹⁷⁴³ Prvostepena presuda, par. 813. V. takođe DP 2D15; 2D16; 2D17.

¹⁷⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 837.

¹⁷⁴⁵ V. gore, par. 120.

¹⁷⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 812, 837.

2. Da li je Sredoje Lukić tukao zatočenike u logoru u Uzamnici

606. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić u drugoj polovini 1992. godine i posljednjim mjesecima 1993. godine više puta dolazio u logor u Uzamnici i da je tukao zatočenike, bosanske Muslimane, uključujući Kusturu, Berberovića i Derviševića.¹⁷⁴⁷ Međutim, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, primjećuje da Sredoje Lukić nije optužen ni osuđen za premlaćivanje Berberovića. Pretresno vijeće je osudilo Sredoja Lukića za premlaćivanje zatočenika, bosanskih Muslimana, u logoru u Uzamnici, uključujući Kusturu i Derviševića.¹⁷⁴⁸ Konkretno, Pretresno vijeće je ustanovilo da je Sredoje Lukić tukao: (i) Kusturu u dva navrata nedugo po njegovom dolasku u logor u Uzamnici u oktobru 1993. godine, na osnovu Kusturinog svjedočenja;¹⁷⁴⁹ (ii) Derviševića u nekoliko navrata u logoru u Uzamnici, na osnovu svjedočenja Kusture, Berberovića i Derviševića;¹⁷⁵⁰ i (iii) druge neimenovane zatočenike u nekoliko navrata, na osnovu svjedočenja Derviševića, Kusture i Berberovića.¹⁷⁵¹

(a) Premlaćivanja Kusture

607. Pretresno vijeće je samo na osnovu Kusturinog svjedočenja zaključilo da je Sredoje Lukić, zajedno sa Milanom Lukićem, tukao Kusturu u dva navrata.¹⁷⁵² Konkretno, Pretresno vijeće je zaključilo da je:

[...] Kustura Milana Lukića i Sredoja Lukića prvi put vidio dva ili tri dana nakon dolaska u logor u Uzamnici, kada su tukli njega i druge zatočenike [...] Islama Kusturu prvo je [Sredoje Lukić] udarao nogama, a potom ga je tukao kundakom i drvenim motkama. Poslije tog prvog premlaćivanja Islam Kustura više nije mogao hodati. Milan Lukić i Sredoje Lukić su Islama Kusturu ponovo pretukli još jednom prilikom, poslije čega Islam Kustura oko tri sedmice nije bio sposoban da ustane.¹⁷⁵³

608. Sredoje Lukić tvrdi je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Kusturino svjedočenje da je on tučen.¹⁷⁵⁴ On tvrdi da Kusturinom svjedočenju nedostaju konkretni detalji o tome kako ga je on to navodno tukao.¹⁷⁵⁵ Tužilaštvo tvrdi da je Kustura iznio sve detalje premlaćivanja od strane Sredoja Lukića, uključujući činjenicu da ga je udarao nogama i tukao kundakom i drvenim motkama.¹⁷⁵⁶

¹⁷⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 841.

¹⁷⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 990-991, 1040.

¹⁷⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 781-782.

¹⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 836, 841.

¹⁷⁵¹ Prvostepena presuda, par. 782, 836, 841.

¹⁷⁵² Prvostepena presuda, par. 782, 835, 841.

¹⁷⁵³ Prvostepena presuda, par. 782 (fusnote izostavljene).

¹⁷⁵⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 243-248.

¹⁷⁵⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 274.

¹⁷⁵⁶ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 165.

609. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, podsjeća da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na Kusturinu identifikaciju Sredoja Lukića bez potkrijepljujućih dokaza.¹⁷⁵⁷ Kusturino svjedočenje o njegovom prelaćivanju od strane Sredoja Lukića je nepotkrijepljeno. Pretresno vijeće je zaključilo da Kustura nije mogao iznijeti konkretne detalje o ulozi Sredoja Lukića u tim prelaćivanjima.¹⁷⁵⁸ Nadalje, njegovo objašnjenje "[m]islio sam, kad pomenem Milana, da je tu i Sredoje", Pretresno vijeće smatralo je nezadovoljavajućim.¹⁷⁵⁹ Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smatra da je Pretresno vijeće trebalo objasniti razloge zbog kojih je zaključilo da je Kusturino svjedočenje o prisustvu i djelima Sredoja Lukića dovoljno pouzdano da se osuđujuća presuda može zasnovati samo na njemu, kad je ranije zaključilo da njegovo objašnjenje "nije zadovoljavajuće".¹⁷⁶⁰ Zato Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je Sredoja Lukića osudilo za prelaćivanje Kusture samo na osnovu Kusturinovog svjedočenja.

(b) Prelaćivanja Derviševića

610. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić tukao Derviševića u nekoliko navrata u logoru u Uzamnici,¹⁷⁶¹ pri čemu se oslonilo na Derviševićeve prethodne izjave svjedoka i na Kusturin i Berberovićev iskaz na suđenju.¹⁷⁶² Ono je ovako to objasnilo:

Nurko Dervišević je u svjedočenju izjavio da ga je Sredoje Lukić pretukao samo jednom i da u izjavama koje je dao bosanskim organima Sredoja Lukića možda nije pomenuo zato što je on tamo bio samo jednom. Međutim, prema svjedočenju Adema Berberovića i Islama Kusture, Sredoje Lukić je Nurka Derviševića tukao više nego jednom. Adem Berberović je u svjedočenju izjavio da je Sredoje Lukić više puta tukao Nurka Derviševića, a Islam Kustura je u svjedočenju izjavio da je Sredoje Lukić na isti način zlostavljao Nurka Derviševića i druge zatočenike. Pretresno vijeće uzima u obzir i to da je Nurko Dervišević u pismenoj izjavi iz 1998. godine i sam izjavio da su ga Milan Lukić i Sredoje Lukić "stalno" tukli, a u pismenoj izjavi datoj 2008. godine iznio je još neke pojedinosti u vezi sa Sredojem Lukićem.¹⁷⁶³

611. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Dervišević tučen u više navrata. Konkretno, on tvrdi da je Pretresno vijeće taj zaključak pogrešno zasnovalo na Derviševićевой izjavi svjedoka iz 1998. godine, dok je Dervišević sam jasno rekao na suđenju da je

¹⁷⁵⁷ V. gore, par. 590.

¹⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 782.

¹⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 807.

¹⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 808, 834, gdje se upućuje na Kusturu, T. 2275 (24. septembar 2008.).

¹⁷⁶¹ Prvostepena presuda, par. 836, 841.

¹⁷⁶² Prvostepena presuda, par. 789, 813, 836, 841.

¹⁷⁶³ Prvostepena presuda, par. 836 (fusnote izostavljene).

samo jednom dobio šamar.¹⁷⁶⁴ On nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na svjedočenje Kusture i Berberovića jer ti svjedoci nisu ni pouzdani ni vjerodostojni.¹⁷⁶⁵

612. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće imalo pravo da zaključi, na osnovu prethodnih Derviševićevih izjava, potkrijepljenih svjedočenjem Berberovića i Kusture, da je Sredoje Lukić tukao Derviševića u nekoliko navrata.¹⁷⁶⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da su Berberović i Kustura identifikovali Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici.¹⁷⁶⁷

613. Pretresno vijeće je ustanovilo da je Dervišević vjerodostojan i pouzdan.¹⁷⁶⁸ Žalbena vijeće primjećuje da je Dervišević na suđenju izjavio da je jednom prilikom u logoru u Uzamnici vidio Sredoja Lukića koji ga je više puta tukao i naglasio svoju želju da to svoje iskustvo pošteno opiše.¹⁷⁶⁹ Dervišević je taj stav zadržao tokom unakrsnog ispitivanja i precizirao da ga je tom prilikom, Sredoje Lukić ošamario.¹⁷⁷⁰

614. Međutim, Žalbena vijeće primjećuje da se u donošenju zaključka da je Sredoje Lukić više puta tukao Derviševića Pretresno vijeće opredijelilo da prida težinu njegovim izjavama svjedoka iz 1998.¹⁷⁷¹ i 2008. godine,¹⁷⁷² a nije se s tim u vezi oslonilo na Derviševićovo svjedočenje *viva voce*. Žalbena vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smatra da je svjedočenje *viva voce* u sudnici opšte uzevši pouzdanije od prethodnih izjava.¹⁷⁷³ To se zasniva na pokazateljima

¹⁷⁶⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 272, 277.

¹⁷⁶⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 243-253.

¹⁷⁶⁶ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 146.

¹⁷⁶⁷ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 148-149.

¹⁷⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 841.

¹⁷⁶⁹ Dervišević je u svjedočenju izjavio: "P. Jeste li ikada vidjeli Sredoja Lukića u zatočeničkom objektu u Uzamnici? O. Jednom sam ga samo poznao... to je bilo već u kasnijim mjesecima, negdje je to moglo biti u julu mjesecu već ili augustu... u mjesecu jednom doš'o to je bilo kad nas je bilo već, ja sam jednom ostao, baš tada sam bio u zatvoru. On je doš'o sa Milanom... kada sam ga vidio sa njim malo sam se i čudio, nije meni Sredoje izgled'o da bi to. On je mene udario nekoliko puta..." (Dervišević, T. 1963 (19. septembar 2008.)). Žalbena vijeće nadalje primjećuje da je Dervišević rekao: "O. Milan Lukić, a Sredoja sam samo jednom vidio. Doš'o je sa njim zajedno i tako..., a Sredoja ranije nisam vid'o, volim da kažem ovdje niko da me ne iznuda, na primjer, prije da bi neke dogovore, tajni razgovora ne vršim. Samo hoću oči u oči, ono što govorim istinu i ništa drugo od istine" (Dervišević, T. 1970 (19. septembar 2008.)).

¹⁷⁷⁰ Dervišević je izjavio: "P: Ja vam tvrdim da vas Sredoje Lukić nikada nije zlostavljao ni tukao u logoru u Uzamnici tokom vremena koje ste tamo proveli [...] O. Nije nikad jer ga [Sredoja Lukića] znam, jedino je jenom s Milanom doš'o sama njih dvojica, ja sam bio sam [...], mene je Sredoje nekol'ko puta..." (Dervišević, T. 1999-2000 (19. septembar 2008.)).

¹⁷⁷¹ U svojoj izjavi iz 1998. godine, Dervišević je naveo da su "Milan Lukić, Sredoje Lukić i Milo Lukić (sva trojica iz Rujišta) redovno su dolazili u hangar i sve nas tukli. [...] Oni bi dolazili u hangar, obično noću, a nakon što bi nas prestali tući, cijeli pod bi [bio] u krvi. Ti ljudi su redovno tukli mene i druge zatočenike. Nekoliko puta su me Milan, Milo i Sredoje tako jako pretukli da mi je tijelo izgledalo kao maskirna uniforma. Jednom su Milan Lukić i Sredoje Lukić Polju i mene užasno pretukli. To je bilo negdje oko zalaska sunca" (DP P111, str. 5).

¹⁷⁷² U svojoj izjavi svjedoka iz 2008. godine Dervišević je naveo: "Sjećam se da su me tukli Milan, Sredoje i Milo Lukić. Sjećam se da su me oni tukli kada je u Uzamnici doveden Šemso Poljo. Milan je tukao Šemso, a Sredoje je tukao mene. Tukao me je po leđima nečim što to je izgledalo kao palica." (DP P112, str. 2).

¹⁷⁷³ Upor. Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*, par. 134; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 103; Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 469.

pouzdanosti koje pruža unakrsno ispitivanje povodom iskaza datih u sudnici. Pretresno vijeće koje se opredjeljuje za prethodnu izjavu svjedoka a ne za njegovo svjedočenje *viva voce* treba da iznese razloge za to. Pretresno vijeće, međutim, nije iznijelo takve razloge. Ono ne samo da je zaključilo da je Derviševićovo svjedočenje *viva voce* vjerodostojno, nego se na njega i oslonilo da razriješi nedosljednosti u njegovom svjedočenju. Pretresno vijeće se oslonilo na Derviševićovo svjedočenje *viva voce* da je premlaćen samo jednom kad je objašnjavalo zašto nije smatralo da postoji protivrječnost između Derviševićovog svjedočenja *viva voce* i svjedočenja svjedoka VG025 koji je znao Sredoja Lukića i izjavio da ga nikada tamo nije vidio.¹⁷⁷⁴ Isto tako, Pretresno vijeće se oslonilo na Derviševićovo svjedočenje *viva voce* da je Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici vidio samo jednom kad je objašnjavalo zašto se uvjerilo da je Dervišević vjerodostojan iako u nekoliko svojih prethodnih izjava nije imenovao Sredoja Lukića kao počinioca.¹⁷⁷⁵

615. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da jedini konkretan incident pomenut u Derviševićovim prethodnim izjavama na koji se oslonilo Pretresno vijeće jeste onaj kad je Milan Lukić tukao Šemsu Polju, a Sredoje Lukić Derviševića.¹⁷⁷⁶ Žalbeno vijeće primjećuje da Pretresno vijeće nije objasnilo da li je smatralo da je taj incident različit od incidenta koji je Dervišević pomenuo na suđenju.¹⁷⁷⁷

616. Žalbeno vijeće podsjeća da se prilikom donošenja zaključka da je Dervišević tučen više nego jednom Pretresno vijeće takođe oslonilo na svjedočenje Kusture i Berberovića.¹⁷⁷⁸ Kad je riječ o Kusturi, Pretresno vijeće je pridalo težinu činjenici da on:

[...] posebno pamti incident u kojem je Nurko Dervišević izvučen iz jedne lokve nakon što su ga Milan Lukić i Sredoje Lukić teško pretukli.¹⁷⁷⁹

Budući da nijedan drugi svjedok nije potkrijepio premlaćivanje Derviševića koje je opisao Kustura i imajući u vidu da tome jasno protivrječi vlastito Derviševićovo svjedočenje *viva voce* o premlaćivanju, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smatra da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da ovi dokazi idu u prilog zaključku da je Sredoje Lukić tukao Derviševića kako je to opisao Kustura.

¹⁷⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 834. Pretresno vijeće je zaključilo: "Svjedočenje svjedoka VG025 da Sredoja Lukića nikad nije vidio u logoru [...] može se pomiriti s izjavama drugih svjedoka ako se u obzir uzme okolnost da su ti svjedoci bili zatočeni u drugim periodima [...] Nurko Dervišević je u svjedočenju izjavio da ga je Sredoje Lukić tukao jednom prilikom u julu ili avgustu, u "kasnijim mjesecima", ili "na kraju 1993. godine." (Prvostepena presuda, par. 834 (fusnote izostavljene)).

¹⁷⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 786, 813. V. takođe DP 2D15; 2D16; 2D17.

¹⁷⁷⁶ DP P111, str. 5; P112, str. 2.

¹⁷⁷⁷ V. Dervišević, T. 1963, 1999-2000, 2007 (19. septembar 2008.).

¹⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 836.

¹⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 789.

617. Kad je riječ o Berberovićevom svjedočenju o djelima i ponašanju Sredoja Lukića, Pretresno vijeće je primijetilo:

[...] u unakrsnom ispitivanju, Adem Berberović je izjavio da je Sredoje Lukić njega i Nurka Derviševića tukao više puta i da mu je Nurko Dervišević, koji je u logoru bio duže od njega, rekao da su Milan Lukić i Sredoje Lukić dolazili i prije njegovog dolaska i tukli ga i zlostavljali.¹⁷⁸⁰

618. Žalbeno vijeće primjećuje da su djela i ponašanje Sredoja Lukića, kako ih je opisao Berberović, sljedeći: (i) premlaćivanja Berberovića zajedno sa Derviševićem, više od jednom; i (ii) Derviševićev iskaz o tome da ga je Sredoje Lukić navodno ranije tukao. Kad je riječ o premlaćivanjima Berberovića i Derviševića, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, napominje da Sredoje Lukić nije ni optužen ni osuđen za Berberovićevo premlaćivanje. Ono nadalje primjećuje da ova premlaćivanja ne potkrijepljuju ni Derviševićevo svjedočenje *viva voce* niti njegove prethodne izjave. Nadalje, prethodna premlaćivanja Derviševića koja pominje Berberović ukazuju na to da je sam Dervišević bio izvor informacija o tim premlaćivanjima. Iako se pretresno vijeće može osloniti na svjedočenje samo jednog svjedoka da bi izreklo osuđujuću presudu, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smatra da u ovim okolnostima nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao veću vrijednost pridati Berberovićevom svjedočenju o tome koliko je puta Dervišević tučen nego svjedočenju *viva voce* samog Derviševića o tom istom pitanju.

619. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, stoga konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Dervišević tučen nekoliko puta. Međutim, ono podsjeća da je ono odbacilo prigovore koje je Sredoje Lukić iznio u vezi s Derviševićevom identifikacijom Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici. Prema tome, Žalbeno vijeće konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on Derviševića jednom ošamario, onom prilikom o kojoj je Dervišević svjedočio *viva voce* na suđenju.

(c) Premlaćivanja "drugih zatočenika"

620. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić u logoru tukao "druge zatočenike" na osnovu svjedočenja Kusture, Berberovića i Derviševića.¹⁷⁸¹ Pretresno vijeće nije imenom navelo te zatočenike niti je iznijelo zaključke o tome o kakvoj se konkretnoj vrsti premlaćivanja radi.

¹⁷⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 789 (fusnote izostavljene).

¹⁷⁸¹ Prvostepena presuda, par. 768-769, 776, 841, 991.

621. Prigovori koje Sredoje Lukić iznosi u vezi s činjenicom da se Pretresno vijeće oslonilo na dokaze o identifikaciji dobijene od Kusture, Berberovića i Derviševića takođe se odnose na premlaćivanja neimenovanih "drugih zatočenika".¹⁷⁸²

622. Žalbeno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić tukao Derviševića u nekoliko navrata. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da Dervišević u svom opisu toga kako ga je Sredoje Lukić ošamario ne sugerije da je Sredoje Lukić tada tukao ijednog drugog zatočenika.¹⁷⁸³ Derviševićovo svjedočenje prema tome ne ide u prilog zaključku da je Sredoje Lukić tukao "druge zatočenike".

623. Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, primjećuje da je Berberovićovo svjedočenje o premlaćivanjima drugih zatočenika od strane Sredoja Lukića neodređeno i neprecizno. U onim dijelovima Berberovićevog svjedočenja koje je pomenulo Pretresno vijeće, on je izjavio: (i) da je Sredoje Lukić "dolazio da nas tuče i maltretira";¹⁷⁸⁴ (ii) da je Sredoje Lukić "dolazio četiri puta";¹⁷⁸⁵ i (iii) da je Sredoje Lukić "dolazio četiri ili pet puta".¹⁷⁸⁶ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo Berberovićovo svjedočenje da je deset ili petnaest dana po njegovom dolasku u logor u avgustu 1992. godine, Sredoje Lukić pretukao ne samo njega, Derviševića i Kusturu, nego i druge zatočenike.¹⁷⁸⁷ Pretresno vijeće je nedvosmisleno zaključilo da je Berberović pogriješio u vezi s premlaćivanjima Kusture i svjedoka VG025, jer oni tada još nisu bili došli u logor.¹⁷⁸⁸ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smatra da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao osloniti na to svjedočenje da zaključi da su tučeni "drugi zatočenici".

624. U vezi s Kusturom, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, podsjeća na svoj zaključak da se nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao bez potkrijepljenja osloniti na njegovo svjedočenje o djelima i ponašanju Sredoja Lukića.¹⁷⁸⁹ Žalbeno vijeće primjećuje da je njegovo svjedočenje o premlaćivanjima drugih zatočenika od strane Sredoja Lukića opet neodređeno i neprecizno. Kustura je izjavio da je Sredoje Lukić tukao druge zatočenike

¹⁷⁸² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 236, 256.

¹⁷⁸³ Dervišević, T. 1962-1963, 1970, 2000, 2007 (19. septembar 2008.); DP P112, str. 2.

¹⁷⁸⁴ Berberović, T. 2515-2516 (2. oktobar 2008.), pominje se u Prvostepenoj presudi, par. 776. V. takođe Prvostepena presuda, par. 768, gdje se upućuje na DP P142, str. 9; Berberović, T. 2547 (2. oktobar 2008.).

¹⁷⁸⁵ Berberović, T. 2536 (2. oktobar 2008.).

¹⁷⁸⁶ Berberović, T. 2552 (2. oktobar 2008.).

¹⁷⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 773, gdje se upućuje na Berberovića, T. 2507 (2. oktobar 2008.).

¹⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 774.

¹⁷⁸⁹ V. gore, par. 590.

"hiljadu puta", zajedno sa Milanom Lukićem.¹⁷⁹⁰ Nadalje, kad je od njega konkretno zatraženo da opiše konkretne incidente u kojima su tučeni drugi zatočenici, on je jednostavno uopšteno odgovorio "vidio sam [da] druge tuču, jenom je Milan tuko i Sredoje jednoga".¹⁷⁹¹

625. Imajući u vidu da Dervišević nije rekao da je Sredoje Lukić tukao druge zatočenike i da su svjedočenja Kusture i Berberovića o tim premlaćivanjima neodređena i međusobno se ne potkrijepljuju, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Sredoje Lukić tukao druge zatočenike u logoru u Uzamnici.

(d) Zaključak

626. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, usvaja osmu žalbenu osnovu Sredoja Lukića u dijelu u kojem se ona odnosi na njegovu osudu za premlaćivanje Kusture i "drugih zatočenika" i premlaćivanje Derviševića u nekoliko navrata u logoru u Uzamnici. Osmu žalbenu osnovu Sredoja Lukića se odbacuje u vezi s tim što je jednom ošamario Derviševića.

3. Da li je bilo razumno osuditi Sredoja Lukića za krivična djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i progona i drugih nehumanih djela kao zločina protiv čovječnosti

627. Žalbeno vijeće podsjeća da je potvrdilo osuđujuću presudu Sredoju Lukiću za to što je jednom prilikom ošamario Derviševića u Uzamnici.¹⁷⁹² Prema tome, Žalbeno vijeće će razmotriti argumente Sredoja Lukića i tužilaštva samo u dijelu u kojem su oni relevantni za taj jedan incident.

628. Sredoje Lukić tvrdi da "udaranje" Derviševića u jednoj prilici ne zadovoljava *actus reus* okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, jer tužilaštvo nije dokazalo koliko je šamaranje bilo ozbiljno, kao ni njegove duševne ili tjelesne posljedice.¹⁷⁹³ On tvrdi da je Dervišević svjedočio samo o povredama koje je zadobio tokom cijelog perioda zatočenja, a ne od toga što ga je Sredoje Lukić tukao i da tužilaštvo nije predložilo zdravstvenu dokumentaciju koja pokazuje da je on zlostavljao Derviševića.¹⁷⁹⁴ On nadalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije razmotrilo te faktore.¹⁷⁹⁵ Sredoje Lukić

¹⁷⁹⁰ Kustura, T. 2189 (23. septembar 2008.), T. 2283 (24. septembar 2008.).

¹⁷⁹¹ Kustura, T. 2189 (23. septembar 2008.).

¹⁷⁹² V. gore, par. 619.

¹⁷⁹³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 268-270, 272-273, 276, 278, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 424, 426, Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 595.

¹⁷⁹⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 277; Replika Sredoja Lukića, par. 93.

¹⁷⁹⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 278.

nadalje navodi da je Pretresno vijeće donijelo pogrešne zaključke o *mens rea* okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti,¹⁷⁹⁶ budući da iz dokaza ne proizlazi da je on postupao sa namjerom da Derviševiću nanese ozbiljne povrede ili patnju.¹⁷⁹⁷ Sredoje Lukić takođe tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on pomagao i podržavao krivično djelo progona, kao zločina protiv čovječnosti, u vezi s premlaćivanjima u logoru u Uzamnici.¹⁷⁹⁸

629. Tužilaštvo odgovara da u datim okolnostima, uključujući i ranjivost Derviševića kao zatočenika, čak i jedan jedini šamar zadovoljava traženi prag ozbiljnosti.¹⁷⁹⁹ Tužilaštvo dalje kaže da argument Sredoja Lukića da on nije imao potrebnu *mens rea* treba odbaciti bez razmatranja jer on predstavlja tek puku tvrdnju da Pretresno vijeće ne bi moglo doći do tog zaključka na osnovu raspoloživih dokaza.¹⁸⁰⁰ Tužilaštvo dalje odgovara da je Pretresno vijeće razumno zaključilo da djela u osnovi u logoru u Uzamnici predstavljaju progone kao zločin protiv čovječnosti.¹⁸⁰¹

630. U svojoj žalbi, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao, a ne počinio, krivično djelo progona kao zločina protiv čovječnosti.¹⁸⁰²

631. Žalbeno vijeće podsjeća da je krivično djelo drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, počinjeno ako je žrtva uslijed nekog djela ili propusta pretrpjela tešku tjelesnu ili duševnu patnju, a počinilac je bio motiviran namjerom da žrtvi nanese takvu patnju.¹⁸⁰³ Za krivično djelo okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, traži se dokaz namjernog djela ili propusta kojim se nanosi teška duševna ili tjelesna patnja ili povreda, ili koje predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo.¹⁸⁰⁴

632. Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ustanovilo da je Sredoje Lukić "u više prilika teško" tukao Derviševića u logoru u Uzamnici i da su ta premlaćivanja imala sličnu težinu kao druga krivična djela navedena u članu 3 Statuta kao kršenja zakona i običaja ratovanja i članu 5 Statuta kao zločini protiv čovječnosti.¹⁸⁰⁵ Žalbeno vijeće je potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća da

¹⁷⁹⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 281; Replika Sredoja Lukića, par. 96.

¹⁷⁹⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 279-280; Replika Sredoja Lukića, par. 96.

¹⁷⁹⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 282, 288.

¹⁷⁹⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 164.

¹⁸⁰⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 167.

¹⁸⁰¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 170.

¹⁸⁰² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 9-12.

¹⁸⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 117. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 94.

¹⁸⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 94; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 595.

¹⁸⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 990.

je Sredoje Lukić jednom prilikom tukao Derviševića u logoru u Uzamnici, kad ga je Sredoje Lukić udario po licu.¹⁸⁰⁶ Pretresno vijeće nije iznijelo nikakav poseban zaključak o težini tog konkretnog djela šamaranja, kao ni o njegovom uticaju na Derviševićovo duševno ili tjelesno zdravlje.

633. Žalbeno vijeće primjećuje da je, u vrijeme kad je šamaran, Dervišević držan kao zatočenik u zaključanom hangaru logora u Uzamnici.¹⁸⁰⁷ Kad je doveden u logor bile su mu 52 godine.¹⁸⁰⁸ Žalbeno vijeće primjećuje da je u svjedočenju koje pominje Pretresno vijeće Dervišević opisao kako ga je Sredoje Lukić tukao:

O. [...] Milan je vik'o [Sredoju Lukiću]: udri, udri.

P. Dobro. Hvala, svjedoče.

O. Da on mene udri više, nije pravo da ti kažem, ne mogu da griješim duše, udario me je nekoliko puta.¹⁸⁰⁹

634. Žalbeno vijeće je mišljenja da se ne može smatrati da sva djela počinjena u zatočeništvu ispunjavaju traženu težinu. Tužilaštvo nije postavilo pitanja da bi dobilo daljnje informacije o tome da li je to konkretno djelo Derviševiću nanijelo tešku tjelesnu povredu, niti je bilo indikacija da je takva povreda odista i nanesena. Dervišević je objasnio da je Sredoju Lukiću rečeno da ga jače udara, ali da on to nije uradio.¹⁸¹⁰ U tim okolnostima, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Sredoje Lukić time što je ošamario Derviševića nanio tako tešku tjelesnu ili duševnu povredu koja bi predstavljala okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja, i druga nehumana djela kao zločin protiv čovječnosti, ili da je Sredoje Lukić imao namjeru da nanese tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili tešku tjelesnu ili duševnu povredu. U svjetlu ovog zaključka, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, uvjerilo se da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao Sredoja Lukića proglasiti odgovornim za pomaganje i podržavanje progona, kao zločina protiv čovječnosti, u logoru u Uzamnici.

635. Iz gorenavedenih razloga, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, usvaja se djelimično deveta žalbena osnova Sredoja Lukića, u dijelu u kojem se to odnosi na to što je Sredoje Lukić ošamario Derviševića. Preostali dio njegove devete žalbene osnove i njegova deseta žalbena

¹⁸⁰⁶ V. gore, par. 619.

¹⁸⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 786, gdje se upućuje na DP P111, str. 2.

¹⁸⁰⁸ V. Prvostepena presuda, par. 786.

¹⁸⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 788, gdje se upućuje na: Derviševića, T. 2006 (19. septembar 2008.). V. također Dervišević, T. 1961-1962, 1984 (19. septembar 2008.).

¹⁸¹⁰ Dervišević, T. 2007 (19. septembar 2008.).

osnova, kao i oni dijelovi jedanaeste i dvanaeste žalbene osnove koji se odnose na logor u Uzamnici, bespredmetni su. Druga žalbena osnova tužilaštva takođe je bespredmetna.

4. Zaključak

636. Iz gorenavedenih razloga, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, djelimično usvaja osmu žalbenu osnovu Sredoja Lukića u vezi s premlaćivanjima Kusture i "drugih zatočenika", kao i Derviševića u nekoliko navrata. Njegova osma žalbena osnova u vezi s tim što je šamarao Derviševića jednom prilikom odbacuje se.

637. Deveta žalbena osnova Sredoja Lukića se djelimično usvaja u vezi sa šamaranjem Derviševića, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua. Preostali dio njegove devete žalbene osnove, kao i njegova deseta, jedanaesta i dvanaesta žalbena osnova bespredmetni su u onom dijelu u kojem se odnose na logor u Uzamnici. Žalbeno vijeće nadalje konstatuje da Pretresno vijeće nije pogrešno primijenilo princip *in dubio pro reo* prilikom ocjene dokaza u vezi s logorom u Uzamnici. Shodno tome, trinaesta žalbena osnova Sredoja Lukića se odbacuje. U skladu s tim, četrnaesta žalbena osnova Sredoja Lukića se takođe odbacuje. Druga žalbena osnova tužilaštva je bespredmetna. Shodno tome, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, ukida osuđujuće presude Sredoja Lukića za pomaganje i podržavanje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te progona i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, počinjenih u logoru u Uzamnici.

XIII. IZRICANJE KAZNE

638. Pretresno vijeće proglasilo je Milana Lukića krivim po 19 tačaka zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja,¹⁸¹¹ i osudilo ga na kaznu doživotnog zatvora.¹⁸¹² Sreduje Lukić je proglašen krivim po sedam tačaka zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja,¹⁸¹³ i osuđen je na 30 godina zatvora.¹⁸¹⁴ Oba žalioca izjavila su žalbu na kaznu.¹⁸¹⁵

A. Mjerodavno pravo i standard preispitivanja

639. U skladu sa članom 24 Statuta i pravilom 101 Pravilnika, pretresno vijeće mora uzeti u obzir sljedeće faktore prilikom odmjeravanja odgovarajuće kazne: težina krivičnog djela, lične prilike osuđenika, opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije, te otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.¹⁸¹⁶

640. Pretresna vijeća imaju velika diskreciona ovlaštenja u odmjeravanju primjerene kazne, koja uključuju utvrđivanje težine koju treba pridati olakšavajućim odnosno otežavajućim okolnostima, budući da imaju obavezu da individualizuju kazne kako bi one odgovarale prilikama optuženog i težini krivičnog djela.¹⁸¹⁷ Opšte uzevši, Žalbena vijeće neće preinačiti kaznu koju je izreklo pretresno vijeće osim ako žalilac ne pokaže da je pretresno vijeće počinilo "primjetnu grešku" prilikom korištenja svojih diskrecionih ovlaštenja ili nije poštovalo mjerodavno pravo.¹⁸¹⁸

¹⁸¹¹ Progon, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 1), ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 2), ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 3), nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 4), okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 5), ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 6), ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 7), istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 8) ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 10), druga nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 11), okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 12), istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti (tačka 13), ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 15), druga nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 16), okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 17), ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 18), ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 19), nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 20), okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 21). (Prvostepena presuda, par. 1099-1100).

¹⁸¹² Prvostepena presuda, par. 1101.

¹⁸¹³ Progon, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 1), ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 9), ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 10), nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 11), okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 12), nehumana djela, kao zločin protiv čovječnosti (Tačka 20), okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja (Tačka 21). (Prvostepena presuda, par. 1104-1105).

¹⁸¹⁴ Prvostepena presuda, par. 1106.

¹⁸¹⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 372-389; Žalbeni podnesak Sreduje Lukića, par. 310-341.

¹⁸¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 203; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 733; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 320.

¹⁸¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 264; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 204; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 297.

¹⁸¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 264; Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 321; Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 204; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 297.

641. Da bi pokazao da je pretresno vijeće napravilo primjetnu grešku u primjeni svojih diskrecionih ovlaštenja, žalilac mora da pokaže da je Pretresno veće pridalo težinu spoljnim ili irelevantnim okolnostima, da nije pridalo značaj relevantnim okolnostima ili da im je pridalo nedovoljno značaja, da je očigledno pogrešno ocijenilo činjenice na osnovu kojih je primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja ili da je donijelo odluku koja je u toj mjeri nerazumna ili očigledno nepravедna da Žalbeno vijeće može da zaključi da pretresno vijeće nije valjano primijenilo svoja diskreciona ovlaštenja.¹⁸¹⁹

B. Žalba Milana Lukića na kaznu

1. Argumentacija

642. Milan Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije pridalo težinu olakšavajućim faktorima i nije primijenilo princip proporcionalnosti.¹⁸²⁰ Konkretno, on tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir faktore poput: načina na koji je on "protiv svoje volje gurnut u rat";¹⁸²¹ njegove "veoma mlade" dobi od 25 godina;¹⁸²² i njegovog statusa neiskusnog rezervnog policajca nižeg ranga u relevantno vrijeme.¹⁸²³ Milan Lukić takođe tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir dokaze o njegovom dobrom karakteru,¹⁸²⁴ kao što je da nije osuđivan,¹⁸²⁵ i dalje navodi da je Pretresno vijeće pogriješilo zato što nije uzelo u obzir dokaze eksperta dr. Georgea Hougha o njegovom karakteru.¹⁸²⁶

643. Milan Lukić nadalje tvrdi da ga je Pretresno vijeće dva puta pogrešno osudilo i izreklo mu kaznu za ubistva počinjena tokom incidenta u fabrici "Varda", koja imaju karakter progona.¹⁸²⁷ On tvrdi da je osuđen za progone putem djela ubistva, kao i putem djela maltretiranja, ponižavanja, terorisanja i psihičkog zlostavljanja žrtava, i to uprkos prethodnom zaključku Pretresnog vijeća da

¹⁸¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 322; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 205; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 735.

¹⁸²⁰ Osmo žalbena osnova Milana Lukića. Milan Lukić je povukao žalbenu podosnovu 8(B) (Žalbeni podnesak Milana Lukića, str. 109). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 372.

¹⁸²¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 373, 378-379, 387.

¹⁸²² Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 373-374, 382; Replika Milana Lukića, par. 135-136.

¹⁸²³ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 373, 382, 388; Replika Milana Lukića, par. 135-137.

¹⁸²⁴ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 383.

¹⁸²⁵ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 383-384. U prilog toj tvrdnji, Milan Lukić nadalje navodi da je on bio marljiv radnik (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 374, 384(a)); da prije rata nije pokazivao tragove netrpeljivosti prema osobama druge nacionalnosti (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 375, 380, 387); i da je tokom rata pomagao ljudima "uključujući one koji su po nacionalnosti bili Muslimani" (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 381).

¹⁸²⁶ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 378, 385-389; Replika Milana Lukića, par. 137. Milan Lukić tvrdi da iako u Prvostepenoj presudi stoji da je psihološka analiza dr. Hougha uzeta u obzir, analiza činjenica kako ju je izvršilo Pretresno vijeće pokazuje da je ono zapravo ignorisalo najveći dio nalaza dr. Hougha (Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 385, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1074-1075).

¹⁸²⁷ Žalbena podosnova Milana Lukića 2(H). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 132-135, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1005, 1026; Replika Milana Lukića, par. 60.

ga neće zasebno smatrati odgovornim za ta djela progona jer su ona tako isprepletena s ubistvima da ih je nemoguće razlikovati.¹⁸²⁸

644. U svom odgovoru tužilaštvo tvrdi da izuzetna težina zločina koje je počinio lično Milan Lukić opravdava kaznu doživotnog zatvora.¹⁸²⁹ Tužilaštvo ostaje pri tvrdnji da je Milan Lukić iskoristio rat da nanosi zlo Muslimanima, da je postao efikasan u ubijanju tako da se nanese maksimalna patnja, da je uživao i da ga preklinjanja njegovih žrtava nisu odvratila.¹⁸³⁰ Kada se uzmu u obzir ti faktori, tvrdi tužilaštvo, Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kad ga je osudilo na kaznu doživotnog zatvora.¹⁸³¹

2. Diskusija

645. U vezi s kaznom Milana Lukića, Pretresno vijeće je zaključilo:

Razmotrivši sve dokaze relevantne za odmjeravanje kazne, uključujući i olakšavajuće okolnosti, Pretresno vijeće ostaje pri stavu da je, samo na osnovu krivice Milana Lukića za to što je lično, fizički i hladnokrvno lišio života [...] ukupno najmanje 132 osobe opravdana maksimalna kazna. S obzirom na krivicu utvrđenu u vezi s drugim krivičnim djelima za koja se on teretio, Pretresno vijeće se uvjerilo da bi bila opravdana kazna najvećeg raspona.¹⁸³²

646. Kad je riječ o tvrdnji Milana Lukića da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije ustanovilo da on nije dobrovoljno pošao u rat i da to predstavlja olakšavajuću okolnost, Žalbeno vijeće smatra da on tek ponavlja tvrdnju koju je izrekao na suđenju, a da nije pokazao da činjenica da je tu tvrdnju Pretresno vijeće odbacilo predstavlja grešku koja opravdava intervenciju Žalbenog vijeća.¹⁸³³

647. Žalbeno vijeće primjećuje da je Milan Lukić bio star između 24 i 26 godina u vrijeme relevantno za Optužnicu.¹⁸³⁴ Pretresno vijeće je navelo da dob optuženog lica može biti olakšavajući faktor,¹⁸³⁵ ali nije uzelo u obzir eventualni uticaj dobi Milana Lukića na njegovu kaznu. Žalbeno vijeće takođe primjećuje da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir status rezervnog

¹⁸²⁸ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 132-135, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1005, 1026; Replika Milana Lukića, par. 60.

¹⁸²⁹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 271. V. takođe Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 269, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 833, 1059-1061, 1064, 1084.

¹⁸³⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 270, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 1063, 1065, 1068-1069, 1076.

¹⁸³¹ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), par. 271, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 353.

¹⁸³² Prvostepena presuda, par. 1084.

¹⁸³³ Pretresno vijeće nije se "složilo s odbranom Milana Lukića u tome da bi činjenicu da Milan Lukić nije u rat otišao dobrovoljno trebalo smatrati faktorom za ublažavanje njegove kazne." (Prvostepena presuda, par. 1072).

¹⁸³⁴ Prvostepena presuda, par. 1 (Milan Lukić je rođen 6. septembra 1967.).

¹⁸³⁵ Prvostepena presuda, par. 1, 1053, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, par. 696, Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 100.

policajca kao olakšavajući faktor za Milana Lukića.¹⁸³⁶ Žalbeno vijeće podsjeća da, iako pretresno vijeće ima obavezu da uzme u obzir bilo kakvu olakšavajuću okolnost prilikom odmjeravanja odgovarajuće kazne, ono uživa široka diskreciona ovlaštenja u određivanju toga šta predstavlja olakšavajuću okolnost i kakvu eventualnu težinu treba pridati takvom faktoru.¹⁸³⁷ Milan Lukić nije pokazao da njegova dob i status rezervnog policajca u vrijeme počinjenja zločina predstavljaju faktore koje Pretresno vijeće pogrešno nije uzelo u obzir kao olakšavajući faktor. Njegovi argumenti s tim u vezi se prema tome odbacuju.

648. Žalbeno vijeće nadalje primjećuje da Pretresno vijeće nije smatralo da je neosuđivanost Milana Lukića prije rata olakšavajući faktor prilikom odmjeravanja njegove kazne.¹⁸³⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da se neosuđivanosti kao olakšavajućem faktoru pridaje mala ili nikakva težina, ako ne postoje izuzetne okolnosti.¹⁸³⁹ Imajući u vidu da Milan Lukić nije ukazao ni na kakve izuzetne okolnosti, Žalbeno vijeće primjećuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

649. Suprotno tvrdnjama Milana Lukića, Pretresno vijeće jeste uzelo u obzir dokaze o njegovom dobrom karakteru; posebno to da je bio "pažljiv" i "dobar" prema svim ljudima prije rata i da je i za vrijeme rata bio "dobar čovjek".¹⁸⁴⁰ Međutim, ono je zaključilo da su ovi dokazi u "oštroj protivrječnosti" sa "suštom brutalnošću" djela Milana Lukića i svjedočenjima onih koji su preživjeli napade.¹⁸⁴¹ Žalbeno vijeće podsjeća da je težina krivičnog djela najvažniji faktor pri odmjeravanju kazne.¹⁸⁴² Žalbeno vijeće stoga konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad dokazima o njegovom dobrom karakteru nije pridalo težinu olakšavajućeg faktora.

650. Žalbeno vijeće takođe odbacuje argument Milana Lukića da Pretresno vijeće nije pridalo adekvatnu težinu dokazima vještaka dr. Georgea Hougha, kliničkog psihologa koji je izvršio evaulaciju Milana Lukića u šest susreta u novembru 2008. godine, u ukupnom trajanju od 24 sata.¹⁸⁴³ Pretresno vijeće je izričito navelo da je prilikom odmjeravanja kazne uzelo u obzir analizu

¹⁸³⁶ Pretresno vijeće je uzelo u obzir sudsku praksu Žalbenog vijeća da osobe na nižim komandnim nivoima unutar cjelokupne strukture sukoba neće nužno dobiti nižu kaznu (Prvostepena presuda, par. 1055, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 847, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 181).

¹⁸³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*, par. 264; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 715, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići* par. 780.

¹⁸³⁸ Prvostepena presuda, par. 1076.

¹⁸³⁹ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 49-50.

¹⁸⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 1077 (gdje se upućuje na Markovića, T. 3844-3845 (17. decembar 2008.), MLD7, T. 4274 (19. januar 2009.), MLD10, T. 3951-3955 (18. decembar 2008.)), 1078 (gdje se upućuje na MLD17, T. 4698-4701 (4. februar 2009.)), 1079 (gdje se upućuje na Anku Vasiljević, T. 4192 (19. januar 2009.)).

¹⁸⁴¹ Prvostepena presuda, par. 1080.

¹⁸⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1079.

¹⁸⁴³ V. Prvostepena presuda, par. 1074, gdje se upućuje na Georgea Hougha, T. 6211, 6286 (25. mart 2009.), 6351 (26. mart 2009.), DP 1D202, str. 10, 1D203, str. 1.

dr. Hougha.¹⁸⁴⁴ To je očito iz analize svjedočenja dr. Hougha koju je izvršilo Pretresno vijeće gdje, između ostalog, stoji da se Milan Lukić pokoravao autoritetu i da je bio "sljedbenik, a ne vođa".¹⁸⁴⁵ Milan Lukić prema tome nije pokazao da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir svjedočenje dr. Hougha.

651. Žalbeno vijeće isto tako nije uvjereneno u ispravnost argumenta Milana Lukića da ga je Pretresno vijeće osudilo i kaznilo dva puta za ubistva počinjena tokom incidenta u fabrici "Varda" koja imaju karakter progona. Pretresno vijeće je zaključilo da su maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihološko zlostavljanje sedmorice ljudi u incidentu u fabrici "Varda" "tako čvrsto isprepleten[i] sa činom ubistva da se ne mogu odvojiti od njega".¹⁸⁴⁶ Pretresno vijeće je izjavilo da zato neće Milana Lukića proglasiti odgovornim za ta djela kao zasebna djela progona.¹⁸⁴⁷ To znači da osuđujuća presuda Milana Lukića za progone, kao zločin protiv čovječnosti, putem ubistava obuhvata maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihološko zlostavljanje. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće smatra da Milan Lukić nije pokazao da ga je Pretresno vijeće dva puta osudilo za ta djela.

652. Žalbeno vijeće primjećuje da, iako je Pretresno vijeće izjavilo da neće Milana Lukića proglasiti odgovornim za maltretiranje, ponižavanje, terorisanje i psihološko zlostavljanje kao zasebna djela progona, ono je takođe izjavilo da će ih uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne kao dokaze "naročito nemilosrdnog i diskriminatornog načina" na koji je Milan Lukić tu sedoricu ljudi lišio života tokom incidenta u fabrici "Varda".¹⁸⁴⁸ Žalbeno vijeće smatra da pretresno vijeće može uzeti u obzir razmjere i brutalnost krivičnih djela u svrhu izricanja odgovarajuće kazne.¹⁸⁴⁹ Međutim, Žalbeno vijeće podsjeća da se diskriminatorna namjera optuženog ne može koristiti prilikom odmjeravanja kazne tamo gdje je ona konstitutivni element krivičnog djela.¹⁸⁵⁰ Pretresno vijeće u odjeljku o odmjeravanju kazne nije pomenulo da su ta ubistva imala karakter progona.¹⁸⁵¹ Žalbeno vijeće prema tome konstatuje da Milan Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo.

¹⁸⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 1075.

¹⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 1074-1075, gdje se upućuje na Georgea Hougha, T. 6135 (25. mart 2009.).

¹⁸⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 1005.

¹⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 1005.

¹⁸⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 1005.

¹⁸⁴⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400.

¹⁸⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 357; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 305.

¹⁸⁵¹ Prvostepena presuda, par. 1059-1069.

3. Zaključak

653. Iz gorenavedenih razloga, žalbena podosnova Milana Lukića 2(H) i osma žalbena osnova se odbacuju.

C. Žalba na kaznu Sredoja Lukića

1. Argumentacija

654. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo:¹⁸⁵² (i) kad je ignorisalo i pogrešno primijenilo nekoliko olakšavajućih okolnosti;¹⁸⁵³ (ii) u primjeni otežavajućih okolnosti;¹⁸⁵⁴ i (iii) time što je izreklo nesrazmjernu i pretjeranu kaznu.¹⁸⁵⁵

655. Kad je riječ o ocjeni olakšavajućih okolnosti, Sredoje Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije na prikladan način uzelo u obzir: (i) da su svjedoci tužilaštva i odbrane na svjedočenju izjavili da je on nastavio biti dobra karaktera nakon što ga je TO zarobila u aprilu 1992. godine;¹⁸⁵⁶ (ii) da je pomagao Muslimanima tokom rata;¹⁸⁵⁷ i (iii) njegove izraze kajanja.¹⁸⁵⁸

656. Kad je riječ o otežavajućim okolnostima, Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da njegov položaj policajca predstavlja otežavajući faktor.¹⁸⁵⁹ Konkretno, on tvrdi: (i) da je u vrijeme incidenta u Pionirskoj ulici on bio "najniži redovni policajac bez ikakvog čina";¹⁸⁶⁰ (ii) da ga nijedna žrtva nije prepoznala kao policajca;¹⁸⁶¹ i (iii) da nije bio policajac tokom cijelog perioda tokom kojeg su činjena premlaćivanja u logoru u Uzamnici.¹⁸⁶² On

¹⁸⁵² Petnaesta žalbena osnova Sredoja Lukića.

¹⁸⁵³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 323-341.

¹⁸⁵⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 321-322.

¹⁸⁵⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 310-312.

¹⁸⁵⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 331-341. Pretresno vijeće je primilo na znanje da su između 7. i 9. aprila 1992. godine Sredoje Lukić i još jedanaest muškaraca Srba, uhapšeni "tokom rutinskog obilaska terena [...] jer su bili naoružani, a nisu pripadali ni policiji ni Teritorijalnoj odbrani." On je u zatočeništvu "bio podvrgnut nasilju od strane Muslimana" (Prvostepena presuda, par. 7). Pretresno vijeće je prilikom odmjeravanja kazne razmotrilo dokaze da se njegov karakter promijenio nakon tog iskustva (Prvostepena presuda, par. 1096). U vezi sa svjedočenjem svjedokinje VG115 da se Sredoje Lukić "mnogo promenio" kad je počeo rat, Sredoje Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije prihvatilo druge aspekte njenog svjedočenja i da je trebalo uzeti u obzir činjenicu da je Pretresno vijeće u predmetu *Vasiljević* zaključilo da je svjedočenje ove svjedokinje nepouzđano (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 333, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, par. 89-90, 159). Sredoje Lukić dalje tvrdi da je značajno to što su dokazi o dobrom karakteru došli ne samo od svjedoka odbrane Bugarskog, Živkovića i Zorke Lukić (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 335), nego 'posebno' od svjedoka tužilaštva VG013, VG017, VG032, VG064, VG133, Spahića i Mevsuda Polje (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 336-340). V. takođe Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 327.

¹⁸⁵⁷ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 323-329. Sredoje Lukić tvrdi da je Pretresno vijeće ignorisalo svjedočenje Mevsuda Polje i svjedokinje VG064 (Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 324-325).

¹⁸⁵⁸ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 329-330, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, fusnota 3054, Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 752.

¹⁸⁵⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 321-322.

¹⁸⁶⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 321, gdje se upućuje na DP 2D60, P209, P210, P211, P212, P213, P214.

¹⁸⁶¹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 321.

¹⁸⁶² Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 322, gdje se upućuje na DP 2D60, 2D61, 2D62.

dalje tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije na pravilan način uzelo u obzir da je njegov nivo učestvovanja u incidentu u Pionirskoj ulici bio nivo pomagača i podržavaoca.¹⁸⁶³ On tvrdi da je Vijeće samo sebi protivrječilo kad je zaključilo da on nije uradio ništa da zaustavi paljenje Omeragićeve kuće ili da oslobodi žrtve, a prije toga je zaključilo da on nije učestvovao u paljenju kuće i nije pucao na osobe koje su pokušavale pobjeći.¹⁸⁶⁴

657. Konačno, Sredoje Lukić tvrdi da je njegova kazna nesrazmjerna i pretjerana u svjetlu ukupnih okolnosti, uključujući njegovo ponašanje prije i tokom rata, kao i u usporedbi sa kaznom Milana Lukića.¹⁸⁶⁵ On tvrdi da je razlika između kazne doživotnog zatvora i kazne od 30 godina zatvora "prilično beznačajna imajući u vidu dob žalioca" i ističe da je on osuđen po samo sedam tačaka Optužnice, a da je Milan Lukić osuđen po 19 tačaka.¹⁸⁶⁶

658. Tužilaštvo odgovara da je kazna zasnovana na sveobuhvatnom razmatranju uloge i stanja svijesti Sredoja Lukića kao pomagača i podržavaoca zločina u Pionirskoj ulici i kao neposrednog počinioca premlaćivanja u logoru u Uzamnici.¹⁸⁶⁷ U vezi s dobrim karakterom Sredoja Lukića, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće uzelo u obzir relevantne dokaze i ispravno zaključilo da eventualne promjene u ponašanju nakon toga što je bio talac ne opravdavaju njegova kasnija djela.¹⁸⁶⁸ Pored toga, tužilaštvo odgovara da je Pretresno vijeće uzelo u obzir sve dokaze o tome da je Sredoje Lukić pomagao muslimanskim građanima i nije zloupotrijebilo svoje diskreciono ovlaštenje kad je tom faktoru pridalo ograničenu težinu.¹⁸⁶⁹ Isto tako, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno odvagalo njegove izraze kajanja.¹⁸⁷⁰ Tužilaštvo takođe tvrdi da konkretan čin Sredoja Lukića u policiji ne mijenja dužnost koju je on imao prema građanima samim tim što je bio policajac.¹⁸⁷¹ Ono navodi da je Sredoje Lukić bio policajac najmanje do 20. januara 1993. godine, a ne 20. januara 1992. godine i da je tokom tog vremena tukao zatočenike u logoru u Uzamnici.¹⁸⁷² Tužilaštvo dalje odgovara da je Pretresno vijeće Sredoju Lukiću izreklo prikladnu kaznu u svjetlu izuzetne težine njegovih zločina.¹⁸⁷³ Ono tvrdi da je Pretresno vijeće ispravno

¹⁸⁶³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 313-318.

¹⁸⁶⁴ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 319, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 613, 1088.

¹⁸⁶⁵ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 310-312.

¹⁸⁶⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 312.

¹⁸⁶⁷ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 202-204.

¹⁸⁶⁸ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 212, 215-216, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 8, 1092, 1095.

¹⁸⁶⁹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 210, 213.

¹⁸⁷⁰ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 211, 214.

¹⁸⁷¹ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 205.

¹⁸⁷² Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 207, gdje se upućuje na DP 2D61, str. 2, Prvostepena presuda, par. 8, 770, 773, 782, 835, 841.

¹⁸⁷³ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 196-199.

zasnovalo njegovu kaznu na njegovim vlastitim krivičnim djelima i individualnim okolnostima, ispravno odbacivši ideju da bi zločini jednog optuženog mogli umanjiti kaznu drugog.¹⁸⁷⁴

2. Diskusija

659. U vezi s kaznom Sredoja Lukića, Pretresno vijeće je zaključilo:

[njegova] presuda o kazni [...] mora uzeti u obzir njegovu ulogu u incidentu u Pionirskoj ulici, odnosno njegovo pomaganje i podržavanje u nizu zločina koji su kulminirali lišavanjem života 59 osoba na varvarski način [i] treba da odrazi i činjenicu da je Sredoje Lukić, iako je samo nekoliko puta došao u logor u Uzamnici, lično i fizički tukao zatočenike na divljački način. Najzad, njegova kazna mora odraziti i faktore za ublažavanje kazne koje je Pretresno vijeće utvrdilo.¹⁸⁷⁵

660. Kad je riječ o ocjeni olakšavajućih okolnosti, Pretresno vijeće je uzelo u obzir svjedočenja i svjedoka tužilaštva i svjedoka odbrane o dobrom karakteru Sredoja Lukića prije rata.¹⁸⁷⁶ Pretresno vijeće je takođe primilo na znanje da se njegov karakter promijenio nakon što ga je TO zatočilo, poslije čega je, kako se tvrdi, bio podvrgnut nasilju.¹⁸⁷⁷ Međutim, suprotno onome što tvrdi Sredoje Lukić, Pretresno vijeće nije zanemarilo njegov dobar karakter kao olakšavajući faktor budući da se on promijenio nagore nakon zatočeništva. Pretresno vijeće je umjesto toga zaključilo da promjena u ponašanju Sredoja Lukića nakon njegovog zatočeništva ne opravdava ublažavanje kazne, primijetivši da "pojedinač čija kuća je napadnuta ne može očekivati ublažavanje kazne za svoja kasnija zlodjela samo na tom osnovu".¹⁸⁷⁸ Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima diskreciono ovlaštenje u vezi s faktorima koje će uzeti u obzir za ublažavanje kazne.¹⁸⁷⁹ Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije pridalo težinu olakšavajućeg faktora dokazima o njegovom dobrom karakteru ili o promjeni tog karaktera kao posljedici zatočeništva.

661. Suprotno tvrdnji Sredoja Lukića, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir svjedočenje Mevsuda Polje i svjedokinje VG064, koji su rekli da je Sredoje Lukić pomagao Muslimanima tokom rata.¹⁸⁸⁰ Nadalje, ono nije "potcijen[ilo] činjenicu da je zbog pomaganja Muslimanima Sredoje Lukić mogao imati problema i ne želi negirati olakšavajući značaj takvih njegovih

¹⁸⁷⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić), par. 200-201.

¹⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 1097.

¹⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 1095, gdje se upućuje na sljedeće svjedoke tužilaštva: Spahić, T. 569-570 (26. avgust 2008.), Mevsud Poljo, T. 580, 585 (26. avgust 2008.), Huso Kurspahić, T. 913-914 (1. septembar 2008.), VG013, T. 1005 (2. septembar 2008.), VG017, T. 2761 (9. oktobar 2008.), VG024, T. 3279 (3. novembar 2008.) (djelimično zatvorena sjednica), VG042, T. 2836-2838 (27. oktobar 2008.), i na svjedoka odbrane Bugarskog (DP 2D47, str. 3).

¹⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 7, 1096, gdje se upućuje na svjedoka tužilaštva Husu Kurspahića (DP P38, str. 873), VG115, T. 718 (28. avgust 2008.) i svjedoka odbrane Bugarskog, T. 3730 (2. decembar 2008.).

¹⁸⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 1096, gdje se poziva na Presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 18.

¹⁸⁷⁹ V. gore, par. 647.

¹⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 1092, gdje se upućuje na Mevsuda Polju, T. 580, 583-584 (26. avgust 2008.), DP P159 (povjerljivo), str. 9-10.

postupaka samo zato što nije pomogao većem broju ljudi.¹⁸⁸¹ Pretresno vijeće je nadalje navelo da je pridalo izvjesnu težinu pomoći koju je on pružio muslimanskim civilima.¹⁸⁸² Međutim, u svjetlu "tešk[ih] i gnusn[ih] zloči[na] u kojima je on dobrovoljno učestvovao kao pomagač i podržavalac" Pretresno vijeće je zaključilo da ta pomoć ne može biti osnova za "bilo kakvo značajnije smanjenje" kazne.¹⁸⁸³ Imajući u vidu da je težina krivičnog djela najvažniji faktor u odmjeravanju kazne,¹⁸⁸⁴ Žalbeno vijeće konstatuje da Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće s tim u vezi počinilo grešku.

662. Žalbeno vijeće podsjeća da se izrazi kajanja mogu uzeti u obzir kao olakšavajući faktor, pod uslovom da su iskreni.¹⁸⁸⁵ Pretresno vijeće nije smatralo da su izjave branioca Sredoja Lukića izrazi kajanja one vrste kakvu predviđa zakon, ali je "te izjave uzelo u obzir kao izraze saučešća i saosjećanja sa patnjom žrtava krivičnih djela".¹⁸⁸⁶ Pretresno vijeće je zaključilo da, u svjetlu težine ovih krivičnih djela, "one nemaju dovoljno značaja da bi bilo opravdano pridati im veliku težinu kao faktoru za ublažavanje kazne".¹⁸⁸⁷ Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće u tom smislu pogriješilo.

663. Žalbeno vijeće sada prelazi na argumente Sredoja Lukića koji se odnose na navodne greške u razmatranju otežavajućih faktora. U vezi s njegovim tvrdnjama koje se odnose na njegov položaj policajca, Žalbeno vijeće podsjeća da, iako pretresno vijeće ima diskreciona ovlaštenja prilikom utvrđivanja otežavajućih faktora, ono mora pružiti uvjerljive razloge za svoj izbor takvih faktora.¹⁸⁸⁸ U vezi s incidentom u Pionirskoj ulici, Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić zloupotrijebio svoj položaj policajca, jer je učestvovao u "pljački, nasilju i ubistvima vršenim nad muslimanskim sugrađanima i samim tim sankcionisao ta dijela" što je predstavljalo "okrutno preobraćanje njegove službene dužnosti prema građanima Višegrada", kao i da to predstavlja otežavajući faktor.¹⁸⁸⁹ Žalbeno vijeće se nije uvjerilo da je Sredoje Lukić pokazao da je Pretresno vijeće zloupotrijebilo svoja diskreciona ovlaštenja kad je donijelo taj zaključak.

¹⁸⁸¹ Prvostepena presuda, par. 1092, gdje se upućuje na Mevsuda Polju, T. 580, 583-584 (26. avgust 2008.), DP P159 (povjerljivo), str. 9-10.

¹⁸⁸² Prvostepena presuda, par. 1092.

¹⁸⁸³ Prvostepena presuda, par. 1092. Žalbeno vijeće podsjeća da je Sredoje Lukić proglašen krivim za počinjenje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti u logoru u Uzamnici (Prvostepena presuda, par. 991).

¹⁸⁸⁴ V. gore, par. 649.

¹⁸⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 177; Presuda o kazni u predmetu *Sikirica i drugi*, par. 152, 194, 230; Presuda o kazni u predmetu *Todorović*, par. 89-92; Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, par. 16(iii).

¹⁸⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 1094.

¹⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 1094. V. također Prvostepena presuda, par. 1098.

¹⁸⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 416.

¹⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 1090.

664. Nadalje, Žalbeno vijeće smatra da je konkretan čin Sredoja Lukića u policiji nevažan, jer je to što je on uopšte bio pripadnik organa unutrašnjih poslova učinilo još većom zloupotrebom povjerenja zajednice kojoj je trebao služiti. Pored toga, suprotno tvrdnjama Sredoja Lukića, neke od žrtava znale su ga upravo zbog njegove uloge policajca.¹⁸⁹⁰ Kad je riječ o njegovim tvrdnjama da nije bio policajac sve vrijeme tokom kojeg su počinjena premlaćivanja u logoru u Uzamnici, Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće konstatovalo da je Sredoje Lukić bio policajac od otprilike maja 1992. godine do 20. januara 1993. godine.¹⁸⁹¹ Prema tome, Pretresno vijeće je pogriješilo kad je status Sredoja Lukića kao policajca smatralo otežavajućim faktorom za premlaćivanja počinjena "u posljednjim mjesecima 1993. godine,"¹⁸⁹² ali ne i u vezi s onima počinjenim u drugoj polovini 1992. godine.¹⁸⁹³ Međutim, Žalbeno vijeće konstatuje da ova greška nema uticaja na njegovu kaznu kad se sagleda u svjetlu težine krivičnih djela za koja je osuđen Sredoje Lukić.

665. Žalbeno vijeće smatra neosnovanom tvrdnju Sredoja Lukića da Pretresno vijeće nije na odgovarajući način uzelo u obzir činjenicu da je ustanovljeno da je on pomagao i podržavao zločine počinjene tokom incidenta u Pionirskoj ulici. Prilikom odmjeravanja odgovarajuće kazne, Pretresno vijeće je izričito uzelo u obzir "njegovo *pomaganje i podržavanje* u nizu zločina koji su kulminirali lišavanjem života 59 osoba na varvarski način."¹⁸⁹⁴ Ovaj zaključak pokazuje da je Pretresno vijeće u potpunosti uzelo u obzir razmjere učešća Sredoja Lukića u tim zločinima kad mu je izricalo kaznu.

666. Pretresno vijeće je zaključilo da Sredoje Lukić nije učestvovao u paljevini Omeragićeve kuće i pucanju na osobe koje su pokušavale pobjeći.¹⁸⁹⁵ Suprotno tvrdnji Sredoja Lukića, ovaj zaključak ne protivrječi zaključku Pretresnog vijeća da on ništa nije uradio da zaustavi vatru ili oslobodi žrtve,¹⁸⁹⁶ jer se Pretresno vijeće takođe uvjerilo da je Sredoje Lukić pružio praktičnu pomoć ovim zločinima time što je otvoreno nosio oružje i učestvovao u premještanju.¹⁸⁹⁷ Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće počinilo grešku.

667. Kad je riječ o argumentu Sredoja Lukića da je njegova kazna nesrazmjerna i pretjerana u usporedbi sa kaznom Milana Lukića, Žalbeno vijeće podsjeća da je raspon kazne određen

¹⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 808 (gdje se upućuje na Kusturu, T. 2181 (23. septembar 2008.)), 812 (gdje se upućuje na Derviševića, T. 1961 (19. septembar 2008.), DP P112, str. 2.)

¹⁸⁹¹ Prvostepena presuda, par. 8.

¹⁸⁹² Upor. Prvostepena presuda, par. 841.

¹⁸⁹³ Upor. Prvostepena presuda, par. 841.

¹⁸⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 1097 (naglasak dodat).

¹⁸⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 613.

¹⁸⁹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 1088.

¹⁸⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 932, 984, 1035.

individualnom krivicom svakog optuženog.¹⁸⁹⁸ Žalbno vijeće je potvrdilo osuđujuće presude Sredoju Lukiću u vezi s incidentom u Pionirskoj ulici za pomaganje i podržavanje krivičnih djela ubistva i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i za ubistvo, progone i druga nehumana djela, kao zločine protiv čovječnosti. Imajući u vidu težinu ovih zločina, Sredoje Lukić nije pokazao da je Pretresno vijeće prilikom izricanja kazne izašlo iz okvira svojih diskrecionih ovlaštenja. Žalbno vijeće stoga konstatuje da kazna Sredoja Lukića nije nesrazmjerna i pretjerana.

3. Zaključak

668. Iz gorenavedenih razloga, Žalbno vijeće odbacuje petnaestu žalbenu osnovu Sredoja Lukića.

D. Uticao zaključaka Žalbenog vijeća

669. Kad je riječ o Milanu Lukiću, Žalbno vijeće podsjeća na svoj zaključak kojim je broj žrtava u incidentu u Pionirskoj ulici smanjen sa 59 na 53.¹⁸⁹⁹ Međutim, Žalbno vijeće smatra da su zločini za koje je Milan Lukić osuđen izuzetno teški. Oni obuhvataju istrebljivanje, progone i druga nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti, te okrutno postupanje i ubistvo, kao kršenja zakona i običaja ratovanja. U tim okolnostima, Žalbno vijeće konstatuje da smanjenje broja žrtava incidenta u Pionirskoj ulici nema uticaja na kaznu koju je izreklo Pretresno vijeće. Shodno tome, Žalbno vijeće Milanu Lukiću potvrđuje kaznu doživotnog zatvora.

670. Kad je riječ o Sredoju Lukiću, Žalbno vijeće podsjeća na ograničeno smanjenje broja žrtava incidenta u Pionirskoj ulici i konstatuje da to smanjenje broja žrtava incidenta u Pionirskoj ulici nema uticaja na kaznu koju je izreklo Pretresno vijeće.

671. Žalbno vijeće nadalje podsjeća da je, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, ukinulo osuđujuće presude Sredoju Lukiću vezane za logor u Uzamnici po članu 7(1) Statuta, i to po tački 1 (progoni kao zločin protiv čovječnosti), tački 20 (druga nehumana djela, kao zločini protiv čovječnosti) i tački 21 (okrutno postupanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja). Ukidanje ovih osuđujućih presuda Sredoju Lukiću rezultira smanjenjem njegove krivice. Sredoju Lukiću, međutim, i dalje je izrečena osuđujuća presuda za vrlo teške zločine. Zato, u okolnostima ovog predmeta, Žalbno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, smanjuje za tri godine kaznu zatvora koju je Sredoju Lukiću izreklo Pretresno vijeće.

¹⁸⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1087.

¹⁸⁹⁹ V. gore, par. 352-353.

XIV. DISPOZITIV

672. Iz gorenavedenih razloga, **ŽALBENO VIJEĆE**,

NA OSNOVU člana 25 Statuta i pravila 117 i 118 Pravilnika;

IMAJUĆI U VIDU pisane podneske strana u postupku i argumentaciju koju su strane iznijele na žalbenom pretresu 14. i 15. septembra 2011.;

ZASJEDAJUĆI na javnoj sjednici;

PRIHVATA, djelimično, žalbenu podosnovu Milana Lukića 7(D) i 3(A) i **ZAMJENJUJE** zaključak Pretresnog vijeća da je u incidentu u Pionirskoj ulici život izgubilo 59 žrtava zaključkom da su život izgubile 53 žrtve;

ODBIJA ostatak žalbe Milana Lukića;

ODBIJA, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, prvu žalbenu osnovu Sredoja Lukića;

ODBIJA, uz suprotno mišljenje sudije Güneya i sudije Morrisona, drugu žalbenu osnovu Sredoja Lukića;

ODBIJA, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, petu, šestu, jedanaestu i dvanaestu žalbenu osnovu Sredoja Lukića u dijelu u kojem se te osnove odnose na osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te za progone i druga nehumana djela, kao zločine protiv čovječnosti, pri čemu su sva ova krivična djela počinjena u Memićevoj kući;

ODBIJA, uz suprotno mišljenje sudije Güneya i sudije Morrisona, treću, četvrtu, petu, šestu, jedanaestu i dvanaestu žalbenu osnovu Sredoja Lukića u dijelu u kojem se te osnove odnose na osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje krivičnih djela ubistva i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te za ubistvo, progone i druga nehumana djela, kao zločine protiv čovječnosti, pri čemu su sva ova krivična djela počinjena u Omeragićevoj kući;

PRIHVATA, djelimično, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, osmu žalbenu osnovu Sredoja Lukića i **UKIDA**, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, osudu za premlaćivanja Kusture, Derviševića i drugih zatočenika;

PRIHVATA, djelimično, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, devetu žalbenu osnovu Sredoja Lukića i **UKIDA**, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje krivičnih djela okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te za progone i druga nehumana djela, kao zločine protiv čovječnosti, sva u vezi s premlaćivanjima u logoru u Uzamnici; i **PROGLAŠAVA BESPREDMETNIM**, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, preostali dio njegove devete žalbene osnove i desetu žalbenu osnovu, kao i jedanaestu i dvanaestu žalbenu osnovu, u dijelu u kojem se te osnove odnose na premlaćivanja u logoru u Uzamnici;

ODBIJA žalbu Sredoja Lukića u svakom drugom pogledu;

ODBIJA prvu žalbenu osnovu tužilaštva i **PROGLAŠAVA BESPREDMETNOM** drugu žalbenu osnovu tužilaštva;

POTVRĐUJE kaznu doživotnog zatvora izrečenu Milanu Lukiću, uz pravo, na osnovu pravila 101(C) Pravilnika, da mu se u kaznu uračuna vrijeme koje je proveo u pritvoru;

SMANJUJE, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Liua, kaznu izrečenu Sredoju Lukiću u trajanju od 30 godina zatvora u kaznu od 27 godina zatvora, uz pravo, na osnovu pravila 101(C) Pravilnika, da mu se u kaznu uračuna vrijeme koje je proveo u pritvoru;

NALAŽE, u skladu s pravilima 103(C) i 107 Pravilnika, da Milan Lukić i Sredoje Lukić ostanu u pritvoru Međunarodnog suda dok se ne dovrše pripreme za njihovo prebacivanje u zemlju u kojoj će izdržavati kazne.

Sudija Güney prilaže izdvojeno i djelimično suprotno mišljenje.

Sudija Agius prilaže izdvojeno mišljenje.

Sudija Pocar i sudija Liu prilažu zajedničko suprotno mišljenje.

Sudija Morrison prilaže izdvojeno i suprotno mišljenje.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu se engleska verzija smatra mjerodavnom.

/potpis na originalu/
predsjedavajući sudija Mehmet Güney

/potpis na originalu/
sudija Carmel Agius

/potpis na originalu/
sudija Fausto Pocar

/potpis na originalu/
sudija Liu Daqun

/potpis na originalu/
sudija Howard Morrison

Dana 4. decembra 2012. godine
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

XV. IZDOJENA I DJELIMIČNO SUPROTNA MIŠLJENJA SUDIJE MEHMETA GÜNEYA

A. Incident u Pionirskoj ulici

1. Žalbeno vijeće je većinom glasova potvrdilo zaključak Pretresnog vijeća da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom incidenta u Pionirskoj ulici, i kod Memićeve kuće i kod premještanja.¹ Shodno tome, potvrđene su osuđujuće presude Sredoju Lukiću za pomaganje i podržavanje krivičnih djela ubistva i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, te ubistva, progona i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti.² Nažalost, iako sam se pridružio većini sudija kad je riječ o događajima koji su se odigrali kod Memićeve kuće, nisam u stanju složiti se sa mišljenjem većine da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan kod premještanja.³ Ja smatram da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad je donijelo protivrječne zaključke o vjerodostojnosti svjedoka VG084 i VG038 tokom cijelog incidenta u Pionirskoj ulici.⁴ Ja takođe smatram da analiza većine sadrži protivrječnosti koje, po mom mišljenju, pokazuju koliko su nerazumni zaključci Pretresnog vijeća kojima se potkrepljuju relevantne osuđujuće presude.

2. U donošenju zaključka da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan u Memićevoj kući, Pretresno vijeće oslonilo se na svjedočenja svjedoka VG018, VG084, VG038 i Huse Kurspahića.⁵ Ja smatram da je Pretresno vijeće razumno postupilo u svojoj ukupnoj ocjeni kad je ograničilo vjerodostojnost i pouzdanost tih svjedoka samo na to da se njima ustanovljuje prisustvo Sredoja Lukića u Memićevoj kući.⁶ Kao što je većina nekoliko puta naglasila i upotrijebila kao osnovu da odbaci argumente Sredoja Lukića, tačna lokacija i djela Sredoja Lukića u Memićevoj kući nisu poznati.⁷ Broj počinitelaca koji su učestvovali u tim događajima je takođe nepoznat.⁸ To ne umanjuje

¹ Drugostepena presuda, par. 418.

² Drugostepena presuda, par. 467.

³ V. Drugostepena presuda, par. 418.

⁴ V. Drugostepena presuda, par. 410-414.

⁵ Prvostepena presuda, par. 593.

⁶ Prvostepena presuda, par. 585, 588, 590.

⁷ Drugostepena presuda, par. 385 ("ono je to svjedočenje prihvatilo samo u onom dijelu u kojem se utvrđuje da se Sredoje Lukić nalazio u Memićevoj kući, a ne i kao osnovu za utvrđivanje njegovih konkretnih djela ili njegove lokacije"), 388 ("nadalje, Žalbeno vijeće primjećuje da se Pretresno vijeće nije oslonilo na svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da bi utvrdilo ponašanje ili lokaciju Sredoja Lukića tokom incidenta u Pionirskoj ulici"), 389 ("u tom kontekstu, Pretresno vijeće je eksplicitno ograničilo težinu svjedočenja svjedoka VG038 samo na to da se njime utvrđuje prisustvo Sredoja Lukića u Memićevoj kući").

⁸ Drugostepena presuda, par. 402 ("sa tim u vezi, Žalbeno vijeće primjećuje da nije poznat broj počinitelaca koji su bili prisutni u Memićevoj kući"), 403 ("Pretresno vijeće nije donijelo eksplicitan zaključak o broju počinitelaca prisutnih u Memićevoj kući"), 411 ("Međutim, Pretresno vijeće nije nigdje zaključilo koji je bio tačan broj počinitelaca koji su bili prisutni u Memićevoj kući ili tokom premještanja"). Isto tako, imam na umu svjedočenje Huse Kurspahića koji je naveo imena onih za koje kaže da su počinili incident u Pionirskoj ulici i nabrojao njih sedam (v. T. 879, 1. septembar 2008.).

razumnost zaključaka Pretresnog vijeća o prisustvu Sredoja Lukića u Memićevoj kući koji su zasnovani na ukupnim dokazima.

3. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja na osnovu tih istih svjedočenja svjedoka VG038, VG084 i Huse Kurspahića.⁹ Međutim – i tu se ja razilazim sa mišljenjem većine – ja smatram, imajući u vidu zaključke kojima je vjerodostojnost svjedoka VG084 i VG038 ograničena samo na to da se ustanovi prisustvo Sredoja Lukića u Memićevoj kući, da je Pretresno vijeće postupilo nerazumno kad je zaključilo da su ta dva svjedoka bila u stanju pouzdano identifikovati Sredoja Lukića kasnije na mjestu premještanja.

1. Svjedok VG038

4. Pretresno vijeće je zaključilo da svjedok VG038 nije poznavao Sredoja Lukića prije 14. juna 1992. godine.¹⁰ Međutim, Pretresno vijeće je ipak zaključilo da je svjedok VG038 bio dovoljno vjerodostojan u svrhu utvrđivanja lokacije Sredoja Lukića u Memićevoj kući na osnovu onoga što je čuo od drugih u grupi iz Koritnika.¹¹ Ovaj zaključak je Sredoje Lukić osporio, ali ga je Žalbeno vijeće potvrdilo nakon što je utvrdilo da su neki ljudi u grupi iz Koritnika mogli biti u stanju da identifikuju Sredoja Lukića.¹² Bez obzira na to, dokazi koje je izvelo tužilaštvo nisu bili dovoljni da Pretresnom vijeću omoguće da precizno utvrdi lokaciju ili radnje Sredoja Lukića u Memićevoj kući. Prema tome, ne zna se da li je svjedok VG038 uopšte vidio Sredoja Lukića u Memićevoj kući. Kao što je većina naglasila, tačan broj počinitelaca prisutnih u Memićevoj kući je nepoznat, ali dokazi ukazuju na to da ih je bilo više od četiri.¹³ Prema tome, postaje upitno da li prikaz događanja koji je dao svjedok VG038, prema kojem je on "istu četvoricu muškaraca" vidio kasnije prilikom premještanja, može pouzdano obuhvatiti i Sredoja Lukića.¹⁴ Ovu konkretnu nedosljednost Pretresno vijeće nije analiziralo, a većina ju je ignorisala.

5. Smatram da je Pretresno vijeće nerazumno zaključilo da je jedini razuman zaključak bio taj da je jedan od počinitelaca koje je svjedok VG038 vidio ranije toga dana bio Sredoje Lukić, posebno imajući u vidu da Pretresno vijeće njegovom svjedočenju nije pridalo nikakvu težinu da bi ustanovilo lokaciju ili radnje Sredoja Lukića. Iz tih razloga, ja bih ukinuo zaključak Pretresnog vijeća da je svjedočenjem svjedoka VG038 pouzdano ustanovljeno da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja.

⁹ Prvostepena presuda, par. 607.

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 582.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 417, 585.

¹² Drugostepena presuda, par. 388, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, par. 405.

2. Svjedok VG084

6. Većina se takođe uvjerila da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je svjedok VG084 bio pouzdan kad je rekao da se Sredoje Lukić nalazio na mjestu premještanja. Većina kaže:

Iako je Pretresno vijeće zaključilo da svjedok VG084 u Memićevoj kući nije mogao razlikovati Milana Lukića od Sredoja Lukića, Žalbeno vijeće smatra da to nesumnjivo dopušta zaključak da je svjedok VG084 mogao tokom ovih događaja vidjeti njih obojicu.¹⁵

Kao što sudija Morrison kaže u svom suprotnom mišljenju, to je naopako rezonovanje jer "zaključak da neki svjedok nije u stanju razlikovati dva počinioaca je besmislen ako nije poduprt zaključcima iz kojih proizlazi da je taj svjedok u nekom trenutku vidio svakoga od njih."¹⁶ Prema tome, ja smatram da ovakva interpretacija Prvostepene presude od strane većine dovodi u pitanje prethodne zaključke većine da su broj počinilaca i lokacija Sredoja Lukića u Memićevoj kući nepoznati. Podsjećam i na to da je Pretresno vijeće pridalo težinu svjedočenju svjedoka VG084 na osnovu onoga što je svjedok VG084 čuo od drugih o prisustvu Sredoja Lukića u Memićevoj kući, a ne na osnovu njegove sposobnosti da ga zaista *identifikuje*.¹⁷ Kao što je istakla većina, Pretresno vijeće nije pridalo nikakvu težinu njegovom svjedočenju kao osnovi za utvrđivanje ponašanja ili lokacije Sredoja Lukića.¹⁸ U tim okolnostima, čista je špekulacija da li je svjedok VG084 uopšte vidio Sredoja Lukića u Memićevoj kući ili da li je osoba koju je on identifikovao kao Sredoja Lukića odista bila Sredoje Lukić, a ne svjedok VGD4 ili neki drugi počinilac. Ja bih na osnovu toga ukinuo zaključak Pretresnog vijeća da svjedočenje svjedoka VG084 pokazuje da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan tokom premještanja u kuću Adema Omeragića.¹⁹

3. Huso Kurspahić

7. Kad je riječ o Husi Kurspahiću u kontekstu premještanja, primjećujem da analiza njegove vjerodostojnosti koju je izvršilo Pretresno vijeće počiva gotovo isključivo na tome što Hasib Kurspahić od ranije poznaje Sredoja Lukića, što nije sporno.²⁰ Huso Kurspahić priznaje da je svoje informacije o događajima u Pionirskoj ulici i navodnim počiniocima dobio prvo od svjedokinje VG013, a onda od Hasiba Kurspahića.²¹ Huso Kurspahić daje imena sedmorice počinilaca za koje

¹³ V. gore, fusnota 9.

¹⁴ Drugostepena presuda par. 412, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, par. 585.

¹⁵ Drugostepena presuda, par. 414.

¹⁶ V. Drugostepena presuda, Suprotno mišljenje sudije Morrisona, par. 63.

¹⁷ Prvostepena presuda, par. 590. Zaključak da je svjedok VG084 čuo predstavljanje je jednoglasno ukinut u žalbenom postupku, v. Drugostepena presuda, par. 373-374.

¹⁸ Drugostepena presuda, par. 388.

¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 604.

²⁰ Prvostepena presuda, par. 591.

²¹ Huso Kurspahić, T. 880 (1. septembar 2008.).

se sumnja da su umiješani u incident u Pionirskoj ulici, među kojima su Milan Lukić, Sredoje Lukić i Mitar Vasiljević.²² Prema onome što mu je rekao njegov otac, sva trojica su ušli u Memićevu kuću, dok su preostala četvorica ostala napolju.²³

8. Prvo, kao što je naglasila većina, Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić bio u blizini Memićeve kuće tokom tog događaja i da nije bio direktni učesnik u pljački, suprotno onome što je Hasib Kurspahić navodno rekao svom sinu.²⁴ Imam takođe na umu zaključke Pretresnog vijeća da svjedokinja VG013, suprotno onome što je rekao Huso Kurspahić, nije osobno vidjela Sredoja Lukića tokom premještanja, bez obzira na to što ga je od ranije poznavala.²⁵ U stvari, Pretresno vijeće je zaključilo da je osnova znanja svjedokinje VG013 o prisustvu Sredoja Lukića tokom premještanja nepouzdana.²⁶ Konačno, Pretresno vijeće nije razmotrilo karakter ovog dokaza: da li je njegov otac vidio da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja ili je o tome čuo. Husi Kurspahiću nisu ni o tome postavljena pitanja.²⁷ Po mom mišljenju, jedno razumno pretresno vijeće trebalo je analizirati te elemente i nedosljednosti prilikom ocjene pouzdanosti dokaza Huse Kurspahića iz druge ruke, kao i u svom ukupnom zaključku. Ja zato smatram da jedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo zaključiti da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja samo na osnovu dokaza iz druge ruke Huse Kurspahića.

4. Zaključak

9. Shodno tome, ne mogu se složiti s mišljenjem većine da treba potvrditi zaključak Pretresnog vijeća da je Sredoje Lukić bio prisutan tokom premještanja. Budući da je iz Presude jasno da *mens rea* za događaje u Omeragićevoj kući nije prethodila premještanju,²⁸ osuđujuće presude Sredoju Lukiću za ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti i kao kršenje zakona i običaja ratovanja, u vezi s događajima koji su se odigrali u Omeragićevoj kući ne mogu se održati samo na njegovom prisustvu u Memićevoj kući.²⁹

²² Huso Kurspahić, T. 879 (1. septembar 2008.); DP P37, T. 804 (19. septembar 2001).

²³ DP P37, T. 791 (19. septembar 2001).

²⁴ Drugostepena presuda, par. 377, gdje se poziva na Prvostepenu presudu, par. 593.

²⁵ Prvostepena presuda, par. 600.

²⁶ Prvostepena presuda, par. 600.

²⁷ On izjavio: "Otac mi je rekao da su kritičnog dana i vremena tu bili, da su to izvršili Lukić Sredoje, Lukić Milan, Vasiljević Mitar i Đurić Boško" (Huso Kurspahić, T. 879 (1. septembar 2008.)) i "druga ova trojica, četvorica su ulazili u kuću, Milan, Sredoje i Mitar, a ovi su bili dolje u dvorištu" (Huso Kurspahić, T. 904 (1. septembar 2008.)). Želim naglasiti da je tužilaštvo imalo obavezu da izvede takve dokaze (v. Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, fusnota 255 ("Činjenica da branilac nije svjedoka CGC ispitivao o tome kako on može biti siguran da je Nturusu ubijen pet minuta nakon što je svjedok napustio barikadu ne smije se uzeti na štetu žalioaca jer je na tužilaštvu teret dokazivanja da je taj dokaz iz druge ruke pouzdan i vjerodostojan").

²⁸ V. Drugostepena presuda, par. 449-451.

²⁹ Ovo se odnosi i na sve druge osuđujuće presude Sredoju Lukiću u vezi s događajima u Omeragićevoj kući.

B. Pomaganje i podržavanje

10. U paragrafu 424 Drugostepene presude većina kaže da je:

U predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, Žalbena vijeće [...] objasnilo da "'konkretna usmjerenost' nije suštinski element *actus reus* pomaganja i podržavanja" i smatra da nema "uvjerljivih razloga" da odstupa od te prakse."³⁰

U vezi s ovim pitanjem ne slažem se s analizom većine i imam izdvojeno mišljenje. Ja naime smatram da je u ovom slučaju implicitan zaključak da je naoružano prisustvo Sredoja Lukića bilo konkretno usmjereno ka pružanju praktične pomoći glavnim počiniocima koja je imala bitan efekat na počinjenje zločina u Memićevoj kući.³¹ To znači uopšte nije sporno pitanje u ovom kontekstu. Međutim, kad se u cijelini uzme u obzir sudska praksa: (i) gdje je kriterijum "konkretne usmjerenosti" obuhvaćen definicijom pomaganja i podržavanja u Drugostepenoj presudi u predmetu *Tadić*,³² Drugostepenoj presudi u predmetu *Vasiljević*,³³ Drugostepenoj presudi u predmetu *Simić*,³⁴ Drugostepenoj presudi u predmetu *Blagojević i Jokić*,³⁵ Drugostepenoj presudi u predmetu *Kalimanzira*,³⁶ Drugostepenoj presudi u predmetu *Rukundo*³⁷ i Drugostepenoj presudi u predmetu *Ntawukulilyayo*;³⁸ (ii) gdje predmet *Mrkšić* ostaje jedini predmet koji odstupa od te sudske prakse, a da za to ne pruža nikakve uvjerljive razloge i treba u svakom slučaju smatrati da je on *obiter dictum* koji nije obavezujući prema doktrini *stare decisis*;³⁹ (iii) tada je element "konkretne usmjerenosti" vjerojatno implicitan i bez eksplicitnog pominjanja u definiciji.

11. Iz ovih razloga ja se ne mogu složiti sa razlozima koje je većina iznijela za to što nije odstupila od Drugostepene presude u predmetu *Mrkšić*. Međutim, budući da to iz gorenavedenih razloga nije sporno pitanje u ovom predmetu, smatram da ova presuda ne daje uvid u primjerene okolnosti za odlučivanje o tome treba li element "konkretne usmjerenosti" izuzeti iz definicije pomaganja i podržavanja.

³⁰ Drugostepena presuda, par. 424, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 159 i Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 188-189.

³¹ Drugostepena presuda, par. 437.

³² Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229.

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85.

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 184-193.

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 74-75; 86-87.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 52.

³⁸ Drugostepenoj presudi u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 214, 216.

³⁹ *Black's Law Dictionary* 126 (deveto izdanje 2009.), "Sudski komentar izrečen tokom iznošenja sudskog mišljenja, ali takav koji nije potreban za tu konkretnu odluku i stoga nema svojstvo presedana (iako se može smatrati uvjerljivim)."

Sastavljeno na engleskom i francuskom, pri čemu se engleski tekst smatra mjerodavnim.

/potpis na originalu/
sudija Mehmet Güney

Dana 4. decembra 2012. godine, u Haagu, Nizozemska.

[pečat Međunarodnog suda]

XVI. IZDOVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE AGIUSA

1. Želim vrlo kratko objasniti moj stav o pitanju "konkretne usmjerenosti" u kontekstu pomaganja i podržavanja. Upućujem na paragraf 424 ove Drugostepene presude u kojem stoji:

Žalbeno vijeće je ranije, u okviru diskusije o *actus reus* pomaganja i podržavanja, razmatralo zaključak da djelo ili propust pomagača i podržavaoca mora biti "konkretno usmjerenost" na pomaganju krivičnih djela glavnih počinitelja. Žalbeno vijeće, međutim, podsjeća da "konkretna usmjerenost nije uvijek bila uključena kao obilježje *actus reus* pomaganja i podržavanja." Ono nadalje podsjeća na svoj zaključak da je takva ocjena konkretne usmjerenosti "često implicitno obuhvaćena ocjenom da je optuženi glavnom počiniocu pružio praktičnu pomoć koja je imala znatan uticaj na počinjenje krivičnog djela". U predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, Žalbeno vijeće je objasnilo da "'konkretna usmjerenost' nije suštinski element *actus reus* pomaganja i podržavanja" i smatra da nema "uvjerljivih razloga" da odstupi od te prakse.¹

2. Ja se ne slažem sa zadnjom rečenicom u tom paragrafu. Po mom mišljenju, iako se u Drugostepenoj presudi u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin* kategorički navodi da "'konkretna usmjerenost' nije suštinski element *actus reus* pomaganja i podržavanja",² u njoj se situacija nimalo ne "objašnjava". Naprotiv, meni se čini da presuda predstavlja odstupanje od postojeće prakse Žalbenog vijeća u pogledu konkretne usmjerenosti.³

3. Žalbeno vijeće u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin* upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić* kao pravnu osnovu za svoju tvrdnju da je "Žalbeno vijeće potvrdilo" da konkretna usmjerenost nije suštinski element.⁴ Međutim, Žalbeno vijeće pritom nije objasnilo kako se taj njegov zaključak može zasnivati na Drugostepenoj presudi u predmetu *Blagojević i Jokić* koja zapravo nije potvrdila da konkretna usmjerenost *nije* suštinski element *actus reus* pomaganja i podržavanja.⁵

4. Dapače, Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić* potvrdila je da se od definicije pomaganja i podržavanja iz predmeta *Tadić*, koja sadrži koncept konkretne usmjerenosti kao suštinski element, nikada nije eksplicitno odstupilo.⁶ Nadalje, Žalbeno vijeće je u predmetu *Blagojević i Jokić* objasnilo da je razlog zbog kojeg se u sudskoj praksi konkretna usmjerenost ne

¹ Drugostepena presuda, par. 424 (citati izostavljeni).

² Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 159.

³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127, 184-189; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 85; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, para 45; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 102; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 44; Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 370; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, para 530.

⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 159, fusnota 566, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189 i gdje se također upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 188.

⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 184-189. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127.

⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

pominje uvijek kao element *actus reus* pomaganja i podržavanja to što je ona "često implicitno" obuhvaćena zaključkom "da je optuženi glavnom počiniocu pružio praktičnu pomoć koja je imala znatan uticaj na počinjenje krivičnog djela".⁷ Osim toga, u jednom ranijem dijelu iste te presude, Žalbeno vijeće je konstatovalo:

Žalbeno vijeće je objasnilo da pomagač i podržavalac vrši djela koja su *posebno usmjerena* ka pomaganju, ohrabivanju ili davanju moralne podrške počinjenju nekog konkretnog krivičnog djela, što ima znatan uticaj na počinjenje tog krivičnog djela.⁸

Prema tome, po mom mišljenju, predmet *Blagojević i Jokić* nije izvor kategoričkog principa navedenog u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*.

5. Iz ovih razloga ne mogu se složiti sa posljednjim dijelom sažetka o sudskoj praksi vezanoj za konkretnu usmjerenost u paragrafu 424, niti smatrati da Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin* ne iziskuje barem temeljitu analizu i daljnje razjašnjenje.

6. Međutim, u okolnostima ovog predmeta, ja sam ipak uvjeren da je, iako Pretresno vijeće nije izričito pomenulo konkretnu usmjerenost, taj zaključak implicitan – na najočitiiji način – u njegovim zaključcima da je Sredoje Lukić pružio praktičnu pomoć glavnim počiniocima koja je imala bitan efekat na počinjenje krivičnih djela.⁹

Sastavljeno na engleskom i francuskom, pri čemu se engleski tekst smatra mjerodavnim.

Dana 4. decembra 2012. godine, u Haagu, Nizozemska

/potpis na originalu/
sudija Carmel Agius

[pečat Međunarodnog suda]

⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127 (naglasak dodat).

⁹ V. Prvostepena presuda, par. 932-934, 984-986, 1027-1035.

XVII. ZAJEDNIČKO SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE POCARA I SUDIJE LIUA

1. Ovom presudom Žalbeno vijeće, većinom glasova, ukida osuđujuće presude Sredoju Lukiću za počinjenje okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja, i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, te za pomaganje i podržavanje progona, kao zločina protiv čovječnosti, za njegove zločine počinjene u logoru u Uzamnici.¹ Uz dužno poštovanje, mi se s tim ne slažemo. Izgleda da većina vrši preispitivanje dokaza *de novo*, a da nije pokazala da je Pretresno vijeće počinilo bilo kakvu grešku. Njen pristup u tom smislu, po našem mišljenju, nije konzistentan sa konsolidovanim standardom preispitivanja u žalbenom postupku ovog Međunarodnog suda. Rezonovanje većine zasnovano je na pogrešnoj pretpostavci da je Pretresno vijeće pogriješilo u analizi dokaza o identifikaciji jednog jedinog svjedoka, Islama Kusture. Većina opravdava to što je Sredoju Lukiću ukinuta osuđujuća presuda time što se oslanja na domino efekat koji proizlazi iz tog zaključka.

2. Većina zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Kusturine dokaze o identifikaciji Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici bez potkrepljujućih dokaza.² Ona tvrdi da se nije uvjerila "da je Pretresno vijeće postupalo s dovoljnim oprezom kad je osuđujuću presudu Sredoju Lukiću zasnovalo na Kusturinom svjedočenju, uprkos Kusturinom pretjerivanju u vezi s prisustvom Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici".³ Međutim, ovaj zapanjujući zaključak je neosnovan. Nakon što je navela da je Pretresno vijeće razmotrilo manje nedosljednosti u Kusturinom svjedočenju, većina ne objašnjava zašto je pažljiva i promišljena analiza Kusturinog svjedočenja koju je izvršilo Pretresno vijeće nerazumna. Zaključak većine izgleda dolazi niotkuda.

3. Pretresno vijeće se razumno oslonilo na Kusturine dokaze o identifikaciji. Konkretno, ono je uzelo u obzir potkrepljujuće dokaze o tome da je Sredoje Lukić, kad god je dolazio u logor u Uzamnici, "uvijek [...] bio s" Milanom Lukićem.⁴ Zaključeno je da Kusturino svjedočenje sadrži "pretjerivanje" utoliko što je on rekao da je Sredoje Lukić "stalno" bio s Milanom Lukićem u logoru u Uzamnici, jer Sredoje Lukić nije u logor dolazio toliko često kao Milan Lukić.⁵ Pretresno vijeće oslonilo se na svjedočenje Kusture, kao i Adema Berberovića i Nurka Derviševića da zaključí da je "Sredoje Lukić nekoliko puta bio u logoru."⁶ Povrh toga, Pretresno vijeće je konstatovalo da su "Dervišević i Islam Kustura Sredoja Lukića prije rata znali kao policajca" i uvjerilo se "da su Nurko

¹ Drugostepena presuda, par. 637, 672.

² Drugostepena presuda, par. 589-590.

³ Drugostepena presuda, par. 589.

⁴ Prvostepena presuda, par. 834.

⁵ Prvostepena presuda, par. 834.

Dervišević i Islam Kustura, na osnovu toga što su otprije poznavali Sredoja Lukića, bili u stanju da ga prepoznaju u logoru."⁷ Time je Pretresno vijeće eksplicitno odbacilo tvrdnju Sredoja Lukića da Kusturina ocjena razlike u visini između Sredoja Lukića i Milana Lukića "utiče na vjerodostojnost izjave da je Islam Kustura od ranije poznao Sredoja Lukića, zbog čega je bio u stanju da ga prepozna u zatočeničkom logoru u Uzamnici."⁸ Prema tome, Pretresno vijeće je pažljivo ocijenilo Kusturine dokaze o identifikaciji. Pretresno vijeće je stoga imalo pravo da se osloni na Kusturino svjedočenje i bez potkrepljujućih dokaza. Štaviše, suprotno onome što izgleda kaže većina,⁹ Pretresno vijeće nije zaključilo da Kusturino svjedočenje "nije zadovoljavajuće" kad je riječ o onome što on kaže o prisustvu i djelima Sredoja Lukića u logoru u Uzamnici. Shodno tome, nema osnove za zaključak da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je Sredoja Lukića osudilo za premlaćivanje Kusture samo na osnovu Kusturinog svjedočenja.

4. Većina nadalje zaključuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je Sredoja Lukića proglasilo odgovornim za to što je više puta premlatio Derviševića samo na osnovu svog zaključka da se na Kusturino svjedočenje ne može osloniti bez potkrepljujućih dokaza.¹⁰ Imajući u vidu da nema osnove za to da se Kusturino svjedočenje dovede u pitanje, zaključak većine o Derviševiću je jednako neutemeljen. Štaviše, pored Kusturinog svjedočenja, Pretresno vijeće je eksplicitno uzelo u obzir svjedočenje Berberovića "da je Sredoje Lukić više puta tukao Nurka Derviševića", kao i Derviševićeve vlastite izjave iz 1998. i 2008. godine.¹¹ U tim okolnostima, zaključak da je Sredoje Lukić odgovoran za to što je više puta premlatio Derviševića nesumljivo spada u okvire diskrecionog ovlaštenja Pretresnog vijeća.¹²

5. Većina se takođe poziva na svoje zaključke da je Pretresno vijeće pogriješilo kad se oslonilo na Kusturino svjedočenje bez potkrijepljenja i da je Dervišević premlaćen nekoliko puta da bi dovelo u pitanje zaključak da je Sredoje Lukić tukao "druge zatočenike".¹³ I to je, po našem

⁶ Prvostepena presuda, par. 834.

⁷ Prvostepena presuda, par. 837.

⁸ Prvostepena presuda, par. 837. Pored toga, izgleda da većina primjenjuje viši standard u svom preispitivanju Kusturinog svjedočenja po pitanju visine žalilaca nego što je primijenila na Berberovićevo svjedočenje o tome. V. Drugostepena presuda, par. 596. Nadalje, mi primjećujemo da Sredoje Lukić u žalbi samo ponavlja argumente koje je iznio na suđenju, a ne pokazuje da je Pretresno vijeće s tim u vezi napravilo grešku.

⁹ Drugostepena presuda, par. 609.

¹⁰ Drugostepena presuda, par. 616, 619.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 836.

¹² S tim u vezi, primjećujemo da je Pretresno vijeće imalo diskreciono ovlaštenje da relevantne dokumentarne dokaze pretpostavi svjedočenju svjedoka.

¹³ Drugostepena presuda, par. 622, 624-626. Pored toga, mi se takođe ne slažemo s analizom većine u vezi s Berberovićevim svjedočenjem o tome da je Sredoje Lukić tukao druge zatočenike jer smatramo da je njegovo svjedočenje potkrijepljeno Kusturinim svjedočenjem. V. Drugostepena presuda, par. 623.

mišljenju, pogršeno. Nadalje, Berberovića je takođe tukao Sredoje Lukić¹⁴ i, iako on nije imenom naveden u Optužnici, mi smatramo da on predstavlja jednog od "drugih zatočenika".

6. Shodno tome, mi bismo potvrdili osuđujuće presude Sredoju Lukiću za pomaganje i podržavanje premlaćivanja Kusture i drugih zatočenika. Pored toga, mi smatramo da Pretresno vijeće nije pogriješilo kad je zaključilo da je Sredoje Lukić nekoliko puta pretukao Derviševića u logoru u Uzamnici.

7. Nadalje, ne slažemo se sa zaključkom većine da je premlaćivanje Derviševića u jednoj prilici nedovoljno da bi se izrekla osuđujuća presuda za okrutno postupanje, kao kršenje zakona i običaja ratovanja, kao i za progone i druga nehumana djela, kao zločine protiv čovječnosti.

8. Prvo, mi smatramo da većina pogrešno prikazuje karakter Derviševićevog premlaćivanja od strane Sredoja Lukića. Iako većina tvrdi da se oslanja samo na Derviševićovo svjedočenje *viva voce*, njen opis Derviševićevog premlaćivanja daje jasan utisak da je on od Sredoja Lukića dobio samo jedan šamar.¹⁵ Suprotno tome, Dervišević je izjavio da ga je Sredoje Lukić "udario nekol'ko puta".¹⁶

9. Drugo, suprotno zaključku većine, mi smatramo da je u kontekstu jednog zatočeničkog logora premlaćivanje Derviševića od strane Sredoja Lukića Derviševiću nanijelo tešku tjelesnu ili duševnu povredu, uključujući duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili bilo težak napad na ljudsko dostojanstvo pa, prema tome, predstavlja krivična djela drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, i okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja. S tim u vezi, primjećujemo da premlaćivanje koje je Dervišević opisao u svom svjedočenju nije bilo jedino. Umjesto toga, do njega je došlo u krugu jednog zatočeničkog logora u kojem je Dervišević bio zatočen 28 mjeseci.¹⁷ Nadalje, njega je nekoliko puta udario Sredoje Lukić, bivši policajac kojeg je osobno poznao.¹⁸ U tim okolnostima, ne slažemo se da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je to premlaćivanje nanijelo tešku tjelesnu ili duševnu povredu i, prema tome, nije moglo predstavljati i krivično djelo progona, kao zločina protiv čovječnosti.

10. Imajući u vidu gore navedeno, ne možemo se složiti s odlukom većine da ukine osuđujuće presude Sredoja Lukića za počinjenje okrutnog postupanja, kao kršenja zakona i običaja ratovanja i drugih nehumanih djela, kao zločina protiv čovječnosti, te za pomaganje i podržavanje progona kao

¹⁴ Prvostepena presuda, par. 789, 841.

¹⁵ V. npr. Drugostepena presuda, par. 627, 632-634.

¹⁶ Dervišević, T. 1963, 2007 (19. septembar 2008.).

¹⁷ V. Prvostepena presuda, par. 786.

¹⁸ V. Prvostepena presuda, par. 812, 837.

zločina protiv čovječnosti, za zločine koje je počinio u logoru u Uzamnici. Shodno tome, mi bismo potvrdili njegove osuđujuće presude i njegovu kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, pri čemu se engleski tekst smatra mjerodavnim.

/potpis na originalu/

sudija Fausto Pocar

/potpis na originalu/

sudija Liu Daqun

Dana 4. decembra 2012. godine u Haagu, Nizozemska.

[pečat Međunarodnog suda]

XVIII. SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE MORRISONA

1. U ovoj presudi većina sudija Žalbenog vijeća potvrđuje osuđujuće presude Sredoju Lukiću za zločine počinjene u Memićevoj kući i u Omeragićevoj kući u Pionirskoj ulici 14. juna 1992. godine (dalje u tekstu: incident u Pionirskoj ulici).¹ Iz doljenavedenih razloga, ja se, uz dužno poštovanje, ne slažem sa rezonovanjem i zaključcima većine sudija Žalbenog vijeća kojima je potvrđen zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan tokom incidenta u Pionirskoj ulici i, prema tome, vjerujem da je osuđujuće presude Sredoja Lukića s tim u vezi trebalo ukinuti.

A. Uvod

2. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan u Memićevoj kući kad su tamo tokom poslijepodneva 14. juna 1992. godine počinjeni zločini.² Ono je nadalje zaključilo da je te iste večeri Sredoje Lukić bio među muškarcima koji su se vratili u Memićevu kuću i da je učestvovao u premještanju te grupe u Omeragićevo kuću (dalje u tekstu: premještanje).³ Na osnovu tih zaključaka, Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić pomagao i podržavao krivična djela ubistva⁴ i okrutnog postupanja⁵ kao kršenja zakona i običaja ratovanja, kao i ubistva,⁶ progona,⁷ i drugih nehumanih djela,⁸ kao zločina protiv čovječnosti. Sredoje Lukić je u žalbi ustvrdio da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je on identifikovan tokom incidenta u Pionirskoj ulici, prvo u Memićevoj kući i zatim tokom premještanja.⁹

3. Pretresno vijeće je svoje zaključke o identifikaciji zasnovalo na svjedočenjima četvorice svjedoka.¹⁰ Troje od tih svjedoka, svjedoci VG018, VG038 i VG084, preživjeli su taj incident;¹¹ a četvrti, Huso Kurspahić, svjedočio je o sjećanjima svog oca, Hasiba Kurspahića, jednog od preživjelih koji je preminuo prije suđenja.¹²

¹ Drugostepena presuda, par. 467.

² Prvostepena presuda, par. 593, 637.

³ Prvostepena presuda, par. 607, 637.

⁴ Prvostepena presuda, par. 928-934, 1105, uz suprotno mišljenje sudije Robinsona (Prvostepena presuda, par. 1113).

⁵ Prvostepena presuda, par. 982-986, 1104.

⁶ Prvostepena presuda, par. 928-934, 1104, uz suprotno mišljenje sudije Robinsona (Prvostepena presuda, par. 1113).

⁷ Prvostepena presuda, par. 1027-1035, 1104, uz suprotno mišljenje sudije Robinsona u vezi s ubistvom kao činomu progona.

⁸ Prvostepena presuda, par. 982-986, 1104.

⁹ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 38-91, 211-222; Replika Sredoja Lukića, par. 9-37, 70-80 (gdje osporava zaključak da je identifikovan u Memićevoj kući); Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 92-136, 211-222; Replika Sredoja Lukića, par. 38-45, 70-80 (gdje osporava zaključak da je identifikovan tokom premještanja).

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 593, 607.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 332.

¹² Prvostepena presuda, par. 334.

4. Pretresno vijeće je zaključilo da nijedan od tih očevidaca nije poznao Sredoja Lukića prije 14. juna 1992. godine.¹³ U donošenju zaključka da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući, ono se oslonilo na: (i) svjedočenje svjedokinje VG018 i svjedoka VG084 da su čuli jednog od počinitelaca kako je ušao u kuću i predstavio se kao Sredoje Lukić;¹⁴ (ii) svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da su im neimenovane osobe u kući rekle da je Sredoje Lukić bio jedan od muškaraca koji su došli u kuću;¹⁵ i (iii) svjedočenje Huse Kurspahića da mu je njegov otac rekao da je Sredoje Lukić tamo bio prisutan.¹⁶ Kad je zaključilo da je Sredoje Lukić identifikovan tokom premještanja, Pretresno vijeće se oslonilo prvenstveno na: (i) svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da je Sredoje Lukić tamo bio prisutan;¹⁷ i (ii) svjedočenje Huse Kurspahića da mu je otac rekao da je Sredoje Lukić bio jedan od muškaraca koji su se te večeri vratili u Memićevu kuću.¹⁸ Ono je takođe pridalo izvjesnu potkrepljujuću težinu svjedočenju svjedokinje VG018 da je ona prepoznala glas Sredoja Lukića tokom premještanja i čula ljude kako viču "Evo Lukića, opet dođoše!"¹⁹

5. Žalbeno vijeće je jednoglasno zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da je svjedok VG084 čuo Sredoja Lukića kako se predstavlja u Memićevoj kući i kad svjedočenju iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 nije prišlo s dužnom pažnjom.²⁰ Po mišljenju većine sudija Žalbenog vijeća, međutim, ove greške ne utiču na zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući.²¹ Većina takođe nije pronašla nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je Sredoje Lukić identifikovan tokom premještanja.²²

6. Uz dužno poštovanje, ja se ne slažem sa zaključcima i rezonovanjem većine. Zbog grešaka utvrđenih u žalbenom postupku postoji samo jedan direktni dokaz o identifikaciji kojim se utvrđuje da se Sredoje Lukić nalazio u Memićevoj kući. Taj dokaz, svjedočenje svjedokinje VG018 da se jedan od počinitelaca predstavio kao Sredoje Lukić nakon što je ušao u kuću, bio je *prima facie* slab, nepotkrijepljen i direktno mu protivrječe svjedočenja drugih svjedoka koje je Pretresno vijeće smatralo pouzdanim. Budući da dokazi o identifikaciji iz druge koji dolaze od svjedoka VG038 i svjedoka VG084 nemaju nikakve indicije pouzdanosti, i imajući u vidu druge manjkavosti dokaza o

¹³ Kad je riječ o svjedokinji VG018, v. Prvostepena presuda, par. 586; kad je riječ o svjedoku VG084, v. Prvostepena presuda, par. 589; kad je riječ o zaključku Pretresnog vijeća da je tvrdnja svjedok VG038 da je prepoznao Sredoja Lukića nepouzdana, v. Prvostepena presuda, par. 583-585.

¹⁴ Prvostepena presuda, par. 588-590.

¹⁵ Prvostepena presuda, par. 585, 590.

¹⁶ Prvostepena presuda, par. 591.

¹⁷ Prvostepena presuda, par. 601, 604.

¹⁸ Prvostepena presuda, par. 605.

¹⁹ Prvostepena presuda, par. 603.

²⁰ Drugostepena presuda, par. 374, 387.

²¹ Drugostepena presuda, par. 375, 388.

²² Drugostepena presuda, par. 417.

identifikaciji koje su iznesene u žalbenom postupku, čvrsto sam uvjeren da je zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući trebao biti ukinut.

7. Kad je riječ o identifikaciji Sredoja Lukića kao učesnika u premještanju, ona počiva prvenstveno na identifikaciji iz druge ruke koju su svjedok VG038 i svjedok VG084 čuli ranije toga dana i koja je, u tom smislu, neispravna *ab initio*. Međutim, pored toga, nema nikakvog zaključka ni dokaza kojima se objašnjava kako je to što je svjedoku VG038 i svjedoku VG084 rečeno o počiniocima u Memićevoj kući te svjedoke učinilo sposobnim da sami prepoznaju Sredoja Lukića do te večeri. Prema tome, zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan tokom premještanja je, po mom mišljenju, takođe trebao biti ukinut.

8. Moje neslaganje je neuobičajeno, prvo, po tome što zauzima čvrst stav u vezi s pitanjem identifikacije i, nadalje, dolazi do zaključka koji je sasvim suprotan stavu Pretresnog vijeća. Zaključci o identifikaciji su, u suštini, činjenični zaključci. Čvrsto je uvriježeno da treba dostignuti veoma visok prag prije nego što se zaključci o utvrđenom činjeničnom stanju mogu ukinuti u žalbenom postupku, zbog uvažavanja koje se iskazuje pretresnim vijećima u tom pogledu.²³ Ja se sasvim slažem s tim principom: efikasni žalbeni postupci zavise od njega. Međutim, uvažavanje Pretresnog vijeća ne može biti beskonačno. Čvrsto je uvriježeno da Žalbeno vijeće može i mora intervenirati tamo gdje su, kao što je ovdje slučaj, činjenični nalazi opterećeni višestrukim pravnim i činjeničnim greškama.²⁴

9. To me dovodi do drugog aspekta u kojem je ovo neslaganje neuobičajeno. Neslaganje po samoj svojoj prirodi obično odražava neko razilaženje, odnosno stav koji je drugačiji od uobičajenog. U ovom predmetu, po mom mišljenju, netipičan je upravo stav koji je zauzela većina. Najizrazitija u tom smislu je analiza većine koja se odnosi na svjedočenja iz druge ruke svjedoka VG038 i svjedoka VG084: zaključivši da su ta svjedočenja pouzdana, većina dolazi do zaključka koji značajno odstupa od historijske sudske prakse i to čini gotovo bez ikakvog razmatranja te sudske prakse. Dosljednost traži da se svaka ekstremna promjena stava unutar sudske prakse u potpunosti obrazloži i analizira; u ovom predmetu, uz sve poštovanje, to nije bio slučaj. Nadalje, čvrsto je uvriježeno da se prigovori na identifikacije u žalbenom postupku moraju ocjenjivati na osnovu toga da li je, na osnovu ukupnih dokaza pred pretresnim vijećem, bilo razumno da to vijeće zaključi da je optuženi identifikovan van razumne sumnje. Međutim, takva opšta ocjena mora, čisto logički gledano, uzeti u obzir efekat koji imaju eventualne greške pretresnog vijeća ustanovljene u

²³ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 14, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 30.

²⁴ V. Drugostepena presuda, par. 12-14.

žalbenom postupku. Većina sudija Žalbenog vijeća u ovom predmetu razmatra efekat identifikovanih grešaka samo pojedinačno i ne bavi se ključnim pitanjem kakav će biti njihov kombinovani efekat na zaključke o identifikaciji. I ovo predstavlja iznenađujući i neobrazloženi odmak od ustanovljenog presedana.

10. Započecu ovo suprotno mišljenje podsjećajući na standarde primjenjive na pitanja identifikacije na suđenju i u žalbenom postupku prije nego što objasnim zašto je, po mom mišljenju, većina pogriješila kad je potvrdila zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan tokom incidenta u Pionirskoj ulici.

B. Ocjena dokaza o identifikaciji na suđenju i u žalbenom postupku

1. Zaključci o identifikaciji na suđenju

11. Jasno je samo po sebi da svi krivični predmeti zavise od pitanja identifikacije. Ako se optuženi koji nije priznao svoje učešće u nekom krivičnom djelu ne može identifikovati van razumne sumnje u vezi s tim krivičnim djelom, pitanje krivične odgovornosti postaje suvišno. Iz ovoga proizlazi da je ocjena dokaza o identifikaciji jedan od najvažnijih zadataka svakog pretresnog vijeća.

12. Ni Pravilnik ni praksa Međunarodnog suda ne traže neke konkretne oblike dokaza o identifikaciji.²⁵ Međutim, iako vijeće može "primijeniti onaj pristup koji smatra najprikladnijim za ocjenu dokaza",²⁶ ono mora pažljivo ocijeniti dokaze o identifikaciji.²⁷ Imajući to vidu, razvijeni su strogi standardi koji određuju kako se ocjenjuju dokazi o identifikaciji.

13. Identifikacije na osnovu direktnih dokaza, to jest na osnovu onoga što je vjerodostojni svjedok vidio ili čuo od optuženog na mjestu zločina su, *prima facie*, najpouzdanije. Među takvima, identifikacije zasnovane na sposobnosti očevica da prepozna optuženog na osnovu toga što ga od ranije poznaje, logično, najčešće imaju najveću dokaznu vrijednost.²⁸ Međutim, sposobnost svjedoka da prepozna optuženog ne mora prethoditi počinjenju zločina: "onda kada je krivično djelo vršeno tokom dužeg vremenskog perioda i kada je svjedok tokom tog perioda stekao dovoljno

²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 298.

²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, par. 207.

²⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 34.

²⁸ Razlika među kategorijama direktnih dokaza se najčešće razmatra u vezi s dopuštenom težinom koju treba pridati identifikacijama u sudnici (v., npr., Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 545-546; Prvostepena presuda, par. 31-34).

saznanja o optuženom."²⁹ Očevidac može takođe pouzdano identifikovati optuženog na osnovu onoga što je vidio ili čuo od optuženog na mjestu zločina.

14. Identifikacije se mogu izvršiti i na osnovu dokaza iz druge ruke, to jest na osnovu onoga što je neko ko se ne nalazi u sudnici rekao o učešću optuženog u zločinu. Princip koji se primjenjuje u sferi međunarodnog krivičnog pravosuđa je da su dokazi iz druge ruke prihvatljivi *prima facie*, ali će težina i dokazna vrijednost koju im valja pridati "obično biti manja nego ona koja se pridaje svjedočenju svjedoka koji je svjedočio po zakletvom i koji je unakrsno ispitan."³⁰ Prilikom ocjene dokazne vrijednosti dokaza iz druge ruke, pretresno vijeće mora razmotriti indicije pouzdanosti, za koje je do sada zaključeno da obuhvataju izvor informacija,³¹ tačan karakter informacije,³² te da li drugi dokazi potkrijepljuju dokaze iz druge ruke.³³ Dokazi iz druge ruke često se prihvataju samo ako su potkrijepljeni jakim direktnim dokazima,³⁴ i treba biti jako pažljiv prije nego što se osuđujuća presuda zasnuje samo na dokazima iz druge ruke.³⁵

15. Bez obzira na ponuđenu vrstu identifikacije, direktnu ili iz druge ruke, jedan od faktora koje generalno treba uzeti u obzir u ocjeni dokaza je da li je svjedočenje dato "u otežanim okolnostima."³⁶ Ako je to slučaj, čvrsto je uvriježeno da pretresno vijeće ima dužnost da bude rigorozno u iznošenju obrazloženja.³⁷ Konkretno, pretresno vijeće mora "pažljivo opisati faktore uzete u prilog identifikaciji optuženog, te adekvatno obraditi sve značajne faktore koji negativno utiču na pouzdanost iskaza svjedoka koji daje identifikaciju."³⁸

²⁹ Prvostepena presuda, par. 34.

³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 96, gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Karera*, par. 39. V. takođe *Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog*, predmet br. IT-95-14/1-AR73, Odluka po žalbi tužitelja u vezi s prihvatljivošću dokaza, 16. februar 1999., par. 15.

³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 831; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*, par. 115 (o "dokazima iz druge ruke koji se ne mogu provjeriti"); Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 159; Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 154, 156, 159.

³² Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda predmetu *Ndindabahizi*, par. 115.

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 473 (za ilustraciju dokaza iz druge ruke koji se međusobno potkrijepljuju); Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 115.

³⁴ V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 138 ("[...] Pretresno vijeće konstatuje da se nerado oslanja na dokaze iz druge ruke i da će to učiniti samo onda kada takvi dokazi potkrijepljuju dokaze iz prve ruke."); Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 2, par. 427 ("Pretresno veće napominje da, iako se Sweeneyevo svjedočenje u velikoj meri zasniva na onome što je saznao iz druge ruke, Veće može da se osloni na njega, budući da potkrepljuje druge neposredne dokaze koji se odnose na neke od ljudi koji su učestvovali u napadu.");

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 99, 199; Drugostepena presuda predmetu *Muvunyi I*, par. 70.

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 152, 156, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39-40.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 152, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 39 (naglasak dodat).

16. I na kraju, konačna težina koju treba pridati svakom dokazu ne smije se utvrđivati odvojeno od svega ostalog.³⁹ Mora se odvagnuti kumulativni efekt dokaza, to jest ukupnost dokaza koji se tiču identiteta optuženog.⁴⁰

2. Ocjena grešaka u identifikaciji u žalbenom postupku

17. Najčešće navodne greške u vezi s dokazima o identifikaciji u žalbenom postupku su navodno pogrešno utvrđeno činjenično stanje. Može se tvrditi, na primjer, da je pretresno vijeće pogriješilo u ocjeni pouzdanosti ili vjerodostojnosti svjedoka; da je pogrešno interpretiralo dokaze time što je ignorisalo nedosljednosti u svjedočenju nekog svjedoka ili da nije usaglasilo nepodudarnosti u svjedočenju jednog svjedoka sa svjedočenjima drugih vjerodostojnih svjedoka. Prilikom razmatranja navodno pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, Žalbeno vijeće će primijeniti standard razumnosti.⁴¹ Žalbeno vijeće "neće olako zadirati u činjenične zaključke pretresnog vijeća",⁴² i zamijenice zaključke pretresnog vijeća svojim zaključcima samo onda kad nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao donijeti prvobitnu odluku.⁴³ Isto tako, samo greška u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do neostvarivanja pravde navešće Žalbeno vijeće da poništi odluku pretresnog vijeća.⁴⁴

18. Oспорavanja identifikacije u žalbenom postupku mogu se, međutim, odnositi i na navodnu pogrešnu primjenu prava. Kao što je to slučaj u ovom predmetu, može se tvrditi da je pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad nije iznijelo obrazloženo mišljenje ili kad je pogrešno primijenilo relevantan pravni standard oslonivši se na dokaze iz druge ruke. Ako je primijenjen pogrešan pravni standard, Žalbeno vijeće će formulisati ispravan pravni standard i u skladu s njim preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog vijeća.⁴⁵ Ako su činjenični zaključci nedovoljni, Žalbeno vijeće će primijeniti ispravan pravni standard na dokaze sadržane u spisu prvostepenog postupka kako bi utvrdilo da li je i samo uvjereno van razumne sumnje u činjenično

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 153.

⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 153.

⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 12; Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 13; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 15.

⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 14, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Milošević*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 14; *Simić* Drugostepena presuda, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*, par. 11.

⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 13, gdje se upućuje *inter alia* na Drugostepenu presudu u predmetu *Milošević*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 13.

⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 13, gdje se upućuje *inter alia* na Drugostepenu presudu u predmetu *Milošević*, par. 15; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 14.

⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 11, gdje se upućuje *inter alia* na Drugostepenu presudu u predmetu *Milošević*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 12.

stanje koje osporava žalilac.⁴⁶ U takvom slučaju Žalbeno vijeće neće preispitivati cijeli prvostepeni sudski spis *de novo*. Zapravo, ono će razmatrati samo one dokaze koji se pominju u tekstu prvostepene presude ili u pratećoj fusnoti, dokaze iz spisa prvostepenog postupka koje su navele strane i, tamo gdje je to primjenjivo, dodatne dokaze uvrštene u spis u žalbenom postupku.⁴⁷

C. Identifikacija Sredoja Lukića u Memićevoj kući

1. Osnova za identifikaciju

19. Pretresno vijeće je zaključilo da je Sredoje Lukić bio naoružan i prisutan "u" Memićevoj kući kad su nad osobama u njoj vršeni zločini.⁴⁸ U donošenju tog zaključka Pretresno vijeće se oslonilo na: (i) svjedočenje svjedokinje VG018 i svjedoka VG084 da se jedan od počinitelja kad je došao u kuću predstavio kao Sredoje Lukić;⁴⁹ (ii) svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da su im druge osobe u kući rekle da je Sredoje Lukić jedan od počinitelja;⁵⁰ i (iii) svjedočenje Huse Kurspahića da mu je njegov otac, Hasib Kurspahić, rekao da je Sredoje Lukić bio jedan od počinitelja.⁵¹

2. Zaključci u žalbenom postupku

20. Žalbeno vijeće je jednoglasno zaključilo da je Pretresno vijeće počinilo dvije greške u svojoj ocjeni dokaza o identifikaciji koji se odnose na Sredoja Lukića u Memićevoj kući. Prvo, ono je zaključilo da je Pretresno vijeće pogrešno utvrdilo činjenično stanje kad je ustanovilo da je svjedok VG084 izjavio da je čuo Sredoja Lukića kako se predstavlja, budući da je u unakrsnom ispitivanju svjedok VG084 povukao taj dio svog iskaza i objasnio da je bio u stanju identifikovati Sredoja Lukića samo na osnovu onoga što su mu drugi rekli.⁵² Drugo, Žalbeno vijeće je ustanovilo da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo jer svjedočenju iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 nije prišlo s dužnom pažnjom.⁵³

21. Iako se ja u potpunosti slažem sa tim zaključcima, moram se uz dužno poštovanje distancirati od većine u njenoj ocjeni posljedica tih ustanovljenih grešaka. Prvo, kad je riječ o svjedočenjima iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084, ja smatram da većina nije preduzela

⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 11, gdje se upućuje *inter alia* na Drugostepenu presudu u predmetu *Milošević*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 12.

⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 12, gdje se upućuje *inter alia*, na Drugostepenu presudu u predmetu *Milošević*, par. 14; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 12.

⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 593, 637.

⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 588-590.

⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 585, 590.

⁵¹ Prvostepena presuda, par. 591.

⁵² Drugostepena presuda, par. 374.

potrebne korake da ocijeni posljedicu greške koja je ustanovljena u žalbenom postupku. Nadalje, da su preduzeti odgovarajući koraci, ustanovilo bi se da ta greška nije nešto što se može ispraviti: nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi se mogao osloniti na svjedočenje iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 kao nezavisni izvor identifikacije. Drugo, uzevši u obzir greške ustanovljene u žalbenom postupku, moje je mišljenje da je Žalbeno vijeće moralo zaključiti da se dokazima, uzetim u cjelini, Sredoje Lukić u Memićevoj kući ne identifikuje van razumne sumnje.

3. Nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi se mogao osloniti na svjedočenje iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 kao nezavisni izvor identifikacije

22. Imajući u vidu zaključke donesene na suđenju i u žalbenom postupku, identifikacija Sredoja Lukića u Memićevoj kući od strane svjedoka VG038 i VG084 zasnovana je isključivo na dokazima iz druge ruke, to jest na onome što su njima o počiniocima rekli drugi ljudi u kući.

23. Svjedok VG038 je na suđenju izjavio da je prepoznao Sredoja Lukića u Memićevoj kući jer ga je znao kao lokalnog policajca.⁵⁴ Imajući u vidu da je svjedok VG038 kasnije promijenio iskaz tokom unakrsnog ispitivanja i činjenicu da je u jednoj prethodnoj izjavi svjedoka rekao da Sredoja Lukića nije poznao prije 14. juna 1992. godine, Pretresno vijeće je zaključilo da svjedok VG038 nije od ranije poznao Sredoja Lukića.⁵⁵ Ono je, međutim, zaključilo da je svjedok VG038 pouzdano identifikovao Sredoja Lukića na osnovu njegovog iskaza da "su drugi [njemu] [...] rekli ko je Sredoje Lukić."⁵⁶ Kad je riječ o svjedoku VG084, Žalbeno vijeće je poništilo zaključak da je svjedok VG084 čuo jednog počinoca kako se predstavlja kao Sredoje Lukić, jer je promijenio svoj iskaz u unakrsnom ispitivanju.⁵⁷ Međutim, Pretresno vijeće se takođe oslonilo na identifikaciju Sredoja Lukića od strane svjedoka VG084 na osnovu toga što su "drugi u [Memićevoj] kući [...] [svjedoku] VG084 pomenuli ime Sredoja Lukića."⁵⁸ Ovaj dio svjedočenja svjedoka VG084, zbog greške identifikovane u žalbenom postupku, postaje cjelokupna osnova za identifikaciju Sredoja Lukića.

24. Žalbeno vijeće je zaključilo da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo u svojoj analizi svjedočenja iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084, rezonujući ovako:

[...] Pretresno vijeće nije izričito razmotrilo pouzdanost izvora svjedočenja iz druge ruke svjedoka VG038. Pretresno vijeće je jednostavno navelo da su "drugi" u Memićevoj kući tom svjedoku rekli ko

⁵³ Drugostepena presuda, par. 387.

⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 582.

⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 582.

⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 585.

⁵⁷ Drugostepena presuda, par. 374.

⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 590.

je Sredoje Lukić. Isto tako, Pretresno vijeće je zaključilo da su svjedoku VG084 "drugi" rekli za Sredoja Lukića, ali nije diskutovalo o izvoru tog dokaza iz druge ruke. Žalbeno vijeće podsjeća da onda kada dokaz o identifikaciji dolazi iz druge ruke, pretresno vijeće mora uz dužnu pažnju razmotriti relevantne kriterije prilikom ocjene težine, odnosno dokazne vrijednosti koju valja pridati takvom dokazu. Pretresno vijeće počinilo je grešku time što to nije uradilo.⁵⁹

25. Slažem se da je Pretresno vijeće pogriješilo: dapače, ja smatram da je navode o toj grešci trebalo mnogo oštrije formulirati. Analiza većine polazi od pretpostavke da je Pretresno vijeće uvidjelo da razmatra dokaze o identifikaciji iz druge ruke, ali da nije izričito navelo faktore koje je uzelo u obzir u tom razmatranju. Rezonovanje Pretresnog vijeća zapravo jasno daje do znanja da ono uopšte nije uvidjelo da identifikacija od strane svjedoka VG038 i VG084 počiva na dokazima iz druge ruke. Ti dokazi uopšte nisu okarakterisani kao dokazi iz druge ruke,⁶⁰ niti je Pretresno vijeće primijenilo bilo kakav oprez kad ih je razmatralo u praksi.⁶¹ Činjenica da su ova dva svjedoka bila očevici događaja i da su dala direktne dokaze o onome što su čuli i vidjeli izgleda da je navela Pretresno vijeće na pretpostavku da ocjenjuje direktne dokaze o identifikaciji, a ne dokaze iz druge ruke. To je bila ozbiljna greška, a ne puki previd, i ja uz dužno poštovanje smatram da je to u žalbenom postupku trebalo detaljno i javno iznijeti.

26. Međutim, moje mišljenje bitno odstupa od mišljenja većine kad je riječ o koracima preduzetim da se ispravi uočena greška i kad je riječ o zaključcima do kojih se došlo na kraju tog procesa. Budući da je Žalbeno vijeće ustanovilo da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo, ono je prvo trebalo formulirati odgovarajući pravni standard.⁶² Većina ispravno, ali vrlo sažeto, formuliše pravni standard konstatujući da pretresno vijeće mora razmotriti indicije pouzdanosti prilikom odlučivanja koju dokaznu težinu valja pridati dokazima iz druge ruke.⁶³

27. Objašnjavajući zašto to smatra greškom koja se može ispraviti u žalbenom postupku većina ovako rezonuje:

Na jednom drugom mjestu u Presudi, Pretresno vijeće je pomenulo svjedočenje svjedoka VG084 u kojem je rekao da je otprilike 20% do 25% ljudi u grupi iz Koritnika znalo dvojicu muškaraca koji su ušli u sobu. Ovo dalje podržava i analiza koju je Pretresno vijeće napravilo o svjedočenju svjedokinje VG013, koja je od ranije poznavala Sredoja Lukića i koja je izjavila da je Sredoje Lukić kao policajac patrolirao selom Koritnik. Prema tome, više ljudi u Memićevoj kući bilo je u stanju identifikovati

⁵⁹ Drugostepena presuda, par. 387 (fusnote izostavljene).

⁶⁰ Upor. npr. sa prihvatanjem Pretresnog vijeća da je svjedočenje Huse Kurspahića dokaz iz druge ruke (v. npr. Prvostepena presuda, par. 605).

⁶¹ Upor. npr. sa pažljivim ocjenjivanjem sposobnosti Huse Kurspahića da prepozna Sredoja Lukića koje je Pretresno vijeće izvršilo prilikom objašnjavanja svog zaključka da je identifikacija iz druge ruke od strane Huse Kurspahića pouzdana (v. npr. Prvostepena presuda, par. 591, 605).

⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14.

⁶³ Drugostepena presuda, par. 387.

Sredoja Lukića. [Većina] smatra, uz suprotno mišljenje sudije Morrisona, da to pruža razuman nivo pouzdanosti o neidentifikovanim izvorima dokaza iz druge ruke.⁶⁴

28. U skladu sa standardom preispitivanja u žalbenom postupku, nakon formulisanja odgovarajućeg pravnog standarda Žalbeno vijeće trebalo je preispitati relevantno činjenično stanje utvrđeno u Prvostepenoj presudi kako bi utvrdilo da li se uvjerilo da je Pretresno vijeće moglo doći do zaključka do kojeg je došlo, na osnovu datih činjenica.⁶⁵

29. Prvi problem s analizom koju je sprovela većina sudija Žalbenog vijeća je to što se u njoj uopšte ne koriste zaključci Pretresnog vijeća. Umjesto toga, zaključci te analize zasnovani su na izvancima uzetim iz rezimiranih dokaza tužilaštva koje je napravilo Pretresno vijeće,⁶⁶ dakle dijelova dokaznog materijala na osnovu kojih Pretresno vijeće nije izvodilo nikakve zaključke. Ovdje se ne radi o pukoj akademskoj raspravi. Tek onda kad Žalbeno vijeće zaključi da na osnovu zaključaka pretresnog vijeća nije u stanju ispraviti grešku koja proizlazi iz pogrešno primijenjenog prava ono može otići korak dalje i primijeniti pravilan pravni standard na dokaze u prvostepenom spisu.⁶⁷ Ako se odluči za takav pristup, primjenjuje drugačiji pravni standard: razmotriće da li se ono samo uvjerilo van razumne sumnje u zaključak koji osporava žalilac.

30. Međutim, čak i ako su faktori koje je pomenula većina bili predmet zaključaka Pretresnog vijeća, dolazimo do jedne fundamentalnije stvari koja proizlazi iz pitanja koje postavlja i na koje odgovara većina kad nastoji da ispravi grešku uočenu u žalbenom postupku.

31. Većina fokusira svoju analizu na ono što bi se moglo opisati kao "karakter" dokaza iz druge ruke: konkretno, na tvrdnju o prepoznavanju Sredoja Lukića koju su iznijele neimenovane osobe u Memićevoj kući. Ona zaključuje, na osnovu svjedočenja svjedokinje VG013 da je Sredoje Lukić patrolirao selom Koritnik, da je bilo razumno zaključiti da je "više ljudi" u kući "bilo u stanju" identifikovati Sredoja Lukića.⁶⁸ Ta analiza, po mišljenju većine, daje "razumnu" indiciju pouzdanosti ovoj identifikaciji iz druge ruke.

32. Po mom mišljenju, na osnovu dokaza koje je razmatrala većina uopšte nije jasno da je "više ljudi", a kamoli njih 20-25%, "bilo u stanju" identifikovati Sredoja Lukića u Memićevoj kući.⁶⁹

⁶⁴ Drugostepena presuda, par. 388 (fusnote izostavljene).

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*, par. 14.

⁶⁶ V. Drugostepena presuda, par. 388, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 405, 409.

⁶⁷ V. Drugostepena presuda, par. 12.

⁶⁸ Drugostepena presuda, par. 388.

⁶⁹ Relevantni dio svjedočenja svjedokinje VG013 govori samo da je Sredoje Lukić u selo "u patroli dolazio" (V. Prvostepena presuda, par. 412. V. takođe Prvostepena presuda, par. 409). Ovim se, po mom mišljenju, ne uspostavlja obrazac posjeta koji bi rezultirao očekivanjem da će ga 20-25% osoba iz tog sela poznavati. Takođe primjećujem da u zaključcima Pretresnog vijeća nema ničega što bi podržalo zaključak da su dužnosti Sredoja Lukića, kao višegradskog

Međutim, ono što je ovdje od ključnog značaja jeste to da, čak i da ti dokazi *jesu* pokazali da je neki procenat osoba iz sela Koritnik vjerovatno poznao Sredoja Lukića, taj zaključak nimalo ne doprinosi razrješenju osnovnog spornog pitanja u ovom žalbenom postupku. Kao što je uvijek slučaj s identifikacijom koja počiva na tvrdnji o prepoznavanju, hoće li takva tvrdnja biti prihvaćena zavisi od pažljivog ocjenjivanja veze između osobe koja je izvor takve tvrdnje i samog optuženog: onda kad, kao što je ovdje slučaj, takvi izvori nisu u sudnici, mora se primijeniti dodatni stepen pažljivosti prije nego što se osloni na takvo prepoznavanje. Ono što nije sporno, kad se razmatraju tvrdnje o poznavanju od ranije koje dolaze od očevidaca ili izvora koji nije u sudnici, jeste da će suština problema biti u tome da li su osobe koje *jesu* ustvrdile da prepoznaju optuženog njega zaista i *prepoznale*. Ta analiza očito mora biti subjektivna. Većina, uz dužno poštovanje, uopšte sebi ne postavlja pitanje potrebno da bi se razriješila greška identifikovana u žalbenom postupku.

33. Nadalje, iz preispitivanja zaključaka Pretresnog vijeća, kao i dokaza ondje gdje nema zaključaka Pretresnog vijeća, proizlazi da je nemoguće ispraviti grešku identifikovanu u žalbenom postupku. Jednostavno rečeno, nema nikakvih subjektivnih indicija pouzdanosti koje bi potkrijepile ovu identifikaciju iz druge ruke. Osobe za koje se tvrdi da su imenovale Sredoja Lukića nisu ni po čemu identifikovane, osim po selu u kojem žive: čak i svjedok VG084, koji je rekao da su osobe koje su znale Sredoja Lukića njegovi rođaci, nije bio u stanju da ih imenuje ili da pruži bilo kakve dodatne pojedinosti u vezi s njima.⁷⁰ Pretresna vijeća najčešće gotovo jednoobrazno odbacuju dokaze iz druge ruke koji dolaze od anonimnih izvora zato što je takve dokaze nemoguće ocijeniti.⁷¹ Nadalje, nema nikakvih indicija o tome da li su osobe koje su svjedoku VG038 i

policajca obuhvatale patroliranje selom Koritnik. Pretresno vijeće je samo konstatovalo da je on prije rata bio u saobraćajnom odjeljenju višegradske policije (Prvostepena presuda, par. 5); da je nakratko napustio policiju u aprilu 1992. godine da se pridružio jednoj naoružanoj grupi od 12 Srba za koju se misli da je bila pod komandom i rukovodstvom Srpske demokratske stranke (Prvostepena presuda, par. 7); i da se ponovo vodi kao policajac višegradske policije sa "ratnim rasporedom" od 4. avgusta 1992. do 20. januara 1993. godine (Prvostepena presuda, par. 8).

⁷⁰ V. Prvostepena presuda, par. 406 i dokaze koji se tamo citiraju.

⁷¹ Kad je riječ o formulisanju principa da se neće oslanjati da dokaze iz druge ruke čiji izvori nisu utvrđeni, v. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1190 ("[...] u slučajevima u kojima svjedok nije konkretno naveo izvor svojih dokaza iz druge ruke, Vijeće se u načelu nije oslanjalo na te dokaze iz druge ruke."); Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 190 (kojom je potvrđena odluka Pretresnog vijeća koje "je isključilo mogućnost uvrštavanja u spis velikog broja dokaza iz više razloga, i to, između ostalog kako slijedi: [...] (5) predmetni materijal se zasniva na anonimnim izvorima ili izjavama iz druge ruke koje se ne mogu provjeriti unakrsnim ispitivanjem." (fusnote izostavljene)) Za primjere gdje su zanemareni dokazi iz druge ruke bez utvrđenih izvora jer se smatralo da su takvi dokazi nepouzdana u praksi, v. Prvostepena presuda u predmetu *Gotovina i drugi*, fusnota 2861 ("Tužitelj se oslanja na P1290 (Prikaz koji je sastavio Marker Hansen, 20. rujna 1995.), str. 14, no Raspravno vijeće smatra da je pritom riječ o indicijama iz druge ruke, bez utvrđenog izvora, koje ne vrijedi ovdje dalje razmatrati."); Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1532 ("Premda se Pretresno vijeće, kao što je prethodno rečeno, uvjerilo u pouzdanost ovih iskaza, s obzirom na to da iskaz svjedoka PW-100 ne sadrži detalje o sadržaju i izvoru informacija koje je prenio svjedok PW-100 i da je izjava koju je čuo svjedok PW-168 dvosmislena, kao i na činjenicu da oba iskaza sadrže neprovjerene informacije iz druge ruke, Pretresno vijeće konstatuje da ovi iskazi nisu dovoljni [...]."); Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 2, par. 265 ("Pretresno veće smatra da se na osnovu anonimnih informacija iz druge ruke pripadnika "islamske zajednice" ne može valjano tvrditi [...]."), par. 1175 ("Veće pridaje mali značaj anonimnim dokazima iz druge ruke oficira VJ i MUP u vezi s razlozima odlaska kosovskih Albanaca iz njihovih

VG084 rekle da je Sredoje Lukić bio prisutan to uradile na osnovu toga što su ga osobno poznavale ili na osnovu onoga što su im drugi rekli: u prošlosti se nedostatak saznanja o tome koliko je posrednika prošla informacija iz druge ruke pokazao kao još jedan faktor u prilog odbacivanju dokaza iz druge ruke.⁷² Pored toga, činjenica da je više osoba možda dalo iste dokaze iz druge ruke ne daje dodatnu težinu takvoj identifikaciji.⁷³

34. Nikada ranije nisu dokazi iz druge ruke sa tako malo suštinskih indicija pouzdanosti bili prihvaćeni kao pouzdani, i zaključak većine, kao i njen propust da objasni svoje značajno odstupanje od istorijske sudske prakse⁷⁴ u tom pogledu, je, uz dužno poštovanje, neshvatljiv.

domova [...]); Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 196 ("[Miloica Vlahović] nije rekao ništa pobliže o izvoru Muhametovih informacija. Prema tome izvor tih dokaza je nepoznat, a moguće je da se radi i o dokazima iz druge ruke preko više posrednika."), par. 357 ("Shaban Balaj je mogao da iznese samo dokaze iz druge ruke, čiji je izvor bio Metë Krasniqi, o tome da je Idriz Balaj učestvovao u ponovnom zakopavanju. Izvor informacija Metëa Krasniqija nije poznat."); Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 322 ("Iako su dva svedoka, arhitekte Lucijana Peko i Slobodan Vuković [...] generalno jamčili za tačnost i pouzdanost izvoda iz Izveštaja Zavoda, Veće želi da istakne da u tom Izveštaju ima podataka koji su evidentirani na temelju iskaza iz druge ruke. U većini slučajeva su informacije dobijene od nepoznatih osoba, za koje je samo rečeno da su susedi ili stanari.).

⁷² Za slučajeve u kojima je nedostatak saznanja o tome koliko je posrednika prošla informacija iz druge ruke bio faktor koji je doveo do odbacivanja dokaza iz druge ruke, v. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 85-86, gdje se potvrđuje odluka Pretresnog vijeća u predmetu *Haradinaj i drugi* da se ne osloni na dokaze iz druge ruke ("Žalbena veće ne sumnja da je svedokinja 61 svedočila svojom voljom i na iskren način; međutim, [...] Izjava koju je ona čula od drugih i prenela u svom svedočenju je posredni dokaz iz druge ruke, to jest, ona je u svom svedočenju izjavila da su joj vojnici OVK rekli da je Toger priznao da je izvršio silovanje. [...] U tim okolnostima, Pretresno veće je postupilo razumno kad je dokazima iz druge ruke o Togerovom navodnom priznanju pristupilo s podozrenjem i kada se na kraju nije oslonilo na njih."); Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1932 ("Pretresno vijeće konstatuje da je ta izjava, zbog većeg broja posrednika koji su je prenosili, nedovoljno pouzdana da bi se utvrdilo da je Pandurević tada znao za zajednički plan ubijanja." (fusnote izostavljene)); Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 317 ("Štaviše, to su dokazi iz druge ruke preko više posrednika, čiji izvor svedokinja 68 nije konkretno navela. Iz tih razloga, Pretresno veće se neće oslanjati na dokaze iz druge ruke koje je svedokinja 68 u svom iskazu iznela u vezi s navodnom otmicom i kasnijim događajima."); Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 507 ("Što se tiče Vladimira Šantića, Pretresno vijeće ne može prihvatiti svjedočenje u vezi s razgovorom koji je čuo svjedok B. Kao što je već rečeno, taj iskaz predstavlja svjedočenje iz treće ruke i u njemu nema ničega što bi moglo potvrditi njegovu pouzdanost."); Prvostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 89 ("U ovom predmetu, međutim, Vijeće primjećuje da identifikacija izvora informacija svjedoka BLP nije jasna. Nadalje, nije jasno da li su to dokazi iz druge ili treće ruke, jer tužilaštvo nije pokazalo da li je izbjeglica od koga je svjedok BLP dobio te informacije sam bio očevidac ubistva ili ga je o tome naknadno obavijestila neka druga osoba."); Prvostepena presuda u predmetu *Bagosora i drugi*, par. 1773 ("Izjava svjedoka zasnovana je na onome što je on čuo. Nadalje, iako je on dobio tu informaciju od nekoga za koga se tvrdi da je član Para-komando bataljona, on nije bio siguran da li je njegov izvor imao saznanja iz prve ruke o tom incidentu. Prema tome, pouzdanost svjedočenja tog svjedoka o ovoj konkretnoj stvari je upitna." (fusnote izostavljene)).

⁷³ V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 19 ("Najčešće objašnjenje Pretresnog veća bilo je da neobrazloženim mišljenjima i neproverenim dokazima iz druge ruke treba pridati malu ili nikakvu težinu i da takvi dokazi ne postaju jači ukoliko ih ima više.").

⁷⁴ Većina je razmotrila samo jednu prethodnu presudu o dokazima iz druge ruke (v. Drugostepena presuda, par. 311, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Rukundo*, par. 195-198), gdje je bio u pitanju jedan izolirani incident u kojem je prihvaćeno oslanjanje na anonimne dokaze iz druge ruke. Međutim, dokazi iz druge ruke u tom predmetu razlikuju se od dokaza u ovom predmetu na osnovu toga što je tamo postojala subjektivna veza između osoba koje su identifikovale optuženog i samog optuženog (v. Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 196: "Bez obzira na to, Žalbena vijeće nije uvjeren da ova greška poništava odluku Pretresnog vijeća da se osloni na svjedočenja tih svjedoka. Konkretno, svjedok CSF je u svjedočenju rekao da je identitet Rukundoa saznao od vjerskog osoblja koje ga je znalo i koje je prisustvovalo njegovom zaredenju. Prema tome, iako je ovo dokaz iz druge ruke iz neidentifikovanih izvora, ovaj dodatni i konkretni detalj pruža jaču indiciju pouzdanosti."). Slična razlika može se uočiti i u odluci u predmetu *Rutaganda* kojom je takođe dozvoljeno oslanjanje na anonimne dokaze iz druge ruke. U tom

35. Primjećujem, međutim, da većina takođe uzima u obzir dva dodatna faktora koji, po njenom mišljenju, dalje potkrepljuju njen zaključak da je bilo razumno osloniti se na svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 kao izvor identifikacije. Nijedan od njih, uz dužno poštovanje, to ne čini.

36. Prvo, većina tvrdi da se Pretresno vijeće "nije oslonilo na svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da bi utvrdilo ponašanje ili lokaciju Sredoja Lukića tokom incidenta u Pionirskoj ulici."⁷⁵ Ovdje se izgleda implicira da je Pretresno vijeće pridalo ograničenu suštinsku težinu svjedočenjima svjedoka VG038 i VG084, čime eventualni nedostaci tih dokaza postaju beznačajni. Međutim, u tom svom zaključku većina pogrešno prikazuje činjenične zaključke koji stoje u osnovi krivične odgovornosti Sredoja Lukića. Iako je tačno da se Pretresno vijeće nije oslonilo na dokaze dobijene od svjedoka VG038 i VG084 da utvrdi ponašanje ili lokaciju Sredoja Lukića tokom incidenta u Pionirskoj ulici, ono se nije oslonilo ni na jednog svjedoka da donese takve zaključke.⁷⁶ Sredoje Lukić je proglašen krivično odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina u Memićevoj kući jednostavno na osnovu toga što je identifikovan kao naoružan i prisutan "u" toj kući, bez navođenja daljnjih detalja o njegovim djelima, ponašanju ili lokaciji.⁷⁷

37. Drugo, većina nalazi utjehu u tome:

da je najvažnija činjenica to što je i za Milana Lukića i za Sredoja Lukića razumno zaključeno da su bili u Memićevoj kući, bez obzira na to jesu li svjedoci mogli razlikovati njih dvojicu.⁷⁸

Ova konstatacija većine je, naravno, tačna. Međutim, uz dužno poštovanje, ona nije relevantna za pitanje da li dokazi dobijeni od svjedoka VG038 i VG084 odista pokazuju da su oba žalioca bila prisutna i ne dodaje ništa suštinsko zaključku da jesu.

38. Iz svih gorenavedenih razloga, ja smatram da je analiza većine o svjedočenju iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 prilično manjkava. U nedostatku bilo kakvih zaključaka ili dokaza kojima je ustanovljeno postojanje subjektivnih indicija pouzdanosti, moje je mišljenje da je, na

predmetu takođe je bilo više dokaza o pouzdanosti dokaza i, štaviše, dokazi iz druge ruke nisu se odnosili na materijalnu činjenicu u tom predmetu (v. Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, par. 156: "Pretresno vijeće imalo je pred sobom nekoliko činjenica vezanih za okolnosti pod kojima su saslušane relevantne izjave pa je tako moglo ocijeniti pouzdanost tih informacija onda kad ih je uvrstilo u spis. U takvim okolnostima, ne izgleda da je Pretresno vijeće postupilo nepažljivo ili da prekoračilo svoja diskreciona ovlaštenja za ocjenjivanje dokaza kad je prihvatilo ove dokaze iz druge ruke. Žalbeno vijeće smatra da, u svakom slučaju, čak i da se navodne greške dokažu, one ne bi bile takve da bi mogle obesnažiti Presudu, budući da se ove izjave odnose na događaje koji nisu pomenuti u Optužnici.").

⁷⁵ Drugostepena presuda, par. 388.

⁷⁶ V. Prvostepena presuda, par. 585, 588, 590. U paragrafu 591, Pretresno vijeće upućuje na svjedočenje Huse Kurspahića kojim se utvrđuje da je Sredoje Lukić bio na mjestu pljačke i "njegovo učešće u njoj". Međutim, budući da je Pretresno vijeće, ukupno gledavši, ustanovilo da Sredoje Lukić nije učestvovao u pljački, (v. Prvostepena presuda, par. 592-593), ovaj sekundarni zaključak izgleda je greška i njime se ne dodaju nikakvi novi detalji zaključcima o ulozi Sredoja Lukića.

⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 593, 637. V. takođe Drugostepena presuda, par. 377-378.

osnovu presedana i razuma, Žalbeno vijeće moralo jasno zaključiti da ti dokazi nemaju nikakvu dokaznu težinu kao nezavisni izvor identifikacije. S tim u vezi, ja takođe smatram da je u tom pogledu trebalo zaključiti da činjenica da su i svjedok VG038 i svjedok VG084 suštinski promijenili svoje iskaze o identifikaciji u unakrsnom ispitivanju,⁷⁹ iako nužno ne umanjuje vrijednost činjeničnog zaključka da je diskutovano o identitetu počinitelaca, još više ograničava dokaznu težinu ovih dokaza.⁸⁰

39. Međutim, kao što sam iznio ranije u ovom Suprotnom mišljenju, do zaključaka o identifikaciji ne dolazi se na osnovu izoliranih dijelova dokaza, nego na osnovu ukupnih dokaza pred pretresnim vijećem. U ovom predmetu, zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući počiva ne samo na svjedočenju iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084, nego i na identifikacijama koje su izvršili svjedokinja VG018 i Huso Kurspahić.⁸¹ Takođe primjećujem da je u nekim predmetima u kojima je vijeće odbacilo anonimne dokaze iz druge ruke nepostojanje potkrijepljenja bilo pomenuto kao jedan od faktora.⁸²

40. Sada ću objasniti zašto je, uzevši u obzir ukupne dokaze o identifikaciji u kontekstu grešaka identifikovanih u žalbenom postupku, trebalo ukinuti zaključak sastavljen od više komponenata da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući.

4. Imajući u vidu greške identifikovane u žalbenom postupku, dokazi o identifikaciji bili su nedovoljni da se Sredoje Lukić identifikuje van razumne sumnje u Memićevoj kući

41. Pored toga što je zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije sa dužnim oprezom pristupilo dokazima iz druge ruke dobijenim od svjedoka VG038 i VG084, Žalbeno vijeće je našlo

⁷⁸ Drugostepena presuda, par. 388.

⁷⁹ V. Prvostepena presuda, par. 582; Drugostepena presuda, par. 374.

⁸⁰ V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Gatete*, par. 446: "Uzevši u obzir da je njena identifikacija optuženog zasnovana na informacijama iz druge ruke i imajući u vidu njenu blisku vezu sa svjedokom BAR, kao i to da je u unakrsnom ispitivanju izbjegavala odgovoriti na pitanja, Vijeće ne smatra da je svjedočenje svjedokinje BAQ dovoljno pouzdano u svrhu potkrepe zaključaka van razumne sumnje."

⁸¹ V. Prvostepena presuda, par. 593.

⁸² V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Gotovina i drugi*, par. 51 ("Izvešće sadrži informacije iz druge ruke nepotkrijepljene izvorima, a ni Berikoff ni Williams u svojim svjedočenjima nisu konkretnije naveli izvore. Osim toga, izvješće je nepodudarno u odnosu na druge Berikoffove dokaze, posebno u vremenskom smislu. Iz tih razloga je Raspravno vijeće odlučilo da se ne osloni na izvješće u pogledu u njemu opisanih informacija kad nisu bile potkrijepljene drugim dokazima." (fusnote izostavljene)); Prvostepena presuda u predmetu *Delić*, par. 222 ("Jedan svjedok je identifikovao dvojicu od počinitelaca, kao Zihnada Šejdića i Isaka Aganovića. [...] S obzirom na to da je taj dokaz iz druge ruke nepouzdan i nepotvrđen, Pretresno vijeće mu pridaje tek ograničenu važnost." (fusnote izostavljene)); Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 100 ("Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara, takođe primjećuje da u spisu nema nikakvih indicija u pogledu vjerodostojnosti bilo koje od osoba koje su Kalimanziru identifikovale svjedoku BWK. U tim okolnostima, Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara, smatra da nije dovoljno sigurno osloniti se na nepotkrepljenu identifikaciju od strane svjedoka BWK."), par. 201 ("Ukratko, imajući u vidu da se svjedokinja BDK oslanja na dokaze iz druge ruke da bi identifikovala Kalimanziru

još jednu grešku u ocjeni dokaza o identifikaciji u Memićevoj kući koju je izvršilo Pretresno vijeće. Pretresno vijeće je zaključilo da su i svjedokinja VG018 i svjedok VG084 čuli jednog počinioca kako se predstavlja kao Sredoje Lukić po dolasku muškaraca u Memićevu kuću.⁸³ Imajući u vidu svjedočenje svjedoka VG084 u unakrsnom ispitivanju, međutim, Žalbeno vijeće je jednoglasno ukinulo zaključak da je svjedok VG084 čuo to predstavljanje.⁸⁴

42. Većina je ustanovila da ova greška nema nikakvih posljedica, zaključivši da i samo svjedočenje svjedokinje VG018 potkrepljuje zaključak da se Sredoje Lukić predstavio u Memićevoj kući.⁸⁵ Prilikom donošenja tog zaključka, većina je primijetila da je:

glavno pitanje u ovom kontekstu [...] to da li je Pretresno vijeće razumno zaključilo da je Sredoje Lukić bio prisutan u Memićevoj kući; predstavljanje je prema tome tek dio dokaza kojima se ustanovljuje njegovo prisustvo.⁸⁶

43. Uz sve dužno poštovanje, većina pogrešno shvata sliku koju joj pružaju dokazi nakon grešaka identifikovanih u žalbenom postupku. Budući da je svjedočenje svjedoka VG084 o predstavljanju odbačeno u žalbenom postupku i budući da su svjedok VG038, svjedok VG084 i Huso Kurspahić dali identifikacije koje počivaju samo na informacijama iz druge ruke, svjedočenje svjedokinje VG018 nije "tek dio dokaza kojima se ustanovljuje prisustvo [Sredoja Lukića]."⁸⁷ To je bio jedini *direktan* dokaz kojim je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući. Kao što je ranije navedeno, čvrsto je uvriježeno da se direktni dokazi obično preferiraju u odnosu na dokaze iz druge ruke.⁸⁸ Nadalje, jaki potkrijepljujući direktni dokazi mogu prevazići uočene slabosti u dokazima iz druge ruke.⁸⁹ Prema tome, da bi u potpunosti ocijenilo posljedice grešaka identifikovanih u žalbenom postupku, Žalbeno vijeće trebalo je posebno pažljivo proučiti svjedočenje svjedokinje VG018.

44. Prvo i najvažnije, takvo pomno proučavanje iziskivalo je da se naročito temeljito ispitaju greške u svjedočenju svjedokinje VG018 navedene u žalbenom postupku. Sredoje Lukić tvrdi da Pretresno vijeće nije uzelo u obzir činjenicu da su drugi pouzdani svjedoci protivrječili svjedočenju

Žalbeno vijeće, uz suprotno mišljenje sudije Pocara, smatra da je Pretresno vijeće pogrešno primijenilo pravo kad nije pružilo dodatno objašnjenje prije nego što je odlučilo da se osloni na njeno nepotkrijepljeno svjedočenje.")).

⁸³ Prvostepena presuda, par. 588, 590.

⁸⁴ Drugostepena presuda, par. 374.

⁸⁵ Drugostepena presuda, par. 375.

⁸⁶ Drugostepena presuda, par. 375.

⁸⁷ Drugostepena presuda, par. 375.

⁸⁸ V. gore, par. 13.

⁸⁹ V. gore, par. 13.

svjedokinje VG018 da se ijedan počinitelj predstavio u Memićevoj kući.⁹⁰ Većina to prihvata, i ovako formulira to pitanje:

[...] [svjedokinje] VG013 i VG078 nisu pitane da li su čule da se predstavio bilo Milan Lukić bilo Sredoje Lukić, a svjedok VG038 i svjedokinja VG101 su u svjedočenju izjavili da nisu čuli da su se počinioci predstavili po ulasku u Memićevu kuću. [...] Pretresno vijeće nije izričito diskutovalo o tome da li svjedočenja svjedoka VG013, VG038, VG078 i svjedokinje VG101 potvrđuju svjedočenje svjedokinje VG018 da je došlo do predstavljanja ili mu protivriječe.⁹¹

45. Većina zatim odbacuje tvrdnju Sredoja Lukića da ove očite protivriječnosti u dokazima dovode u pitanje zaključak da se on predstavio u Memićevoj kući. Međutim, uz dužno poštovanje, rezonovanje usvojeno prilikom razmatranja ovog pitanja je zbunjujuće i manjkavo. Većina prvo primjećuje da:

to ne znači da Pretresno vijeće nije razmotrilo svjedočenje [drugih svjedoka] u kontekstu incidenta u Pionirskoj ulici. Žalbeno vijeće primjećuje da je svjedočenje svjedoka VG013, VG038, VG078 i VG101 rezimirano i prodiskutovano u nekoliko dijelova Prvostepene presude. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće nema obavezu da izričito pomene i komentira svaki dokaz uvršten u spis. Isto tako, ono nema obavezu da artikulira svaki korak svog rezonovanja.⁹²

46. Ova analiza pogrešno sugerira da je činjenica da su dokazi dobijeni od ovih svjedoka razmotreni na nekom mjestu u Prvostepenoj presudi dovoljno jamstvo da su razmotrene sve materijalne protivriječnosti u njihovim iskazima. Iako je odista prihvaćeno to da pretresno vijeće nema obavezu da komentira svaki dio dokaza, isto tako je opšte prihvaćeno da pretresno vijeće mora eksplicitno razmotriti materijalne protivriječnosti u dokazima.⁹³ Dokazi koji potkrijepljuju ili protivriječe onome što je, nakon grešaka identifikovanih u žalbenom postupku, postalo jedini direktni dokaz o identifikaciji su, po mom mišljenju, neosporno materijalni dokazi. Da je standard koji sugerira većina odista standard koji treba primijeniti u žalbenom postupku, veliki dio navodnih grešaka u utvrđivanju činjeničnog stanja mogao bi se jednostavno odbaciti bez razmatranja.

47. Nakon toga, većina izgleda malo mijenja svoj pristup i dopušta mogućnost da protivriječnost u dokazima očito postoji. Međutim, ona svojim rezonovanjem anulira nepodudarne dokaze u vezi s pitanjem da li je došlo do predstavljanja na osnovu toga što:

⁹⁰ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 40, 68-69; Replika Sredoja Lukića, par. 12-13, 28-30.

⁹¹ Drugostepena presuda, par. 376 (citati izostavljeni).

⁹² Drugostepena presuda, par. 376 (citati izostavljeni).

⁹³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*, par. 58 ("Žalbeno vijeće podsjeća da, iako se od pretresnog vijeća traži da razmotri nedosljednosti i njihova eventualna objašnjenja prilikom ocjenjivanja dokazne vrijednosti dokaza, ono ih ne mora pojedinačno razmotriti u prvostepenoj presudi." (fusnote izostavljene)); Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, par. 96, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 31 ([...] "Pretresno vijeće je najpozvanije da rješava pitanje eventualnih nedosljednosti unutar iskaza i/ili među iskazima svjedoka."). V. također Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi I*, par. 144 (Žalbeno vijeće je konstatovalo da na osnovu analize dokaza u Prvostepenoj presudi nije moglo ustanoviti da li se razumni presuditelj o činjenicama mogao osloniti na svjedočenja dva svjedoka (YAI i CCP) da osudi Muvunyiya za jedan konkretni događaj. Ono je dalje izrazilo posebnu zabrinutost u vezi s "brojnim nedosljednostima" u svjedočenjima ta dva svjedoka i nad "potpunim odsustvom bilo kakve diskusije o tim nedosljednostima u prvostepenoj presudi.").

[...] je u Memićevoj kući bilo oko 60 ljudi i da je do razlika među svjedočenjima lako moglo doći zbog različitih mjesta sa kojih su svjedoci posmatrali događaje, zbog čega jesu neka detaljnija od drugih.⁹⁴

48. Ova izjava je tačna u onoj mjeri u kojoj je to izjava o činjeničnom stanju: jasno je samo po sebi da će osobe locirane na različitim mjestima u kući odista vidjeti i čuti različite stvari. Međutim, da bi se ocijenilo da li materijalna protivrječnost u dokazima utiče na svjedočenje svjedokinje VG018 o predstavljanju, treba se zapitati koje od tih mjesta posmatranja je bilo najpouzdanije. Budući da su svjedok VG038 i svjedokinja VG101, svjedoci koje je Pretresno vijeće smatralo vjerodostojnim, za razliku od svjedokinje VG018 bili u sobi u koju su ušli počinioci,⁹⁵ ja nikako ne shvatam kako se prednost može dati svjedočenju svjedokinje VG018 o tome. I to pogotovo kad se ima na umu zaključak iz žalbenog postupka da je svjedok VG084, koji se nalazio u istoj sobi gdje i svjedokinja VG018 i koji je stajao "pored nje",⁹⁶ u svjedočenju jasno rekao da se nijedan od počinitelja nije predstavio kao Sredoje Lukić.⁹⁷

49. Takođe smatram da je, u svjetlu grešaka identifikovanih u žalbenom postupku, većina trebala uzeti u obzir daljnje *prima facie* slabosti u svjedočenju svjedokinje VG018. Čak i da nema gore razmotrenih protivrječnosti, dokazi da je svjedokinja VG018 čula počinioce kako se predstavljaju po ulasku u kuću izgledaju jako slabi. Svjedokinja VG018 je bila u jednoj drugoj sobi, a ne u sobi u koju su ušli muškarci koji su stigli u kuću,⁹⁸ a u Prvostepenoj presudi nema nikakvih zaključaka o rasporedu prostorija u kući, odnosno, konkretno, o lokaciji sobe u kojoj je stajala svjedokinja VG018 u odnosu na sobu u koju su ušli muškarci. Ima mišljenja da kad netko načuje dio nekog razgovora – što je, izgleda, najbolje što se može očekivati od svjedokinje VG018 u datim okolnostima – to i samo treba klasifikovati kao dokaz koji teško može predstavljati nešto više od dokaza iz druge ruke.⁹⁹ Svjedočenje svjedokinje VG018 je takođe bilo konfuzno i često protivrječno: i samo Pretresno vijeće je, na osnovu brojnih protivrječnosti u svjedočenju svjedokinje VG018, izrazilo oprez kad se oslanjalo na dokaze dobijene od nje.¹⁰⁰

⁹⁴ Drugostepena presuda, par. 376.

⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 580, 584.

⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 589.

⁹⁷ Drugostepena presuda, par. 374.

⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 586.

⁹⁹ V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*, par. 391 ("Međutim, vijeće ni iskaz BDK ne smatra u potpunosti uvjerljivim [...] BDK je u svjedočenju rekao da je čuo dio razgovora, što teško da predstavlja nešto više od dokaza iz druge ruke.").

¹⁰⁰ Pretresno vijeće je zaključilo: "S obzirom na brojne nedosljednosti u svjedočenju svjedokinje VG018, Pretresno vijeće zaključuje da ona ne razlikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića po izgledu i da brka njih dvojicu. Shodno tome, Pretresno vijeće ne pridaje nikakvu težinu dokazima dobijenim od svjedokinje VG018 koji se odnose na konkretne radnje bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića u kući Jusufa Memića ili oko nje. Međutim, Pretresno vijeće se uvjerilo da je svjedokinja VG018 čula kako su se Milan Lukić i Sredoje Lukić predstavili imenom. Pretresno vijeće se stoga oslanja samo na onaj dio svjedočenja svjedokinje VG018 u kojem je ona izjavila da su Milan Lukić i Sredoje Lukić bili na mjestu pljačke." (Prvostepena presuda, par. 588).

50. Primjećujem takođe da zaključci Pretresnog vijeća ukazuju na neriješenu protivrječnost između svjedočenja svjedokinje VG018 i svjedoka VG038 u vezi s jednim za ovu svrhu ključnim pitanjem: naime, pitanjem da li je Sredoje Lukić odista ušao u kuću ili ne. Iako se Pretresno vijeće oslonilo na svjedočenja svjedokinje VG018 i svjedoka VG084 da je jedan počinitelj ušao u kuću i predstavio se po ulasku,¹⁰¹ ono se također oslonilo na svjedočenje svjedoka VG038 da je on bio u sobi u koju su ušli počinioci.¹⁰² Prilikom razmatranja ovog drugog svjedočenja, ono je zaključilo da je svjedok VG038 vidio Milana Lukića kako ulazi u sobu, a Sredoje Lukić je bio jedan od počinitelja koji su ostali napolju.¹⁰³ Imajući u vidu zaključke do kojih se došlo u žalbenom postupku, time se izgleda još više dovodi u pitanje svjedočenje svjedokinje VG018 da se jedan počinitelj predstavio kao Sredoje Lukić u kući.

51. Prema tome, ukupno gledano, svjedočenje svjedokinje VG018 je *prima facie* slabo, nepotkrijepljeno i protivrječe mu dokazi dobijeni od drugih svjedoka koje je Pretresno vijeće smatralo pouzdanim. Ja smatram da je ovakva vrsta dokaza mogla imati samo izuzetno ograničenu težinu u bilo kojim okolnostima i, što je još značajnije, takvi dokazi su bili očito nedovoljni kao jedini izvor direktnih dokaza o identifikaciji. Ako se prisjetimo da svjedočenjima iz druge ruke svjedoka VG038, i VG084 nedostaju bilo kakve subjektivne indicije pouzdanosti, onda je već i samo na osnovu toga moj stav da je zaključak Pretresnog vijeća da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući trebao biti ukinut u žalbenom postupku.

52. Međutim, ja primjećujem da postoje i druge slabosti dokaza o identifikaciji koje, bez obzira na to što su istaknute u žalbenom postupku, većina sudija Žalbenog vijeća nije adekvatno razmotrila. Konkretno, imam na umu propust Pretresnog vijeća da razmotri: (i) fizičke opise počinitelja koje su dali svjedoci, a koji ne odgovaraju izgledu Sredoja Lukića i možda sugeriraju da je tamo bio prisutan neki plavokosi čovjek, a ne Sredoje Lukić;¹⁰⁴ (ii) činjenicu da izvor dokaza iz druge ruke koje je predočio Huso Kurspahić, Hasib Kurspahić, nije pomenuo Sredoja Lukića u intervjuu koji je dao nedugo nakon događaja u Memićevoj kući;¹⁰⁵ i, po mom mišljenju, najznačajniji faktor, (iii) svjedočenje svjedokinje VG013 koja je poznavala Sredoja Lukića, koja je bila u kući sa svojim sinom svjedokom VG038 tokom cijelog događaja i koja je u svjedočenju jasno izjavila da ni u jednom trenutku u kući nije ni vidjela Sredoja Lukića ni čula bilo šta o njemu.¹⁰⁶ Iako nisu od presudnog značaja kad se gledaju izolovano, razmotrivši ukupne dokaze u svjetlu

¹⁰¹ Prvostepena presuda, par. 588, 590.

¹⁰² Prvostepena presuda, par. 583-585.

¹⁰³ Prvostepena presuda, par. 583-585.

¹⁰⁴ Drugostepena presuda, par. 399-403.

¹⁰⁵ Drugostepena presuda, par. 391, 395.

¹⁰⁶ Drugostepena presuda, par. 386, 389.

grešaka identifikovanih u žalbenom postupku, moje je mišljenje da ovi faktori još više dovode u pitanje pouzdanost zaključka o identifikaciji.

5. Zaključak

53. Uzimajući u obzir slabosti anonimnog svjedočenja iz druge ruke svjedoka VG038 i VG084 kao izvora identifikacije, značajna ograničenja u pogledu svjedočenja svjedokinje VG018 da se Sredoje Lukić predstavio u Memićevoj kući, što je bio jedini direktan dokaz pred Pretresnim vijećem, kao i druge manjkavosti dokaza o identifikaciji, ja smatram da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da je Sredoje Lukić identifikovan u Memićevoj kući. Stoga je moje mišljenje da je zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan trebalo poništiti, a time i njegove osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje zločina u Memićevoj kući.

D. Identifikacija Sredoja Lukića tokom premještanja

1. Osnova za identifikaciju

54. Kasno navečer 14. juna 1992. godine, grupa muškaraca došla je u Memićevu kuću i premjestila grupu iz Koritnika u Omeragićevu kuću.¹⁰⁷ Omeragićeva kuća je tada zapaljena što je dovelo do smrti većine ljudi u toj grupi.¹⁰⁸ U svjetlu nedosljednosti dokaza dobijenih od svjedoka, većina svjedoka Pretresnog vijeća zaključila je da Sredoje Lukić nije igrao nikakvu ulogu u paljevini kuće niti u pucanju na ljude koji su pokušavali pobjeći.¹⁰⁹ Međutim, većina sudija Pretresnog vijeća zaključila je da je Sredoje Lukić učestvovao u premještanju,¹¹⁰ i, na osnovu tog zaključka, Sredoje Lukić je osuđen za pomaganje i podržavanje zločina u Omeragićevoj kući.¹¹¹

55. U donošenju zaključka da je Sredoje Lukić identifikovan tokom premještanja, Pretresno vijeće se oslonilo na svjedočenje svjedoka VG038 i VG084 da je Sredoje Lukić bio prisutan,¹¹² kao i na svjedočenje Huse Kurspahića da mu je njegov otac, Hasib Kurspahić, rekao da je Sredoje Lukić bio jedan od muškaraca koji su se navečer vratili u Memićevu kuću.¹¹³ Pretresno vijeće je takođe

¹⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 597-607, 631, 637.

¹⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 608-613, 631, 637.

¹⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 613.

¹¹⁰ Prvostepena presuda, par. 607, 637. Sudija Robinson ima suprotno mišljenje o učešću Sredoja Lukića u premještanju.

¹¹¹ Prvostepena presuda, 928-934, 1027-1035, 1104-1105, sudija Robinson izrazio je suprotno mišljenje u vezi s krivičnim djelom ubistva.

¹¹² Prvostepena presuda, par. 601, 604.

¹¹³ Prvostepena presuda, par. 605.

pridalo izvjesnu potkrijepljujuću težinu svjedočenju svjedokinje VG018 da je prepoznala glas Sredoja Lukića i čula ljude kako viču "Evo Lukića, opet dođoše."¹¹⁴

56. Većina sudija Žalbenog vijeća nije našla nikakvu grešku u zaključku Pretresnog vijeća da je Sredoje Lukić identifikovan tokom premještanja.¹¹⁵ Iz razloga koji slijede, ja se uz dužno poštovanje ne slažem sa rezonovanjem i zaključcima većine.

2. Ni jedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su svjedoci VG038 i VG084 prepoznali Sredoja Lukića tokom premještanja

57. Sredoje Lukić u žalbenom postupku tvrdi da Pretresno vijeće nije iznijelo obrazloženo mišljenje kad se oslonilo na njegovu identifikaciju od svjedoka VG038 i VG084 tokom premještanja, kao i da je pogriješilo kad se oslonilo na te dokaze.¹¹⁶

58. Pretresno vijeće je zaključilo da ni svjedok VG038 ni svjedok VG084 nisu poznavali Sredoja Lukića prije 14. juna 1992. godine¹¹⁷ i oslonilo se na njihovu identifikaciju u Memićevoj kući na osnovu toga što su im "drugi" u kući rekli ko je Sredoje Lukić.¹¹⁸ Prilikom ocjenjivanja njihovih svjedočenja o premještanju, Pretresno vijeće nije uzelo u obzir na osnovu čega su oni identifikovali Sredoja Lukića. Umjesto toga, Pretresno vijeće se koncentrisalo na razmatranje svjetlosnih uslova tokom premještanja,¹¹⁹ i na razrješavanje nedosljednosti u dokazima o vizuelnoj identifikaciji koji su dobijeni od ova dva svjedoka.¹²⁰ Prema tome, izgleda da je Pretresno vijeće bilo uvjereno da su svjedok VG038 i svjedok VG084, zbog svojih iskustava u Memićevoj kući, navečer 14. juna 1992. godine bili u stanju nezavisno prepoznati Sredoja Lukića po izgledu.

59. Nije nerazumno pretpostaviti da svjedok može, za vrijeme počinjenja zločina, nezavisno identifikovati optuženog koji mu ranije nije bio poznat. Dapače, Pretresno vijeće u ovom predmetu je imalo na umu upravo taj scenario kad je formulisalo sljedeći standard:

Drugi svjedoci nisu od ranije poznavali optužene, ali su u svjedočenjima rekli da su im Milana Lukića i Sredoja Lukića identifikovale druge osobe, koje su optužene znale od ranije. Dio tih svjedoka je, nakon što su saznali identitet optuženih, proveo duže vrijeme u prisustvu Milana Lukića i Sredoja Lukića i posmatrao ih.¹²¹ [...] Pretresno vijeće smatra da kategorije "identifikacije" i "prepoznavanja"

¹¹⁴ Prvostepena presuda, par. 603.

¹¹⁵ Drugostepena presuda, par. 417.

¹¹⁶ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića, par. 94.

¹¹⁷ Prvostepena presuda, par. 582, 589.

¹¹⁸ Prvostepena presuda, par. 585, 590. Kad je riječ o svjedoku VG084, Pretresno vijeće se takođe oslonilo na činjenicu da je on čuo jednog počinioča kako se predstavlja kao Sredoje Lukić (Prvostepena presuda, par. 589). Kao što je ranije pomenuto, ovaj zaključak je ukinut u žalbenom postupku.

¹¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 597.

¹²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 601, 604.

¹²¹ Prvostepena presuda, par. 33.

nije moguće tako usko tumačiti, tj. zahtijevati da je svjedok znao optuženog od ranije, iz vremena prije početka izvršenja krivičnog djela, da bi taj svjedok potpao pod kategoriju svjedoka prepoznavanja. Konkretno, Pretresno vijeće se uvjerilo da je, onda kada je krivično djelo vršeno tokom dužeg vremenskog perioda i kada je svjedok tokom tog perioda stekao dovoljno saznanja o optuženom, taj svjedok "svjedok prepoznavanja".¹²²

60. Da bi odgovorilo na prigovor u pogledu obrazloženog mišljenja koje se odnosi na stečenu sposobnost svjedoka da prepozna optuženog, Žalbeno vijeće je trebalo razmotriti dva pitanja. Prvo, da li je identifikacija u osnovi bila pouzdana – da li se u osobe koje su rekly svjedocima VG038 i VG084 da je Sredoje Lukić prisutan moglo s tim u vezi pouzdati i, drugo, ako jeste, da li su nakon ove inicijalne identifikacije, svjedoci VG038 i VG084 dovoljno vidjeli Sredoja Lukića u kući, da bi ga mogli prepoznati po izgledu kao jednog od počinitelaca koji su se vratili kasnije istog dana.

61. U prethodnom odjeljku sam objasnio svoje poglede u vezi s prvim pitanjem. Ja smatram da se, u najboljem slučaju, anonimnoj identifikaciji Sredoja Lukića iz druge ruke od strane svjedoka VG038 i VG084 u Memićevoj kući mogla pridati izuzetno ograničena težina. Očite manjkavosti te prve identifikacije trebale su, po mom mišljenju, potaći većinu da vrlo oprezno priđe razmatranju osporavanja dokaza dobijenih od tih svjedoka kada se radi o identifikaciji tokom premještanja.

62. Ako pak ostavimo po strani pouzdanost identifikacije u osnovi, odmah upada u oči da većina zapravo zanemaruje drugo pitanje, a sa njim i samu suštinu osporavanja obrazloženog mišljenja. Osnova za zaključak da je svjedok VG038 bio u stanju prepoznati Sredoja Lukića tokom premještanja se u potpunosti ignoriše, a u vezi sa svjedokom VG084 razmatra tek usput. Većina upućuje na zaključak Pretresnog vijeća da svjedok VG084 nije mogao razlikovati počinioce u Memićevoj kući,¹²³ i smatra da to daje težinu argumentu da je svjedok VG084 "imao prilike vidjeti" obojicu počinitelaca tokom događaja u Memićevoj kući.¹²⁴ Da je rezonovanje većine o svjedočenju svjedoka VG084 bilo tačno, ista logika mogla se zapravo primijeniti i na svjedoka VG038: Pretresno vijeće je donijelo identičan zaključak o svjedočenju tog svjedoka u Memićevoj kući.¹²⁵

63. Rezonovanje većine, uz dužno poštovanje, ide od opšteg ka posebnom. Zaključak da neki svjedok nije u stanju razlikovati dva počinioca je besmislen ako nije poduprt zaključcima iz kojih

¹²² Prvostepena presuda, par. 34.

¹²³ Drugostepena presuda, par. 414, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 590 ("Pretresno vijeće zaključuje da svjedok VG084 zapravo nije vidio Sredoja Lukića u trenutku kad se ovaj predstavio, premda je bio blizu njega. Shodno tome, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da svjedok VG084 razlikuje Milana Lukića i Sredoja Lukića po izgledu. Pretresno vijeće stoga ne pridaje nikakvu težinu dokazima dobijenim od tog svjedoka u pogledu konkretnih radnji bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića tokom pljačke.").

¹²⁴ Drugostepena presuda, par. 414.

¹²⁵ V. Prvostepena presuda, para 585 ("S obzirom na te nepodudarnosti, Pretresno vijeće zaključuje da svjedok VG038 nije razlikovao Milana Lukića i Sredoja Lukića, tako da ne pridaje nikakvu težinu dokazima dobijenim od tog svjedoka u pogledu konkretnih radnji bilo Milana Lukića bilo Sredoja Lukića tokom pljačke.").

proizlazi da je taj svjedok u nekom trenutku vidio i jednog i drugog. Takvih zaključaka uopšte nema u Prvostepenoj presudi, što znači da je nemoguće zaključiti van razumne sumnje da su svjedoci VG038 i VG084 u Memićevoj kući ma i jednom vidjeli počinioca za kojeg je zaključeno da je Sredoje Lukić, a kamoli da su ga dovoljno dugo gledali da bi ga jasno mogli identifikovati po mraku u konfuziji te večeri. Kad je riječ o svjedoku VG038, Pretresno vijeće je razmotrilo njegovo svjedočenje da je on prepoznao Sredoja Lukića kao čovjeka koji je ušao u kuću i opljačkao grupu, ali je zaključilo da je on tada zapravo vidio Milana Lukića, a da su druga osoba ili osobe ostali napolju.¹²⁶ Kad je riječ o svjedoku VG084, Pretresno vijeće je izričito zaključilo da je on bio u drugoj sobi u vrijeme kad je navodno čuo Sredoja Lukića kako se predstavlja i da ga zato nije mogao vidjeti.¹²⁷ U tim okolnostima, moje je mišljenje da Žalbeno vijeće nije imalo drugog izbora osim da zaključi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad nije iznijelo obrazloženo mišljenje prilikom oslanjanja na identifikaciju Sredoja Lukića tokom premještanja koju su izvršili svjedoci VG038 i VG084. Odluka većine da to ne proglasi greškom je, po mom mišljenju, pogrešna.

64. Ovu grešku nije moguće ispraviti tako da se ni u žalbenom postupku ne pruži obrazloženo mišljenje. Nema nikakvih zaključaka, ni dokaza, da se objasni kako se ono što je rečeno svjedocima VG038 i VG084 o počiniocima u Memićevoj kući, a što je i samo anonimna neodređena identifikacija iz druge ruke, uspjelo do večeri pretvoriti u sposobnost da se nezavisno prepozna Sredoje Lukić. U tim okolnostima, po mom mišljenju, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi se nikako mogao pouzdati u identifikaciju Sredoja Lukića tokom premještanja koju su izvršili svjedoci VG038 i VG084.

3. Nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti, na osnovu ukupnih dokaza, da je Sredoje Lukić identifikovan van razumne sumnje tokom premještanja

65. Iz gorenavedenih razloga, moj je sud da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao pridati nikakvu težinu svjedočenju svjedoka VG038 i VG084 da identifikuje Sredoja Lukića tokom premještanja.

66. Primjećujem, međutim, da zaključak o identifikaciji takođe počiva na dokazima iz druge ruke dobijenim od Huse Kurspahića i da je izvjesna potkrijepljujuća težina pridata dokazu svjedokinje VG018 koji se zasniva na "prepoznavanju glasa". Imajući u vidu da se mora biti veoma oprezan prije nego što se osuđujuća presuda zasnjuje samo na dokazima iz druge ruke, moj je stav da ti dokazi očito nisu bili dovoljni da podrže zaključak da je Sredoje Lukić identifikovan van

¹²⁶ Prvostepena presuda, par. 583-585.

¹²⁷ Prvostepena presuda, par. 589-590.

razumne sumnje. Nadalje, po mom mišljenju, ovakav zaključak dodatno potkrepljuju zaključci Pretresnog vijeća o paljevini Omeragićeve kuće. Pretresno vijeće je zaključilo da su izjave svjedoka nedovoljne da se pokaže da je Sredoje Lukić "učestvovao" u zločinima u Omeragićevoj kući, iz čega jasno proizlazi implicitni zaključak o tome da je Sredoje Lukić bio prisutan, ali da nije učestvovao u tim zločinima.¹²⁸ Međutim, zaključci u osnovi zapravo ukazuju na sumnju Pretresnog vijeća da je Sredoje Lukić uopšte bio prisutan kad su počinjeni zločini u drugoj kući.¹²⁹ Budući da je do paljevine došlo odmah nakon premještanja, to, po mom mišljenju, izgleda sugerira da on navečer uopšte nije bio prisutan.

67. Zaključak da je Sredoje Lukić učestvovao u premještanju i osuđujuće presude zasnovane na tom zaključku trebali su, po mom mišljenju, biti poništeni u žalbenom postupku.

E. Zaključak

68. Zaključci da je Sredoje Lukić identifikovan, prvo u Memićevoj kući i onda tokom premještanja, počivaju na skupu činjeničnih i pravnih pogrešaka. Kad neko pretresno vijeće u više navrata pogriješi u svojim najznačajnijim zaključcima, to se ne može, i ne smije, još više zamagliti u žalbenom postupku. Odluka većine da zauzme suprotan stav nameće rizik od uspostavljanja jednog odista žaljenja vrijednog presedana o fundamentalnim pitanjima identifikacije i ja bih se, iz gorenavedenih razloga, želio distancirati od stava koji je većina zauzela u svom rezonovanju i zaključcima.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu se engleska verzija smatra mjerodavnom.

Dana 4. decembra 2012. godine, u Haagu, Nizozemska

/potpis na originalu/

sudija Howard Morrison

¹²⁸ Prvostepena presuda, par. 613.

¹²⁹ V. Prvostepena presuda, par. 609 (zaključak da se, osim za premještanje, smatra pouzdanim da svjedokinja VG013 nije mogla pružiti nikakve druge dokaze o djelima i ponašanju Sredoja Lukića te noći), 610 (zaključak, u svjetlu nedosljednosti u svjedočenju svjedoka VG038, da se Pretresno vijeće "nije uvjerilo da je svjedok VG038 vidio Sredoja Lukića u kući Adema Omeragića tokom požara"), 611 (zaključak da dokazi dobijeni od svjedokinje VG115 ne identifikuju ni Milana Lukića ni Sredoja Lukića kao učesnike premještanja ili paljevine kuće Adema Omeragića).

XIX. IZDOJENO MIŠLJENJE SUDIJE MORRISONA

A. Uvod

1. Pretresno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Van der Wyngaert, proglasilo Milana Lukića krivim po dvije tačke istrebljivanja, u vezi sa smrću 59 osoba u incidentu u Pionirskoj ulici i smrću 60 ili više osoba u incidentu na Bikavcu.¹ Milan Lukić u žalbenom postupku iznosi niz prigovora vezanih za osuđujuću presudu koja mu je izrečena za krivično djelo istrebljivanja.² Većina je te argumente odbacila ne našavši nikakve greške.³

2. Ja, uz dužno poštovanje, moram odstupiti od odluke većine sudija Žalbenog vijeća da se potvrdi rezonovanje većine sudija Pretresnog vijeća *in toto*. Moje je mišljenje da određene faktore koje je uzela u obzir većina sudija Pretresnog vijeća, konkretno, ranjivost žrtava i gustinu stanovništva na području odakle su žrtve došle, nije trebalo smatrati relevantnim faktorima za svrhu ocjene "masovnosti". Ja, međutim, smatram da je broj ljudi ubijenih prilikom incidenta u Pionirskoj ulici i incidenta na Bikavcu bio, u svakom od tih slučajeva, numerički dovoljan da se utvrdi element masovnosti. Shodno tome, slažem se da nema greške u ukupnom zaključku da je Milan Lukić ispravno osuđen za istrebljivanje.

B. Ocjena elementa masovnosti ne treba da uzima u obzir neke subjektivne faktore

3. *Actus reus* istrebljivanja je "djelo lišavanja života u velikim razmjerima",⁴ a *mens rea* istrebljivanja zahtijeva da je počinitelj namjeravao "da se života liši veliki broj ljudi ili da se velik broj ljudi podvrgne takvim životnim uslovima čiji će ishod biti njihova smrt."⁵ Prema tome, takozvani element "masovnosti" je ono što razlikuje krivično djelo istrebljivanja od drugih krivičnih djela.⁶

4. Ocjena o tome da li su neke konkretne smrti dovoljno "masovne" da bi predstavljale istrebljivanje pravi se od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir okolnosti pod kojima je došlo do

¹ Prvostepena presuda, par. 947, 951, 1100.

² Žalbene podosnove Milana Lukića 3(I) i 4(H). Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 204-227, 281; Žalbeni pretres, AT. 68-70 (14. septembar 2011.).

³ Drugostepena presuda, par. 547.

⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 259, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 522.

lišavanja života.⁷ U ovom predmetu, pored broja ubijenih žrtava, većina sudija Pretresnog vijeća je uzela u obzir razne faktore kada je zaključilo da je došlo do istrebljivanja. Konkretno, ona je razmotrila: (i) gustinu stanovništva na području odakle su žrtve;⁸ (ii) ranjivost žrtava;⁹ i (iii) mjeru u kojoj su ti zločini izvršeni s predumišljajem.¹⁰

5. Milan Lukić u žalbenom postupku tvrdi da je većina sudija Pretresnog vijeća pogriješila kad je u svojoj ocjeni elementa masovnosti uzela u obzir neke "subjektivne faktore", konkretno, vrstu žrtava i gustinu naseljenosti.¹¹

6. Većina sudija Žalbenog vijeća tu nije ustanovila postojanje greške, rezonujući ovako:

Iako se [subjektivni faktori koje je razmotrilo Pretresno vijeće] mogu uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja da li je ispunjen uslov masovnosti koji se traži za istrebljivanje, oni ne predstavljaju obilježja krivičnog djela istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti. Prema tome, pretresna vijeća ne moraju razmatrati te faktore u svojoj analizi.¹² [...] Žalbeno vijeće primjećuje da je gotovo cijelo muslimansko stanovništvo Koritnika izgubilo život u incidentu u Pionirskoj ulici. U tim okolnostima, [većina sudija Žalbenog vijeća konstatuje da je] Pretresno vijeće razumno zaključilo da ubistvo 59 lica predstavlja istrebljivanje, kao zločin protiv čovječnosti. Malo smanjenje broja žrtava od strane Žalbenog vijeća ne utiče na ovaj zaključak. Nadalje, [većina Žalbenog vijeća] primjećuje da korištenje jednog sela kao referentnog područja nije vještački ograničeno jer osuđujuća presuda Milanu Lukiću počiva na jednom incidentu u kojem su žrtve bile poglavito iz istog sela.¹³

7. Primjećujem, kao preliminarno pitanje, da je suština ovog argumenta pokrenutog u žalbenom postupku da li je većina sudija Pretresnog vijeća legitimno uzela u obzir određene faktore kao relevantne okolnosti u utvrđivanju uslova masovnosti. Činjenica da ti faktori nisu predstavljali

⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 63, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Stakić*, par. 640; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 391; Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 573; Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 716; Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1061. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472, zaključak "da razmjere tih ubistava, s obzirom na okolnosti u kojima su se dogodila, dosežu traženi prag masovnosti, kao obilježje istrebljenja." (naglasak dodat).

⁸ U svojoj formulaciji pravnog standarda koji valja primijeniti, većina sudija Pretresnog vijeća je konstatovala: "Po mišljenju većine članova Vijeća, uz suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert, dodatni faktor jeste gustina stanovništva na konkretnom području. Drukčije rečeno, dok na gušće naseljenom području prag za potvrđivanje istrebljivanja može biti viši, na rjeđe naseljenom području neće biti neprimjereno da se istrebljivanje potvrdi na osnovu nižeg praga, to jest, na osnovu manjeg broja žrtava." (Prvostepena presuda, par. 938). U donošenju zaključaka o incidentu u Pionirskoj ulici, većina sudija Pretresnog vijeća je rekla da je posebno uzela u obzir, "karakteristike mjesta odakle su bile žrtve" (Prvostepena presuda, par. 945). Većina sudija Pretresnog vijeća ovaj faktor nije uzela u obzir u svojim zaključcima o incidentu na Bikavcu.

⁹ Većina sudija Pretresnog vijeća je izjavila da će razmotriti "vrstu" žrtava (Prvostepena presuda, par. 942, 949). Konkretno, oni su pridali težinu činjenici da su žrtve bile uglavnom starci, žene i djeca (Prvostepena presuda, par. 943, 950).

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 944, 950. V. također Prvostepena presuda, par. 918, 1067.

¹¹ Žalbeni podnesak Milana Lukića, par. 210-215, Replika Milana Lukića, par. 89-90; Žalbeni pretres, AT. 69-70, 113 (14. septembar 2011.).

¹² Drugostepena presuda, par. 542 (fusnote izostavljene).

¹³ Drugostepena presuda, par. 543 (fusnote izostavljene).

obilježja krivičnog djela istrebljivanja, pa ih stoga nije *trebalo* razmatrati prilikom ocjene masovnosti, nije, uz dužno poštovanje, relevantna za ovo sporno pitanje u žalbenom postupku.¹⁴

8. Sad ću objasniti zašto je, po mom mišljenju, većina sudija Pretresnog vijeća pogriješila kad je razmatrala gustinu stanovništva i ranjivost žrtava kao faktore relevantne za utvrđivanje uslova masovnosti.¹⁵

9. Meni se čini da "masovnost" počiva na neizbježnoj numeričkoj ocjeni; sam broj žrtava će biti, dapače mora da bude, presudni faktor u ocjeni masovnosti. Do sada je, međutim, Žalbeno vijeće odbijalo da definiše *de minimis* numerički prag za ovo krivično djelo.¹⁶ Umjesto toga, zauzet je stav da se pitanje masovnosti mora razmatrati u svjetlu "svih relevantnih faktora" u predmetu.¹⁷

10. Iako se čini da se njenom primjenom fokus udaljuje od brojčanih ocjena, ocjena "okolnosti" je zapravo imala sličnu funkciju. Faktori koji su smatrani relevantnim okolnostima su različiti, i obuhvataju vrijeme i mjesto lišavanja života, način na koji su žrtve uzimane za metu, kao i to da li su ubistva bila usmjerena protiv grupe pojedinaca, a ne protiv žrtava kao pojedinaca.¹⁸ No ono što ih objedinjuje je fokus svih dotičnih pretresnih vijeća na utvrđivanje pitanja da li su relevantna lišavanja života bila *objektivno* masovnih razmjera. Test "okolnosti" je do sada primjenjivan da se uspostavi standard koji funkcioniše van subjektivnog razmatranja ubijenih osoba.

11. Za razliku od ovog, gustina stanovništva i ranjivost žrtava ne samo da su okolnosti inkompatibilne s objektivnom ocjenom masovnosti, nego joj suštinski protivrječe. Uzmimo, na primjer, gustinu stanovništva. Ako je gustina stanovništva faktor relevantan za ocjenu masovnosti, to otvara mogućnost da se lišavanje života jedne ili dvije osobe u nekom malom zaseoku može smatrati istrebljivanjem. Isto tako, ocjena ranjivosti žrtava – iako je pojmljivo da bude relevantna za analizu pitanja da li je optuženi posjedovao *mens rea* da ubije u velikim razmjerima – otvara mogućnost da se smrt jedne ili dvije posebno ranjive žrtve može smatrati istrebljivanjem.

¹⁴ Takođe primjećujem da je većina sudija Pretresnog vijeća izričito konstatovala da je gustina stanovništva relevantna kao jedan od faktora, kad je formulisala djelokrug relevantnih pravnih standarda, što možda ukazuje na njihovu namjeru da utvrde pitanje pravnog principa u vezi s tim (Prvostepena presuda, par. 938).

¹⁵ Većina sudija Žalbenog vijeća zapravo ne odgovara direktno na argumente Milana Lukića koji se tiču analize ranjivosti žrtava, nego se koncentriše samo na pitanje gustine stanovništva.

¹⁶ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 471; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260-261; Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 516.

¹⁷ Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 640.

¹⁸ Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 63, fusnota 120, gdje se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 716; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 653; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 227. V. takođe Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1061, gdje je Pretresno vijeće zaključilo "da bi bio kriv za krivično djelo istrebljivanja, optuženi je morao učestvovati u ubistvima civila velikih razmjera, ali smatramo da se ta razlika ne odnosi samo na brojeve. Razlika između istrebljenja i lišavanja života je konceptualna razlika koja se odnosi na žrtve zločina i način na koji su uzimane za metu."

Subjektivni faktori koji prijete erozijom samog *raison d'être* krivičnog djela istrebljivanja ne bi trebali biti faktori koji se smiju razmatrati prilikom utvrđivanja masovnosti.

12. Zbog ovih razloga, ja uz dužno poštovanje smatram da je većina sudija Žalbenog vijeća trebala zaključiti da je rezonovanje koje je usvojila većina Pretresnog vijeća prilikom razmatranja elementa masovnosti bilo pogrešno.

C. U ovom predmetu broj žrtava bio je dovoljan da se zaključi da je izvršeno krivično djelo istrebljivanja

13. U gornjoj analizi objasnio sam da bi, po mom mišljenju, subjektivne faktore poput gustine stanovništva i ranjivosti žrtava trebalo isključiti iz utvrđivanja elementa masovnosti. Ja ovdje ne nastojim propisati faktore koji se *moгу* legitimno razmotriti u takvoj ocjeni, osim što ću primijetiti da će broj ubijenih osoba uvijek biti najvažniji faktor.

14. Kad je riječ o broju osoba koje se moraju lišiti života prije nego što se zločin može smatrati masovnim, istrebljivanje je povezano sa lišavanjem života hiljada ljudi.¹⁹ Na ovom mjestu moram primijetiti da sam prilično sklon mišljenju koje je iznijela sudija Van den Wyngaert u svom suprotnom mišljenju u prvostepenoj fazi ovog postupka naime, da je možda bilo bolje izričito tražiti da krivično djelo istrebljivanja bude uslovljeno veoma velikim brojem smrti.²⁰

15. Međutim, na osnovu dosadašnje prakse Međunarodnog suda, smatram da je broj smrtnih slučajeva u incidentu u Pionirskoj ulici i incidentu na Bikavcu bio, svaki za sebe, dovoljan da predstavlja istrebljivanje. U predmetu *Brđanin*, za ubistva 68 do 300 osoba zaključeno je "da razmjere tih ubistava, s obzirom na okolnosti u kojima su se dogodila, dosežu traženi prag masovnosti kao obilježje istrebljivanja".²¹ U predmetu *Stakić*, Pretresno vijeće je zaključilo da bi ubistva manje od 80 osoba "sama za sebe dosegla traženi nivo masovnosti da bi se mogla razmatrati shodno članu 5(b) Statuta".²² U predmetu *Krajišnik*, iako je osuđujuća presuda za istrebljivanje bila zasnovana na lišavanju života najmanje 1.916 osoba, Pretresno vijeće je u vezi s lišavanjem života otprilike 66 osoba zaključilo "[da je] ispunjen uslov masovnosti".²³ MKSR i Specijalni sud za Sijera

¹⁹ V. npr. Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 79, 84, 426, 505. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*, par. 521.

²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 1120-1122 (Djelimično suprotno mišljenje sudije Van den Wyngaert).

²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 472.

²² Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 653. V. također Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 269. Žalbeno vijeće nije govorilo o tome da li bi svaki incident nezavisno ispunio element masovnosti, ali je potvrdilo sveukupnu osudu za istrebljivanje, Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260.

²³ Prvostepena presuda *Krajišnik*, par. 699, 720, ukinuto u žalbi iz razloga nevezanih za ocjenu uslova masovnosti, Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 177. V. također Prvostepena presuda, par. 938.

Leone su takođe zaključili da je lišavanje života manje od 60 osoba dovoljno velikih razmjera da predstavlja istrebljivanje.²⁴

16. Prema tome, u ovom predmetu smatram da je lišavanje života 53 osobe u incidentu u Pionirskoj ulici i 60 osoba u incidentu na Bikavcu bilo, u svakom od tih slučajeva, dovoljno velikih razmjera da predstavlja istrebljivanje, bez obzira na grešku u rezonovanju većine sudija Pretresnog vijeća prilikom donošenja te odluke.

D. Zaključak

17. Većina sudija Žalbenog vijeća je, po mom mišljenju, pogriješila zato što nije zaključila da je većina sudija Pretresnog vijeća neprimjereno uzela u obzir određene subjektivne faktore u ocjeni uslova masovnosti. Međutim, moje je mišljenje da je u ovom predmetu to krivično djelo dokazano na osnovu broja ubijenih osoba i da je shodno tome Milan Lukić ispravno osuđen za počinjenje krivičnog djela istrebljivanja.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu se engleska verzija smatra mjerodavnom.

Dana 4. decembra 2012. godine, u Haagu, Nizozemska.

/potpis na originalu/

sudija Howard Morrison

²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*, par. 398; Prvostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 481 (30 do 40 žrtava) (ovaj zaključak je potvrđen u žalbi, Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 301); Prvostepena presuda u predmetu *Sesay i drugi*, par. 1107 (63 žrtve), 1271 (30 do 40 žrtava), 1449 (64 žrtve) (ovi zaključci su potvrđeni u žalbi, Drugostepena presuda u predmetu *Sesay i drugi*, poglavlje XII).

XX. DODATAK A – PROCEDURALNI KONTEKST

A. Sastav Žalbenog vijeća

1. Dana 22. jula 2009., predsjednik Međunarodnog suda imenovao je sljedeće sudije u sastav Žalbenog vijeća u ovom predmetu: sudiju Mehmeta Güneya, sudiju Fausta Pocara, sudiju Liua Daquna, sudiju Theodora Merona i sudiju Carmela Agiusa.¹ Dana 19. avgusta 2009., sudija Mehmet Güney, koji je izabran za predsjedavajućeg sudiju, odredio je sebe za predžalbenog sudiju.² Dana 19. maja 2011., za člana Vijeća je, kao zamjena za sudija Theodora Merona, imenovan sudija Bakone Justice Moloto,³ a 27. maja 2011. umjesto njega je imenovan sudija Howard Morrison.⁴

B. Najave žalbe

2. Dana 19. avgusta 2009., predžalbeni sudija je odbio zahtjev Milana Lukića da se rok za podnošenje njegove najave žalbe, koji je isticao tog dana, produži za 15-20 dana.⁵ Milan Lukić je, u skladu s tim, najavu žalbe podnio 19. avgusta 2009. godine.⁶ Istog dana svoje najave žalbe podnijeli su i Sredoje Lukić i tužilaštvo.⁷

3. Dana 16. decembra 2009., Žalbeno vijeće je odobrilo zahtjev Milana Lukića za izmjenu najave žalbe i prihvatilo izmijenjenu najavu žalbe koju je priložio uz taj zahtjev.⁸

C. Zastupanje Milana Lukića

4. Dana 14. oktobra 2009., zamjenik sekretara je povukao imenovanje Alarida za glavnog branioca Milana Lukića i za novog glavnog branioca dodijelio mu je g. Tomislava Višnjica.⁹

¹ Nalog kojim se raspoređuju sudije u predmetu koji rješava Žalbeno vijeće, 22. juli 2009.

² Nalog kojim se određuje predžalbeni sudija, 19. avgust 2009.

³ Nalog o zamjeni sudije u predmetu koji rješava Žalbeno vijeće, 19. maj 2011.

⁴ Nalog o zamjeni sudije u predmetu koji rješava Žalbeno vijeće, 27. maj 2011.

⁵ Odluka po hitnom zahtjevu Milana Lukića za produženje roka za podnošenje najave žalbe, 19. avgust 2009.; Hitan zahtjev Milana Lukića za produženje roka za podnošenje najave žalbe, 17. avgust 2009.

⁶ Najava žalbe na Prvostepenu presudu, 19. avgust 2009.; *Corrigendum* Izmijenjene najave žalbe Milana Lukića, 4. decembar 2009.

⁷ Najava žalbe u ime Sredoja Lukića, 19. avgust 2009.; Najava žalbe tužilaštva, 19. avgust 2009.

⁸ Odluka po zahtjevu Milana Lukića da izmijeni svoju najavu žalbe, 16. decembar 2009.; Zahtjev Milana Lukića da izmijeni svoju najavu žalbe, 26. novembar 2009.

⁹ Odluka zamjenika sekretara o dodjeljivanju branioca Milanu Lukiću, 14. oktobar 2009.

D. Žalbe

5. Dana 30. oktobra 2009., Žalbeno vijeće je odobrilo zahtjev Milana Lukića da se rok za podnošenje njegovog žalbenog podneska, koji je isticao 2. novembra 2009., produži za 45 dana.¹⁰ Tužilaštvo je zatražilo da mu se, u slučaju da se zahtjev Milana Lukića za produženje roka odobri, rok za podnošenje odgovora respondentu produži za 10 dana, što je Vijeće takođe odobrilo.¹¹ Međutim, Vijeće je odbilo zahtjev Sredoja Lukića da se, u slučaju odobravanja zahtjeva Milana Lukića za produženje roka, "svi žalbeni podnesci i podnesci respondenata strana u postupku podnesu istog dana i u isto vrijeme".¹² Sredoje Lukić je, u skladu s tim, svoj žalbeni podnesak podnio 2. novembra 2009.,¹³ a tužilaštvo je na njega odgovorilo 14. decembra 2009. godine.¹⁴ Sredoje Lukić je 29. decembra 2009. podnio repliku na podnesak respondentu.¹⁵

6. Tužilaštvo je svoj žalbeni podnesak podnijelo 2. novembra 2009.,¹⁶ Sredoje Lukić je na njega odgovorio 14. decembra 2009.,¹⁷ a tužilaštvo je 23. decembra 2009. podnijelo repliku na podnesak respondentu.¹⁸

7. Milan Lukić je svoj žalbeni podnesak podnio 17. decembra 2009. godine.¹⁹ Tužilaštvo je na njega odgovorilo 5. februara 2010. godine.²⁰ Zahtjev Milana Lukića za produženje roka za podnošenje replike na podnesak respondentu je 2. februara 2010. odbijen.²¹ On je svoju repliku na podnesak respondentu podnio 22. februara 2010. godine.²²

¹⁰ Odluka po zahtjevu Milana Lukića kojim se traži produženje roka za podnošenje žalbenog podneska i zahtjevu za odlaganje postupka, 30. oktobar 2009. (dalje u tekstu: Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka od 30. oktobra 2009.); Zahtjev odbrane kojim se traži produženje roka za podnošenje žalbenog podneska, 19. oktobar 2009. Dana 1. oktobra 2009., Milan Lukić je podnio povjerljivi zahtjev za odlaganje postupka, na koji je tužilaštvo odgovorilo 6. oktobra 2009. godine.

¹¹ Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka od 30. oktobra 2009. V. takođe Odgovor tužilaštva na zahtjev Milana Lukića za produženje roka za podnošenje žalbenog podneska, 22. oktobar 2009., par. 1, 4, 6.

¹² Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka od 30. oktobra 2009. V. takođe Odgovor Sredoja Lukića na zahtjev Milana Lukića za produženje roka za podnošenje žalbenog podneska, 23. oktobar 2009., par. 4.

¹³ Žalbeni podnesak Sredoja Lukića.

¹⁴ Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić). Javna redigovana verzija zavedena je 23. decembra 2009. godine.

¹⁵ Replika Sredoja Lukića. Javna redigovana verzija zavedena je 13. septembra 2010. godine.

¹⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva.

¹⁷ Odgovor Sredoja Lukića.

¹⁸ Replika tužilaštva.

¹⁹ Žalbeni podnesak Milana Lukića. Javna redigovana verzija zavedena je 18. marta 2010. godine.

²⁰ Odgovor tužilaštva (Milan Lukić), 5. februar 2010. (povjerljivo). Javna redigovana verzija zavedena je 6. maja 2010. godine. Dana 6. aprila 2010., tužilaštvo je podnijelo *Corrigendum* Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića (povjerljivo). Dana 13. aprila 2010., tužilaštvo je podnijelo Drugi *corrigendum* Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića (povjerljivo), a 6. decembra 2010. godine Treći *corrigendum* Odgovora tužilaštva (Milan Lukić).

²¹ Odluka po zahtjevu Milana Lukića za produženje roka za podnošenje replike, 2. februar 2010.; Zahtjev Milana Lukića za produženje roka za podnošenje replike, 28. januar 2010.

²² Replika Milana Lukića. Javna redigovana verzija zavedena je 17. novembra 2010. godine.

E. Privremeno puštanje na slobodu

8. Dana 21. jula 2009., Milan Lukić je podnio zahtjev u kojem je zatražio da bude privremeno pušten na slobodu u trajanju od najviše pet dana kako bi proveo neko vrijeme sa svojim bolesnim i starim roditeljima u Beogradu.²³ Tužilaštvo je 24. jula 2009. podnijelo povjerljivi odgovor u kojem se usprotivilo zahtjevu, tvrdeći da Milan Lukić ne ispunjava nijedan od uslova iz pravila 65(I) Pravilnika.²⁴ Dana 28. avgusta 2009., Žalbeno vijeće je odbilo zahtjev Milana Lukića za privremeno puštanje na slobodu jer se nije uvjerilo da će se, ako bude pušten, predati u pritvor po isteku predloženog roka.²⁵ Žalbeno vijeće je nadalje naložilo tužilaštvu da u roku od 14 dana podnese javnu redigovanu verziju svog odgovora.²⁶

F. Pitanja u vezi s dokazima

1. Prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku

9. Milan Lukić je svoj prvi zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem podnio 8. februara 2010.,²⁷ drugi zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza 9. februara 2010.,²⁸ treći zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza 22. februara 2010.,²⁹ četvrti zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza 24. januara 2011.,³⁰ a dopunski podnesak u prilog četvrtom zahtjevu podnio je 1. marta 2011. godine.³¹

²³ Zahtjev Milana Lukića za privremeno puštanje na slobodu iz humanitarnih razloga, 21. juli 2009.

²⁴ Odgovor tužilaštva na zahtjev Milana Lukića za privremeno puštanje na slobodu, 24. juli 2009. (povjerljivo), par. 12.

²⁵ Odluka po zahtjevu Milana Lukića za privremeno puštanje na slobodu, 28. avgust 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 28. avgusta 2009.), par. 11.

²⁶ Odluka od 28. avgusta 2009., par. 13.

²⁷ Zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 8. februar 2010. (povjerljivo). V. takođe Odgovor tužilaštva na prvi zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza, 26. februar 2010. (povjerljivo); Replika Milana Lukića u prilog zahtjevu za prihvatanje dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 1. mart 2010. (povjerljivo).

²⁸ Drugi zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 9. februar 2010. (povjerljivo). V. takođe Odgovor tužilaštva na drugi zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza, 12. mart 2010. (povjerljivo); Replika Milana Lukića u prilog drugom zahtjevu za prihvatanje dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 26. mart 2010. (povjerljivo).

²⁹ Treći zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 22. februar 2010. (povjerljivo). V. takođe Odgovor tužilaštva na treći zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza, 24. mart 2010. (povjerljivo); Replika Milana Lukića u prilog trećem zahtjevu za prihvatanje dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 7. april 2010. (povjerljivo).

³⁰ Zahtjev Milana Lukića od 24. januara 2011. V. takođe Odgovor tužilaštva na četvrti zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza, 9. februar 2011. (povjerljivo); Replika Milana Lukića u prilog četvrtom zahtjevu za prihvatanje dodatnih dokaza, 23. februar 2011. (s povjerljivim Dodatkom).

³¹ Dopunski podnesak Milana Lukića od 1. marta 2011. V. takođe Odgovor tužilaštva na peti zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza (pod naslovom "Dopunski podnesak u prilog četvrtom zahtjevu za uvođenje dodatnih dokaza"), 10. mart 2011. (povjerljivo); Replika Milana Lukića na dopunski podnesak u prilog četvrtom zahtjevu za uvođenje dodatnih dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 17. mart 2011.

10. Dana 12. maja 2011., Žalbeno vijeće je djelimično odobrilo "Zahtjev Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane Tužilaštva, uključujući odlaganje postupka", na osnovu zaključka da je tužilaštvo prekršilo obaveze objelodanjivanja iz pravila 68, s tim da je Milanu Lukiću naložilo da eventualni podnesak na osnovu pravila 115 podnese do 26. maja 2011. godine.³² Milan Lukić je, u skladu s tim, 26. maja 2011. podnio svoj peti zahtjev za prihvatanje dodatnih dokaza.³³

11. Dana 6. jula 2011., Žalbeno vijeće je odbilo prvi zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, zaključivši da su dokazi čije je prihvatanje tražio već dio pretresnog spisa.³⁴ Žalbeno vijeće je 6. jula 2011. odbilo i drugi zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku.³⁵ Dana 22. jula 2011., Žalbeno vijeće je, uz suprotno mišljenje sudije Pocara i sudije Agiusa, odobrilo peti i, djelimično, četvrti zahtjev.³⁶ Treći³⁷ i šesti zahtjev³⁸ Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku Žalbeno vijeće je odbilo 15. avgusta 2011.

12. Dana 28. jula 2011., tužilaštvo je podnijelo zahtjev za prihvatanje dokaza u svrhu pobijanja.³⁹ Žalbeno vijeće je 24. avgusta 2011. taj zahtjev odobrilo i kao dokaze u svrhu pobijanja prihvatilo dva dokazna predmeta.⁴⁰ Dana 31. avgusta 2011., Milan Lukić je podnio dopunski podnesak o uticaju dodatnih dokaza prihvaćenih u postupku pobijanja,⁴¹ na koji je tužilaštvo odgovorilo 5. septembra 2011. godine.⁴²

³² Odluka po zahtjevu Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužioca, 12. maj 2011. (povjerljivo).

³³ Peti zahtjev Milana Lukića za uvođenje dodatnih dokaza u postupku pred Žalbenim vijećem, 26. maj 2011. (povjerljivo). V. takođe Odgovor na šesti zahtjev Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza, 22. juni 2011. (povjerljivo); Replika u prilog petom zahtjevu Milana Lukića na osnovu pravila 115, 5. juli 2011. (povjerljivo).

³⁴ Odluka po prvom zahtjevu Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 6. juli 2011. Dana 27. juna 2012., Žalbeno vijeće je uputilo Sekretarijat da do 20. jula 2012. dostavi zvanični prijevod dokaznog predmeta br. 1D39 na engleski (Nalog za prevođenje, 26. juni 2012.). Sekretarijat je zvanični prijevod tog dokaznog predmeta na engleski dostavio 17. jula 2012. godine (Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) – Obavještenje o postupanju po Nalogu za prevođenje, 17. juli 2012.).

³⁵ Odluka po drugom zahtjevu Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza po žalbi, 6. juli 2011. (povjerljivo).

³⁶ Odluka od 22. jula 2011. Sudija Pocar i sudija Agius priložili su zajedničko djelimično suprotno mišljenje. V. takođe memorandum Sekretarijata naslovljen "Brojevi dokaznog predmeta dodijeljeni dokumentima u skladu s odlukom od 22. jula 2011.", 4. avgust 2011. (povjerljivo).

³⁷ Odluka po trećem zahtjevu Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 25. avgust 2011. (povjerljivo).

³⁸ Odluka po šestom zahtjevu Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 25. avgust 2011. (povjerljivo).

³⁹ Materijal tužilaštva podnesen u svrhu pobijanja dokaza prihvaćenih Odlukom po četvrtom i petom zahtjevu Milana Lukića za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, 28. juli 2011. (povjerljivo, s povjerljivim dodacima).

⁴⁰ Odluka o dokazima u svrhu pobijanja od 24. avgusta 2011. V. takođe memorandum Sekretarijata naslovljen "Brojevi dokaznog predmeta dodijeljeni dokumentima u skladu s odlukom od 24. avgusta 2011.", 29. avgust 2011.

⁴¹ Dopunski podnesak Milana Lukića od 31. avgusta 2011.

⁴² Odgovor tužilaštva na dopunski podnesak Milana Lukića, 5. septembar 2011. (povjerljivo).

2. Druga pitanja u vezi s dokazima

13. Dana 25. septembra 2009., Žalbeno vijeće je odbilo zahtjev Radovana Karadžića za izmjenu zaštitnih mjera.⁴³

14. Dana 4. novembra 2009., Žalbeno vijeće je djelimično odobrilo molbu tužioca BiH za izmjenu zaštitnih mjera na osnovu pravila 75(H) Pravilnika.⁴⁴ Dana 1. decembra 2009., Žalbeno vijeće je djelimično odobrilo drugu molbu tužioca BiH za izmjenu zaštitnih mjera na osnovu pravila 75(H) Pravilnika.⁴⁵ Treću molbu tužioca BiH na osnovu pravila 75(H) Pravilnika Žalbeno vijeće je odbilo 2. avgusta 2011.⁴⁶

15. Dana 24. juna 2011., tužilaštvo je podnijelo zahtjev za ukidanje zaštitnih mjera za dva svjedoka, pojačanje zaštitnih mjera za jednog svjedoka i izmjenu povjerljivog statusa dokumenata.⁴⁷ Dana 5. septembra 2011., Žalbeno vijeće je taj zahtjev djelimično odobrilo.⁴⁸

⁴³ Odluka po zahtjevu Radovana Karadžića za izmjenu zaštitnih mjera, 25. septembar 2009. V. takođe Zahtjev Radovana Karadžića za izmjenu zaštitnih mjera, 24. avgust 2009.; Odgovor tužilaštva na zahtjev Radovana Karadžića za izmjenu zaštitnih mjera, 3. septembar 2009.

⁴⁴ Odluka po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine za izmjenu zaštitnih mjera na osnovu pravila 75(H), 4. novembar 2009. (povjerljivo i *ex parte*). Dana 25. novembra 2009., Žalbeno vijeće je izdalo *Corrigendum* Odluke po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine od 4. novembra 2009. (povjerljivo i *ex parte*). V. takođe Nalog o imenovanju vijeća koje će razmotriti molbu Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 4. novembar 2009.; Podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H) od 24. septembra 2009., 8. oktobar 2009. (povjerljivo i *ex parte*); povjerljivi i *ex parte* Odgovor tužilaštva na povjerljivu i *ex parte* molbu Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 6. oktobar 2009. (povjerljivo i *ex parte*). Dana 24. septembra 2009., Žalbeno vijeće je izdalo povjerljivi i *ex parte* Nalog po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H) Pravilnika. V. takođe Molba Tužilaštva Bosne i Hercegovine za izmjenu zaštitnih mjera u skladu sa pravilom 75(H) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a, 9. septembar 2009. (povjerljivo).

⁴⁵ Odluka po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 1. decembar 2009. (povjerljivo i *ex parte*); Podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H) od 10. novembra 2009., 20. novembar 2009. (povjerljivo i *ex parte*); povjerljivi i *ex parte* Odgovor tužilaštva na povjerljivu i *ex parte* molbu Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 20. novembar 2009. (povjerljivo i *ex parte*); Nalog po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 10. novembar 2009. (povjerljivo i *ex parte*).

⁴⁶ Odluka po molbi Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 2. avgust 2011. (povjerljivo i *ex parte*). V. takođe Nalog po zahtjevu Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H), 29. juni 2011. (povjerljivo i *ex parte*); Dalji podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po zahtjevu Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H) od 29. juna 2011., 28. juli 2011. (povjerljivo i *ex parte*); Dalji podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po zahtjevu Tužilaštva Bosne i Hercegovine na osnovu pravila 75(H) od 29. juna 2011., 13. juli 2011. (povjerljivo i *ex parte*); Podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera za dva svjedoka, pojačanje zaštitnih mjera za jednog svjedoka i izmjenu povjerljivog statusa dokumenata od 30. juna 2011., 4. juli 2011. (povjerljivo i *ex parte*).

⁴⁷ Zahtjev tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera za dva svjedoka, pojačanje zaštitnih mjera za jednog svjedoka i izmjenu povjerljivog statusa dokumenata, 24. juni 2011. (povjerljivo).

⁴⁸ Odluka po zahtjevu tužilaštva za izmjenu zaštitnih mjera, 5. septembar 2011. (povjerljivo). V. takođe Podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s "Nalogom po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera za dva svjedoka, pojačanje zaštitnih mjera za jednog svjedoka i izmjenu povjerljivog statusa dokumenata" od 30. juna 2011., 4. juli 2011. (povjerljivo i *ex parte*); Dalji podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera za dva svjedoka, pojačanje zaštitnih mjera za jednog svjedoka i izmjenu povjerljivog statusa dokumenata od 30. juna 2011., 5. juli 2011. (povjerljivo i *ex parte*); Nalog po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih

3. Postupak za nepoštovanje Suda u predmetu Tabaković

16. Dana 10. februara 2010., tužilaštvo je podnijelo hitan *ex parte* zahtjev za objelodanjivanje povjerljivih podnesaka braniocu.⁴⁹ Dana 22. februara 2010., tužilaštvo je podnijelo drugi zahtjev, a zatim, 26. februara 2010., i treći.⁵⁰ Dana 17. februara 2010., odnosno 25. februara 2010., predžalbeni sudija je izdao naloge u vezi s prvim i drugim od tih zahtjeva.⁵¹ Dana 4. marta 2010., Sekretarijat je podnio podnesak na osnovu pravila 33(B) Pravilnika.⁵² Dana 11. marta 2010., Žalbeno vijeće je donijelo odluku po zahtjevima.⁵³ Dana 5. maja 2010., Žalbeno vijeće je donijelo odluku po zahtjevu Milana Lukića za pristup svim povjerljivim materijalima u predmetu protiv Zuhdije Tabakovića.⁵⁴

4. Postupak za nepoštovanje Suda u predmetu Rašić

17. Dana 26. januara 2011., Jelena Rašić je podnijela povjerljivi zahtjev za pristup povjerljivom materijalu,⁵⁵ nakon čega je Žalbeno vijeće, 22. marta 2011., naložilo tužilaštvu da dostavi spisak u kojem će pojedinačno navesti sav povjerljivi *inter partes* materijal koji je gđi Rašić objelodanilo na osnovu pravila 66 i 68 Pravilnika.⁵⁶ Tužilaštvo je taj spisak dostavilo 29. marta 2011. godine.⁵⁷

mjera za dva svjedoka, pojačanje zaštitnih mjera za jednog svjedoka i izmjenu povjerljivog statusa dokumenata, 30. juni 2011. (povjerljivo).

⁴⁹ Hitan zahtjev za objelodanjivanje povjerljivih podnesaka braniocu, 10. februar 2010. (povjerljivo i *ex parte*).

⁵⁰ Hitan zahtjev za izmjenu zaštitnih mjera i povjerljivog statusa materijala, 22. februar 2010. (povjerljivo i *ex parte*). V. takođe Drugi hitan zahtjev za dozvolu da se objelodani povjerljivi materijal, 26. februar 2010. (povjerljivo i *ex parte*).

⁵¹ Nalog po hitnom zahtjevu tužioca za objelodanjivanje povjerljivih podnesaka braniocu, 17. februar 2010. (povjerljivo i *ex parte*). V. takođe Nalog po hitnom zahtjevu tužioca za izmjenu zaštitnih mjera i povjerljivog statusa materijala, 25. februar 2010. (povjerljivo i *ex parte*).

⁵² Podnesak na osnovu pravila 33(B) u skladu s Nalogom po hitnom zahtjevu tužioca za objelodanjivanje povjerljivih podnesaka braniocu od 17. februara 2010. i Nalogom po hitnom zahtjevu tužioca za izmjenu zaštitnih mjera i povjerljivog statusa materijala od 25. februara 2010., 4. mart 2010. (povjerljivo i *ex parte*).

⁵³ Odluka po hitnim zahtjevima za objelodanjivanje povjerljivog materijala braniocu, 11. mart 2010. (povjerljivo i *ex parte*).

⁵⁴ Odluka po zahtjevu Milana Lukića za pristup svim poverljivim materijalima u predmetu *Zuhdija Tabaković*, 5. maj 2010. (povjerljivo); Zahtjev Milana Lukića za pristup svim poverljivim materijalima u predmetu *Zuhdija Tabaković*, 30. mart 2010. (povjerljivo). Ponovo podneseni odgovor tužilaštva na zahtjev Milana Lukića za pristup svim poverljivim materijalima u predmetu *Zuhdija Tabaković*, 1. april 2010. (povjerljivo); Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) – Obavještenje o postupanju po Odluci po zahtjevu Milana Lukića za pristup svim poverljivim materijalima u predmetu *Zuhdija Tabaković*, 3. juni 2010. (povjerljivo).

⁵⁵ Zahtjev optužene Jelene Rašić za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*, 26. januar 2011. (povjerljivo); Odgovor tužilaštva na zahtjev optužene Jelene Rašić za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*, 7. februar 2011. (povjerljivo, s povjerljivim i *ex parte* Dodatkom A); Replika na odgovor tužilaštva na zahtjev optužene Jelene Rašić za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*, 9. februar 2011. (povjerljivo).

⁵⁶ Nalog u vezi s objelodanjivanjem materijala tužilaštva na osnovu pravila 68, 22. mart 2011. (povjerljivo).

⁵⁷ Podnesak tužilaštva u skladu s nalogom u vezi s objelodanjivanjem materijala tužilaštva na osnovu pravila 68, 29. mart 2011. (povjerljivo). V. takođe Nalog tužilaštvu u vezi sa zahtjevom Jelene Rašić za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*, 23. juni 2011. (povjerljivo i *ex parte*). Dana 4. jula 2011., tužilaštvo je podnijelo Podnesak tužilaštva u skladu s nalogom Žalbenog vijeća od 23. juna 2011. (povjerljivo i *ex parte*, s povjerljivim i *ex parte* dodacima).

Dana 6. septembra 2011., Žalbeno vijeće je djelimično odobrilo zahtjev gđe Rašić,⁵⁸ a Sekretarijat je 10. novembra 2011. podnio objavještenje o postupanju u skladu s odlukom Vijeća.⁵⁹

G. Druga pitanja

18. Dana 12. oktobra 2009., tužilaštvo je od Žalbenog vijeća zatražilo da ponovo razmotri odluku Pretresnog vijeća od 10. jula 2009. i da poništi nalog za objelodanjivanje Radovanu Karadžiću povjerljivog materijala vezanog za navode o zločinima počinjenim u Višegradu.⁶⁰ Žalbeno vijeće je taj zahtjev odobrilo 7. decembra 2009.⁶¹

19. Dana 17. januara 2012., Žalbeno vijeće je donijelo povjerljivu Odluku po zahtjevu tužilaštva za preispitivanje Odluke po zahtjevu tužilaštva za izmjenu zaštitnih mjera.⁶²

20. Dana 3. decembra 2010., Žalbeno vijeće je izdalo Nalog o promjeni statusa dokaznih predmeta koji se sastoje od transkripata iz drugih predmeta.⁶³

21. Dana 5. aprila 2011., Milan Lukić je iznio tvrdnju da je tužilaštvo prekršilo svoje obaveze iz pravila 68 Pravilnika jer mu nije objelodanilo dokumente koji su, kako je naveo, ekskulpatornog karaktera.⁶⁴ On je od Žalbenog vijeća zatražio, između ostalog, da se žalbeni pretres odgodi na način koji će mu ostaviti dovoljno vremena da provede istragu u vezi s tim dokumentima i podnese

⁵⁸ Odluka po zahtjevu Jelene Rašić za pristup poverljivom *inter partes* i *ex parte* materijalu iz predmeta *Lukić i Lukić*, 6. septembar 2011. (povjerljivo). Dana 14. septembar 2011., tužilaštvo je podnijelo Zahtjev tužilaštva za preispitivanje Odluke po zahtjevu tužilaštva za izmjenu zaštitnih mjera (povjerljivo). V. takođe *Corrigendum* Odgovora na zahtjev tužilaštva za preispitivanje Odluke po zahtjevu tužilaštva za izmjenu zaštitnih mjera, 26. septembar 2011. (povjerljivo).

⁵⁹ Podnesak Sekretarijata na osnovu pravila 33(B) - Obavještenje o postupanju po Odluci po zahtjevu Jelene Rašić za pristup poverljivom *inter partes* i *ex parte* materijalu iz predmeta *Lukić i Lukić*, 10. novembar 2011. (povjerljivo).

⁶⁰ Zahtjev tužilaštva za ponovno razmatranje i poništenje naloga za objelodanjivanje izdatog u "Odluci po zahtjevu Radovana Karadžića za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*" koju je 10. jula 2009. donijelo Pretresno vijeće, 12. oktobar 2009.

⁶¹ Odluka po "Zahtjevu tužilaštva za ponovno razmatranje i poništenje naloga za objelodanjivanje izdatog u 'Odluci po zahtjevu Radovana Karadžića za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*' koju je 10. jula 2009. donijelo Pretresno vijeće", 7. decembar 2009. V. takođe Obavještenje tužilaštva o postupanju po "Odluci po zahtjevu tužilaštva za ponovno razmatranje i poništenje naloga za objelodanjivanje izdatog u 'Odluci po zahtjevu Radovana Karadžića za pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Lukić i Lukić*' koju je 10. jula 2009. donijelo Pretresno vijeće" (povjerljivo i *ex parte*), 14. decembar 2009.

⁶² V. takođe Zahtjev tužilaštva za preispitivanje Odluke po zahtjevu tužilaštva za izmjenu zaštitnih mjera, 14. septembar 2011. (povjerljivo); *Corrigendum* Odgovora na zahtjev tužilaštva za preispitivanje Odluke po zahtjevu tužilaštva za izmjenu zaštitnih mjera, 26. septembar 2011. (povjerljivo), Dodatak A.

⁶³ Tim nalogom je ukinut raniji Nalog o statusu dokaznih predmeta koji se sastoje od transkripata iz drugih predmeta, koji je Žalbeno vijeće izdalo 28. juna 2010. godine. Dana 9. decembra 2010., tužilaštvo je podnijelo Obavještenje o postupanju po Nalogu o promjeni statusa dokaznih predmeta. V. takođe Potvrda šefa Odsjeka za organizaciju i podršku rada sudnica, 23. decembar 2010.

⁶⁴ Zahtjev Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane Tužilaštva, uključujući odlaganje postupka, 5. april 2011. (s povjerljivim dodacima) (dalje u tekstu: Zahtjev Milana Lukića od 5. aprila 2011.). V. takođe Odgovor na "Zahtjev Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja", 15. april 2011. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je istog dana); Replika u prilog zahtjevu Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane Tužilaštva, uključujući odlaganje postupka, 26. april 2011.

zahtjev za prihvatanje tih, a možda i drugih, dokumenata na osnovu pravila 115 Pravilnika.⁶⁵ Žalbeno vijeće je 12. maja 2011. donijelo odluku po tom zahtjevu.⁶⁶

22. Dana 4. avgusta 2011., predžalbeni sudija je izdao nalog kojim je odobrio objelodanjivanje određenih dijelova iskaza datih na djelimično zatvorenim/zatvorenim sjednicama, ali na takav način da se ne otkrije identitet zaštićenih svjedoka.⁶⁷

H. Statusne konferencije

23. Statusne konferencije su održane 13. novembra 2009.,⁶⁸ 16. marta 2010.,⁶⁹ 14. jula 2010.,⁷⁰ 11. novembra 2010.,⁷¹ 10. marta 2011.,⁷² 8. jula 2011.,⁷³ 23. januara 2012.,⁷⁴ 24. maja 2012.⁷⁵ i 24. septembra 2012. godine.⁷⁶

I. Žalbeni pretres

24. Žalbeni pretres je održan 14. i 15. septembra 2011. godine.⁷⁷

⁶⁵ Zahtjev Milana Lukića od 5. aprila 2011., par. 42.

⁶⁶ Odluka po zahtjevu Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužioca, 12. maj 2011. (povjerljivo). Povjerljivi status te odluke ukinut je Nalogom kojim se ukida povjerljivi status "Odluke po zahtjevu Milana Lukića za pravna sredstva zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužioca" od 12. maja 2011., 11. maj 2012.

⁶⁷ Dalji nalog o objelodanjivanju dijelova transkripata sa djelimično zatvorenih/zatvorenih sjednica, 4. avgust 2011. V. takođe Nalog za objelodanjivanje dijelova transkripata sa djelimično zatvorenih/zatvorenih sjednica, 16. juni 2011.; Podnesak tužilaštva u vezi s nalogom predžalbenog sudije za objelodanjivanje dijelova transkripata sa djelimično zatvorenih/zatvorenih sjednica, 1. juli 2011. (povjerljivo); Obrazloženje daljeg naloga o objelodanjivanju dijelova transkripata sa djelimično zatvorenih/zatvorenih sjednica, 6. septembar 2011.

⁶⁸ Nalog o rasporedu, 10. novembar 2009.

⁶⁹ Nalog o rasporedu, 22. februar 2010.

⁷⁰ Nalog o rasporedu, 30. juni 2010.

⁷¹ Nalog o rasporedu, 2. novembar 2010.; Nalog o promjeni rasporeda pretresa, 3. novembar 2010.

⁷² Nalog o rasporedu, 1. mart 2011.

⁷³ Nalog o rasporedu, 30. juni 2011. Dana 8. jula 2011., Milan Lukić je dostavio obavještenje o odsustvu iz sudnice i na statusnoj konferenciji ga je zastupao branilac. V. Nalog za pripremu žalbenog pretresa, 6. septembar 2011.; Brojevi dokaznog predmeta dodijeljeni dokumentima u skladu s nalogom od 6. septembra 2011., 9. septembar 2011. (povjerljivo).

⁷⁴ Nalog o rasporedu, 5. decembar 2011. Dana 23. januara 2012., Milan Lukić je dostavio obavještenje o odsustvu iz sudnice i na statusnoj konferenciji ga je zastupao branilac.

⁷⁵ Nalog o rasporedu, 2. maj 2012.

⁷⁶ Nalog o rasporedu, 13. septembar 2012.

⁷⁷ Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 8. juli 2011. V. takođe *Corrigendum* Naloga o rasporedu za žalbeni pretres od 8. jula 2011., 12. juli 2011.

XXI. DODATAK B – GLOSAR TERMINA**A. Spisak korištenih presuda**1. MKSJ**ALEKSOVSKI**

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*)

BABIĆ

Tužilac protiv Milana Babića, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. juli 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*)

BLAGOJEVIĆ I JOKIĆ

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-T, Presuda, 17. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

BLAŠKIĆ

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*)

BOŠKOSKI I TARČULOVSKI

Tužilac protiv Ljubeta Boškskog i Johana Tarčulovskog, predmet br. IT-04-82-A, Presuda, 19. maj 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*)

BRALO

Tužilac protiv Miroslava Brale, predmet br. IT-95-17-A, Presuda po žalbi na kaznu, 2. april 2007. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*)

BRĐANIN

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

ČELEBIĆI

Tužilac protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića zvanog Pavo, Hazima Delića i Esada Landže zvanog Zenga, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*)

ERDEMOVIĆ

Tužilac protiv Dražena Erdemovića, predmet br. IT-96-22-Tbis, Presuda o kazni, 5. mart 1998. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Erdemović*)

FURUNDŽIJA

Tužilac protiv Ante Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*)

GALIĆ

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Galić*)

HALILOVIĆ

Tužilac protiv Sefera Halilovića, predmet br. IT-01-48-A, Presuda, 16. oktobar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*)

HARADINAJ I DRUGI

Tužilac protiv Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, predmet br. IT-04-84-T, Presuda, 3. april 2008. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*)

Tužilac protiv Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, predmet br. IT-04-84-A, Presuda, 19. juli 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*)

HARAQIJA I MORINA

Tužilac protiv Astrita Haraqije i Bajrusha Morine, predmet br. IT-04-84-R77.4-A, Presuda, 23. juli 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Haraqija i Morina*)

M. JOKIĆ

Tužilac protiv Miodraga Jokića, predmet br. IT-01-42/1-S, Presuda o kazni, 18. mart 2004. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Jokić*)

KORDIĆ I ČERKEZ

Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*)

KRAJIŠNIK

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, Presuda, 27. septembar 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

KRNOJELAC

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*)

Tužilac protiv Milorada Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*)

KRSTIĆ

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*)

KUNARAC I DRUGI

Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23 i IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*)

*Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmeti br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. juni 2002. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*)*

KUPREŠKIĆ I DRUGI

*Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Presuda po žalbama, 23. oktobar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*)*

KVOČKA I DRUGI

*Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*)*

LIMAJ I DRUGI

*Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua, predmet br. IT-03-66-T, Presuda, 30. novembar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)*

*Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Bale i Isaka Musliua, predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. septembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)*

MARTIĆ

*Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-T, Presuda, 12. juni 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Martić*)*

D. MILOŠEVIĆ

*Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-A, Presuda, 12. novembar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Milošević*)*

MRKŠIĆ I ŠLJIVANČANIN

*Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanina, predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*)*

NALETILIĆ I MARTINOVIĆ

Tužilac protiv Mladena Naletilića zvanog Tuta i Vinka Martinovića zvanog Štela, predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*)

ORIĆ

Tužilac protiv Nasera Orića, predmet br. IT-03-68-T, Presuda, 30. juni 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Orić*)

SIKIRICA I DRUGI

Tužilac protiv Duška Sikirice, Damira Došena i Dragana Kolundžije, predmet br. IT-95-8-S, Presuda o kazni, 13. novembar 2001. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Sikirica i drugi*)

B. SIMIĆ I DRUGI

Tužilac protiv Blagoja Simića, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simić*)

STAKIĆ

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*)

Tužilac protiv Milomira Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*)

D. TADIĆ

Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule, predmet br. IT-94-1-T, Mišljenje i presuda, 7. maj 1997. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*)

Tužilac protiv Duška Tadića zvanog Dule, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*)

TODORVIĆ

Tužilac protiv Stevana Todorovića, predmet br. 95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. juli 2001. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Todorović*)

VASILJEVIĆ

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*)

Tužilac protiv Mitra Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*)

2. **MKSR****AKAYESU**

Tužilac protiv Jean-Paula Akayesu, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. juni 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*)

BAGOSORA I NSENGIYUMVA

Théoneste Bagosora i Anatole Nsengiyumva protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-41-A, Presuda, 14. decembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*)

BIKINDI

Simon Bikindi protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-72-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*)

GACUMBITSI

Sylvestre Gacumbitsi protiv tužioca, predmet br. ICTR-2001-64-A, Presuda, 7. juli 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*)

HATEGEKIMANA

Ildephonse Hategekimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-55B-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*)

KAJELIJELI

Juvénal Kajelijeli protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44A-A, Presuda, 23. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kajelijeli*)

KALIMANZIRA

Callixte Kalimanzira protiv tužioca, predmet br. ICTR-05-88-A, Presuda, 20. oktobar 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kalimanzira*)

KAMUHANDA

Jean de Dieu Kamuhanda protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*)

KANYARUKIGA

Gaspard Kanyarukiga protiv tužioca, predmet br. ICTY-02-78-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*)

KARERA

Tužilac protiv Françoisa Karere, predmet br. ICTR-01-74-A, Presuda, 2. februar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karera*)

KAYISHEMA I RUZINDANA

Tužilac protiv Clémenta Kayisheme i Obeda Ruzindane, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda (obrazloženje), 1. juni 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*)

MUHIMANA

Mikaeli Muhimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-95-1B-A, Presuda, 21. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Muhimana*)

MUSEMA

Alfred Musema protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Musema*)

MUVUNYI

Tharcisse Muvunyi protiv tužioca, predmet br. ICTR-2000-55A-A, Presuda, 29. avgust 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi I*)

Tharcisse Muvunyi protiv tužioca, predmet br. ICTR-2000-55A-A, Presuda, 1. april 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Muvunyi II*)

NAHIMANA I DRUGI

Tužilac protiv Ferdinanda Nahimane, Jean-Boscoa Barayagwize i Hassana Ngezea, predmet br. ICTR-99-52-T, Presuda, s presudom o kazni, 3. decembar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*)

Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza i Hassan Ngeze protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*)

NCHAMIHIGO

Siméon Nchamihigo protiv tužioca, predmet br. ICTR-2001-63-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*)

NDINDABAHIZI

Emmanuel Ndindabahizi protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-71-A, Presuda, 16. januar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndindabahizi*)

NIYTEGEKA

Eliézer Niyitegeka protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-14-A, Presuda, 9. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*)

NTABAKUZE

Aloys Ntabakuze protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-41A-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*)

NTAGERURA I DRUGI

Tužilac protiv Andréa Ntagerure, Emmanuela Bagambikija i Samuela Imanishimwea, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. juli 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*)

NTAKIRUTIMANA

Tužilac protiv Elizaphana Ntakirutimane i Gérarda Ntakirutimane, predmeti br. ICTR-96-10-A i ICTR-96-17-A, Presuda, 13. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana*)

RENZAHO

Tharcisse Renzaho protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-31-A, Presuda, 1. april 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*)

RUKUNDO

Emmanuel Rukundo protiv tužioca, predmet br. ICTR-2001-70-A, Presuda, 20. oktobar 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*)

RUTAGANDA

Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*)

SEMANZA

Laurent Semanza protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*)

SEROMBA

Tužilac protiv Athanasea Serombe, predmet br. ICTR-2001-66-A, Presuda, 12. mart 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*)

SETAKO

Tužilac protiv Ephrema Setakoa, predmet br. ICTR-04-81-T, Presuda, s presudom o kazni, 25. februar 2010. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Setako*)

Ephrem Setako protiv tužioca, predmet br. ICTR-04-81-A, Presuda, 28. septembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Setako*)

SIMBA

Aloys Simba protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-76-A, Presuda, 27. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simba*)

ZIGIRANYIRAZO

Protais Zigiranyizaro protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-73-A, Presuda, 16. novembar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Zigiranyizaro*)

3. SCSL**SESAY I DRUGI**

Tužilac protiv Issija Hassana Sesaya, Morrisa Kallona, Augustinea Gbaoa, predmet br. SCSL-04-15-T, Presuda, 2. mart 2009. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Sesay i drugi*)

Tužilac protiv Issija Hassana Sesaya, Morrisa Kallona, Augustinea Gbaoa, predmet br. SCSL-04-15-A, Presuda, 26. oktobar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Sesay i drugi*)

B. Spisak skraćenica, akronima i kratkih referenci

Alarid	Jason Alarid, treći glavni branilac Milana Lukića
Aljićeva kuća	kuća Mehe Aljića u naselju Bikavac
AT.	stranica transkripta žalbenog pretresa u ovom predmetu
Berberović	svjedok tužilaštva Adem Berberović
bilješka iz Protokola bolesnika	dokazni predmet br. 1D39, bilješka iz Protokola bolesnika u vezi s Vasiljevićevim liječenjem u Domu zdravlja Višegrad 14. juna 1992.
Bugarski	svjedok odbrane Branimir Bugarski
Dervišević	svjedok tužilaštva Nurko Dervišević
Dimas	vještak odbrane Benjamin Dimas
dodatni svjedoci	svjedoci koje je tužilaštvo predložilo 12. marta 2008. u svrhu pobijanja alibija i svjedočenja o optužbama za zločine
dokumentacija iz bolnice u Užicu	dokazni predmet br. 1D38.6 (povjerljivo), medicinska dokumenatacija o Vasiljevićevom liječenju u bolnici u Užicu 14. juna 1992.
Dokumenti o ekshumaciji i identifikaciji	dokazni predmeti br. 1DA2 (povjerljivo), dopis Tužilaštva Kantona Goražde, Bosna i Hercegovina, upućen Milanu Lukiću, kojim se prosljeđuje više dokumenata u vezi s Ismetom Kurspahić; 1DA3 (povjerljivo), zapisnik o ekshumaciji tijela osoba bošnjačke nacionalnosti s groblja Stražište, od 23. oktobra 2009.; 1DA4 (povjerljivo), zapisnik o utvrđivanju identiteta

	DNK analizom, od 9. decembra 2010.; 1DA5 (povjerljivo), zapisnik o utvrđivanju identiteta Ismete Kurspahić; 1DA6 (povjerljivo), izvještaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi izvršenoj 17. decembra 2009.
Dokumenti o identifikaciji	Izvještaj o obdukciji i Zapisnik o utvrđivanju identiteta
Dopis o imovinskim zahtjevima	dokazni predmet br. 1D226, spisak osoba koje su podnijele zahtjev za povrat imovine
dopis Opštinskog suda	dokazni predmet br. 1D238, dopis Trećeg opštinskog suda u Beogradu u vezi s kaznama koje je izdržao Milan Lukić
dopisi s podacima iz službene evidencije	dokazni predmeti br. 1D221 i 1D233, odgovori bosanskih vlasti na zahtjev Milana Lukića za dostavljanje podataka o žrtvama iz Optužnice
Đerić	svjedok odbrane Goran Đerić
grupa iz Koritnika	grupa od otprilike 66 civila, Muslimana, iz sela Koritnik i Sase
incident na Bikavcu	požar u kući Mehe Aljića podmetnut 27. juna 1992. ili približno tog datuma, u kojem je živote izgubilo oko 60 civila
incident na obali Drine	strijeljanje sedmorice civila, Muslimana, na obali Drine 7. juna 1992., u kojem su petorica ubijena
incident u fabrici "Varda"	strijeljanje sedam civila, Muslimana, iz fabrike "Varda" na obali Drine 10. juna 1992.
incident u Pionirskoj ulici	zatočenje, pljačka i prisilno premještanje najmanje 66 civila, Muslimana, te kasniji požar podmetnut u Omeragićevoj kući 14. juna 1992., u kojem je poginulo najmanje 59 civila, Muslimana
intervju	dokazni predmet br. P41, intervju s Hasibom Kurspahićem
Ivetić	Dragan Ivetić, kobrašnik Milana Lukića od 23. oktobra 2008.
Izjava svjedokinje CW2 Udruženju	dokazni predmet br. 1D228 (povjerljivo), izjava koju je svjedokinja CW2 dala Udruženju
Izjava za štampu	dokazni predmet br. 1DA1, izjava za štampu od

	9. decembra 2010. o ekshumaciji posmrtnih ostataka, između ostalog, Ismete Kurspahić
Izveštaj o obdukciji	dokazni predmet br. P123, izvještaj o obdukciji posmrtnih ostataka iz grobnice na lokalitetu Slap, od 6. novembra 2000.
Izveštaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi	dokazni predmet br. 1DA6 (povjerljivo), izvještaj o sudsko-medicinskoj ekspertizi izvršenoj 17. decembra 2009.
Jenkins	vještak odbrane Clifford Jenkins
JMBG	jedinstveni matični broj građana
Kustura	svjedok tužilaštva Islam Kustura
logor u Uzamnici	kasarna u Uzamnici, u Višegradu
Marković	svjedok odbrane Željko Marković
Mašović	svjedok tužilaštva Amor Mašović, predsjednik Državne komisije za traženje nestalih osoba, Bosna i Hercegovina
Mašovićev pregled podataka o nestalim osobama	dokazni predmet br. P184, tabelarni prikaz podataka o nestalim osobama koji je sastavio Mašović
Međunarodni sud	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine
Memićeva kuća	kuća Jusufa Memića u Pionirskoj ulici
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSR	Međunarodni krivični sud za Ruandu
nepozvani svjedoci tužilaštva	svjedoci koje tužilaštvo nije pozvalo da svjedoče
O'Donnell	vještak odbrane Stephen O'Donnell
Odgovor Sredoja Lukića	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Odgovor Sredoja Lukića na žalbeni podnesak tužilaštva, 14. decembar 2009.
Odgovor tužilaštva (Milan Lukić)	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Odgovor tužilaštva

	na žalbu Milana Lukića, 5. februar 2010. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 6. maja 2010.); <i>Corrigendum</i> Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića, 6. april 2010. (povjerljivo); Drugi <i>corrigendum</i> Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića, 13. april 2010. (povjerljivo); Treći <i>corrigendum</i> Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića, 6. decembar 2010. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 6. decembra 2010.)
Odgovor tužilaštva (Sredoje Lukić)	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Odgovor tužilaštva na žalbu Sredoja Lukića, 14. decembar 2009. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 23. decembra 2009.)
Omeragićeva kuća	kuća Adema Omeragića u Pionirskoj ulici, spaljena 14. juna 1992.
Optužnica	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-T, Druga izmijenjena optužnica, 27. februar 2006.
pljačka	pljačka tokom incidenta u Pionirskoj ulici
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog suda
predstavljanje	kada se Sredoje Lukiće sam predstavio po ulasku u Memićevu kuću
premještanje	premještanje grupe iz Koritnika iz Memićeve kuće u Omeragićevu kuću tokom incidenta u Pionirskoj ulici
Pretno vijeće	Pretno vijeće III
Protokol Doma zdravlja Višegrad	dokument 1D225 (označen radi identifikacije), izvod iz protokola bolesnika Doma zdravlja Višegrad
Prvostepena presuda	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-T, Presuda, 20. juli 2009.
razmještene snage	pripadnici rezervne policije i vojske raspoređeni u Kopito, mjesto u okolini Višegrada, u periodu od 13. do 15. juna 1992.
Replika Milana Lukića	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Replika Milana

	Lukića, 22. februar 2010. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 17. novembra 2010.)
Replika Sredoja Lukića	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Replika Sredoja Lukića na odgovor tužilaštva, 29. decembar 2009. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 13. septembra 2010.)
Replika tužilaštva	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Replika tužilaštva, 23. decembar 2009.
SCSL	Specijalni sud za Sjevernu Leone
Spahić	svjedok tužilaštva Ferid Spahić
Spisak žrtava iz Optužnice	spisak žrtava ubistva priložen uz Optužnicu u dodacima A i B
Statut	Statut Međunarodnog suda
Šulejić	Bojan Šulejić, drugi glavni branilac Milana Lukića
T.	stranica transkripta pretresa u prvostepenom postupku u ovom predmetu
tim odbrane	tim odbrane Milana Lukića
TO	Teritorijalna odbrana
Treći <i>corrigendum</i> Odgovora tužilaštva (Milan Lukić)	Treći <i>corrigendum</i> Odgovora tužilaštva na žalbu Milana Lukića, 6. decembar 2010.
tužilaštvo	Tužilaštvo Međunarodnog suda
Tužiočev pregled podataka o žrtvama	dokazni predmet br. P119, tabela u kojoj je Ewa Tabeau prikupila podatke iz raznih izvora i naznačila koje se osobe još uvijek vode kao nestale
Udruženje	udruženje "Žena – žrtva rata"
UZP	udruženi zločinački poduhvat
Vasiljević	Mitar Vasiljević
Vilić	svjedok tužilaštva Hamdija Vilić

Yatvin	Alan Yatvin, prvi glavni branilac Milana Lukića
Zapisnik o utvrđivanju identiteta	dokazni predmet br. P124, zapisnik o utvrđivanju identiteta leša Hameda Osmanagića
Žalbeni podnesak Milana Lukića	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Žalbeni podnesak Milana Lukića, 17. decembar 2009. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 18. marta 2010.)
Žalbeni podnesak Sredoja Lukića	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Žalbeni podnesak u ime Sredoja Lukića, 2. novembar 2009. (povjerljivo; javna redigovana verzija zavedena je 3. novembra 2009.)
Žalbeni podnesak tužilaštva	<i>Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića</i> , predmet br. IT-98-32/1-A, Žalbeni podnesak tužilaštva, 2. novembar 2009.
Žalbena vijeće	Žalbena vijeće Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine
žalioci	Milan Lukić i Sredoje Lukić
Živković	svjedok odbrane Veroljub Živković

XXII DODATAK C – ŽRTVE UBIJANJA ZA KOJE SE TERETI U VEZI S INDICENTOM U PIONIRSKOJ ULICI

Na osnovu zaključaka donesenih u ovoj presudi, utvrđeno je da su u požaru koji je 14. juna 1992. podmetnut u Omeragićevoj kući poginule sljedeće 53 osobe:

1.	Mula Ajanović	28.	Ismeta Kurspahić
2.	Adis Delija	29.	Kada Kurspahić/Šehić
3.	Ajnija Delija	30.	Medina Kurspahić
4.	Tima Jašarević/Velić	31.	Medo Kurspahić
5.	Hajra Jašarević/Halilović	32.	Mejra Kurspahić
6.	Meho Jašarević/Halilović	33.	Mina Kurspahić/Jasmina Delija
7.	Mujo Jašarević/Halilović	34.	Mirela Kurspahić
8.	Aiša Kurspahić	35.	Mujesira Kurspahić
9.	Aida Kurspahić	36.	Munevera Kurspahić
10.	Ajka Kurspahić	37.	Munira Kurspahić
11.	Alija Kurspahić	38.	Osman Kurspahić
12.	Almir Kurspahić	39.	Pašija Kurspahić
13.	Bećar Kurspahić	40.	Ramiza Kurspahić
14.	Bisera Kurspahić	41.	Sabiha Kurspahić
15.	Bula Kurspahić	42.	Sadeta Kurspahić
16.	Džehva Kurspahić	43.	Safa Kurspahić
17.	Enesa Kurspahić	44.	Sajma Kurspahić
18.	(ime nepoznato) Kurspahić	45.	Seniha Kurspahić
19.	Haša Kurspahić	46.	Sumbula Kurspahić
20.	Hajrija Kurspahić	47.	Vahid Kurspahić
21.	Halida Kurspahić	48.	Fazila Memišević
22.	Hana/Hasiba Kurspahić	49.	Redžo Memišević
23.	Hasan Kurspahić	50.	Rabija Sadiković
24.	Hata Kurspahić	51.	Faruk Šehić
25.	Ifeta Kurspahić	52.	Nurka Velić
26.	Igabala Kurspahić	53.	Jasmina Vila
27.	Ismet Kurspahić		